PIRMĀS INSTANCES TIESAS SPRIEDUMS (otrā palāta)

2006. gada 14. decembrī *

Apvienotās lietas no T-259/02 līdz T-264/02 un T-271/02

Raiffeisen Zentralbank Österreich AG, Vīne (Austrija), ko pārstāv S. Felkers [*S. Völcker*], avocat,

prasītāja lietā T-259/02,

Bank Austria Creditanstalt AG, Vīne, ko pārstāv C. Čoke [*C. Zschocke*] un J. Beninka [*J. Beninca*], avocats,

prasītāja lietā T-260/02,

Anteilsverwaltung BAWAG PSK AG, iepriekš *Bank für Arbeit und Wirtschaft AG*, Vīne, ko sākotnēji pārstāvēja H. J. Nīmeijers [*H.-J. Niemeyer*] un M. fon Hindens [*M. von Hinden*], pēc tam H. J. Nīmeijers [*H.-J. Niemeyer*], *avocats*,

prasītāja lietā T-261/02,

* Tiesvedības valoda — vācu.

Raiffeisenlandesbank Niederösterreich-Wien AG, Vīne, ko pārstāv H. Volmans [*H. Wollmann*], avocat,

prasītāja lietā T-262/02,

BAWAG PSK Bank für Arbeit und Wirtschaft und Österreichische Postsparkasse AG, iepriekš *Österreichische Postsparkasse AG,* Vīne, ko sākotnēji pārstāvēja H. J. Nīmeijers [*H.-J. Niemeyer*] un M. fon Hindens [*M. von Hinden*], pēc tam H. J. Nīmeijers [*H.-J. Niemeyer*], *avocats,*

prasītāja lietā T-263/02,

Erste Bank der oesterreichischen Sparkassen AG, Vīne, ko sākotnēji pārstāvēja V. Kirhhofs [*W. Kirchhoff*], F. Montāgs [*F. Montag*], G. Bauers [*G. Bauer*] un A. Vēgners [*A. Wegner*], pēc tam F. Montāgs un A. Vēgners, *avocats,*

prasītāja lietā T-264/02,

Österreichische Volksbanken AG, Vīne,

Niederösterreichische Landesbank-Hypothekenbank AG, Sanktpeltene [*St. Pölten*] (Austrija),

ko pārstāv R. Ronigers [*R. Roniger*], A. Ablasers [*A. Ablasser*], R. Bīrvāgens [*R. Bierwagen*] un F. Neimairs [*F. Neumayr*], avocats,

prasītājas lietā T-271/02,

pret

Eiropas Kopienu Komisiju, ko sākotnēji pārstāvēja S. Reitings [*S. Rating*], pēc tam A. Bukē [*A. Bouquet*], pārstāvji, kuriem palīdz D. Velbruks [*D. Waelbroeck*] un U. Cinsmeisters [*U. Zinsmeister*], *avocats*,

atbildētāja,

pamatā par lūgumiem pilnībā vai daļēji atcelt Komisijas 2002. gada 11. jūnija Lēmumu 2004/138/EK par EK līguma 81. panta piemērošanas procedūru (Lieta COMP/36.571/D-1, Austrijas bankas — "club Lombard") (OV 2004, L 56, 1. lpp.), un, pakārtoti, lūgumiem samazināt prasītājām noteiktos naudas sodus.

EIROPAS KOPIENU
PIRMĀS INSTANCES TIESA
(otrā palāta)

šādā sastāvā: priekšsēdētājs J. Pirungs [*J. Pirrung*], tiesneši N. Dž. Forvuds [*N. J. Forwood*] un S. Papasavs [*S. Papasavvas*],

sekretāre K. Kristensena [*C. Kristensen*], administratore,

ņemot vērā rakstveida procesu un tiesas sēdi 2005. gada 11. oktobrī,

pasludina šo spriedumu.

Spriedums

Prāvas priekšvēsture

I — *Prāvas priekšmets*

1 Ar 2002. gada 11. jūnija Lēmumu 2004/138/EK par EK līguma 81. panta piemērošanas procedūru (Lieta COMP/36.571/D-1, Austrijas bankas — "club Lombard") (OV 2004, L 56, 1. lpp., turpmāk tekstā — "Apstrīdētais lēmums" vai "Lēmums") Komisija konstatēja dažādu uzņēmumu dalību nolīgumos un saskaņotās darbībās EKL 81. panta 1. punkta nozīmē.

2 Runa ir par šādām astoņām bankām, kas ir Apstrīdētā lēmuma adresātes:

— *Erste Bank der oesterreichischen Sparkassen AG* (turpmāk tekstā — "*Erste*");

— *Raiffeisen Zentralbank Österreich AG* (turpmāk tekstā — *"RZB"*);

— *Bank Austria AG*, kuras nosaukums kopš 2002. gada 13. augusta ir *Bank Austria Creditanstalt AG* (turpmāk tekstā — *"BA-CA"*);

— *Bank für Arbeit und Wirtschaft AG* (turpmāk tekstā — *"BAWAG"*);

— *Österreichische Postsparkasse AG* (turpmāk tekstā — *"PSK"*);

— *Österreichische Volksbanken-AG* (turpmāk tekstā — *"ÖVAG"*);

— *Niederösterreichische Landesbank-Hypothekenbank AG* (turpmāk tekstā — *"NÖ-Hypo"*);

— *Raiffeisenlandesbank Niederösterreich-Wien AG* (turpmāk tekstā — *"RLB"*).

3 Komisija Apstrīdētā lēmuma adresātēm galvenokārt pārmet, ka tās organizējušas tā saukto *"Lombard* tīklu", proti, virkni regulāru sanāksmju (turpmāk tekstā — "apaļā galda sanāksmes"), kas bija gan vispusīgas pēc savas būtības, gan cieši savstarpēji saistītas formas ziņā, kurās tās regulāri saskaņoja savu rīcību saistībā ar galvenajiem rādītājiem, kas attiecas uz konkurenci Austrijas banku produktu un pakalpojumu tirgū.

4 Pamatojoties uz Apstrīdētajā lēmumā konstatētajiem faktiem un tajā veikto juridisko vērtējumu, Komisija apsūdzētajiem uzņēmumiem ir noteikusi naudas sodus.

5 Šo prasību mērķis nav apstrīdēt Apstrīdētajā lēmumā minēto faktu esamību. Prasības būtībā attiecas tikai uz dažiem šo faktu juridiskā vērtējuma aspektiem, kā arī prasītājām noteikto naudas sodu apmēru.

II — *Prasītājas*

6 Austrijā tiek nošķirtas bankas, kuru struktūra ir veidota vienā līmenī, un banku grupas, kuru struktūra ir veidota vairākos līmeņos un kuras tiek sauktas arī par "decentralizētām" bankām. Krājbanku un krājaizdevu sabiedrību struktūra ir veidota divos līmeņos, bet lauksaimniecības kredītbanku (*Raiffeisen* bankas) struktūra ir veidota trīs līmeņos. Katrā no šīm vairāku līmeņu struktūrām (turpmāk tekstā — "krājbanku nozare", "*Raiffeisen* nozare" un "krājaizdevu sabiedrību nozare" un kopā sauktas — "decentralizētās nozares") centrālais uzņēmums, ko ikdienā sauc par "jumta sabiedrību" (turpmāk tekstā — "centrālais uzņēmums" vai "jumta sabiedrība"), nozares bankām nodrošina atbalstu un nepieciešamos pakalpojumus. *Erste*, *RZB* un *ÖVAG* attiecīgi ir krājbanku nozares, *Raiffeisen* nozares un krājaizdevu sabiedrību nozares centrālie uzņēmumi. Šo uzņēmumu sarežģītās attiecības ar citiem struktūras locekļiem, kā arī to abpusējās tiesības un pienākumus reglamentē *Bundesgesetz über das Bankwesen* (*Bankwesengesetz — BWG*) [*BGBl.* 1993, 3903. lpp. (likums par banku sistēmu), kas publicēts 1993. gada 30. jūlijā un stājies spēkā 1994. gada 1. janvārī].

A — *Erste (lieta T-264/02)*

7 *Erste* ir akciju sabiedrība, kas 1993. gadā stājās Vīnē 1819. gadā nodibinātās krājbankas "Erste österreichische Spar-Cassa" vietā. 1980. gados un vēl arī pēc 1990. gada pēdējā minētā banka savu darbību bija paplašinājusi, veicot to ārpus sava sākotnējā tirgus robežām. Sākumā šīs prasītājas sabiedrības nosaukums bija "Die Erste Österreichische Spar-Casse-Bank AG" (turpmāk tekstā — "*EÖ*"). 1997. gada maijā tā nopirka 53 % no *GiroCredit Bank der österreichischen Sparkassen AG* (turpmāk tekstā — "*GiroCredit*"), kas bija krājbanku jumta sabiedrība, akcijām. No 1994. gada līdz brīdim, kad prasītāja (kuras nosaukums tolaik bija *EÖ*) iegādājās *GiroCredit* daļas, lielākā daļa *GiroCredit* akciju piederēja *Bank Austria* grupai.

8 *GiroCredit* saglabāja neatkarīgas juridiskas personas statusu un turpināja būt par krājbanku jumta sabiedrību līdz 1997. gada oktobrim, kad *GiroCredit* un *Erste* apvienojās un par *Erste* reģistrēto nosaukumu kļuva "Erste Bank der oesterreichischen Sparkassen AG". Pēc apvienošanās 1997. gada oktobrī *Erste* kļuva par apmēram 70 attiecīgajā laika posmā Austrijā esošo krājbanku jumta sabiedrību. Apstrīdētajā lēmumā par *GiroCredit* rīcību tiek vainota *Erste*.

B — *RZB (lieta T-259/02)*

9 *RZB* ir jumta sabiedrība *Raiffeisen* nozarē, kuras pirmo līmeni veido apmēram 615 neatkarīgas vietējās bankas un to meitas uzņēmumi. Astoņas reģionālās bankas (*Raiffeisen-Landesbanken*) veido otro līmeni. Vienas un tās pašas federālās zemes vietējās *Raiffeisen* bankas ir to reģionālās bankas īpašnieces. *RZB*, kurai ir uzticēts pildīt galvenos ar pakalpojumu sniegšanu saistītos uzdevumus, veido trešo līmeni. 80 % no *RZB* akcijām pieder reģionālajām bankām.

C — *RLB (lieta T-262/02)*

10 *RLB* ir viena no *Raiffeisen* nozares reģionālajām bankām. 1997. gadā tā pārņēma *Raiffeisenbank Wien AG* (turpmāk tekstā — "*RBW*"), kurā tā bija lielākā akcionāre. Pēdējais minētais uzņēmums piedalījās apaļo galdu sanāksmēs un tā izdarītajā pārkāpumā tiek vainota *RLB*.

D — *BA-CA (lieta T-260/02)*

11 *BA-CA* ir kredītuzņēmums, kas izveidojies, 1998. gada septembrī apvienojoties *Bank Austria AG* (turpmāk tekstā — "*BA*") un *Creditanstalt AG* (turpmāk tekstā — "*CA*"). *BA-CA* reģistrētais nosaukums tika mainīts uz "Bank Austria Creditanstalt AG" tikai 2002. gada 13. augustā, proti, pēc Apstrīdētā lēmuma pieņemšanas, bet pirms prasības iesniegšanas. Par *CA* rīcību pirms apvienošanās tiek vainota *BA-CA*.

E — *Anteilsverwaltung BAWAG PSK AG (lieta T-261/02) un BAWAG PSK Bank für Arbeit und Wirtschaft und Österreichische Postsparkasse AG (lieta T-263/02)*

12 Kopš sabiedrību grupas, kurā ietilpa *BAWAG* un *PSK*, reorganizācijas 2005. gadā *Anteilsverwaltung BAWAG PSK AG* (prasītāja lietā T-261/02, turpmāk tekstā — "*AVB*") ir *BAWAG*, kas no 2005. gada 1. oktobra visu savu banku darbību nodeva *BAWAG PSK Bank Für Arbeit und Wirtschaft und Österreichische Postsparkasse AG* (prasītāja lietā T-263/02, turpmāk tekstā — "*BAWAG PSK*"), nosaukums. Līdz minētajam datumam *BAWAG* bija kredītuzņēmums un kopš 2000. gada decembra — lielākais *PSK* akcionārs. *PSK* bija kredītuzņēmums, kas darbojās kā akci-

ju sabiedrība un kas 1997. gadā pārņēma *Österreichische Postsparkasse*, kura bija publisko tiesību juridiska persona. *PSK* piederēja lielākā daļa *Bank der Österreichischen Postsparkasse AG* (turpmāk tekstā — "*PSK-B*") akciju, ar kuru tā apvienojās 1998. gadā un par kuras darbību *PSK* tiek vainota Apstrīdētajā lēmumā. Līdz brīdim, kad 2005. gada 1. oktobrī *PSK* apvienojās ar *BAWAG PSK*, *BAWAG* un *PSK* bija akciju sabiedrības un juridiski neatkarīgas bankas.

F — *ÖVAG un NÖ-Hypo (lieta T-271/02)*

13 *ÖVAG* ir Austrijas kredītuzņēmums, kas kā komercbanka reģionālā līmenī Austrijas tirgū sniedz banku pakalpojumus, kuri galvenokārt ir koncentrēti uz maziem un vidējiem uzņēmumiem (MVU) un privātpersonām. No ģeogrāfiskā viedokļa tas darbojas tikai Vīnē un tās apkārtnē; Apstrīdētajā lēmumā paredzētajā laika posmā tā pārvaldīja 26 meitas uzņēmumus Vīnē un 2 meitas uzņēmumus Lejasaustrijā. Papildus komercbankas funkcijām *ÖVAG* veic arī Austrijas krājaizdevu sabiedrību federācijas jumta sabiedrības funkcijas. Šiem uzņēmumiem, izmantojot holdinga sabiedrības starpniecību, pieder lielākā daļa *ÖVAG* akciju. Turklāt *ÖVAG* pieder kapitāldaļas mazākos uzņēmumos, kas sniedz banku un finanšu pakalpojumus, pie kuriem pieder arī *NÖ-Hypo*.

14 *NÖ-Hypo* tika nodibināts 1888. gadā kā reģionāls hipotekāro kredītu uzņēmums. Līdz 1992. gadam tas bija publisko tiesību juridiska persona, kas atradās Lejasaustrijas federālās zemes pakļautībā. 1992. gada septembrī tas, emitējot savas akcijas, tika pārveidots par akciju sabiedrību. Kopš 1997. gada 1. janvāra *NÖ-Hypo* ir daļa no *ÖVAG* grupas. Tas pārvalda 27 aģentūras, no kurām 20 atrodas Lejasaustrijā un 7 — Vīnē. *NÖ-Hypo* darbojas galvenokārt publiskajā sektorā. No ģeogrāfiskā viedokļa *NÖ-Hypo* darbību veic tikai Lejasaustrijas un Vīnes federālajā zemē.

III — *Administratīvā procedūra*

15 1997. gada aprīlī uzzinot par dokumentu, kas ļāva prezumēt, ka Austrijas banku tirgū pastāv nolīgumi vai saskaņotas darbības, kuras ir pretrunā ar EKL 81. pantu, Komisija uzsāka formālu pārbaudes procedūru. 1997. gada 30. jūnijā atbilstoši 3. pantam Padomes 1962. gada 6. februāra Regulā Nr. 17: Pirmā regula par Līguma 81. un 82. panta īstenošanu (OV 1962, 13, 204. lpp.) politiskā partija *Freiheitlische Partei Östereichs* (turpmāk tekstā — "*FPÖ*") iesniedza sūdzību pret astoņiem Austrijas kredītuzņēmumiem, attiecībā uz kuriem pastāvēja aizdomas, ka tie ir piedalījušies nolīgumos un/vai saskaņotās darbībās, kas ierobežo konkurenci.

16 1998. gada 23. un 24. jūnijā Komisija vairākās bankās, tostarp lielākajā daļā Apstrīdētā lēmuma adresāšu veica iepriekš nepaziņotas pārbaudes. 1998. gada 21. septembrī Komisija nosūtīja lūgumu sniegt informāciju vairākiem kredītuzņēmumiem, attiecībā uz kuriem pastāvēja aizdomas, ka tie ir piedalījušiem šajos nolīgumos vai darbībās, atbilstoši Regulas Nr. 17 11. panta 2. punktam.

17 Tūlīt pēc lūguma sniegt informāciju saņemšanas galvenās attiecīgās bankas izteica priekšlikumu "sadarboties" ar Komisiju lietas izmeklēšanā, piedāvājot "labprātīgi" sniegt informāciju par faktiem (tā vietā, lai izpildītu lūgumu sniegt informāciju), bet atsakoties no nopratināšanas; Komisijas konkurences ģenerāldirekcijai savukārt bija jāatceļ savs lūgums sniegt informāciju un jānosaka tikai "neliels" administratīvais naudas sods. Kaut arī Komisija novērtēja banku gatavību sadarboties, tā noraidīja iespēju panākt jebkādu vienošanos šajā sakarā.

18 Tad visas Apstrīdētā lēmuma adresātes izpildīja lūgumu sniegt informāciju. Šajā gadījumā attiecībā uz lielāko daļu uzdoto jautājumu dažas tomēr apgalvoja, ka tām nav nekāda pienākuma izpildīt lūgumu un tās nevar izpildīt šādu lūgumu, kā arī labprātīgi nodot ar to saistītos dokumentus, ņemot vērā iepriekš minēto sadarbību. Komisija noraidīja šo juridisko nostāju.

19 Mazliet vēlāk attiecīgās galvenās bankas, tai skaitā prasītājas, izņemot *RLB*, nosūtīja Komisijai 132 lappuses garu dokumentu ar nosaukumu "Faktu izklāsts", kurā tās sīki bija aprakstījušas aizliegtās vienošanās noslēgšanas vēsturi, pēc tam īsumā izklāstījušas savu apaļā galda sanāksmju saturu, par ko liecināja izņemtie dokumenti, kā arī dokumenti, kas tiem tika pieprasīti, un sniegušas tā novērtējumu. Vienlaikus tās iesniedza sešpadsmit atbilstoši apaļā galda sanāksmēm sakārtotas dokumentu mapes, kam bija pievienoti detalizēti satura rādītāji. Lai varētu novērtēt kopā ar faktu izklāstu nodoto dokumentu iespējamo papildu nozīmi, Komisija lūdza bankas tai norādīt, vai daži no šiem dokumentiem tai vēl bija nezināmi un attiecīgā gadījumā kuri no tiem. Tās sadarbības partneri neuzskatīja par iespējamu, ne arī par nepieciešamu atbildēt uz šo lūgumu.

20 1999. gada 13. septembrī Komisija astoņām bankām nosūtīja 1999. gada 11. septembrī pieņemto paziņojumu par iebildumiem. Pēc tam, kad šīs bankas bija iepazinušās ar lietas materiāliem un iesniegušas savus rakstveida apsvērumus, 2000. gada 18. un 19. janvārī notika nopratināšana. 2000. gada 22. novembrī Komisija nosūtīja bankām papildu paziņojumu par iebildumiem. Pēc tam, kad attiecīgie uzņēmumi atkārtoti bija iepazinušies ar lietas materiāliem un iesnieguši Komisijai jaunus rakstveida apsvērumus, 2001. gada 27. februārī notika otra nopratināšana.

21 2002. gada 11. jūnijā Komisija pieņēma Apstrīdēto lēmumu.

IV — *Apstrīdētais lēmums*

A — *Vispārīgs izklāsts*

22 Apstrīdētā lēmuma 1. pantā Komisija ir norādījusi, ka astoņas bankas, kurām ir adresēts minētais lēmums, ir izdarījušas EKL 81. panta 1. punkta pārkāpumu, piedaloties nolīgumos un saskaņotās darbībās par cenām, bankas komisijas maksām un citiem konkurences rādītājiem, kuru mērķis laika posmā no 1995. gada 1. janvāra līdz 1998. gada 24. jūnijam bija ierobežot konkurenci Austrijas banku produktu un pakalpojumu tirgū.

23 Apstrīdētā lēmuma 2. pants uzliek 1. pantā minētajiem uzņēmumiem pienākumu nekavējoties izbeigt attiecīgo pārkāpumu, ja tie vēl to nav izdarījuši, un turpmāk atturēties no jebkādas darbības vai prakses, kuras mērķis vai sekas ir līdzīgas tām, kādas ir šim pārkāpumam.

24 Apstrīdētā lēmuma 3. pantā šī lēmuma adresātiem ir uzlikti šādi naudas sodi:

— *Erste*: 37,69 miljoni euro;

— *RZB*: 30,38 miljoni euro;

— *BA-CA*: 30,38 miljoni euro;

— *BAWAG*: 7,59 miljoni euro;

— *PSK*: 7,59 miljoni euro;

— *ÖVAG*: 7,59 miljoni euro;

— *NÖ-Hypo*: 1,52 miljoni euro;

— *RLB*: 1,52 miljoni euro.

B — *Secinājumi attiecībā uz aizliegtās vienošanās kontekstu, dažādām apaļā galda sanāksmēm, to savstarpēju saistību un jumta sabiedrību nozīmi*

25 Apstrīdētajā lēmumā ir norādīts, ka Austrijā nolīgumi starp bankām, it īpaši par procentu likmēm un komisijas maksām, ir sena tradīcija, kas līdz pat 1980. gadiem daļēji bija pamatota ar juridisku pamatu, kas tomēr tika atcelts, vēlākais, 1994. gada 1. janvārī, kad Austrijas Republika pievienojās Eiropas Ekonomikas zonai (EEZ) un kad stājās spēkā *BWG*.

26 Kredītuzņēmumi, izmantojot izveidoto tīklu, tomēr turpināja noslēgt nolīgumus par debeta un kredīta procentu likmēm.

27 Apstrīdētā lēmuma 5. sadaļā ir norādīts, ka noslēgtie nolīgumi satura ziņā bija ļoti pilnīgi, lielā mērā oficiāli, kā arī cieši saistīti un ka tie attiecās uz visu Austrijas teritoriju. Katrs bankas produkts tika apspriests īpašā apaļā galda sanāksmē, kurā piedalījās attiecīgo banku otrās vai trešās hierarhijas pakāpes kompetentās atbildīgās personas. Praksē šis teorētiskais sadalījums netika pilnībā ievērots: laiku pa laikam savstarpēji saistītus jautājumus, kas attiecās uz dažādām apaļā galda sanāksmēm, izlēma tikai vienā vienīgā līmenī. Visbeidzot, šīs apaļā galda sanāksmes bija daļa no visa darbību kopuma.

28 Galveno Austrijas banku vadības pārstāvji kā augstākais orgāns (ar nosaukumu "club Lombard") tikās vienreiz mēnesī, izņemot augustu. Papildus tēmām, kas skar vispārējās intereses un kas ir neitrālas no konkurences viedokļa, šis varas orgāns apsprieda procentu likmju izmaiņas, ar reklāmu saistītus pasākumus utt. Dažās no šīm sanāksmēm piedalījās Austrijas Nacionālās bankas (turpmāk tekstā — "*OeNB*") pārstāvji.

29 Tieši pakāpi zemākā līmenī notiek tehniskās apaļā galda sanāksmes, kas ir saistītas ar īpašiem produktiem. Vissvarīgākās šajā sakarā bija apaļā galda sanāksmes par aktīvajiem darījumiem, proti, kredītiem, un par pasīvajiem darījumiem, proti, depozītiem; kā norāda minēto sanāksmju nosaukums, to mērķis ir paredzēt kredīta piešķiršanas un depozītu veidošanas nosacījumus (proti, procentu likmes) un tiem ir jābūt izpildītiem vai nu atsevišķi, vai arī visiem kopā. Starp "club Lombard" un šīm apaļā galda sanāksmēm notika ļoti intensīva informācijas apmaiņa.

30 Visās Austrijas federālajās zemēs (*Länder*) regulāri notika daudzas un dažādas reģionālās apaļā galda sanāksmes. Dažās federālajās zemēs "club Lombard" un tehnisko apaļā galda sanāksmju hierarhiskā struktūra bija vienāda.

31 Par aktīvajiem un/vai pasīvajiem darījumiem rīkoto federālo apaļā galda sanāksmju laikā Vīnes uzņēmumu pārstāvji satikās ar saviem reģionālajiem kolēģiem, lai galvenokārt panāktu, ka to lēmumi tiek piemēroti visā Austrijas teritorijā.

32 Turklāt pastāvēja specializētās apaļā galda sanāksmes, kas veltītas darījumiem, kuri veikti ar uzņēmumiem, darījumiem, kas veikti ar privātpersonām "brīvo profesiju" nozarē, hipotekārajiem kredītiem un būvniecības kredītiem (ko attiecīgi sauc par "Minilombard", "par lielākajiem klientiem atbildīgo personu apaļā galda sanāksmi", ""brīvo profesiju" apaļā galda sanāksmi", "hipotekāro kredītu apaļā galda sanāksmi" un "ar pasīvajiem darījumiem saistītu būvniecības kredītu apaļā galda sanāksmi").

33 Visbeidzot, regulāri notika vairākas citas apaļā galda sanāksmes par jautājumiem, kas saistīti ar konkurenci: finanšu direktoru apaļā galda sanāksmē (*Treasurerrunde*) tika apspriesti federālie kredīti un jautājumi par procentu likmēm, dažādās apaļā galda sanāksmēs tika aplūkoti jautājumi par komisijas maksām un ar to maksāšanu saistītajām izmaksām (proti, maksājumu apaļā galda sanāksme, apaļā galda sanāksme "Ārzemes" un Austrijas kredītuzņēmumu federāciju organizatoriskā komiteja vai *Organisationskomitee der österreichischen Kreditinstitutsverbände*), klubā "Eksports" (*Exportklub*) tika apspriests jautājums par eksporta finansēšanu un vēl kādā apaļā galda sanāksmē tika apspriesti jautājumi par vērtspapīriem (*Bankenrunde Wertpapiere*), minimālajām izmaksām, komisijas maksām un šiem produktiem piemērojamām procentu likmēm.

34 No šīm specializētajām apaļā galda sanāksmēm pārāka bija vadības kontrolieru apaļā galda sanāksme (*Controllerrunde*), kurā piedalījās galveno Austrijas banku kompetento dienestu pārstāvji. Tajā tika noteiktas vienotas aprēķinu bāzes un izstrādāti kopīgi priekšlikumi, lai palielinātu peļņu. Šādā veidā bankas pastiprina aprēķinu un izmaksu pārskatāmību banku starpā.

35 Starplaikos starp visām šīm apakšā galda sanāksmēm, kuru galvenais mērķis bija apspriest kredīta izsniegšanas un depozītu veidošanas nosacījumus, kā arī bankas komisijas maksas, notika regulāra informācijas apmaiņa. Bieži vien vienā līmenī uzsāktas konsultācijas tika atliktas līdz brīdim, kad bija iespējams panākt vienošanos citā līmenī. Visbeidzot, tā kā "club Lombard" atradās visaugstākajā līmenī, domstarpību gadījumā tam bija jāizšķir strīds.

36 Lai visā Austrijas teritorijā īstenotu Vīnes apakšā galda sanāksmēs noslēgtos nolīgumus (vai lai pielāgotos šiem nolīgumiem), informācija regulāri tika nodota arī *Länder* apakšā galda sanāksmēm vai, tieši pretēji, *Länder* apakšā galda sanāksmes to nodeva centrālajām apakšā galda sanāksmēm, kas notika galvaspilsētā. Laiku pa laikam reģionālās institūcijas nosūtīja savus pārstāvjus uz federālajām apakšā galda sanāksmēm par aktīvajiem un/vai pasīvajiem darījumiem.

37 Apstrīdētajā lēmumā Komisija ir konstatējusi, ka izmeklēšanā paredzētajā laika posmā (proti, no 1994. gada 1. janvāra līdz 1998. gada jūnija beigām) tikai Vīnē vien bija notikušas vismaz 300 sanāksmes, neņemot vērā daudzās reģionālās apakšā galda sanāksmes. Ņemot vērā darbadienu skaitu, šis skaitlis nozīmē to, ka galvaspilsētā vien sanāksmes notika apmēram reizi četrās dienās. Tā norāda, ka pat ārpus šī oficiālā tīkla attiecīgo uzņēmumu pārstāvji — dažreiz pat augstākā līmenī — sazinājās jautājumos par procentu likmēm un komisijas maksām.

38 Komisija uzsver īpašo lomu, kāda "*Lombard* tīklā" bija jumta sabiedrībām, ņemot vērā attiecīgo grupu koordināciju un pārstāvību, proti, *Erste* (iepriekš *GiroCredit*) lomu krājbanku nozarē, *RZB* lomu *Raiffeisen* nozarē, *ÖVAG* lomu krājaizdevumu sabiedrību nozarē. Komisija uzskata, ka šī jumta sabiedrību loma bija tieši saistīta ar "*Lombard* tīkla" pareizu darbību. No vienas puses, jumta sabiedrības organizēja

divpusēju informācijas apmaiņu starp Vīni un *Länder* pašu grupu iekšienē; no otras puses, tās aizsargāja savas grupas intereses attiecībā pret citām grupām, kas bija karteļa dalībnieces. Komisija uzskata, ka tādējādi citi dalībnieki tās uzskatīja par šo grupu pārstāvēm. Līdz ar to nolīgumi bija noslēgti ne tikai starp šiem uzņēmumiem, bet arī starp grupām.

39 Apstrīdētā lēmuma 6.–12. sadaļā Komisija sīki ir izklāstījusi, kādā veidā šī oficiālā un cieši saistītā pēc formas atšķirīgo un pēc būtības plašo apaļā galda sanāksmju virkne ļāva uzņēmumiem, kas bija aizliegtās vienošanās dalībnieki, regulāri saskaņot savu rīcību tirgū saistībā ar procentu likmēm un bankas komisijas maksām.

C — *Banku argumentu pārbaude un juridiskais vērtējums*

40 Norādot, ka attiecīgās bankas nav apstrīdējušas Komisijas konstatētos faktus attiecībā uz apaļā galda sanāksmju norisi un saturu, Komisija Apstrīdētā lēmuma 13. sadaļā ir noraidījusi, pirmkārt, banku argumentus par aizliegtās vienošanās īpašajiem vēsturiskajiem, sabiedriskajiem, ekonomiskajiem un sociālajiem aspektiem un, otrkārt, to apgalvojumu, kas ir pamatots ar profesora Vaiczekera [*Weizsäcker*] veiktajiem ekonomiskajiem aprēķiniem, saskaņā ar kuriem nolīgumi nav ietekmējuši Austrijas banku tirgu.

41 Apstrīdētā lēmuma 14. sadaļa ir veltīta aizliegtās vienošanās juridiskajam vērtējumam. Komisija vispirms atspēko banku apgalvojumu, ka banku nozarē pastāvošā īpašā ekonomiskā situācija liedz šajā nozarē bez ierobežojumiem piemērot konkurences tiesības.

42 Tā kā bankas apstrīdēja Komisijas kompetenci izmeklēt 1994. gadā izdarīto EEZ līguma (turpmāk tekstā — "EEZ līgums") 53. panta pārkāpumu, minētā Komisija, kaut arī apstiprināja, ka šī nostāja ir pretrunā EEZ līguma lietderīgajai iedarbībai, atteicās atzīt, ka attiecīgajā gadā ir izdarīts EEZ līguma 53. panta pārkāpums.

43 Komisija konstatētos faktus kvalificē kā kompleksu ilgtermiņa pārkāpumu, ko veido gan nolīgumi, gan saskaņotas darbības. Tā uzsver, ka attiecīgo uzņēmumu mērķis bija ierobežot konkurenci, un turklāt norāda, ka saskaņotas darbības reāli ietekmēja Austrijas banku tirgu, neraugoties uz to, ka bankas ne vienmēr izpildīja savas saistības.

44 Apstrīdētā lēmuma 438.–469. apsvērumā, kas ir iekļauts minētajā sadaļā, ir izklāstīta saskaņoto darbību ietekme uz tirdzniecību starp dalībvalstīm.

45 Attiecībā uz to, ka Apstrīdētais lēmums ir adresēts tikai daļai no ļoti liela skaita banku, kas bija piedalījušās attiecīgajās darbībās, Komisija uzsver, ka bankas, kuras ir Apstrīdētā lēmuma adresātes, tika izvēlētas, pamatojoties uz to, cik bieži tās bija piedalījušās galvenajās apaļā galda sanāksmēs, un ka turklāt, izņemot *NÖ-Hypo* un *RLB*, tām ir būtiska nozīme Austrijas banku tirgū to izmēra dēļ.

46 Visbeidzot, attiecībā uz pārkāpuma ilgumu Apstrīdētajā lēmumā ir norādīts, ka attiecīgās darbības sākot no 1995. gada 1. janvāra ietilpst EKL 81. panta 1. punkta piemērošanas jomā un ka Komisija uzskatīja, ka pēc 1998. gada jūnijā veiktajām pārbaudēm vairs nenotika neviena apaļā galda sanāksme un ka līdz ar to pārkāpums bija izbeigts.

D — *Rīkojums izbeigt pārkāpumu un naudas sodu aprēķināšana*

47 Apstrīdētā lēmuma 16. sadaļa ir veltīta Komisijas pieņemtajiem "kompensācijas pasākumiem".

48 Pirmkārt, Komisija atbilstoši Regulas Nr. 17 3. pantam pieprasa attiecīgajiem uzņēmumiem izbeigt pārkāpumu.

49 Otrkārt, attiecībā uz uzliktajiem naudas sodiem Komisija vispirms norāda, ka pārkāpums tika izdarīts ar nodomu.

50 Apstrīdētā lēmuma adresātēm uzlikto naudas sodu apmērs (skat. šī sprieduma 24. punktu) tika aprēķināts, ņemot vērā metodoloģiju, kas izklāstīta Pamatnostādnēs sodanaudas noteikšanai, piemērojot Regulas Nr. 17 15. panta 2. punktu un EOTK līguma 65. panta 5. punktu (OV 1998, C 9, 3. lpp., turpmāk tekstā — "Pamatnostādnes"), kā arī paziņojumu par naudas sodu neuzlikšanu vai to apmēra samazināšanu lietās par aizliegtu vienošanos (OV 1996, C 207, 4. lpp., turpmāk tekstā — "Paziņojums par sadarbību").

51 Šajā sakarā Komisija banku sanāksmes ir kvalificējusi kā "sevišķi smagu [EKL 81. panta] pārkāpumu", attiecīgā ģeogrāfiskā tirgus salīdzinoši nelielajam izmēram šajā vērtējumā nepiešķirot nekādu nozīmi. Pēc tam tā nolīgumu dalībniekus ir sadalījusi piecās kategorijās atkarībā no attiecīgajām tiem piederošajām tirgus daļām. Tādējādi jumta sabiedrībām Komisija piedēvē tās nozares bankām piederošās tirgus daļas, kuras darbību tās pārrauga. Piemēram, visām *Raiffeisen* bankām piederošās tirgus daļas tika piedēvētas *RZB*, kas šī iemesla dēļ tika klasificēta pirmajā no piecām kategorijām, attiecībā uz kuru naudas soda pamatsumma tika noteikta 25 miljoni euro.

52 Lai noteiktu pārkāpuma ilgumu, Komisija ir ņēmusi vērā laika posmu no 1995. gada 1. janvāra līdz 1998. gada jūnija beigām. Ņemot vērā šo ilgumu, tā pamatsummu palielināja par 35 %.

53 Komisija nevienai bankai nav piemērojusi atbildību mīkstinošus apstākļus; tā uzskata, ka lomu sadalījums banku sanāksmēs nav svarīgs apstāklis šajā sakarā.

54 Visbeidzot, Komisija saskaņā ar Paziņojumu par sadarbību Apstrīdētā lēmuma adresātēm naudas sodu ir samazinājusi par 10 %, jo tās "nav apstrīdējušas" faktiskos apstākļus.

Process un lietas dalībnieku prasījumi

55 Ar atsevišķiem prasības pieteikumiem, kas Pirmās instances tiesas kancelejā iesniegti 2002. gada 30. augustā un 2. septembrī, uzņēmumi, kas ir Apstrīdētā lēmuma adresāti, cēla šīs prasības.

56 Pēc lietas dalībnieku uzklausīšanas šajā jautājumā Pirmās instances tiesas otrās palātas priekšsēdētājs ar 2005. gada 12. septembra rīkojumu apvienoja septiņas lietas mutvārdu procesā un sprieduma taisīšanai atbilstoši Pirmās instances tiesas Reglamenta 50. pantam.

57 Pamatojoties uz tiesneša referenta ziņojumu, Pirmās instances tiesa (otrā palāta) nolēma uzsākt mutvārdu procesu un, veicot Pirmās instances tiesas Reglamenta 64. pantā paredzētos procesa organizatoriskos pasākumus, aicināja lietas dalībniekus iesniegt dažus dokumentus, un uzdeva tiem jautājumus. Lietas dalībnieki šos lūgumus izpildīja noteiktajā termiņā.

58 Komisija lūdza atsevišķu tās iesniegtajos dokumentos iekļauto informāciju atzīt par konfidenciālu attiecībā pret prasītājām, izņemot *BA-CA*, jo runa ir par *BA-CA* komercnoslēpumiem, un tā iesniedza attiecīgo dokumentu nekonfidenciālās versijas. Tā kā konfidenciālā informācija nav nepieciešama, lai izvērtētu *BA-CA* pamatus, bet tā kā tā attiecas uz citu prasītāju norādītajiem pamatiem, Pirmās instances tiesa nolēma lietas materiālos iekļaut tikai attiecīgo dokumentu nekonfidenciālās versijas, jo konfidenciālo informāciju nevar ņemt vērā atbilstoši Reglamenta 67. panta 3. punktam.

59 2005. gada 11. oktobra tiesas sēdē tika uzklausīti lietas dalībnieku mutvārdu paskaidrojumi un viņu atbildes uz Pirmās instances tiesas uzdotajiem jautājumiem. Atbildot uz kādu Pirmās instances tiesas jautājumu, *Erste* iesniedza dokumentus, kas attiecās uz tās tirgus daļu. Tā kā pārējie lietas dalībnieki savu viedokli par šiem dokumentiem bija pauduši rakstveidā, 2005. gada 7. novembrī mutvārdu process tika pabeigts.

60 *RZB* (prasītāja lietā T-259/02) prasījumi Pirmās instances tiesai ir šādi:

— atcelt Apstrīdēto lēmumu tiktāl, ciktāl tas attiecas uz *RZB*;

— pakārtoti — samazināt tai uzlikto naudas sodu;

— piespriest Komisijai atlīdzināt tiesāšanās izdevumus.

61 *BA-CA* (prasītāja lietā T-260/02) prasījumi Pirmās instances tiesai ir šādi:

— atcelt Apstrīdēto lēmumu tiktāl, ciktāl tas attiecas uz *BA-CA*;

— pakārtoti — atbilstoši samazināt tai uzlikto naudas sodu;

— piespriest Komisijai atlīdzināt tiesāšanās izdevumus.

62 *AVB* (prasītāja lietā T-261/02, iepriekš *BAWAG*) prasījumi Pirmās instances tiesai ir šādi:

— atcelt Apstrīdētā lēmuma 1.–3. pantu tiktāl, ciktāl tie attiecas uz *BAWAG*;

— pakārtoti — samazināt *BAWAG* uzlikto naudas sodu līdz taisnīgam apmēram;

— piespriest Komisijai atlīdzināt tiesāšanās izdevumus.

63 *RLB* (prasītāja lietā T-262/02) prasījumi Pirmās instances tiesai ir šādi:

— atcelt Apstrīdēto lēmumu;

— pakāroti — atcelt Apstrīdētā lēmuma 3. un 4. pantu, tiktāl, ciktāl tie attiecas uz *RLB*;

— piespriest Komisijai atlīdzināt tiesāšanās izdevumus.

64 *BAWAG PSK* (prasītāja lietā T-263/02, iepriekš *PSK*) prasījumi Pirmās instances tiesai ir šādi:

— atcelt Apstrīdētā lēmuma 1.–3. pantu tiktāl, ciktāl tie attiecas uz *PSK*;

— pakārtoti — samazināt *PSK* uzlikto naudas sodu līdz atbilstošam apmēram;

— piespriest Komisijai atlīdzināt tiesāšanās izdevumus.

65 *Erste* (prasītāja lietā T-264/02) prasījumi Pirmās instances tiesai ir šādi:

— atcelt Apstrīdēto lēmumu tiktāl, ciktāl tas attiecas uz *Erste*;

— pakārtoti — atcelt tai uzlikto naudas sodu;

— pakārtoti tam — samazināt minēto naudas sodu līdz atbilstošam apmēram;

— piespriest Komisijai atlīdzināt tiesāšanās izdevumus.

66 *ÖVAG* un *NÖ-Hypo* (prasītājas lietā T-271/02) prasījumi Pirmās instances tiesai ir šādi:

— atcelt Apstrīdētā lēmuma 1. pantu tiktāl, ciktāl tas attiecas uz *ÖVAG* un *NÖ-Hypo*;

— atcelt lēmuma 2. panta pirmo teikumu tiktāl, ciktāl tas attiecas uz *ÖVAG* un *NÖ-Hypo*;

— atcelt lēmuma 3. pantu tiktāl, ciktāl tas attiecas uz *ÖVAG* un *NÖ-Hypo* vai — pakārtoti — samazināt tām minētajā pantā noteikto naudas sodu;

— pakārtoti pirmajai prasījumu daļai — atcelt lēmumus atzīt *FPÖ* par sūdzības iesniedzēju un tai nodot paziņojumus par iebildumiem;

— piespriest Komisijai atlīdzināt tiesāšanās izdevumus.

67 Lietā T-259/02 Komisijas prasījumi Pirmās instances tiesai ir šādi:

— prasību noraidīt;

— palielināt *RZB* uzliktā naudas soda apmēru līdz 33,75 miljoniem euro;

— piespriest prasītājai atlīdzināt tiesāšanās izdevumus.

68 Lietās no T-260/02 līdz T-264/02 un T-271/02 Komisijas prasījumi Pirmās instances tiesai ir šādi:

— prasības noraidīt,

— piespriest prasītājām atlīdzināt tiesāšanās izdevumus.

Par *BAWAG* (lieta T-261/02) un *PSK* (lieta T-263/02) reorganizācijas sekām

69 2006. gada 16. janvāra vēstulē *BAWAG* un *PSK* valde informēja Pirmās instances tiesu, ka pēc uzņēmumu grupas, kurā ietilpa abi minētie kredītuzņēmumi, reorganizācijas, *BAWAG PSK* turpmāk ir vienīgais abu prasītāju (lietas T-261/02 un T-263/02) tiesību pārņēmējs.

70 No minētajai vēstulei pievienotajiem dokumentiem, pirmkārt, izriet, ka *BAWAG* savus banku darījumus ir nodevusi *BAWAG PSK* un ka tā ir mainījusi nosaukumu, kļūstot par *AVB*, un, otrkārt, ka *PSK* ir apvienojusies ar *BAWAG PSK*. 2006. gada 16. janvāra vēstulē *BAWAG* un *PSK* valde ir apstiprinājusi, ka *BAWAG PSK* ir vienīgā *BAWAG* tiesību pārņēmēja saistībā ar *BAWAG* banku darījumiem.

71 Kopienu tiesas noteikti var ņemt vērā lietas dalībnieka nosaukuma maiņu. Turklāt prasību par tiesību akta atzīšanu par spēkā neesošu, ko cēlis tiesību akta adresāts, var uzturēt tā pilnīgs tiesību pārņēmējs, it īpaši fiziskas personas nāves gadījumā vai ja juridiska persona beidz pastāvēt, kaut arī visas tiesības un pienākumi tiek nodoti jaunam īpašniekam (šajā sakarā skat. Tiesas 1983. gada 20. oktobra spriedumu lietā 92/82 *Gutmann*/Komisija, *Recueil*, 3127. lpp., 2. punkts, un 1986. gada 23. aprīļa spriedumu lietā 294/83 *Les Verts*/Parlaments, *Recueil*, 1339. lpp., 13.–18. punkts). Jāatgādina, ka šādā situācijā pilnīgs tiesību pārņēmējs pilnībā nonāk arī sava priekšteča tiesiskajā stāvoklī kā Apstrīdētā tiesību akta adresāts.

72 Savukārt ne saistībā ar prasību par tiesību akta atzīšanu par spēkā neesošu atbilstoši EK līguma 230. pantam, ne arī saistībā ar EKL 229. pantā minēto neierobežoto kompetenci attiecībā uz sankcijām Kopienu tiesas kompetencē nav grozīt Kopienu iestādes lēmumu, nomainot tiesību akta adresātu ar citu juridisku vai fizisku

personu, kamēr minētais adresāts vēl pastāv. Šī kompetence ir tikai tai iestādei, kas ir pieņēmusi attiecīgo tiesību aktu. Ja kompetentā iestāde jau ir pieņēmusi lēmumu un tādējādi ir noteikusi personu, kam tiesību akts ir adresēts, Pirmās instances tiesa nevar attiecīgajā aktā minēto personu aizstāt ar citu (šajā sakarā skat. Pirmās instances tiesas 2004. gada 8. jūlija spriedumu apvienotajās lietās T-67/00, T-68/00, T-71/00 un T-78/00 *JFE Engineering* u.c./Komisija, Krājums, II-2501. lpp., 47. punkts).

73 Jāņem vērā, ka prasību, ko cēlusi persona, kura ir tiesību akta adresāte, lai izmantotu savas tiesības lūgt tiesību aktu atzīt par spēkā neesošu saskaņā ar EK līguma 230. pantu un/vai lūgt tiesību aktu grozīt saskaņā ar 229. pantu, nevar nodot trešai personai, kas nav tiesību akta adresāte. Ja šāda nodošana tiktu pieļauta, atšķirtos personas statuss, kādā šī prasība tika celta, un statuss, kādā tā tiek uzturēta. Turklāt šāda nodošana izraisītu pretrunas attiecībā uz tiesību akta adresāta identitāti un tās personas identitāti, kas tiesā uzstājas kā adresāts (šī sprieduma 72. punktā minētais spriedums apvienotajās lietās *JFE Engineering* u.c./Komisija, 48. punkts).

74 Tādējādi ir jāņem vērā *BAWAG* nosaukuma maiņa uz *AVB*, kā arī tas, ka pēc iepriekš minētās apvienošanās *BAWAG PSK* ir kļuvusi par *PSK* tiesību pārņēmēju. Savukārt lietā T-261/02 ar *BAWAG PSK* nevar aizstāt *AVB* neatkarīgi no tā, kādas Austrijas tiesībās ir notikušās reorganizācijas sekas. Līdz ar to *BAWAG* (kuras nosaukums turpmāk ir *AVB*) tiek uzskatīta par prasītāju lietā T-261/02, kaut arī *BAWAG PSK* ir kļuvusi par pilntiesīgu prasītāju lietā T-263/02.

75 Ņemot vērā, ka Apstrīdētais lēmums bija adresēts *BAWAG* un *PSK* un ka tās savus rakstveida un mutvārdu argumentus Pirmās instances tiesā ir izteikušas, saglabājot savus iepriekšējos nosaukumus, šie nosaukumi tiks izmantoti, lai apzīmētu prasītājas šajā spriedumā.

Juridiskais pamatojums

I — *Par lūgumiem atcelt Apstrīdēto lēmumu kopumā*

A — *Par pamatiem, kas ir balstīti uz procesuālo normu pārkāpumiem*

1. Par uzklausīšanas amatpersonas nobeiguma ziņojumu (lietas T-260/02, T-261/02 un T-263/02)

a) Prasītāju argumenti

76 *BA-CA*, *BAWAG* un *PSK* norāda, ka uzklausīšanas amatpersonas nobeiguma ziņojuma eksemplārs, kas prasītājām nodots atbilstoši 16. panta 3. punktam Komisijas 2001. gada 23. maija Lēmumā 2001/462/EK, EOTK par uzklausīšanas amatpersonu darba uzdevumiem dažos tiesas procesos par konkurenci (OV L 162, 21. lpp.) (turpmāk tekstā — "Darba uzdevumi"), nav parakstīts. Tās uzskata, ka runa ir par procesuālo normu pārkāpumu, kas pamato Apstrīdētā lēmuma atcelšanu.

77 *BAWAG* un *PSK* (lietas T-261/02 un T-263/02) apgalvo, ka šaubas par to, vai tām nodotais nobeiguma ziņojuma eksemplārs bija tā galīgā versija, apdraudēja to iespējas atbilstoši aizstāvēties pret Apstrīdēto lēmumu.

78 *BA-CA* (lieta T-260/02) uzsver, ka Komisija Apstrīdēto lēmumu ir pieņēmusi prettiesiski, jo uzklausīšanas amatpersonas nobeiguma ziņojuma autentiskums

nebija apliecināts. Turklāt vārds "projekts", kas bija norādīts uz Padomdevējai komitejai un kolēģijai iesniegtajām kopijām, varētu būt ietekmējis to, kā šīs institūcijas ir novērtējušas ziņojumu, un līdz ar to administratīvās procedūras iznākumu. Turklāt tā prezumē, ka Komisijas kolēģijai nobeiguma ziņojums tika iesniegts tikai vācu valodā, kas ir jāuzskata par Komisijas 2000. gada 29. novembra Reglamenta (OV L 308, 26. lpp., turpmāk tekstā — "Reglaments") 6. panta ceturtās daļas pārkāpumu. Tā lūdz Pirmās instances tiesu veikt procesa organizatorisko pasākumu, lai tā varētu piekļūt visiem Komisijas lietas materiāliem.

b) Pirmās instances tiesas vērtējums

79 Darba uzdevumu 15. panta pirmajā daļā ir noteikts:

"Uzklausīšanas amatpersona, pamatojoties uz lēmumprojektu, kas jāiesniedz Padomdevēja komitejai par konkrēto lietu, sagatavo rakstisku nobeiguma ziņojumu par tiesību tikt uzklausītam ievērošanu, kā minēts 13. panta 1. punktā. Ziņojumā aplūko arī to, vai lēmumprojekts ietver tikai iebildumus, attiecībā uz kuriem [lietas dalībniekiem] ir dota iespēja darīt zināmu to viedokli, un, ja nepieciešams, jebkura pieprasījuma objektivitāti 14. panta nozīmē."

80 Saskaņā ar Darba uzdevumu 16. pantu:

"1. Uzklausīšanas amatpersonas nobeiguma ziņojumu pievieno lēmumprojektam, ko iesniedz Komisijai, lai nodrošinātu, ka, pieņemot lēmumu par atsevišķu lietu, Komisija ir pilnībā izvērtējusi visu attiecīgo informāciju attiecībā uz tiesas procesa gaitu un tiesību tikt uzklausītam ievērošanu.

2. Uzklausīšanas amatpersona var pārveidot nobeiguma ziņojumu, ņemot vērā jebkurus lēmumprojekta grozījumus, līdz brīdim, kad Komisija to ir apstiprinājusi.

3. Komisija nosūta lēmuma adresātiem uzklausīšanas amatpersonas nobeiguma ziņojumu un lēmumu. Tā publicē uzklausīšanas amatpersonas nobeiguma ziņojumu un lēmumu *Eiropas Kopienu Oficiālajā Vēstnesī*, ņemot vērā uzņēmumu likumīgās intereses par to komercnoslēpumu aizsargāšanu."

81 Pirmkārt, attiecībā uz iebildumu, ka nobeiguma ziņojums nebija parakstīts, ir jānorāda, ka Komisija iebildumu rakstu pielikumā ir iekļāvusi trīs minētā ziņojuma kopijas (vācu valodā), proti:

— Apstrīdētā lēmuma adresātiem nosūtīto kopiju;

— Padomdevējai komitejai nosūtīto kopiju;

— Komisijas kolēģijai nosūtīto kopiju,

kuru teksts ir identisks, kaut arī tikai otrā ir parakstīta. Turklāt divās pēdējās kopijās ir norādīts vārds "Entwurf" (projekts) un "Intern" (iekšējs).

82 No šiem dokumentiem izriet, ka uzklausīšanas amatpersona ir parakstījusi vismaz vienu nobeiguma ziņojuma eksemplāru, kas norāda uz to, ka šis teksts bija galīgais teksts un ka runa bija par versiju, kuru uzklausīšanas persona bija paredzējusi nosūtīt kompetentajām iestādēm. Šajos apstākļos to, ka citi šī ziņojuma eksemplāri, kas bija identiski parakstītajai versijai (izņemot to, ka dažos gadījumos bija svītrots vārds "projekts"), adresātiem tika nodoti neparakstīti, nevar uzskatīt par būtisku formas prasību pārkāpumu, kas var pamatot Apstrīdētā lēmuma atcelšanu.

83 Nav atbalstāms *BAWAG* un *PSK* iebildums, ka paraksta neesamība uz nobeiguma ziņojuma kopijas, kas tiem tika nodota vienlaikus ar Apstrīdētā lēmuma paziņošanu, ir apdraudējusi to tiesības uz aizstāvību, apgrūtinot aizstāvības sagatavošanu saistībā ar minēto lēmumu. Šī paraksta neesamība nevarēja apdraudēt prasītāju tiesības uz aizstāvību administratīvās procedūras laikā. Tā kā prasītāju arguments ir tāds, ka paraksta neesamība varēja radīt šaubas par to, vai minētais ziņojums ir galīgais ziņojums, kas padara nedrošāku tajā izteikto kritiku un tādējādi to aizstāvību Pirmās instances tiesā, ir jāsecina, ka šādas šaubas varēja kliedēt procesa organizatoriskie pasākumi un ka Reglamenta 48. panta 2. punkts ļauj lietas dalībniekiem aizstāvēt savas tiesības, ņemot vērā šādu pasākumu sekas, attiecīgā gadījumā izvirzot jaunus pamatus.

84 Otrkārt, ir jānoraida *BA-CA* iebildums, kas balstīts uz iespējamā pienākuma apliecināt uzklausīšanas amatpersonas nobeiguma ziņojuma īstumu pārkāpumu. Uzklausīšanas amatpersonas nobeiguma ziņojums nav viens no tiesību aktiem, kam piemīt viena no EOTKL 14. pantā, EKL 249. pantā un EAEKL 161. pantā paredzētajām formām un kuru īstums ir jāapliecina atbilstoši Reglamenta 18. panta piektajai daļai.

85 Treškārt, attiecībā uz vārdu "projekts", kas ir minēts Padomdevējai komitejai un Komisijas kolēģijai nodoto nobeiguma ziņojumu eksemplāros, ir jānorāda, ka Darba

uzdevumu 16. panta 2. punktā ir paredzēts, ka pirms lēmuma pieņemšanas uzklausīšanas amatpersona var grozīt nobeiguma ziņojumu, ņemot vērā iespējamos lēmumprojekta grozījumus. Tādējādi nav prettiesiski, ka vārds "projekts" ziņojumā ir norādīts brīdī, kad tas tiek nosūtīts kompetentajām iestādēm. Tas, ka šis "projekts", ja tas nav grozīts, nav aizstāts ar galīgo versiju, nepadara par prettiesisku lēmumu, kas pieņemts, pamatojoties uz minēto "projektu". Nav pamata prezumēt, ka Komisijas locekļi, kas pieņem lēmumu, ar kuru tiek uzlikti naudas sodi, neievēro Darba uzdevumu 16. panta 1. punktā paredzēto pienākumu ņemt vērā uzklausīšanas amatpersonas nobeiguma ziņojumu tāpēc vien, ka tajā ir iekļauta norāde "projekts".

86 Ceturtkārt, ir jākonstatē, ka aizdomas, uz ko norāda *BA-CA*, apgalvojot, ka šaubās par to, vai nobeiguma ziņojums kompetentajām iestādēm tika nodots visās nepieciešamajās valodās, nav pamatotas. Šajā sakarā Reglamenta 6. panta ceturtajā daļā ir noteikts:

"Dienas kārtība un nepieciešamie darba dokumenti Komisijas locekļiem tiek darīti zināmi tās noteiktajā termiņā un darba valodās atbilstoši 25. pantam."

87 Ir vispārzināms, ka Komisijas darba dokumenti parasti tiek iesniegti vācu, angļu un franču valodā.

88 Komisija procesa organizatorisko pasākumu ietvaros ir iesniegusi nobeiguma ziņojuma versijas vācu, angļu un franču valodā, kam pievienotas Komisijas ģenerālsekretariāta 2002. gada 4. jūnija piezīmes, no kurām izriet, ka Komisijas locekļiem tika nodotas šīs versijas. Līdz ar to *BA-CA* iebildumam trūkst faktiska pamatojuma.

89 Jānoraida arī *BA-CA* lūgums ļaut piekļūt pilnīgi visiem Komisijas administratīvās lietas materiāliem. No iepriekš izklāstītā izriet, ka šis pasākums nav nepieciešams, lai *BA-CA* varētu pārbaudīt, vai uzklausīšanas amatpersonas nobeiguma ziņojums bija iesniegts nepieciešamajās valodu versijās. Turklāt *BA-CA* nav precizējusi, atbilstoši kuriem vēl tās norādītajiem pamatiem Komisijas administratīvās lietas materiālu uzrādīšana varētu būt nepieciešama.

90 No tā izriet, ka *BA-CA*, *BAWAG* un *PSK* izteiktie iebildumi par uzklausīšanas personas nobeiguma ziņojumu ir jānoraida.

2. Par statusu, kāds politiskajai partijai *FPÖ* tika piešķirts administratīvās procedūras laikā (lietas T-260/02 un T-271/02)

a) Lietas dalībnieku argumenti

91 *BA-CA*, *ÖVAG* un *NÖ-Hypo* pārmet Komisijai, ka tā ir izdarījusi pārkāpumus, pirmkārt, atzīstot *FPÖ* par sūdzības iesniedzēju atbilstoši Regulas Nr. 17 3. pantam, un, otrkārt, šai politiskajai partijai nododot paziņojumu par iebildumiem nekonfidenciālās versijas. Tās uzsver, ka ar šiem lēmumiem ir pārkāpts Regulas Nr. 17 3. un 20. pants un to tiesības uz aizstāvību, pirmkārt, tāpēc, ka *FPÖ* sūdzība, kas tika iesniegta pēc Komisijas uzsāktās procedūras, nebija šīs procedūras pamatā, otrkārt, tāpēc, ka *FPÖ* nevarēja atsaukties uz likumīgajām interesēm iesniegt pieteikumu atbilstoši Regulas Nr. 17 3. pantam, jo ar tās kā bankas klienta statusu nepietiek šajā sakarā, treškārt, tāpēc, ka mutiskā nopratināšana jau bija notikusi, kad tika pieņemti šie abi lēmumi, un, ceturtkārt, tāpēc, ka Komisija nebija saņēmusi *FPÖ* apņemšanos ievērot sūdzības iesniedzējas pienākumus. Tās uzskata, ka šo pārkāpumu rezultātā Apstrīdētais lēmums ir jāatceļ.

92 Turklāt *BA-CA* pārmet Komisijai, ka tā ir pārkāpusi tiesības uz aizstāvību, jo — neraugoties uz vairākiem attiecīgiem lūgumiem — nav tai darījusi zināmu lēmumu, kas apstrīdams tiesā, un tādējādi liegusi tai iespēju iesniegt prasību sakarā ar paziņojumu par iebildumiem nosūtīšanu. Turklāt tā uzsver, ka Komisija ir pārkāpusi EK līgumu, nedarot visu iespējamo, lai izbeigtu to, ka *FPÖ* ļaunprātīgi izmanto paziņojumus par iebildumiem, un ka tā nav iebildusi pret to, ka *FPÖ* ļaunprātīgi izmanto nodotos dokumentus, un nav lūgusi tos atdot atpakaļ.

93 Komisija uzskata, ka iebildumiem, kas izteikti attiecībā uz paziņojumu par iebildumiem nodošanu *FPÖ*, nav nekāda sakara ar šīs tiesvedības priekšmetu. Tā apstiprina, ka atļauja *FPÖ* piedalīties kā sūdzības iesniedzējai nekādā veidā nav ietekmējusi Apstrīdēto lēmumu un saistībā ar lēmumu, kurā ir atļauts paziņojumus par iebildumiem nodot *FPÖ*, būtu jāuzsāk cita procedūra, jo noilguma dēļ šajā prāvā vairs nav iespējama prasība *a posteriori*.

94 Atbildē uz repliku Komisija piebilst, ka prasītājām nav tiesību celt prasību EKL 230. panta ceturtās daļas nozīmē par to, ka *FPÖ* tika dota atļauja piedalīties kā sūdzības iesniedzējai un tai tika nodoti paziņojumi par iebildumiem, jo šie pasākumi nav ietekmējuši to juridisko situāciju. Turklāt Komisija uzsver, ka ietekme, par kuru tās sūdzas, un kaitējums, kas, viņuprāt, tām nodarīts, nav saistīts ar Komisijas tiesību aktiem, bet ar vēlāku, pilnībā neatkarīgu *FPÖ* rīcību. Komisija uzskata, ka tai bija visas tiesības ļaut *FPÖ* piedalīties kā sūdzības iesniedzējai un tādējādi arī pienākums tai nodot paziņojumus par iebildumiem.

b) Pirmās instances tiesas vērtējums

95 Regulas Nr. 17 3. panta 1. punktā ir noteikts — ja Komisija "pēc pieteikuma vai pēc savas ierosmes" secina, ka notiek Līguma 81. vai 82. panta pārkāpums, tā var ar

lēmumu likt attiecīgajiem uzņēmumiem vai uzņēmumu apvienībām izbeigt šo pārkāpumu. Saskaņā ar Regulas Nr. 17 3. panta 2. punktu pieteikumu var iesniegt fiziskas vai juridiskas personas, kas apliecina savas likumīgās intereses. No 6.–8. panta Komisijas 1998. gada 22. decembra Regulā (EK) Nr. 2842/98 par pušu uzklausīšanu dažu procedūru gaitā saskaņā ar EK līguma 81. un 82. pantu (OV L 354, 18. lpp.) izriet, ka personām, kas ir iesniegušas šādu pieteikumu, ir zināmas procesuālas tiesības, tostarp tiesības saņemt paziņojuma par iebildumiem nekonfidenciālās versijas kopiju.

96 Pirmkārt, attiecībā uz to, vai Komisija ir pārkāpusi Regulas Nr. 17 3. pantu, ļaujot *FPÖ* piedalīties procedūrā, ir jānoraida prasītāju apgalvojums, ka šādu pieteikumu nav tiesiska pamata iesniegt, ja pārkāpumu procedūra jau ir uzsākta pēc savas ierosmes. Regulā Nr. 17 un Regulā Nr. 2842/98 nav iekļauta prasība, ka pieteikuma vai sūdzības iesniedzēja statusa atzīšanai Komisijai pārkāpuma procedūra un it īpaši tās iepriekšējās izmeklēšanas posms ir jāuzsāk pēc attiecīga pieteikuma vai sūdzības iesniegšanas. Pretējā gadījumā personām, kam ir likumīgas intereses tajā, lai tiktu konstatēts konkurences tiesību normu pārkāpums, būtu liegta iespēja procedūras norises laikā izmantot procesuālās tiesības, kuras ir saistītas ar pieteikuma vai sūdzības iesniedzēja statusu atbilstoši Regulas Nr. 2842/98 6.–8. pantam.

97 Otrkārt, ir jāsecina, ka Komisija pamatoti ir atzinusi, ka *FPÖ* bija pamats atsaukties uz savu kā Austrijas banku pakalpojumu klientes statusu un to, ka ar konkurenci nesaderīgās prakses rezultātā ir nodarīts kaitējums tās ekonomiskajām interesēm, lai apliecinātu likumīgās intereses iesniegt pieteikumu, lūdzot Komisiju konstatēt, ka minētā prakse ir EKL 81. un 82. panta pārkāpums.

98 Šajā sakarā nekas nenorāda uz to, ka produktu vai pakalpojumu galapatērētājam nevarētu būt likumīgu interešu Regulas Nr. 17 3. panta nozīmē. Pirmās instances

tiesa uzskata, ka galapatērētājam, kas apliecina to, ka tā ekonomiskajām interesēm ir nodarīts kaitējums vai varētu tikt nodarīts kaitējums konkrētu konkurences ierobežojumu dēļ, minētās normas nozīmē ir likumīgas intereses iesniegt pieteikumu vai sūdzību, lai Komisija konstatētu EKL 81. un 82. panta pārkāpumu.

99 Šajā sakarā ir jāatgādina, ka normu, ar kurām ir paredzēts nodrošināt to, lai konkurence iekšējā tirgū netiktu izkropļota, galīgais mērķis ir uzlabot patērētāja labklājību. Šis galīgais mērķis izriet it īpaši no EKL 81. panta. Kaut arī var atzīt, ka minētās normas 1. punktā noteiktais aizliegums neattiecas uz vienošanos, kas sekmē konkrēto preču ražošanas vai tirdzniecības uzlabošanos vai tehniskos vai ekonomiskos sasniegumus, šī EKL 81. panta 3. punktā paredzētā iespēja ir pakļauta nosacījumam, ka atbilstoša tā rezultātā gūtās peļņas daļa tiek atvēlēta minēto preču lietotājiem. Tādējādi konkurences tiesībām un politikai ir nenoliedzama ietekme uz konkrētām preču vai pakalpojumu galapatērētāju ekonomiskajām interesēm. Tas, ka šādiem patērētājiem, kuri apgalvo, ka tiem ar līgumu vai rīcību, kas var ierobežot vai apdraudēt konkurenci, ir nodarīts ekonomiska rakstura kaitējums, ir atzītas likumīgās intereses uz to, lai Komisija konstatētu EKL 81. un 82. panta pārkāpumu, sekmē konkurences tiesību mērķu īstenošanu.

100 Šo secinājumu neatspēko tas, ka sākumā *FPÖ* bija atsaukusies uz vispārējām interesēm, ko tā centās aizsargāt kā opozīcijā esoša politiskā partija, un ka tā tikai vēlāk apgalvojusi, ka tai kā Austrijas banku pakalpojumu galapatērētājai ar norādīto vienošanos bija nodarīts ekonomiska rakstura kaitējums. Šī pirmā ieņemtā nostāja nevarēja liegt tai iespēju vēlāk, lai apliecinātu savas likumīgās intereses Regulas Nr. 17 nozīmē, atsaukties uz to banku klientes statusu, pret kurām bija uzsākta procedūra, kā arī ekonomiska rakstura kaitējumu, kas tai, iespējams, nodarīts ar konkrētajiem līgumiem.

101 Treškārt, iespēja atļaut ieinteresētajai personai piedalīties kā sūdzības iesniedzējai un paziņojuma par iebildumiem nodošana tai nevar būt pakļauta nosacījumam, ka tai ir jānotiek pirms mutiskas nopratināšanas Komisijā. Regula Nr. 17 un Regula Nr. 2842/98 neparedz īpašu termiņu, kurā trešā persona, kas ir pieteikuma vai sūdzības iesniedzējs, kurš apliecina savas likumīgās intereses, var īstenot savas tiesības saņemt paziņojumu par iebildumiem un tiesības tikt uzklausītai pārkāpuma procedūrā. Tādējādi Regulas Nr. 2842/98 7. un 8. pants nosaka tikai to, ka Komisija nodod iebildumus minētajam pieteikuma vai sūdzības iesniedzējam un nosaka datumu, līdz kuram tas var rakstveidā darīt zināmu savu viedokli, un trešai personai var tikt dota iespēja mutiski paust savu viedokli, ja tā to lūdz. No tā izriet, ka pieteikuma vai sūdzības iesniedzēja tiesības saņemt iebildumus un tiesības tikt uzklausītam EKL 81. un 82. panta pārkāpuma konstatēšanai uzsāktā administratīvā procedūrā var izmantot tikmēr, kamēr šī procedūra norisinās.

102 Ceturtkārt, attiecībā uz argumentiem, kas attiecas uz to, kā *FPÖ* izmantoja tai nodotos dokumentus, ir jāatgādina, ka saskaņā ar Regulas Nr. 2842/98 7. pantu šai politiskajai partijai kā pieteikuma iesniedzējai bija tiesības saņemt paziņojumu par iebildumiem nekonfidenciālo versiju. Komisija, tikai pamatojoties uz šaubām par to, ka minētie dokumenti, iespējams, varētu tikt izmantoti ļaunprātīgi, nevar ierobežot tiesības saņemt paziņojumus par iebildumiem, kas Regulas Nr. 2842/98 7. pantā ir paredzētas trešām personām, kas ir pieteikuma iesniedzējas un kas atbilstoši apliecina savas likumīgās intereses. Visbeidzot, par to, ka *FPÖ* varēja izmantot tai nodotos dokumentus, nevar vainot Komisiju un tādējādi tas nevar ietekmēt Apstrīdētā lēmuma likumīgumu.

103 No tā izriet, ka prasītāju norādītie pamati, kas attiecas uz atļauju *FPÖ* piedalīties procedūrā, ir jānoraida kā nepamatoti, un Pirmās instances tiesai nav jālemj par to pieņemamību.

3. Secinājums

104 Visi pamati, kas balstīti uz procesuālo normu pārkāpumu, ir jānoraida.

B — *Par pamatiem, kas balstīti uz nolīgumu nepareizu vērtējumu*

1. Ievada apsvērumi

105 Neapstrīdot to, ka pastāv apaļā galda sanāksmes, *BAWAG* un *PSK* (lietas T-261/02 un T-263/02) lūdz atcelt Apstrīdēto lēmumu kopumā, atsaucoties uz pamatu, kas ir balstīts uz EKL 81. panta 1. punkta pārkāpumu, jo nolīgumi ir novērtēti nepareizi.

106 Pirmkārt, *BAWAG* un *PSK* būtībā kritizē to, ka apaļā galda sanāksmes ir kvalificētas kā vienota aizliegta vienošanās. Nenorādot atsevišķu pamatu, *RLB*, *ÖVAG* un *NÖ-Hypo* (lietas T-262/02 un T-271/02) apstrīd vienotas aizliegtas vienošanās kvalifikāciju, atsaucoties uz pamatiem, kas ir balstīti uz to, ka nolīgumiem nebija pārrobežu ietekmes, apgalvojot, ka apaļā galda sanāksmju spēja ietekmēt tirdzniecību starp dalībvalstīm ir jāpārbauda atsevišķi, ņemot vērā katru no tām. Šie argumenti tiks pārbaudīti saistībā ar šo pamatu.

107 Otrkārt, *BAWAG* un *PSK* norāda, ka starp bankām, starp kurām pastāvēja sīva konkurence, apaļā galda sanāksmēs netika veikta sīka darbību saskaņošana. Šis pēdējais iebildums būtībā ir saistīts ar pārkāpuma smaguma novērtējumu, un, pat ja tas ir pamatots, tas nepamato Apstrīdētā lēmuma atcelšanu kopumā. Līdz ar to saistībā ar lūgumiem samazināt naudas sodu tas tiks pārbaudīts kopā ar citiem iebildumiem par pārkāpuma smagumu.

2. Par apaļā galda sanāksmju kā vienota pārkāpuma kvalifikāciju (lietas no T-261/02 līdz T-263/02 un T-271/02)

a) Lietas dalībnieku argumenti

108 Prasītājas šajās lietās apgalvo, ka Komisija nepamatoti ir uzskatījusi, ka apaļā galda sanāksmes ir vispārēja vienota aizliegta vienošanās. Galvenokārt tās uzsver, ka dažādas apaļā galda sanāksmes notika neatkarīgi viena no otras un ka "club Lombard" neveica šo sanāksmju koordināciju vai pārvaldību.

109 *RLB* (lieta T-262/02) neapstrīd to, ka apaļā galda sanāksmēs notika savstarpēja apmaiņa ar informāciju par depozītiem un kredītiem (apaļā galda sanāksmes par aktīvajiem un pasīvajiem darījumiem, "club Lombard", kontrolieru apaļā galda sanāksme), bet norāda, ka "club Lombard" nekad netika apspriesti pārrobežu pakalpojumi. Turklāt tā apstiprina, ka tikai savā iebildumu rakstā Komisija pirmoreiz ir norādījusi, ka pastāv vispārējs nolīgums.

110 Komisija apstiprina, ka apaļā galda sanāksmju kā vispārējas aizliegtas vienošanās kvalifikācija ir pamatota. Atbildes uz repliku pielikumā Komisija ir iekļāvusi vairākus dokumentus, kas ietilpst administratīvās lietas materiālos, lai pierādītu apaļā galda sanāksmju ciešo savstarpējo saikni.

b) Pirmās instances tiesas vērtējums

111 EKL 81. panta 1. punkta pārkāpumu var radīt ne tikai atsevišķa darbība, bet arī vairākas darbības vai arī ilgstoša rīcība. Šo interpretāciju nevar apstrīdēt tādēļ, ka arī

viens vai vairāki šādu darbību vai ilgstošas rīcības elementi paši par sevi katrs atsevišķi var būt minētā noteikuma pārkāpums. Ja dažādas darbības ietilpst "kopējā plānā" to identiskā mērķa dēļ, kas izkropļo konkurenci kopējā tirgū, Komisijai ir tiesības uzlikt atbildību par šīm darbībām atkarībā no dalības attiecīgajā pārkāpumā kopumā (Tiesas 2004. gada 7. janvāra spriedums apvienotajās lietās C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P un C-219/00 P *Aalborg Portland* u.c./Komisija, *Recueil*, I-123. lpp., 258. punkts).

112 Apstrīdētā lēmuma 73. apsvērumā šajā sakarā ir noteikts: "[..] Attiecīgo nolīgumu mērķis, ņemot vērā apaļā galda sanāksmēs apspriestos jautājumus, ir ierobežot un izkropļot konkurenci starp uzņēmumiem, kas tajās piedalās. Šiem nolīgumiem (un piemērošanas pasākumiem, par kuriem ir panākta vienošanās) ir jāļauj bankām palielināt savu peļņu. Jebkāda atkāpšanās no šīs aizliegtās vienošanās — kas, kā uzskata bankas, garantē "saprātīgu konkurenci" — savukārt radītu "peļņas samazināšanos"." Līdz ar to Komisija būtībā apgalvo, ka pastāvēja vispārējs plāns, kura mērķis bija ar cenu starpniecību novērst konkurenci attiecībā uz visiem banku pakalpojumiem, kas tika apspriesti apaļā galda sanāksmēs. Līdz ar to ir jānoraida *RLB* iebildums, ka tikai savā iebildumu rakstā Komisija pirmoreiz ir norādījusi, ka pastāv vispārēja vienota aizliegta vienošanās.

113 Lai pārbaudītu, vai Komisija, pamatojoties uz tās rīcībā esošajiem pierādījumiem, varēja attiecīgi secināt, ka dažādās apaļā galda sanāksmēs notikušās apspriedes ietilpst kopējā plānā, kura mērķis ir ierobežot konkurenci, ir jāanalizē tās Apstrīdētā lēmuma daļas, kurās ir izdarīti atsevišķi konstatējumi, uz kuriem ir balstīts tās secinājums, ka pastāv vienota aizliegta vienošanās, un uz kurām tā atsaucas atbildēs uz repliku, kas iesniegtas lietās no T-261/02 līdz T-263/02 un T-271/02, un minētajām atbildēm uz repliku pievienotie dokumenti, ar kuriem šie konstatējumi ir pamatoti.

114 Pirmkārt, lai pierādītu, ka "club Lombard" kā instancei, kas augstāka par visām citām apaļā galda sanāksmēm, bija jārisina jautājumi, kuri saistīti ar vairākām īpašām apaļā galda sanāksmēm, Komisija atsaucas uz dokumentiem, kas attiecas uz minētās instances 1995. gada 7. jūnija un 1996. gada 8. maija sanāksmēm.

115 Attiecībā uz pirmo no šīm sanāksmēm Apstrīdētā lēmuma 167. apsvērumā ir citēts *CA* direktora izteiktais "konfidenciālais ziņojums", kas attiecas uz neformālu 1995. gada 24. maija sarunu starp *BA*, *CA*, *BAWAG*, *GiroCredit*, *RZB* un *PSK* pārstāvjiem par jautājumiem, kas bija jānoskaidro un jāatrisina "club Lombard" 1995. gada 7. jūnija sanāksmē. Šis dokuments pierāda, ka "club Lombard" faktiski tika risināti jautājumi, kas attiecās uz apaļā galda sanāksmēm, kurās bija dažādi apspriežamie jautājumi, to skaitā pārrobežu pakalpojumi, piemēram, vienošanās par kredīta un debeta procentu likmēm gan attiecībā uz privātpersonām, gan uzņēmumiem un vienošanās par citiem kredīta nosacījumiem, tostarp eksporta kredītiem.

116 Attiecībā uz "club Lombard" 1996. gada 8. maija sanāksmi Apstrīdētā lēmuma 248. apsvērumā ir atsauce uz trim dokumentiem, no kuriem pirmais ir *NÖ-Hypo* 1996. gada 10. maija lietas materiālos iekļautais ziņojums, kas cita starpā ir paredzēts šīs bankas ģenerāldirektoriem un saskaņā ar kuru "club Lombard" 1996. gada 8. maija sanāksmē "ģenerāldirektori bija vienojušies par atsevišķiem būtiskiem jautājumiem", kas saistīti ar vietējo banku (*Hausbankspanne*) peļņu eksporta finansēšanas laikā, par procentu likmēm un citiem dažāda veida aizņēmumu nosacījumiem, kā arī procentu likmju un apkalpošanas maksu reklamēšanu. Otrajā dokumentā ir piebilsts, ka "būtu jāizstrādā priekšlikums par minimālo komisijas maksu darījumiem ar vērtspapīriem un maksājumu operācijām", bet trešajā dokumentā bija iekļauti priekšlikumi, kas pieņemti šīs "club Lombard" sanāksmes laikā. Šie dokumenti apstiprina arī to, ka "club Lombard" risināja un izlēma jautājumus, kas bija saistīti ar vairākām īpašām apaļā galda sanāksmēm. Pirmie divi konkrēti apstiprina secinājumu, ka tika uzskatīts, ka "club Lombard" kompetencē ir lemt par cenu noteikšanu dažiem svarīgiem pārrobežu darījumiem, piemēram, eksporta kredītiem, maksājumiem un darījumiem ar kustamu mantu.

117 Otrkārt, no dokumentiem, ko Komisija ir minējusi Apstrīdētā lēmuma 216. un 284. apsvērumā, izriet, ka "club Lombard" bija pieņēmusi būtiskus principiālus lēmumus. Tādējādi Apstrīdētā lēmuma 216. apsvērumā ir norāde uz lietas materiālos iekļauto ziņojumu par 1996. gada 6. februāra Vīnes apaļā galda sanāksmi par pasīvajiem darījumiem un par kredītiem privātpersonām, kas adresēts vienas no attiecīgajām bankām ģenerāldirektoram un kurā bija paredzēts sagatavot nākamajā dienā ieplānoto "club Lombard" sanāksmi. Saskaņā ar šo ziņojumu "tika gaidīts, ka [1996. gada] 7. februāra "club Lombard" pieņems būtiskus principiālus lēmumus, kas atbilst" dažiem apaļajā sanāksmē apspriestajiem jautājumiem. Apstrīdētā lēmuma 284. apsvērumā ir citēts lietas materiālos iekļautais ziņojums, ko rakstījis *BAWAG* darbinieks par 1996. gada 25. oktobra apaļā galda sanāksmi "pasīvo darījumu" jomā, kuras laikā tika apspriesta noguldījumu procentu likmju samazināšana. Saskaņā ar šo ziņojumu 1996. gada 12. novembrī bija paredzēts rīkot federālo apaļā galda sanāksmi par pasīvajiem darījumiem, lai varētu formulēt "ieteikumus 1996. gada 13. novembra ģenerāldirektoru *Lombard* sanāksmei". Šajos dokumentos skaidri ir norādīts, ka to sagatavotāji cer, ka "club Lombard" pieņems principiālus lēmumus par jautājumiem, kas tika apspriesti citās apaļā galda sanāksmēs.

118 Treškārt, Komisija ir pierādījusi, ka "club Lombard" veica šķīrējstruktūras funkcijas un pie tās vērsās dažādas grupas disciplināra rakstura problēmu gadījumā, Apstrīdētā lēmuma 166. apsvērumā atsaucoties uz *PSK* iekšējo ziņojumu, kurā īsi ir raksturota 1995. gada 24. maija "banku pieredzes apmaiņa", saskaņā ar kuru "[bija] paredzēts, ka no jūnija "club Lombard" rūpēsies par nosacījumu ievērošanas nodrošināšanu," un dalībnieki uzskatīja, ka lielāku disciplīnu varētu sagaidīt tikai tad, "ja minimālās peļņas saglabāšana valdes locekļiem [kļūtu] par "goda lietu"". Šis dokuments pierāda, ka citu apaļā galda sanāksmju locekļi "club Lombard" uzskatīja par atbilstošu instanci ar nolīgumu ievērošanu saistītu "disciplināro" problēmu risināšanai.

119 Ceturtkārt, Apstrīdētā lēmuma 67. apsvērumā ir aprakstīta apaļā galda sanāksmju un to lēmuma pieņemšanas procesu ciešā saikne, norādot, ka "kopēja lēmuma pieņemšanas procesā bieži vien bija nepieciešams [..] rīkot vairākas apaļā galda sanāksmes (visbiežāk Vīnes un federālās apaļā galda sanāksmes par aktīvajiem un/vai pasīvajiem darījumiem, "Minilombard" un "club Lombard")". Šis secinājums ir

pamatots ar diviem dokumentiem, kas attiecas uz 1995. gada 30. augusta Vīnes apaļā galda sanāksmi par aktīvajiem un pasīvajiem darījumiem un no kuriem izriet, ka banku pārstāvji apspriedīs savu reakciju uz *OeNB* procentu likmju samazināšanos. Nākamajā 1995. gada 7. septembra sanāksmē par aktīvajiem un pasīvajiem darījumiem bija paredzēts pieņemt lēmumu par privātpersonu depozītu un kredītu procentu likmēm, kaut arī galīgais lēmums par iespējamo uzņēmumiem izsniedzamo kredītu procentu likmju koriģēšanu bija jāpieņem 1995. gada 13. septembrī "club Lombard", pamatojoties uz priekšlikumu, kas tika izteikts "Minilombard" 1995. gada 8. septembra sanāksmē. No šiem saskaņotajiem dokumentiem izriet, ka apaļā galda sanāksmes par aktīvajām un pasīvajām procentu likmēm privātpersonām un uzņēmumiem ietilpst kopējā plānā, kura mērķis ir vispārēji ar procentu likmju starpniecību ierobežot konkurenci.

120 Piektkārt, Apstrīdētā lēmuma 126., 130. un 237. apsvērumā ir sniegti piemēri, kas norāda uz to, ka dažreiz notika kopīgas apaļo galdu sanāksmes, ka grupu kompetences pārklājās un ka informācija par apaļā galda sanāksmēs veiktajām darbībām tika nodota citām apaļā galda sanāksmēm. Ja 126. apsvērumā ir aprakstīta 1994. gada decembrī notikusī kontrolieru apaļā galda sanāksme, 130. apsvērumā savukārt ir atsauce uz 1995. gada janvāra sākumā notikušo finanšu direktoru apaļā galda sanāksmi. Uzaicinājumā uz šo apaļā galda sanāksmi, saskaņā ar kuru bija jāpārskata īstermiņa debeta un kredīta procentu likmes, bija izteikts priekšlikums dalībniekiem, kas paši nevar tieši ietekmēt procentu likmju noteikšanu attiecībā uz savas bankas īstermiņa kredītiem ar fiksētu procentu likmi, lūgt, lai viņus pavada par "lielākajiem klientiem" atbildīgā persona (piemēram, par "lielākajiem klientiem" atbildīgo personu apaļā galda sanāksmes loceklis). 237. apsvērumā ir citēts reģionālo hipotekāro kredītu banku apvienību paziņojums saviem biedriem, kurā viņi tika informēti par 1996. gada 23. aprīļa "Minilombard" sanāksmi un kurā bija paredzēta lēmumu pieņemšanas procedūra, kas analoga tai, kura aprakstīta šī sprieduma 119. punktā.

121 Visi šie apstākļi kopumā pamato Komisijas secinājumu, ka starp visām bankām, kas bija aizliegtās vienošanās dalībnieces, pastāvēja principiāls nolīgums, lai likvidētu cenu konkurenci saistībā ar plašu banku pakalpojumu klāstu, kuri paredzēti gan privātpersonām, gan uzņēmumiem, tostarp "lielajiem klientiem". Tas, ka minētajos

dokumentos nav tiešas norādes uz visiem banku pakalpojumiem, kas tika apspriesti dažādās apaļā galda sanāksmēs, ne arī uz visām apaļā galda sanāksmēm, neietekmē šo secinājumu.

122 Kaut arī Komisija šajā situācijā patiešām ir atsaukusies arī uz dažiem dokumentiem, kas nav atbilstoši, lai pamatotu tās secinājumu, jo tie neattiecas uz laika posmu, kurā tika izdarīts pārkāpums, vai neattiecas uz Vīnes "club Lombard" (kā tas ir Apstrīdētā lēmuma 66., 107. un 160. apsvērumā minēto dokumentu, kas attiecas uz "club Lombard" lēmumu izpildi dažādās apaļā galda sanāksmēs, gadījumā), ar to nepietiek, lai apšaubītu secinājumu, ka apaļā galda sanāksmes ietilpst kopējā plānā, jo tām ir kopīgs mērķis.

123 Turklāt no šī sprieduma 114.–121. apsvērumā analizētajiem dokumentiem izriet, ka "club Lombard" lēmumi galvenokārt attiecas uz principiāliem jautājumiem un ka tie sīki bija izstrādāti citās apaļā galda sanāksmēs. Šis uzdevumu sadalījums pretēji tam, ko apgalvo *RLB*, acīmredzami izskaidro to, kādā veidā to banku ģenerāldirektori, kas apvienojušās "club Lombard", varēja uzraudzīt aizliegtās vienošanās īstenošanu, tiekoties tikai vienpadsmit reizes gadā.

124 Turklāt ir jānoraida *BAWAG* un *PSK* tēze, kuras mērķis ir mazināt šo dokumentu pierādījumu spēku, apgalvojot, ka "citu sanāksmju dalībnieki vai, vispārinot, vidējā līmeņa vadības locekļi bija nepareizi izpratuši un pārvērtējuši "club Lombard" lomu". Daļu no iepriekš analizētajiem dokumentiem ir sagatavojuši vai to adresāti ir dažu banku ģenerāldirektori, kas personīgi piedalās "club Lombard" sanāksmēs un kam līdz ar to pilnībā ir zināma tās loma. Tādējādi Komisijai nevar pārmest, ka tā ir pārspīlējusi šo dokumentu pierādījumu spēku.

125 Visbeidzot, pretēji tam, ko apgalvo *BAWAG* un *PSK*, no analizētajiem dokumentiem izriet, ka Apstrīdētā lēmuma 304. un 306. apsvērumā iekļautās norādes uz "club Lombard" vadības lomu ir savstarpēji saistītas. To apstiprina arī *CA* iekšējais ziņojums, ko *BAWAG* un *PSK* ir iekļāvušas savu prasības pieteikumu pielikumā, kurā tā adresāti tiek informēti par 1996. gada 17. aprīļa apaļā galda sanāksmes par aktīvajiem un pasīvajiem darījumiem saturu. Šajā ziņojumā ir noteikts, ka ir jāsagatavo priekšlikums, kuru vispirms ir paredzēts saskaņot šajā apaļā galda sanāksmē, lai pēc tam to apspriestu un lai attiecīgā gadījumā "club Lombard" par to noslēgtu nolīgumu.

126 No iepriekš izklāstītajiem apsvērumiem izriet, ka iebildumi par to, ka apaļā galda sanāksmes ir kvalificētas kā vienota vispārēja aizliegta vienošanās, ir nepamatoti.

C — *Par Apstrīdētā lēmuma adresātu izvēli (lieta T-271/02)*

1. Lietas dalībnieku argumenti

a) Prasītāju argumenti

127 *ÖVAG* un *NÖ-Hypo* uzskata, ka Apstrīdētais lēmums attiecībā uz tām ir pieņemts prettiesiski. Tās neapstrīd kritērijus, kas, kā tās uzskata, izvēlēti, lai izdarītu šo izvēli, proti, dalības biežums galvenajās apaļā galda sanāksmēs un uzņēmumu izmērs Austrijas banku tirgū. *ÖVAG* un *NÖ-Hypo* tomēr norāda, ka šo kritēriju piemērošana ir prettiesiska, jo tā nav pietiekami pamatota, ir balstīta uz kļūdainiem faktiskiem secinājumiem un tā neatbilst vienlīdzīgas attieksmes principam. *ÖVAG*

un *NÖ-Hypo* apgalvo, ka Apstrīdētajā lēmumā nav norādīti iemesli, kuru dēļ Vīnes apaļā galda sanāksmes un federālās apaļā galda sanāksmes par aktīvajiem un/vai pasīvajiem darījumiem, tostarp apaļā galda sanāksmes par kredītiem privātpersonām un par brīvajām profesijām, "Minilombard" un kontrolieru apaļā galda sanāksmes tika atzītas par "svarīgākajām" apaļā galda sanāksmēm, un kritēriji, saskaņā ar kuriem tas tika izdarīts.

128 *ÖVAG* un *NÖ-Hypo* turklāt pārmet Komisijai, ka tā Apstrīdētajā lēmumā nav paudusi savu viedokli par argumentu, ka apaļā galda sanāksmju lēmumu pieņemšanas procesu noteica lielo banku "neliela grupa", kurā tās neietilpst un kura, viņuprāt, bija vissvarīgākā no apaļā galda sanāksmēm.

129 *ÖVAG* un *NÖ-Hypo* atzīst, ka tās piedalījās dažās no apaļā galda sanāksmēm, kas lēmumā ir atzītas par "svarīgākajām", bet uzsver, ka šajās apaļā galda sanāksmēs tās piedalījās reti un ne tikai retāk par lielāko daļu no citām bankām, kas ir lēmuma adresātes, bet arī par dažām bankām, kurām lēmums nav adresēts.

130 Tās norāda, ka Apstrīdētajā lēmumā vairākas reizes ir minēta banku *CA*, *BA*, *RZB*, *Erste* vai *GiroCredit*, *PSK* un (retāk) *BAWAG* piedalīšanās "nelielajā banku grupā", kurā tikās vislielāko Austrijas banku pārstāvji, lai sagatavotu "club Lombard" sanāksmi. Tās uzsver, ka tā saukto saskaņošanas procesu noteica minētā "nelielā grupa", kurā tās neietilpa. *ÖVAG* un *NÖ-Hypo* uzskata, ka Apstrīdētā lēmuma adresāšu loks būtu bijis pavisam citādāks, ja Komisija par "galvenajām apaļā galda sanāksmēm" pareizi būtu atzinusi "club Lombard" un it īpaši "nelielās grupas" sanāksmes, kurās tika sagatavoti visi lēmumi.

131 *ÖVAG* un *NÖ-Hypo* turklāt uzskata, ka Apstrīdētajā lēmumā tās ir minētas nepamatoti, ņemot vērā kritēriju par banku izmēru, un ka Komisija ir pārkāpusi vienlīdzības principu, tās izvēloties par Apstrīdētā lēmuma adresātēm.

b) Komisijas argumenti

132 Komisija apstiprina, ka uzņēmumu izmērs Austrijas banku tirgū nav bijis izvēles kritērijs un ka Apstrīdētā lēmuma adresātes tika izvēlētas tikai atkarībā no tā, cik bieži tās piedalījās galvenajās apaļā galda sanāksmēs. Komisija apstrīd tēzi, ka *ÖVAG* un *NÖ-Hypo* apaļā galda sanāksmēs noteikti ir piedalījušās retāk nekā lielākā daļa citu Apstrīdētā lēmuma adresāšu.

133 Komisija uzskata, ka, pieņemot lēmumu, tai nebija pienākuma ņemt vērā, ka pastāvēja nelielāka banku grupa. Tā norāda, ka vienīgais aspekts, kas noteica, ka *ÖVAG* un *NÖ-Hypo* tika izvēlētas par lēmuma adresātēm, bija to biežā dalība galvenajās apaļā galda sanāksmēs kopā ar citām bankām un tas, ka šajās apaļā galda sanāksmēs tās vienojās par piemērojamām procentu likmēm un nosacījumiem. Atbildē uz repliku Komisija ir piebildusi, ka, ja daži "club Lombard" locekļi varēja iepriekš apspriest informāciju un apmainīties ar to, šī apspriešanās tomēr notika tikai tāpēc, lai sagatavotu apaļā galda sanāksmēs apspriežamos jautājumus.

2. Pirmās instances tiesas vērtējums

a) Par Komisijas piemērotajiem kritērijiem un uzņēmumu izmēru

134 Vispirms ir jānorāda, ka *ÖVAG* un *NÖ-Hypo* izteiktā tēze, ka uzņēmumu izmērs tika izvēlēts par kritēriju, lai noteiktu Apstrīdētā lēmuma adresātes, ir radusies, kļūdaini interpretējot Apstrīdētā lēmuma 470. apsvērumu, kurā ir noteikts:

"Šī lēmuma adresātes tika noteiktas, pamatojoties uz ļoti biežu dalību galvenajās apaļā galda sanāksmēs: "aktīvo un/vai pasīvo darījumu" apaļā galda sanāksmēs Vīnē un federālajā līmenī (tostarp apaļā galda sanāksmēs par kredītiem privātpersonām un brīvo profesiju pārstāvjiem), "Minilombard" apaļā galda sanāksmēs un kontrolieru apaļā galda sanāksmēs. Turklāt, izņemot *NÖ-Hypo* un *RBW* (sākot no 1997. gada jūlija — *RLB*), tām ir svarīga loma Austrijas banku tirgū to izmēra dēļ."

135 Minētā apsvēruma pēdējā teikumā nav minēts kritērijs, ko Komisija ir piemērojusi, bet attiecīgo uzņēmumu izmēra formā ir norādīts rezultāts, kas tika iegūts, piemērojot tikai vienu kritēriju, kurš ir saistīts ar biežo dalību galvenajās apaļā galda sanāksmēs.

136 Tādējādi prasītāju iebildumi par uzņēmumu izmēra kā kritērija piemērošanu ir nepamatoti.

137 Ja pieņem, ka *ÖVAG* un *NÖ-Hypo* vēlas apgalvot, ka Komisijai vajadzēja uzņēmumu lielumu izmantot kā kritēriju adresātu izvēlei, šādam apgalvojumam nevar piekrist.

138 Saskaņā ar iedibināto judikatūru tas, ka attiecībā uz uzņēmēju, kas atradās situācijā, kura ir līdzīga tai, kādā atrodas prasītāja, Komisija nav konstatējusi pārkāpumu, katrā ziņā neļauj atspēkot to, ka šī prasītāja ir izdarījusi pārkāpumu, ja tas ir atbilstoši pierādīts (Tiesas 1993. gada 31. marta spriedums apvienotajās lietās C-89/85, C-104/85, C-114/85, C-116/85, C-117/85 un no C-125/85 līdz C-129/85 *Ahlström Osakeyhtiö* u.c./Komisija, *Recueil*, I-1307. lpp., 146. punkts).

139 No šīs judikatūras izriet, ka Komisijai ir tiesības attiecībā uz katru uzņēmumu, kurš tiek vainots pārkāpumā, pieņemt lēmumu, kurā ir konstatēts šis pārkāpums un uzlikts sods. Ar argumentiem, kas ir balstīti uz šāda lēmuma adresāta situācijas salīdzinājumu ar situāciju, kādā atrodas citi uzņēmumi (neatkarīgi no tā, vai tie ir tā paša lēmuma adresāti), nekādā ziņā nevar apšaubīt lēmuma likumību saistībā ar to, ka tajā ir konstatēts faktiski pierādīts pārkāpums un par to ir uzlikts sods. Līdz ar to šādi argumenti nav atbalstāmi saistībā ar to, ka *ÖVAG* un *NÖ-Hypo* tika izvēlētas par lēmuma adresātēm.

b) Par galveno apaļā galda sanāksmju noteikšanu

Par pamatojumu

140 Šī sprieduma 134. punktā citētajā Apstrīdētā lēmuma 470. apsvērumā kā "galvenās apaļā galda sanāksmes" ir minētas "aktīvo un/vai pasīvo darījumu" apaļā galda sanāksmes Vīnē un federālajā līmenī (tostarp apaļā galda sanāksmes par kredītiem privātpersonām un brīvo profesiju pārstāvjiem), "Minilombard" apaļā galda sanāksmes un kontrolieru apaļā galda sanāksmes.

141 Dažādas apaļā galda sanāksmes ir aprakstītas Apstrīdētā lēmuma 51. apsvērumā, kurā attiecībā uz lielāko daļu iepriekš minēto apaļā galda sanāksmju skaidri ir norādīts, kāpēc tām ir piešķirta īpaša nozīme. "Minilombard" nozīme, protams, nav skaidri minēta šajā apsvērumā. Tomēr, kā pamatoti norāda Komisija, ir pats par sevi saprotams, ka apaļā galda sanāksme, kas veltīta komercklientiem piešķirto kredītu procentu likmēm, ir īpaši nozīmīga. Bankām, kas ir Apstrīdētā lēmuma adresātes, pašām vajadzēja saprast par šo nozīmīgumu.

142 Tā kā Komisija ir izklāstījusi iemeslus, kuru dēļ tā dažas apaļā galda sanāksmes ir kvalificējusi kā īpaši svarīgas, tai nevajadzēja izskaidrot, kāpēc tā tādu pašu nozīmi nav piešķīrusi citām apaļā galda sanāksmēm.

143 Tādējādi iebildums, kas ir balstīts uz nepietiekamu "galveno apaļā galda sanāksmju" izvēles pamatojumu, ir nepamatots.

Par apaļā galda sanāksmju nozīmes novērtējumu un par "nelielo banku grupu"

144 Tik sarežģīta nolīgumu kopuma gadījumā, par kādu ir runa šajā gadījumā, Komisijai bija rīcības brīvība, lai no dažādām apspriedēm izvēlētos tās, ko tā uzskatīja par īpaši nozīmīgām, pastāvot ierobežotai iespējai šo izvēli pārbaudīt tiesā. Šajā sakarā, nepieļaujot acīmredzamu kļūdu, Komisija galvaspilsētā notiekošajām vispārējām apaļā galda sanāksmēm varēja piešķirt lielāku nozīmi nekā reģionālajām vai specializētajām apspriedēm, jo pirmās varēja ietekmēt pēdējās minētās. Tas, ka

šajās apaļā galda sanāksmēs, ko Komisija ir atzinusi par īpaši svarīgām, bija drīzāk iesaistījušās Vīnes bankas, nevis citu pilsētu vai reģionu bankas, nevar atspēkot secinājumu, ka Komisijas izdarītā izvēle bija likumīga.

145 Komisija nav arī pārsniegusi savas rīcības brīvības robežas, atsakoties par vienu no svarīgākajām apaļā galda sanāksmēm atzīt "nelielo banku grupu", kurā lielākās bankas apspriedās pirms apaļā galda sanāksmēm. Turklāt *ÖVAG* un *NÖ-Hypo* nevar atsaukties uz situāciju, kādā atradās citi uzņēmumi, kas piedalījās pārkāpumā, lai apstrīdētu to, ka tās tika iekļautas Apstrīdētā lēmuma adresātu sarakstā.

c) Par *ÖVAG* un *NÖ-Hypo* dalības galvenajās apaļā galda sanāksmēs biežumu

146 Runājot par to, cik bieži *ÖVAG* un *NÖ-Hypo* piedalījās apaļā galda sanāksmēs, no tabulas, ko Komisija iekļāvusi sava iebildumu raksta, kura saturs netiek apstrīdēts, pielikumā, izriet, ka abi uzņēmumi ir piedalījušies visās galvenajās apaļā galda sanāksmēs. *NÖ-Hypo* dalība "Minilombard" (3 sanāksmes no 21) un kontrolieru apaļā galda sanāksmē (1 sanāksme no 40), protams, šķiet nenozīmīga. Taču *NÖ-Hypo* piedalījās 14 no 15 federālajām apaļā galda sanāksmēm un 32 no 50 Vīnes apaļā galda sanāksmēm. Attiecībā uz *ÖVAG* no minētās tabulas izriet, ka tā piedalījās visās federālajās apaļā galda sanāksmēs, 42 no 50 Vīnes apaļā galda sanāksmēm, 17 no 21 "Minilombard" sanāksmēm un 14 no 40 kontrolieru apaļā galda sanāksmēm. Līdz ar to iebildums, ka Komisija nav ņēmusi vērā to, cik bieži *ÖVAG* un *NÖ-Hypo* piedalījās galvenajās apaļā galda sanāksmēs, ir jānoraida.

d) Secinājums

147 No iepriekš izklāstītajiem apsvērumiem izriet, ka ir jānoraida iebildumi, ko *ÖVAG* un *NÖ-Hypo* ir izteikuši attiecībā uz Apstrīdētā lēmuma adresātu izvēli.

D — *Par pierādījumu iesniegšanu, izmantojot 1994. gada dokumentus (lieta T-271/02)*

1. Lietas dalībnieku argumenti

148 *ÖVAG* un *NÖ-Hypo* pārmet Komisijai, ka tā nav izpildījusi pienākumu norādīt pamatojumu, dažus svarīgus secinājumus pamatojot ar dokumentiem, kas pieņemti pirms laika posma, attiecībā uz kuru ir konstatēts pārkāpums. Turklāt tās uzsver, ka šo dokumentu izmantošana varēja ietekmēt lēmumu par naudas sodiem.

149 Komisija atzīst, ka tā atsaukusies uz 1994. gada dokumentiem, lai raksturotu aizliegtās vienošanās kopējo situāciju. Tomēr tā norāda, ka tās secinājumi par pārkāpumiem ir pamatoti ar 1995. gada dokumentiem.

2. Pirmās instances tiesas vērtējums

150 Pienākumu norādīt pamatojumu nevar pārkāpt, ja tiek izmantoti dokumenti, kas pieņemti pirms laika posma, kas ir paredzēts Apstrīdētajā lēmumā. Nav nekā prettiesiska tajā, ka lēmumā, ar kuru tiek uzlikts naudas sods, Komisija ir daudz plašāk aprakstījusi situāciju, kādā izpaudās prettiesiskā rīcība.

151 *ÖVAG* un *NÖ-Hypo* apgalvo, ka tās neapstrīd paziņojumu par iebildumiem saturu. Tās arī neapstrīd konkrētu Apstrīdētajā lēmumā iekļauto secinājumu pareizību, apgalvojot, ka tie nav pamatoti ar pierādījumiem, kas attiecas uz atbilstošo laika posmu.

152 Šajos apstākļos Apstrīdētajā lēmumā izdarītā norāde uz dokumentiem, kas pieņemti pirms laika posma, attiecībā uz kuru ir konstatēts pārkāpums, nevar ietekmēt Apstrīdētā lēmuma spēkā esamību.

E — *Par pamatiem, kas balstīti uz apaļā galda sanāksmju ietekmes uz tirdzniecību neesamību*

1. Ievada apsvērumi

153 Visas prasītājas norāda, ka uz "club Lombard" apaļā galda sanāksmēm neattiecas EKL 81. panta 1. punktā paredzētais aizliegums, jo tās nevarēja ietekmēt tirdzniecību starp dalībvalstīm.

154 Apstrīdētajā lēmumā Komisija vispārīgi ir novērtējusi visu apaļā galda sanāksmju spēju ietekmēt tirdzniecību starp dalībvalstīm kopumā. Apstrīdētā lēmuma 442., 451. un 469. apsvērumā izklāstītais šīs vispārējās pārbaudes rezultāts īsumā ir šāds:

— "club Lombard" veidotajā tīklā ietilpst liels skaits apaļā galda sanāksmju, kas ir cieši saistītas savā starpā, un tas darbojās visā Austrijas teritorijā;

— tajā bija iesaistīti gandrīz visi Austrijas kredītuzņēmumi;

— tas attiecās uz visu veidu Austrijā piedāvātajiem banku produktiem un pakalpojumiem;

— netiek apstrīdēts tas, ka apaļā galda sanāksmju mērķis bija nesaderīgs ar konkurenci;

— aizliegtā vienošanās grozīja konkurences nosacījumus visā Austrijā;

— tā bija tāda, kas no pieprasījuma viedokļa varēja ietekmēt uzņēmumu un patērētāju rīcību, kura tieši vai netieši saistīta ar pārrobežu tirdzniecību;

— tā arī varēja ietekmēt lēmumus par ārzemju banku iekļūšanu tirgū;

— tādējādi tā varēja būtiski ietekmēt tirdzniecību starp dalībvalstīm.

Šis secinājums 454.–465. apsvērumā ir pamatots ar vairākiem piemēriem, kas attiecas, pirmkārt, uz pieprasījumu un, otrkārt, uz piedāvājumu.

155 Prasītājas apstrīd šo novērtējumu. Pirmkārt, tās izsaka dažus vispārīgus apsvērumus par kritērija, kas saistīts ar pārrobežu raksturu, interpretāciju un tā piemērošanu šajā gadījumā, uzsverot, ka dažādu apaļā galda sanāksmju spēja ietekmēt tirdzniecību starp dalībvalstīm bija jāpārbauda atsevišķi attiecībā uz katru no tām. Otrkārt, tās apstrīd piemērus par iespējamo ietekmi uz tirdzniecību starp dalībvalstīm, ko Komisija sniegusi Apstrīdētā lēmuma 454.–465. apsvērumā. Treškārt, *RLB* atsaucas uz īpašo situāciju, kādā atradās *RBW*.

2. Par kritērija, kas saistīts ar spēju ietekmēt tirdzniecību starp dalībvalstīm, interpretāciju un tā piemērošanu šajā gadījumā

a) Lietas dalībnieku argumenti

156 Prasītājas norāda, ka "club Lombard" nolīgumi ir atzīstami tikai par valsts mēroga aizliegtu vienošanos, jo tajā piedalījās tikai Austrijas kredītuzņēmumi, un ka tās vienīgais mērķis bija pakalpojumu sniegšana Austrijas tirgū vai pat reģionālajos vai vietējos tirgos.

157 *RLB* atsaucas uz EKL 5. pantā minēto subsidiaritātes principu, kas, kā uzskata *RLB*, aizliedz plaši interpretēt EKL 81. panta 1. punktā paredzēto nosacījumu par starpvalstu ietekmi. Tā norāda, ka mērķis saglabāt neizkropļotu konkurenci var nonākt pretrunā ar citiem ekonomikas politikas mērķiem, piemēram, mērķi nodrošināt monetāro stabilitāti, jo šo konfliktu risinājumam galu galā piemīt politisks raksturs. Tā atgādina, ka Komisija vismaz līdz 1986. gadam uzskatīja, ka nolīgumi starp bankām, kas attiecās tikai uz procentu likmēm un ko atļāva vai apstiprināja valsts iestādes, ir likumīgs dalībvalstu monetārās politikas instruments.

Atsaucoties uz *OeNB* dalību attiecīgajās apaļā galda sanāksmēs, *RLB* uzsver, ka Komisijai nevar Austrijas banku uzraudzības iestādes koncepcijas vietā uzspiest savu faktisko koncepciju par konkurences politikas un monetārās politikas attiecībām, lietā, kuras sekas izpaužas tikai Austrijas teritorijā.

158 Visas prasītājas norāda, ka dažādu apaļā galda sanāksmju spēja ietekmēt tirdzniecību starp dalībvalstīm ir jānovērtē atsevišķi attiecībā uz katru no tām. Lai pamatotu savu apgalvojumu, ka nepastāv saikne starp apaļā galda sanāksmēm, kas attaisno vispārīgu to ietekmes novērtējumu, tās uzsver, pirmkārt, ka apaļā galda sanāksmju atzīšana par vienotu vispārēju aizliegtu vienošanos ir nepareiza un, otrkārt, ka banku pakalpojumi, kas tika apspriesti apaļā galda sanāksmēs, tiek sniegti dažādos tirgos. *RZB*, *ÖVAG* un *NÖ-Hypo* apgalvo, ka, ja nevienam no nolīgumiem atsevišķi nav starpvalstu ietekmes, vispārējas pārbaudes rezultātā nevar nonākt pie secinājuma, ka visiem nolīgumiem ir pārrobežu raksturs. *BAWAG*, *RLB*, *PSK* un *Erste* uzsver — no tā, ka dažās apaļā galda sanāksmēs apspriestajiem pakalpojumiem ir pārrobežu raksturs, nevar secināt, ka visiem nolīgumiem ir šāda ietekme. Visbeidzot, *RLB* uzskata, ka ir jāveic atsevišķa pārbaude attiecībā uz daudzpusējiem starpbanku tarifiem, kas tika apspriesti ar maksājumiem saistītajās apaļā galda sanāksmēs, jo ar tiem saistītajiem nolīgumiem var būt piemērojams atbrīvojums saskaņā ar EKL 81. panta 3. punktu.

159 Prasītājas uzskata, ka vispārīgi nevar apgalvot, ka aizliegta vienošanās, kas darbojas visā dalībvalsts teritorijā, principā var būtiski ietekmēt tirdzniecību starp dalībvalstīm. No judikatūras (Tiesas 1999. gada 21. janvāra spriedums apvienotajās lietās C-215/96 un C-216/96 *Bagnasco* u.c., *Recueil*, I-135. lpp.) un Komisijas lēmumu pieņemšanas prakses [Komisijas 1999. gada 8. septembra Lēmuma 1999/687/EK par EK līguma 81. panta piemērošanas procedūru (IV/34.010 *Nederlandse Vereniging van Banken* [1991. gada *GSA* nolīgums], IV/33.793 *Nederlandse Postorderbond*, IV/34.234 *Verenigde Nederlandse Uitgeversbedrijven* un IV/34.888 *Nederlandse Organisatie van Tijdschriften Uitgevers/Nederlandse Christelijke Radio Vereniging*) (OV L 271, 28. lpp., turpmāk tekstā — "Lēmums par Nīderlandes bankām II")] tās secina, ka tas it īpaši attiecas uz nolīgumiem starp kredītuzņēmumiem. Tās uzskata,

ka bez teritoriālās izplatības ir nepieciešami papildu apstākļi (kuru šajā gadījumā nav), lai varētu konstatēt, ka "valsts mēroga" aizliegtai vienošanās piemīt pārrobežu raksturs. Daļa no prasītājām uzskata, ka aizliegtas vienošanās sekām noteikti ir jābūt tirgus sadalei.

160 Prasītājas šajā sakarā apstiprina, ka netika veikts neviens pasākums ārzemju konkurentu izslēgšanai no Austrijas tirgus, ne arī bija paredzēts to darīt. Pirmkārt, tās norāda, ka šādi pasākumi nebija nepieciešami, jo banku pakalpojumi, uz kuriem attiecās vissvarīgākie nolīgumi (depozīti un kredīti privātpersonām un mazajiem uzņēmumiem), ārzemju bankām nešķita pietiekami interesanti. Tās uzskata, ka tā tas bija, pirmkārt, tāpēc, ka šķēršļi iekļūšanai tirgū bija lieli (proti, klienti priekšroku deva vietējām bankām, lingvistiskās problēmas un vajadzība pēc plaša aģentūru tīkla), otrkārt, tāpēc, ka šo pakalpojumu sniegšanas rezultātā netika gūta pietiekami liela peļņa un, treškārt, tāpēc, ka šo pakalpojumu tirgus Austrijā bija pārpildīts. Otrkārt, tās apstiprina, ka Austrijas tirgū darbojās arī ārzemju bankas.

161 Komisija apstrīd šos argumentus.

b) Pirmās instances tiesas vērtējums

Par principiem, kas reglamentē spējas ietekmēt tirdzniecību starp dalībvalstīm novērtēšanu

162 EKL 81. panta 1. punktā paredzētā nosacījuma par ietekmi uz tirdzniecību starp dalībvalstīm mērķis ir jautājumā par konkurences tiesisko regulējumu noteikt Kopienu tiesību jomu salīdzinājumā ar dalībvalstu tiesību jomu. Tādējādi Kopienu tiesību nozarē ietilpst jebkura aizliegta vienošanās vai rīcība, kas var ietekmēt brīvu

tirdzniecību starp dalībvalstīm tādā nozīmē, ka tā var traucēt vienota tirgus mērķu īstenošanu dalībvalstīs, it īpaši nodalot valstu tirgus vai mainot konkurences struktūru kopējā tirgū. Savukārt rīcība, kuras ietekme izpaužas tikai vienas dalībvalsts teritorijā, ietilpst valsts tiesību sistēmas jomā (Tiesas 1979. gada 31. maija spriedums lietā 22/78 *Hugin*/Komisija, *Recueil*, 1869. lpp., 17. punkts).

163 Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru, lai nolīgums starp uzņēmumiem varētu ietekmēt tirdzniecību starp dalībvalstīm, tam, pamatojoties uz visiem objektīvajiem tiesību un faktiskajiem apstākļiem, ir jāļauj ar pietiekamu ticamību pieņemt, ka tas varētu tieši vai netieši, faktiski vai iespējami ietekmēt tirdzniecības plūsmas starp dalībvalstīm tādā veidā, kas varētu apdraudēt kopējā tirgus mērķu īstenošanu dalībvalstīs (Tiesas 1985. gada 11. jūlija spriedums lietā 42/84 *Remia* u.c./Komisija, *Recueil*, 2545. lpp., 22. punkts). Tādējādi par ietekmi uz tirdzniecību Kopienā vispārīgi liecina vairāki faktori, kas katrs atsevišķi nebūt nebūtu noteicošie (Tiesas 1994. gada 15. decembra spriedums lietā C-250/92 *DLG*, *Recueil*, I-5641. lpp., 54. punkts; šī sprieduma 159. punktā minētais spriedums apvienotajās lietās *Bagnasco* u.c., 47. punkts, un 2004. gada 29. aprīļa spriedums lietā C-359/01 P *British Sugar*/Komisija, *Recueil*, I-4933. lpp., 27. punkts).

164 Šajā sakarā nav nozīmes tam, vai aizliegtas vienošanās ietekme uz tirdzniecību ir nelabvēlīga, neitrāla vai labvēlīga. Konkurences ierobežojums var ietekmēt tirdzniecību starp dalībvalstīm, ja tas var izjaukt tirdzniecības plūsmu parasto virzību (Tiesas 1980. gada 29. oktobra spriedums apvienotajās lietās no 209/78 līdz 215/78 un 218/78 *Van Landewyck* u.c./Komisija, *Recueil*, 3125. lpp., 172. punkts). Tādējādi tēze, ko šajā gadījumā ir izteikušas dažas prasītājas, ka tikai tādas sekas kā tirgu sadale var ņemt vērā, lai secinātu, ka aizliegtā vienošanās spēj ietekmēt tirdzniecību starp dalībvalstīm, ir jānoraida.

165 Šī kritērija, kas attiecas uz spēju ietekmēt tirdzniecību starp dalībvalstīm, plašā interpretācija nav pretrunā ar *RLB* minēto subsidiaritātes principu. Kā Komisija pamatoti ir norādījusi, Līgums paredz, ka iespējamie konflikti starp mērķi saglabāt konkurenci neizkropļotu un citiem ekonomikas politikas leģitīmajiem mērķiem tiek risināti, piemērojot EKL 81. panta 3. punktu. Tādējādi to var uzskatīt par speciālo normu, ar kuru tiek īstenots subsidiaritātes princips aizliegtas vienošanās jomā. Tādējādi uz šo principu nevar atsaukties, lai ierobežotu EKL 81. panta piemērošanas jomu (šajā sakarā skat. Pirmās instances tiesas 2003. gada 23. oktobra spriedumu lietā T-65/98 *Van den Bergh Foods*/Komisija, *Recueil*, II-4653. lpp., 197. punkts).

166 Jāuzsver, ka ar aizliegtas vienošanās spēju ietekmēt tirdzniecību starp dalībvalstīm, proti, tās iespējamo ietekmi, pietiek, lai tā ietilptu EKL 81. panta piemērošanas jomā un nevajadzētu pierādīt faktisko ietekmi uz tirdzniecību (šī sprieduma 159. punktā minētais spriedums apvienotajās lietās *Bagnasco* u.c., 48. punkts, un Tiesas 1997. gada 17. jūlija spriedums lietā C-219/95 P *Ferriere Nord*/Komisija, *Recueil*, I-4411. lpp., 19. punkts). Tas, ka šajā gadījumā ir runa par iepriekš izdarīta pārkāpuma novērtējumu *a posteriori*, nemaina šo kritēriju, jo šajā gadījumā pietiek arī ar aizliegtās vienošanās iespējamo ietekmi uz tirdzniecību. Līdz ar to ir jānoraida *Erste*, *ÖVAG* un *NÖ-Hypo* argumenti, ka iespējamā nolīgumu ietekmes uz tirgu neesamība bija jāuzskata par norādi uz to, ka šie nolīgumi nespēj ietekmēt tirdzniecību starp dalībvalstīm.

167 Tomēr iespējamai aizliegtās vienošanās ietekmei uz starpvalstu tirdzniecību ir jābūt būtiskai vai, citiem vārdiem sakot, tā nedrīkst būt nebūtiska (Tiesas 1998. gada 28. aprīļa spriedums lietā C-306/96 *Javico*, *Recueil*, I-1983. lpp., 12.–17. punkts; Pirmās instances tiesas 2003. gada 19. marta spriedums lietā T-213/00 *CMA CGM* u.c./Komisija, *Recueil*, II-913. lpp., turpmāk tekstā — "spriedums lietā *FETTCSA*", 207. punkts).

Par apaļā galda sanāksmju pārrobežu ietekmes vispārīgu pārbaudi

168 Attiecībā uz to, vai Komisijai bija tiesības iespējamo ietekmi šajā gadījumā novērtēt vispārīgi, ņemot vērā visas apspriedes, kas notikušas "*Lombard* tīkla" apaļajās sanāksmēs, no judikatūras izriet, ka nolīgumu, starp kuriem pastāv tieša saikne un kas veido vienotu kopumu, ietekme uz tirdzniecību starp dalībvalstīm ir jāpārbauda kopumā, bet nolīgumu, starp kuriem nepastāv tieša saikne un kas attiecas uz dažādām darbībām, ietekme uz tirdzniecību starp dalībvalstīm ir jāpārbauda atsevišķi (Pirmās instances tiesas 1997. gada 14. maija spriedums lietā T-77/94 *VGB* u.c./Komisija, *Recueil*, II-759. lpp., 126., 142. un 143. punkts).

169 Pretēji tam, ko apgalvo *ÖVAG* un *NÖ-Hypo*, šajā sakarā nav nekādas nozīmes zināt, vai runa ir par vienveidīgiem līgumā paredzētiem pasākumiem, kas attiecas uz viena veida un vienkāršiem produktiem, kuru nozīme starpvalstu tirdzniecībā ir acīmredzama.

170 Saikne, kas pamato un kas nosaka vajadzību veikt vienotu spējas ietekmēt tirdzniecību starp dalībvalstīm pārbaudi, pastāv starp nolīgumiem vai citām darbībām, kas ir saistītas ar vienotu pārkāpumu. Kā izriet no šī sprieduma 111.–125. punkta, Komisijai bija pamats secināt, ka apspriedes dažādās "club Lombard" apaļā galda sanāksmēs ir daļa no vienota pārkāpuma, jo tās ietilpst kopējā plānā, kura mērķis ir radīt konkurences izkropļojumus.

171 No tā, ka šī sprieduma 159. punktā minētajā spriedumā apvienotajās lietās *Bagnasco* u.c. Tiesa ir atsevišķi pārbaudījusi noteikumus, kas attiecas uz divām dažādām banku darbībām un kas ir iekļauti vienotajos banku nosacījumos, kurus piemēro Itālijas banku apvienības locekļi, prasītājas nevar secināt, ka pastāv vispārēja norma, kas aizliedz veikt nolīgumu spējas, par ko ir runa šajā gadījumā, ietekmēt tirdzniecību starp dalībvalstīm vispārēju pārbaudi. Lietā, kurā ir taisīts šī sprieduma 159. punktā minētais spriedums apvienotajās lietās *Bagnasco* u.c., Tiesai bija

jāpieņem prejudiciāls nolēmums par to, vai minētie noteikumi ir saderīgi ar EK līguma 85. pantu (jaunajā redakcijā — EKL 81. pants). Tā konstatēja, ka saistībā ar vienu no attiecīgajām darbībām vienoto banku nosacījumu mērķis vai sekas nebija konkurences ierobežojums, un noteikumi par otro darbību nevarēja ietekmēt tirdzniecību starp dalībvalstīm. Līdz ar to minētajā lietā neradās jautājums par bankas nosacījumu, kuros ietilpa minētie noteikumi, pārrobežu ietekmes vispārīgu pārbaudi.

172 Attiecībā uz *BA-CA*, *BAWAG*, *PSK*, *Erste*, *ÖVAG* un *NÖ-Hypo* argumentu, ka Komisija nav ņēmusi vērā to, ka dažādi apaļā galda sanāksmēs apspriestie banku produkti tiek piedāvāti dažādos tirgos un ka spēja ietekmēt tirdzniecību starp dalībvalstīm ir jāpārbauda atsevišķi attiecībā uz katru no šiem tirgiem, vispirms ir jāatgādina, ka attiecīgā tirgus definēšanas nozīme atšķiras atkarībā no EKL 81. vai 82. panta piemērošanas. Piemērojot EKL 81. pantu, attiecīgais tirgus ir jādefinē, lai noteiktu, vai attiecīgais nolīgums, uzņēmumu apvienības lēmums vai saskaņotas darbības var ietekmēt tirdzniecību starp dalībvalstīm un vai to mērķis vai sekas ir konkurences traucējumi, ierobežojumi vai izkropļojumi kopējā tirgū. Tāpēc, piemērojot EKL 81. panta 1. punktu, iebildumus, kas izteikti par Komisijas izvēlēto tirgus definīciju, nevar atzīt par patstāvīgiem iebildumiem salīdzinājumā ar tiem, kuri attiecas uz ietekmi uz tirdzniecību starp dalībvalstīm un konkurences apdraudējumu. Līdz ar to atbilstošā tirgus definīciju nevar apstrīdēt, ja Komisija, pamatojoties uz Apstrīdētajā lēmumā minētajiem dokumentiem, pamatoti ir secinājusi, ka minētais nolīgums izkropļoja konkurenci un spēja būtiski ietekmēt tirdzniecību starp dalībvalstīm (Pirmās instances tiesas 2003. gada 11. decembra spriedums lietā T-61/99 *Adriatica di Navigazione*/Komisija, *Recueil*, II-5349. lpp., 27. punkts). Šajā gadījumā iebildums par tirgu definīciju ir vērsts uz to, lai apstrīdētu metodi, ko Komisija izmantojusi, lai novērtētu ietekmi uz tirdzniecību, tāpēc to uzreiz nevar noraidīt kā neatbilstošu.

173 Saskaņā ar judikatūru tirgu, kas ir jāņem vērā, veido visi tie produkti, kuri atkarībā no to īpašībām īpaši atbilst pastāvīgo vajadzību apmierināšanai un ir mazā mērā aizstājami ar citiem produktiem (Tiesas 1983. gada 9. novembra spriedums lietā 322/81 *Michelin*/Komisija, *Recueil*, 3461. lpp., 37. punkts).

174 Šajā gadījumā dažādi nolīgumos paredzētie banku pakalpojumi nav savstarpēji aizstājami. Tomēr lielākā daļa universālo banku klientu pieprasa banku pakalpojumu kopumu, piemēram, depozītus, kredītus un maksājumu darījumus, un konkurence šo banku starpā var skart visus šos pakalpojumus. Tādējādi attiecīgā tirgus šaura definīcija būtu nedabiska šajā darbības nozarē. Turklāt atsevišķā pārbaudē nevarētu pilnībā noskaidrot to nolīgumu ietekmi, kas, kaut arī attiecas uz dažādiem produktiem vai pakalpojumiem un klientiem (privātpersonām vai uzņēmumiem), tomēr ietilpst vienā un tajā pašā darbības nozarē. Ietekme uz tirdzniecību starp dalībvalstīm var būt netieša, un tirgus, kurā tā var izpausties, ne vienmēr ir identisks ar to produktu vai pakalpojumu tirgu, kuru cenas nosaka aizliegtā vienošanās (Tiesas 1985. gada 30. janvāra spriedums lietā 123/83 *BNIC*, *Recueil*, 391. lpp., 29. punkts, un šī sprieduma 138. punktā minētais spriedums apvienotajās lietās *Ahlström Osakeyhtiö* u.c./Komisija, 142. punkts). Kā Apstrīdētā lēmuma 456.–459. apsvērumā Komisija pamatoti ir norādījusi, cenu noteikšana plašam banku pakalpojumu klāstam, kas tiek piedāvāti privātpersonām un uzņēmumiem, kopumā var ietekmēt citus tirgus.

175 Līdz ar to Komisijai nevajadzēja atsevišķi pārbaudīt dažādu apakšā galda sanāksmēs apspriesto banku produktu tirgus, lai novērtētu ietekmi uz tirdzniecību starp dalībvalstīm šajā gadījumā (pēc analoģijas skat. Pirmās instances tiesas 1995. gada 21. februāra spriedumu lietā T-29/92 *SPO* u.c./Komisija, *Recueil*, II-289. lpp., 76.–83. punkts, kurā par attiecīgo tirgu ir atzīts būvniecības tirgus Nīderlandē).

176 Pēc tam kā neatbilstošs ir jānoraida *RLB* arguments, ka tas, vai nolīgumi par starpbanku tarifiem, kas tika apspriesti apaļā galda sanāksmēs par starptautiskajiem maksājumiem, spēj ietekmēt tirdzniecību starp dalībvalstīm, ir jāpārbauda atsevišķi no citiem nolīgumiem, jo uz šiem nolīgumiem var attiekties izņēmums atbilstoši EKL 81. panta 3. punktam. Vispirms *RLB* nenorāda, ka būtu bijis lūgts šiem nolīgumiem piemērot izņēmumu. Turklāt no Tiesas 1986. gada 25. februāra sprieduma lietā 193/83 *Windsurfing International*/Komisija (*Recueil*, 611. lpp., 96. un 97. punkts) izriet, ka tas, ka dažu nolīguma noteikumu mērķis vai sekas nav konkurences ierobežojums, neliedz veikt nolīguma vispārīgu pārbaudi. Vēl jo vairāk šādu vispārīgu pārbaudi var veikt, ja uz dažiem nolīgumiem, kas ir daļa no vienotas aizliegtas vienošanās, var attiekties izņēmums.

177 No tā izriet, ka Komisija var ņemt vērā visu apaļā galda sanāksmju kopējo iespējamo ietekmi, lai noteiktu, vai vispārēja aizliegtā vienošanās var ietekmēt tirdzniecību starp dalībvalstīm (šī sprieduma 168. punktā minētais spriedums lietā *VGB* u.c./Komisija, 140. punkts). Šajā sakarā savukārt nav nozīmes tam, vai katra apaļā galda sanāksme atsevišķi var ietekmēt tirdzniecību starp dalībvalstīm (pēc analoģijas skat. šī sprieduma 176. punktā minēto spriedumu lietā *Windsurfing International*/Komisija, 96. punkts). No tā arī izriet, ka nav jāpierāda, ka kāda no dažādām apaļā galda sanāksmēm atsevišķi spēj ietekmēt tirdzniecību starp dalībvalstīm, lai varētu konstatēt, ka vispārēja aizliegtā vienošanās to spēj.

178 Tādējādi apaļā galda sanāksmju spēja ietekmēt starpvalstu tirdzniecību ne vienmēr nozīmē, ka kādā no apspriedēm tikuši aplūkoti pakalpojumi, kam piemīt pārrobežu raksturs. Arguments, ka, veicot vispārīgu pārbaudi, Komisija nevar izdarīt secinājumus par aizliegtās vienošanās pārrobežu ietekmi tikai tāpēc, ka dažām nenozīmīgām apaļā galda sanāksmēm bijusi pārrobežu ietekme salīdzinājumā ar visiem nolīgumiem, ir neatbilstošs.

Par aizliegtas vienošanās, kas attiecas uz visu dalībvalsts teritoriju, spēju ietekmēt tirdzniecību starp dalībvalstīm

179 Netiek apstrīdēts, ka vispārējā aizliegtā vienošanās, ko Komisija ir konstatējusi šajā gadījumā, attiecās uz visu Austrijas teritoriju.

180 Saskaņā ar Tiesas un Pirmās instances tiesas pastāvīgo judikatūru aizliegta vienošanās, kas attiecas uz visu dalībvalsts teritoriju, būtībā nostiprina valsts mēroga tirgu sadalījumu, tādējādi kavējot Līgumā paredzēto ekonomisko mijiedarbību (Tiesas 1972. gada 17. oktobra spriedums lietā 8/72 *Vereeniging van Cementhandelaren*/Komisija, *Recueil*, 977. lpp., 29. punkts; šī sprieduma 163. punktā minētais spriedums lietā *Remia* u.c./Komisija, 22. punkts; un 1998. gada 18. jūnija spriedums lietā C-35/96 Komisija/Itālija, *Recueil*, I-3851. lpp., 48. punkts, un 2002. gada 19. februāra spriedums lietā C-309/99 *Wouters* u.c., *Recueil*, I-1577. lpp., 95. punkts; skat arī Pirmās instances tiesas 2000. gada 6. jūlija spriedumu lietā T-62/98 *Volkswagen*/Komisija, *Recueil*, II-2707. lpp., 179. punkts). Turklāt ir atzīts, ka valstisks pasākums, ar ko tiek apstiprināta advokātu honorāra likme un kas attiecas uz visu dalībvalsts teritoriju, varēja ietekmēt tirdzniecību starp dalībvalstīm EKL 81. panta 1. punkta nozīmē (šajā sakarā skat. Tiesas 2002. gada 19. februāra spriedumu lietā C-35/99 *Arduino*, *Recueil*, I-1529. lpp., 33. punkts).

181 No minētās judikatūras izriet, ka pastāv vismaz ļoti ticams pieņēmums, ka konkurenci ierobežojošas darbības, kas tiek īstenotas visā dalībvalsts teritorijā, var veicināt tirgu sadali un ietekmēt tirdzniecību Kopienā. Šo pieņēmumu var atspēkot tikai tad, ja, analizējot nolīguma īpašības un ekonomisko situāciju, kādā tas ir noslēgts un darbojies, tiek pierādīts pretējais.

182 Šajā sakarā attiecībā uz banku nozari no šī sprieduma 159. punktā minētā sprieduma apvienotajās lietās *Bagnasco* u.c. (51.–53. punkts) izriet, ka var pastāvēt nolīgumi, kas attiecas uz visu dalībvalsts teritoriju, bet kas būtiski neietekmē tirdzniecību starp dalībvalstīm. Turklāt Komisija analoģisku pieeju ir paudusi Lēmumā par Nīderlandes bankām II (šī sprieduma 159. punkts, 61. apsvērums).

183 Tāds komplekss pārkāpums, par kādu ir runa šajā gadījumā, tomēr atšķiras no nolīgumiem, kuri ir paredzēti iepriekšējā punktā minētajā spriedumā un lēmumā, kas katrs atsevišķi attiecas uz īpašu bankas darījumu (pirmkārt, vispārēja iemaksa, kam jāgarantē kontokorenta jeb pašreizējā rēķina kredīta atvēršana un, otrkārt, žiro maksājums). "Club Lombard" apspriedēs bija iesaistīti ne tikai gandrīz visi Austrijas kredītuzņēmumi, bet arī ļoti plašs bankas produktu un pakalpojumu klāsts, proti, depozīti un kredīti un tāpēc tās varēja mainīt konkurences nosacījumus visas šīs dalībvalsts teritorijā.

184 Šajos apstākļos arguments, ka aizliegtās vienošanās dalībnieki nav veikuši pasākumus, lai no tirgus izspiestu ārzemju konkurentus, neļauj secināt par pārrobežu ietekmes neesamību.

185 "*Lombard* tīkls" varētu būt veicinājis prasītāju norādīto šķēršļu iekļūšanai tirgū saglabāšanu (skat. šī sprieduma 160. punktu), jo tas varēja ļaut saglabāt Austrijas banku tirgus, kura zemo efektivitāti ir atzinusi pati *BA-CA*, struktūras un atbilstošo patērētāju ieradumus.

186 Tādējādi prasītājas nav apgāzušas pieņēmumu, ka aizliegtā vienošanās, kas aplūkota kopumā un kas attiecas uz visu Austrijas teritoriju, varēja izraisīt tirgu sadali un ietekmēt starpvalstu tirdzniecību.

c) Secinājums

187 Tā kā Komisija šajā gadījumā par vispārējas aizliegtas vienošanās spēju ietekmēt tirdzniecību starp dalībvalstīm ir pareizi secinājusi no tā, ka tā attiecās uz visu dalībvalsts teritoriju, prasītāju izteiktie iebildumi pret Apstrīdētajā lēmumā sniegtajiem piemēriem nav pamatoti.

3. *RLB* īpašais gadījums (lieta T-262/02)

a) Lietas dalībnieku argumenti

188 *RLB* norāda, ka *RBW*, par kuras rīcību tā tiek vainota, nepiedalījās lielākajā daļā apaļā galda sanāksmju un ka tām sanāksmēm, kurās tā piedalījās, nebija nekāda sakara ar pārrobežu darījumiem. Tā uzskata, ka *RBW* nevar pārmest, ka tā bija tādas aizliegtas vienošanās dalībniece, kas bez jebkādām atšķirībām attiecas uz visu veidu bankas produktiem, un ka līdz ar to spēja ietekmēt tirdzniecību starp dalībvalstīm ir jāpārbauda atsevišķi attiecībā uz apaļā galda sanāksmēm, kurās *RBW* piedalījās.

b) Pirmās instances tiesas vērtējums

189 Lai pierādītu, ka uzņēmums ir piedalījies vienotā nolīgumā, Komisijai ir jāpierāda, ka minētais uzņēmums ir centies ar savu rīcību veicināt sasniegt kopējos mērķus, uz ko tiecās visi dalībnieki, un ka tas zināja par faktisko rīcību, ko bija iecerējuši vai īstenojuši citi uzņēmumi, lai sasniegtu to pašu mērķi, vai ka tas varēja paredzēt šādu

rīcību un ka tas bija gatavs uzņemties risku (šī sprieduma 111. punktā minētais Tiesas spriedums apvienotajās lietās *Aalborg Portland* u.c./Komisija, 83. punkts; 1999. gada 8. jūlija spriedums lietā C-49/92 P Komisija/*Anic Partecipazioni*, *Recueil*, I-4125. lpp., 87. punkts, un 2005. gada 28. jūnija spriedums apvienotajās lietās C-189/02 P, C-202/02 P, no C-205/02 P līdz C-208/02 P un C-213/02 P *Dansk Rørindustri* u.c./Komisija, Krājums, I-5425. lpp., 145. punkts).

190 *RLB* atzīst, ka *RBW* piedalījās apaļā galda sanāksmēs par aktīvajiem un pasīvajiem darījumiem gan federālajā līmenī, gan Vīnē, proti, vissvarīgākajās apaļā galda sanāksmēs par kredītu un depozītu nosacījumiem (skat. šī sprieduma 140. un 144. punktu). Komisija Apstrīdētā lēmuma 51. apsvēruma b) punktā ir konstatējusi, ka šīm apaļā galda sanāksmēm bija īpaši cieša saistība ar "club Lombard", ko *RLB* neapstrīd.

191 *RBW* līdz ar to nevarēja nezināt, ka apaļā galda sanāksmes, kurās tā piedalījās, bija daļa no plašāka nolīgumu kopuma un ka tās dalība apspriedēs par aktīvajiem un pasīvajiem nosacījumiem bija saistīta ar vispārējas aizliegtās vienošanās mērķu sasniegšanu. Ņemot vērā, ka apaļā galda sanāksmes par aktīvajiem un pasīvajiem darījumiem bija īpaši svarīgas saistībā ar aizliegto vienošanos kopumā, *RBW*, ņemot vērā piedalīšanos tajās, zināja par nozīmīgāku faktisko rīcību, ko paredzējušas veikt vai ko veikušas citas bankas, lai sasniegtu aizliegtās vienošanās mērķus, proti, depozītu un kredītu noteikumu koordināciju.

192 *RLB* īpaši uzstāj uz to, ka *RBW* nav piedalījusies apaļā galda sanāksmēs, kurās tika apspriesti pārrobežu darījumi. Tam, ka uzņēmums nav piedalījies visās aizliegto vienošanos veidojošajās daļās vai ka tam bijusi neliela nozīme to darbību izpildē, kurās tas piedalījās, nav nozīmes, lai pierādītu, ka tas ir izdarījis pārkāpumu. Šie apstākļi ir jāņem vērā tikai tad, kad tiek novērtēts pārkāpuma smagums un attiecīgā gadījumā noteikts naudas sods (šajā sakarā skat. šī sprieduma 189. punktā minēto spriedumu lietā Komisija/*Anic Partecipazioni*, 90. punkts, un šī sprieduma 111. punktā minēto spriedumu apvienotajās lietās *Aalborg Portland* u.c./Komisija, 86. punkts).

193 Tāpat arī ne tas, ka *RBW* precīzi sīkumos nebija zināms, kādas vienošanās tika panāktas daudzajās apaļā galda sanāksmēs, kurās tā nebija piedalījusies, ne tas, ka tai nebija zināms, ka pastāv dažas tādas apaļā galda sanāksmes, kas attiecas uz pārrobežu darījumiem, pat ja tas ir pierādīts, nevar atspēkot Komisijas secinājumu, ka *RBW* ir bijusi vispārējas aizliegtās vienošanās dalībniece. Ņemot vērā, ka *RBW* piedalījās federālajās apaļā galda sanāksmēs par aktīvajiem un pasīvajiem darījumiem, tā nevarēja nezināt par vispārējās aizliegtās vienošanās vispārējo piemērojamību un būtiskajām pazīmēm.

194 Līdz ar to Komisija ir pamatoti secinājusi, ka *RBW* ir bijusi vispārējas aizliegtās vienošanās dalībniece, nevis tikai piedalījusies dažos atsevišķos nolīgumos. No tā izriet, ka Komisija ir pamatoti atzinusi, ka uz *RBW* rīcību attiecas EKL 81. pants.

195 Turklāt, kā izriet no šī sprieduma 178. punkta, tas, ka vispārējā aizliegtā vienošanās attiecas uz dažiem pārrobežu darījumiem, nav izšķirošs faktors, lai secinātu, ka tā var ietekmēt tirdzniecību starp dalībvalstīm, tā kā nolīgumi par depozītu un kredītu nosacījumiem, kas bija centrālie aizliegto vienošanos veidojošie elementi un kuros *RBW* bija piedalījusies, bija daudz nozīmīgāki šajā sakarā.

196 Jāpiebilst, ka, tā kā Komisija ir atbilstoši tiesību aktu prasībām pierādījusi, ka EKL 81. panta 1. punkta pārkāpums, kurā uzņēmums ir piedalījies, varēja ietekmēt tirdzniecību starp dalībvalstīm, tai nav jāpierāda, ka šī uzņēmuma atsevišķa piedalīšanās ir ietekmējusi tirdzniecību starp dalībvalstīm (Pirmās instances tiesas 1992. gada 10. marta spriedums lietā T-13/89 *ICI*/Komisija, *Recueil*, II-1021. lpp., 305. punkts).

197 Līdz ar to *RLB* iebildums, kas ir balstīts uz to, ka *RBW* apaļā galda sanāksmēs piedalījās ļoti nelielā mērā, ir jānoraida.

II — *Par lūgumiem atcelt Apstrīdētā lēmuma 2. pantu (lietas T-259/02, T-264/02 un T-271/02)*

A — *Prasītāju argumenti*

198 *RZB, Erste, ÖVAG* un *NÖ-Hypo* lūdz atcelt pavēli izbeigt pārkāpumu, kas Apstrīdētā lēmuma 2. pantā ir adresēta bankām. Tās uzskata, ka šī pavēle ir prettiesiska, jo ir skaidrs, ka bankas pārkāpumu bija izbeigušas jau pārbaužu veikšanas dienā — 1998. gada jūnijā.

B — *Pirmās instances tiesas vērtējums*

199 Komisijai ir plašas izvērtēšanas pilnvaras, lai izlemtu, vai ir jāpieņem pasākumi atbilstoši Regulas Nr. 17 3. panta 1. punktam, lai izpildītu savu uzdevumu nodrošināt konkurences tiesību normu ievērošanu. Tādējādi pietiek ar mazākajām šaubām par pārkāpuma faktisku izbeigšanu, lai tā varētu likt uzņēmumiem izbeigt pārkāpumu.

200 *RZB, Erste, ÖVAG* un *NÖ-Hypo* izteiktie lūgumi atcelt Apstrīdētā lēmuma 2. pantu līdz ar to nav pamatoti.

III — *Par lūgumiem atcelt Apstrīdētā lēmuma 3. pantu*

A — *Vainas neesamība (lietas no T-261/02 līdz T-263/02, T-264/02 un T-271/02)*

1. Lietas dalībnieku argumenti

201 *BAWAG, RLB, PSK, Erste, ÖVAG* un *NÖ-Hypo* uzskata, ka Komisija, uzliekot tām naudas sodu, ir pārkāpusi Regulas Nr. 17 15. panta 2. punktu, jo EKL 81. panta pārkāpums, kurā tās tiek vainotas, ja tas ir pierādīts, nav ticis izdarīts ne ar nodomu, ne aiz neuzmanības. Tās galvenokārt apgalvo, ka nekādā ziņā nav vainojamas nolīgumu spējā ietekmēt tirdzniecību starp dalībvalstīm.

202 *BAWAG, PSK, Erste, ÖVAG* un *NÖ-Hypo* norāda, ka Apstrīdētā lēmuma 29.–50. apsvērumā minētie apstākļi nepierāda, ka Austrijas bankas apzinājās, ka apaļā galda sanāksmes nav saderīgas ar EKL 81. pantu. *BAWAG, PSK, ÖVAG* un *NÖ-Hypo* atsaucas arī uz Austrijas tiesībām par aizliegtu vienošanos, kas bija piemērojamas tolaik un saskaņā ar kurām vienošanās, "kas balstītas uz saskaņotām darbībām" (*Verhaltenskartelle*), proti, nolīgumi, kas pusēm nav obligāti, Austrijā bija likumīgi atļauti līdz 2000. gada 1. janvārim, ja vien tie nebija aizliegti ar kompetentas tiesas lēmumu. *ÖVAG* un *NÖ-Hypo* turklāt atsaucas uz apaļā galda sanāksmju publisko raksturu un uz valsts iestāžu dalību tajās.

203 *RLB* apgalvo, ka jautājums par vainu nav atkarīgs no tā, vai personai bija zināms, ka vienošanās ir aizliegtas, bet no tā, vai tai bija zināmi fakti, kuru dēļ šis aizliegums attiecās uz konkrēto gadījumu, un ka *RBW* (par kuras rīcību tiek vainota *RLB*) tas nebija zināms, ņemot vērā tās darbību noteiktā ģeogrāfiski ierobežotā teritorijā. Tiesas sēdē *RLB* norādīja, ka tikai viena persona piedalījās apaļā galda sanāksmēs

RBW vārdā un ka laikā, kad tika izdarīts pārkāpums, *RBW* nebija iekšējā juridiskā dienesta. *BAWAG*, *ÖVAG* un *NÖ-Hypo* atsaucas arī uz savas darbības reģionālo raksturu un pārrobežu darījumu mazsvarīgo nozīmi šajā sakarā.

204 Komisija apstrīd šos argumentus.

2. Pirmās instances tiesas vērtējums

205 Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru, lai konkurences tiesību normu pārkāpumu varētu uzskatīt par tādu, kas ir izdarīts ar nodomu, nav nepieciešams, lai uzņēmums šo normu pārkāptu apzināti; pietiek ar to, ka tas nevarēja nezināt, ka tā rīcības mērķis bija konkurences ierobežošana kopējā tirgū (Pirmās instances tiesas 1992. gada 2. jūlija spriedums lietā T-61/89 *Dansk Pelsdyravlerforening*/Komisija, *Recueil*, II-1931. lpp., 157. punkts; šī sprieduma 175. punktā minētais spriedums lietā *SPO* u. c./Komisija, 356. punkts, un 1998. gada 14. maija spriedums lietā T-347/94 *Mayr-Melnhof*/Komisija, *Recueil*, II-1751. lpp., turpmāk tekstā — "spriedums lietā *Mayr-Melnhof*", 375. punkts).

206 Šajā sakarā nav nozīmes tam, vai prasītājām bija zināms, kā Komisija bija interpretējusi pārrobežu rakstura kritēriju vai kāda bija šī interpretācija judikatūrā, bet nozīme ir tam, ka prasītājām bija zināmi apstākļi, no kuriem konkrēti izriet aizliegtās vienošanās spēja ietekmēt tirdzniecību starp dalībvalstīm, vai vismaz ka tās nevarēja tos nezināt.

207 Visas prasītājas, ņemot vērā to dalību galvenajās apaļā galda sanāksmēs, zināja, ka "club Lombard" tīkls attiecās uz visu Austrijas teritoriju un ļoti plašu nozīmīgu bankas pakalpojumu klāstu, it īpaši kredītiem un depozītiem. Tādējādi tām bija zināmi galvenie fakti, ar kuriem šajā gadījumā bija saistīta ietekme uz tirdzniecību starp dalībvalstīm.

208 Savukārt, kā ir norādīts šī sprieduma 178. punktā, lai konstatētu vispārējās aizliegtās vienošanās spēju ietekmēt tirdzniecību starp dalībvalstīm, nav nozīmes tam un arī nepietiek ar to, ka dažos no nolīgumiem, kas ir mazāk svarīgi salīdzinājumā ar vispārējo aizliegto vienošanos kopumā, ir paredzēti pārrobežu darījumi. Nav arī svarīgi, vai visas bankas bija informētas par to, ka nolīgumi bija saistīti ar pārrobežu darījumiem.

209 Līdz ar to šajā situācijā nav būtiski zināt, kādā mērā prasītājas apzinājās, ka to rīcība nav saderīga ar EKL 81. pantu. Tāpat arī tas, ka Austrijas tiesībās dažas vienošanās nebija pilnībā aizliegtas, bet pēc pieprasījuma kompetentā tiesa tās varēja aizliegt (ja pieņem, ka "club Lombard" nolīgumi bija daļa no aizliegtās vienošanās), nekādā veidā neietekmē to, ka EKL 81. panta pārkāpums ir izdarīts ar nodomu (šajā sakarā skat. šī sprieduma 205. punktā minēto spriedumu lietā *Mayr-Melnhof*, 373.–376. punkts). Visbeidzot, argumenti, kas balstīti uz sanāksmju publisko raksturu un valsts iestāžu dalību tajās, neietekmē ne nodomu ierobežot konkurenci, ne arī to apstākļu apzināšanos, ar kuriem ir saistīta aizliegtās vienošanās spēja ietekmēt tirdzniecību starp dalībvalstīm.

210 Konkrētāk, runājot par lietu T-262/02, *RBW* dalība vairāk nekā 80 % Vīnes apaļā galda sanāksmju un vairāk nekā 90 % federālo apaļā galda sanāksmju par aktīvajiem un pasīvajiem darījumiem norāda, ka tās pārstāvis nevarēja nezināt, ka apspriedes par šiem darījumiem attiecās ne tikai uz Vīni, bet uz lielu Austrijas teritorijas daļu

vai uz visu tās teritoriju. Tādējādi, neatkarīgi no tā, vai *RBW* atbildīgās personas bija informētas par "*Lombard* tīklā" notiekošajām apspriedēm saistībā ar citiem banku darījumiem, ir jāsecina, ka *RBW* bija zināmi galvenie fakti, kas liecina par to, ka aizliegtā vienošanās, kurā tā piedalījās, ietekmēja tirdzniecību starp dalībvalstīm.

211 Līdz ar to iebildums, ka pārkāpums netika izdarīts ar nodomu, ir jānoraida. Prasītāju argumentiem, kuru mērķis ir pierādīt nolaidības neesamību, līdz ar to nav nozīmes.

B — *Iespēja nolīgumiem piemērot izņēmumu (lietas T-262/02 un T-271/02)*

1. Lietas dalībnieku argumenti

212 *RLB*, *ÖVAG* un *NÖ-Hypo* uzsver, ka Komisija parasti neuzliek naudas sodus, ja attiecīgajiem nolīgumiem var piemērot izņēmumu atbilstoši EKL 81. panta 3. punktam. Tās uzskata, ka nolīgumiem, par kuriem ir runa šajā gadījumā, var piemērot minēto izņēmumu. *RLB* atsaucas uz Regulas Nr. 17 4. panta 2. punkta 1. apakšpunktu, kas, kā uzskata *RLB*, ir saistīts ar likumības prezumpciju un šajā gadījumā būtu ļāvis Komisijai piešķirt izņēmumu ar atpakaļejošu spēku. *ÖVAG* un *NÖ-Hypo* it īpaši uzsver, ka strīdīgo nolīgumu mērķis ir Austrijas patērētājiem piedāvāt visu augstākās kvalitātes banku pakalpojumu klāstu par pievilcīgām cenām un ka daži no tiem bija saistīti ar starpbanku komisijas maksas noteikšanu, uz kurām var attiekties izņēmums.

2. Pirmās instances tiesas vērtējums

213 Šo pamatu nevar pieņemt, jo nolīgumi, par kuriem ir runa šajā gadījumā, netika paziņoti. Paziņojums nav tikai formalitāte, kas uzņēmumiem ir jāizpilda, bet būtisks nosacījums, kurš obligāti ir jāizpilda, lai iegūtu dažas priekšrocības. Saskaņā ar Regulas Nr. 17 15. panta 5. punkta a) apakšpunktu naudas sodu nevar uzlikt par darbībām, kas ir izdarītas pēc paziņošanas, ja tās nepārsniedz paziņojumā aprakstīto darbību. Šī priekšrocība, kas ir piešķirta uzņēmumiem, kuri par nolīgumu vai saskaņotām darbībām ir paziņojuši, ir kompensācija par risku, ko uzņēmums uzņēmies, pats paziņojot par nolīgumu vai saskaņotām darbībām. Šis uzņēmums riskē ne tikai ar to, ka līgums vai saskaņotās darbības var tikt atzītas par EKL 81. panta 1. punkta pārkāpumu un ka tam var netikt piemērots 3. punkts, bet arī ar to, ka tam var tikt uzlikts naudas sods par rīcību pirms paziņošanas. Vēl jo vairāk uzņēmums, kas nav vēlējies uzņemties šo risku, nevar saistībā ar naudas sodu, kurš uzlikts par nepaziņotu pārkāpumu, atsaukties uz hipotētisku iespēju, ka paziņošanas rezultātā tam būtu bijis piešķirts izņēmums (Tiesas 1983. gada 7. jūnija spriedums apvienotajās lietās no 100/80 līdz 103/80 *Musique diffusion française* u.c/Komisija, *Recueil*, 1825. lpp., turpmāk tekstā — "spriedums lietā *MDF*", 93. punkts).

214 Katrā ziņā prasītājas nav pierādījušas, ka attiecīgie nolīgumi par cenām atbilda nosacījumiem, lai attiecībā uz to piešķirtu izņēmumu.

C — *Secinājums*

215 Pamati, kas norādīti, lai tiktu atcelts Apstrīdētā lēmuma 3. pants, līdz ar to nav pamatoti.

IV — *Par lūgumiem samazināt uzliktos naudas sodus*

A — *Ievada apsvērumi*

216 Saskaņā ar Regulas Nr. 17 15. panta 2. punktu Komisija visām prasītājām uzlika naudas sodus. No Apstrīdētā lēmuma 502.–542. apsvēruma izriet, ka — kaut arī tas nav tieši norādīts Apstrīdētajā lēmumā, izņemot 529. apsvērumu, kas attiecas uz atbildību mīkstinošiem apstākļiem, un, izklāstot banku argumentu, 519. zemsvītras piezīmē — Komisija bija paredzējusi naudas sodu apmēru aprēķināt atbilstoši Pamatnostādnēs norādītajai metodei. Turklāt Komisija šo apmēru ir samazinājusi par 10 %, ņemot vērā Paziņojumu par sadarbību.

1. Par Pamatnostādņu un Paziņojuma par sadarbību piemērojamību

a) Par iespējamo atpakaļejoša spēka aizlieguma pārkāpumu (lieta T-264/02)

217 *Erste* apstrīd naudas sodu aprēķināšanai izmantoto metodi, jo Komisija, piemērojot pēc pārkāpuma izbeigšanas pieņemtās Pamatnostādnes un tādā veidā 2001. gada rudenī atkārtoti padarot stingrāku savu praksi, ir pārkāpusi atpakaļejoša spēka aizlieguma principu, kas ir nostiprināts 1950. gada 4. novembrī Romā parakstītās Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 7. pantā un 2000. gada 7. decembrī Nicā pasludinātās Eiropas Savienības Pamattiesību hartas (OV C 364, 1. lpp.) 49. pantā.

218 Kā Tiesa ir atzinusi šī sprieduma 189. punktā minētajā spriedumā apvienotajās lietās *Dansk Rørindustri* u.c./Komisija (202.–232. punkts), šis pamats ir jānoraida, ņemot vērā, ka laikā, kad tika izdarīti attiecīgie pārkāpumi, tādi uzņēmumi kā prasītājas varēja attiecīgi paredzēt, ka tiks apstiprinātas Pamatnostādnes un it īpaši tajās iekļautā jaunā naudas sodu aprēķināšanas metode, pieņemot, ka ar to tiks palielināts piespriesto naudas sodu apmērs.

b) Par to, vai Pamatnostādnes un Paziņojums par sadarbību ir izmantojams, tiesai pārbaudot Apstrīdēto lēmumu

219 Pamatnostādnes ir instruments, kas paredzēts, lai, ievērojot augstāka ranga tiesības, precizētu kritērijus, kurus Komisija ir paredzējusi piemērot, īstenojot savas izvērtēšanas pilnvaras naudas sodu noteikšanā, kas tai piešķirtas Regulas Nr. 17 15. panta 2. punktā.

220 Šajās pamatnostādnēs nosakot metodi, ko paredzēts piemērot atbilstoši Regulas Nr. 17 15. panta 2. punktam uzlikto naudas sodu aprēķināšanai, Komisija ir rīkojusies atbilstoši šajā normā paredzētajai tiesiskajai kārtībai un nekādā ziņā nav pārsniegusi savas diskrecionārās varas robežas, ko tai piešķīris likumdevējs (šī sprieduma 189. punktā minētais spriedums apvienotajās lietās *Dansk Rørindustri* u.c./Komisija, 252. punkts).

221 Kaut arī šādas normas, ar kurām ir paredzēts panākt ārēju iedarbību, nevar kvalificēt kā tiesību normas, ko pārvaldes iestādei katrā ziņā ir jāievēro, tās tomēr ir uzvedības normas, kurās ir norādīta prakse, kas jāievēro un no kuras konkrētā gadījumā pārvaldes iestādes nevar atkāpties, nenorādot iemeslus, kas būtu saderīgi ar vienlīdzīgas attieksmes principu.

222 Pieņemot šādas uzvedības normas un pēc to publicēšanas paziņojot, ka turpmāk šīs normas tiks piemērotas gadījumos, uz kuriem tās attiecas, attiecīgā iestāde pati ierobežo savu izvērtēšanas pilnvaru izmantošanu un nevar atkāpties no šīm normām, lai attiecīgā gadījumā netiktu sodīta par tādu vispārējo tiesību principu kā vienlīdzīgas attieksmes principa vai tiesiskās paļāvības aizsardzības principa pārkāpumu.

223 Kaut arī Pamatnostādnes tādējādi nav Apstrīdētā lēmuma juridiskais pamats, jo šis lēmums ir pamatots ar Regulas Nr. 17 3. pantu un 15. panta 2. punktu, tās tomēr vispārīgi un abstrakti nosaka metodoloģiju, ko Komisija ir apņēmusies izmantot, lai noteiktu to naudas sodu apmēru, kuri uzlikti ar minēto lēmumu, un nodrošina uzņēmumu tiesisko drošību (šī sprieduma 189. punktā minētais spriedums apvienotajās lietās *Dansk Rørindustri* u.c./Komisija, 209.–213. punkts).

224 Tas, ka, pieņemot Pamatnostādnes, Komisija pati ir ierobežojusi savu diskrecionāro varu, tomēr nav pretrunā tam, ka Komisijai ir saglabātas būtiskas izvērtēšanas pilnvaras (Pirmās instances tiesas 2004. gada 8. jūlija spriedums lietā T-44/00 *Mannesmannröhren-Werke*/Komisija, Krājums, II-2223. lpp., 246., 274. un 275. punkts). Pamatnostādnēs ir iekļauti dažādi elastīgi elementi, kas Komisijai ļauj izmantot tai piešķirto diskrecionāro varu atbilstoši Regulas Nr. 17 15. panta noteikumiem, kā tos ir interpretējusi Tiesa (šī sprieduma 189. punktā minētais spriedums apvienotajās lietās *Dansk Rørindustri* u.c./Komisija, 267. punkts).

225 Paziņojums par sadarbību tāpat kā Pamatnostādnes radīja uzņēmumiem tiesisko paļāvību, līdz ar to Komisijai ir pienākums to izpildīt, novērtējot uzņēmumu sadarbību, lai noteiktu naudas soda apmēru (Pirmās instances tiesas 2002. gada 20. marta spriedums lietā T-23/99 *LR AF 1998*/Komisija, *Recueil*, II-1705. lpp., 360. punkts).

226 Līdz ar to Pirmās instances tiesai, pārbaudot Apstrīdētā lēmuma likumību, ir jānoskaidro, vai Komisija savas izvērtēšanas pilnvaras ir izmantojusi atbilstoši Pamatnostādnēs un Paziņojumā par sadarbību izklāstītajai metodei un tiktāl, ciktāl tai ir jākonstatē, ka Komisija no tās ir atkāpusies, ir jāpārbauda, vai šī atkāpšanās ir likumīgi pamatota.

227 Komisijas izvērtēšanas pilnvaras un tām noteiktie ierobežojumi tomēr nenozīmē, ka Kopienu tiesai nav jāīsteno sava neierobežotā kompetence.

2. Par saistību starp prasītāju iebildumiem

228 Izņemot *RLB* (lieta T-262/02), visas prasītājas apstrīd naudas sodu apmēra noteikšanu. Pirmkārt, tās uzsver, ka pārkāpums nepamatoti ir kvalificēts kā "sevišķi smags" (skat. turpmāk B punktu). Otrkārt, vairākas prasītājas apstrīd Apstrīdētā lēmuma adresātu iedalījuma kategorijās likumību un pamatsummas noteikšanu atkarībā no tiem piederošajām tirgus daļām (skat. turpmāk C punktu). Treškārt, *RZB* (lieta T-259/02), *BAWAG* (lieta T-261/02) un *PSK* (lieta T-263/02) kritizē pārkāpuma ilguma novērtējumu (skat. turpmāk D punktu). Ceturtkārt, prasītājas atsaucas uz dažādiem atbildību mīkstinošiem apstākļiem (skat. turpmāk E punktu). Piektkārt, tās norāda, ka Komisija nav ievērojusi Paziņojumu par sadarbību (skat. turpmāk F punktu). Visbeidzot, sestkārt, *ÖVAG* un *NÖ-Hypo* (lieta T-271/02) lūdz, lai to naudas sods tiktu samazināts, ņemot vērā dažu procesuālo normu pārkāpumu (skat. turpmāk G punktu).

229 Prasītāju argumenti, kas izteikti, lai apstrīdētu pārkāpuma smaguma novērtējumu, un argumenti, kuri attiecas uz atbildību mīkstinošiem apstākļiem, zināmā mērā

pārklājas, kaut arī šo argumentu kvalifikācija un saistība starp pamatiem dažādās lietās atšķiras.

230 Lai noteiktu šo atbilstošo argumentu pārbaudīšanas kārtību, ir jāatsaucas uz Pamatnostādņu struktūru.

231 Kaut arī Regulas Nr. 17 15. panta 2. punktā ir minēti tikai divi kritēriji — pārkāpuma smagums un ilgums, pirmkārt, Pamatnostādnes paredz, ka tiek novērtēts pārkāpuma smagums, pamatojoties uz kuru var noteikt "vispārīgu pamatsummu". Otrkārt, smagums tiek analizēts salīdzinājumā ar attiecīgā uzņēmuma īpašībām, proti, tā izmēru un stāvokli attiecīgajā tirgū, atbilstoši kam ir iespējams izvērtēt pamatsummu, uzņēmumus iedalīt kategorijās un noteikt "īpašu pamatsummu" (šajā sakarā skat. Pirmās instances tiesas 2003. gada 9. jūlija spriedumu lietā T-224/00 *Archer Daniels Midland* un *Archer Daniels Midland Ingredients*/Komisija, *Recueil*, II-2597. lpp., turpmāk tekstā — "spriedums lietā *ADM*", 45.–47. punkts). Treškārt, pārkāpuma ilgums tiek ņemts vērā, lai noteiktu pamatapmēru, un, ceturtkārt, Pamatnostādnes paredz, ka tiek ņemti vērā atbildību pastiprinoši un mīkstinoši apstākļi, kas ļauj novērtēt to, cik nozīmīga ir bijusi katra attiecīgā uzņēmuma dalība pārkāpumā (iepriekš minētais spriedums lietā *ADM*, 260. punkts).

232 Tādējādi pārkāpuma smaguma novērtējums ir atkarīgs no prettiesiskās darbības spējas apdraudēt Līgumu mērķus (šī sprieduma 213. punktā minētais spriedums lietā *MDF*, 107. punkts) neatkarīgi no katra uzņēmuma ieguldījuma pārkāpuma izdarīšanā un tā individuālās vainas, kaut arī atbildību pastiprinoši vai mīkstinoši apstākļi, kā pierāda Pamatnostādnēs uzskaitītie piemēri, attiecas uz attiecīgā uzņēmuma individuālās rīcības nosodāmo raksturu.

233 Līdz ar to ir jānošķir, pirmkārt, apstākļi, kas var ietekmēt pārkāpuma spēju apdraudēt neizkropļotu konkurenci un citus Līguma mērķus, kas tiek analizēti, novērtējot pārkāpuma smagumu, un, otrkārt, apstākļi, kas attiecas uz Apstrīdētā lēmuma adresātu individuālo rīcību, kura tiek pārbaudīta saistībā ar atbildību mīkstinošiem apstākļiem. Daži prasītāju norādītie apstākļi tomēr ir jāpārbauda, ņemot vērā šos abus aspektus.

B — *Par pārkāpuma atzīšanu par "sevišķi smagu"*

1. Vispārēji apsvērumi par smaguma novērtējumu

234 Ņemot vērā pārkāpuma smaguma novērtējumu, Pamatnostādnēs ir norādīts:

"Novērtējot pārkāpuma smagumu, jāņem vērā tā raksturs, faktiskā ietekme uz tirgu gadījumos, kad to iespējams noteikt, un attiecīgā gadījumā ģeogrāfiskā tirgus apjoms.

Tādējādi pārkāpumi tiek grupēti vienā no trim pārkāpumu kategorijām: sīkāki pārkāpumi, smagi pārkāpumi un sevišķi smagi pārkāpumi."

235 Pirmkārt, prasītājas norāda, ka pārkāpumu nevar kvalificēt kā sevišķi smaga rakstura pārkāpumu, un pārmet Komisijai, ka tā nav ņēmusi vērā aizliegtās vienošanās vēsturisko kontekstu. Otrkārt, tās apgalvo, ka nolīgumiem nebija konkrētas ietekmes uz tirgu. Treškārt, tās atsaucas uz attiecīgā ģeogrāfiskā tirgus nelielo izmēru.

Ceturtkārt, *RZB* uzskata, ka Komisijas izvirzīto apsūdzību izlases veida raksturs izslēdz to, ka pārkāpums varētu tikt kvalificēts kā "sevišķi smags".

236 Pirms šo prasītāju iebildumu pārbaudes ir jāizklāsta daži iepriekšēji apsvērumi par attiecībām starp trim pārkāpuma smaguma novērtēšanas aspektiem, kurus Pamatnostādnēs ir paredzēts ņemt vērā.

237 Vispirms tas, ka Komisija Pamatnostādnēs ir precizējusi savu pieeju jautājumā par pārkāpuma smaguma novērtējumu, neliedz tai pārkāpuma smagumu novērtēt vispārīgi atkarībā no visiem atbilstošajiem apstākļiem, kas pastāv konkrētajā gadījumā, tai skaitā apstākļiem, kas Pamatnostādnēs nav minēti tieši.

238 Saskaņā ar Tiesas judikatūru, lai noteiktu naudas sodu apmēru, ir jāņem vērā pārkāpuma ilgums un visi tie apstākļi, kas varētu ietekmēt pārkāpumu smaguma novērtējumu (šī sprieduma 213. punktā minētais spriedums lietā *MDF*, 129. punkts). Pārkāpumu smagums ir jānoskaidro, pamatojoties uz ļoti daudziem apstākļiem, piemēram, īpašajiem lietas apstākļiem, lietā pastāvošās situācijas un naudas sodu preventīvā rakstura, kaut arī nav izstrādāts saistošs vai izsmeļošs to kritēriju saraksts, kas obligāti ir jāņem vērā (šī sprieduma 189. punktā minētais spriedums apvienotajās lietās *Dansk Rørindustri* u.c./Komisija, 240. un 241. punkts).

239 Šajā sakarā, novērtējot pārkāpuma raksturu, ir iespējams ņemt vērā dažādus atbilstošus faktorus, kurus Pamatnostādnēs nav iespējams uzskaitīt izsmeļoši un pie kuriem ir pieskaitāma arī pārkāpuma iespējamā ietekme uz tirgu (kas atšķiras no konkrētas un nosakāmas ietekmes).

240 Jānorāda, ka trim iepriekš minētajiem pārkāpuma smaguma novērtēšanas aspektiem nav vienāda nozīme, veicot vispārīgu pārbaudi. Pārkāpuma raksturam ir galvenā nozīme, lai pārkāpumus varētu atzīt par "sevišķi smagiem". No Pamatnostādnēs iekļautā sevišķi smagu pārkāpumu apraksta izriet, ka nolīgumi un saskaņotas darbības, kas, kā tas ir šajā gadījumā, ir saistītas ar cenu noteikšanu, var, jau pamatojoties uz to atbilstošo raksturu, tikt kvalificēti kā "sevišķi smagi" pārkāpumi, un šādai rīcībai nebūt nav jābūt saistītai ar īpašu ģeogrāfisku ietekmi vai izplatību. Šo secinājumu apstiprina tas, ka, ja smagu pārkāpumu aprakstā ir skaidri minēta ietekme uz tirgu un ietekme uz plašām kopējā tirgus zonām, sevišķi smagu pārkāpumu aprakstā savukārt nav minēta neviena prasība, kas saistīta ar konkrētu ietekmi uz tirgu vai ietekmi uz īpašu ģeogrāfisku teritoriju (Pirmās instances tiesas 2005. gada 27. jūlija spriedums apvienotajās lietās no T-49/02 līdz T-51/02 *Brasserie nationale* u.c./Komisija, Krājums, II-3033. lpp., 178. punkts).

241 Turklāt pastāv savstarpēja atkarība starp trim kritērijiem tādā ziņā, ka īpašais pārkāpuma smagums atbilstoši kādam kritērijam var kompensēt to, ka pārkāpums ir mazāk smags citā ziņā.

2. Par pārkāpuma raksturu un situāciju, kādā tas izdarīts

a) Lietas dalībnieku argumenti

242 Pirmkārt, attiecībā uz pārkāpuma raksturu *BAWAG*, *PSK* un *Erste* (lietas T-261/02, T-263/02, T-264/02) apgalvo, ka atbilstoši Komisijas lēmumu pieņemšanas praksei horizontāli nolīgumi par cenām parasti tiek kvalificēti kā "sevišķi smagi" pārkāpumi, ja tos papildina citi ierobežojumi, piemēram, tirgu sadale. *BAWAG* un *PSK* norāda, ka tas, ka aizliegtā vienošanās attiecas uz daudziem banku produktiem, nav atbilstošs apstāklis, lai novērtētu pārkāpuma smagumu, jo smagums ir atkarīgs no aizliegtās

vienošanās radītā kaitējuma, nevis tās plašās darbības jomas. Tās uzskata, ka arī ar visu Austrijas lielo banku dalību pārkāpumā nepietiek, lai pamatotu to, ka pārkāpums ir kvalificēts kā "sevišķi smags", jo ir nepieciešama tāda uzņēmumu dalība, kas pārstāvētu gandrīz visu Eiropas tirgu.

243 Bankas turklāt apgalvo, ka pārkāpums, kurā tās tiek vainotas, nebija klasisks un slepens kartelis, kas izveidots ar konkurenci nesaderīgu mērķu īstenošanai, lai gūtu labumu no monopola un radītu kaitējumu patērētājiem. *ÖVAG* un *NÖ-Hypo* uzskata, ka, ņemot vērā apaļā galda sanāksmju patieso raksturu, tās drīzāk ir uzskatāmas par informācijas apmaiņu (kas, iespējams, ir prettiesiska), nevis tipisku patiesu un stingru aizliegtu vienošanos.

244 Otrkārt, attiecībā uz situāciju, kādā pārkāpums tika izdarīts, pirmkārt, prasītājas pārmet Komisijai, ka tā nav ņēmusi vērā, ka nolīgumi bija atļauti ar likumu, jo valsts tos bija izveidojusi kā ekonomikas orientācijas instrumentu atbilstoši, kā uzskata *RZB*, *ÖVAG* un *NÖ-Hypo*, Austrijas tradīcijai, ka valsts, lai nodrošinātu vispārējo interešu ievērošanu, izmanto sadarbību starp uzņēmumiem un sadarbību ar sociālajiem partneriem. Prasītājas uzsver, ka ir jānošķir situācija, kādā atrodas uzņēmumi, kas izveido slepenu un oficiālu karteli ar konkurenci nesaderīgiem mērķiem, un situāciju, kādā atradās prasītājas un kam ir raksturīgs tas, ka tās tikai nav laikus izbeigušas praksi, kas turpmāk bija prettiesiska. *RZB* un *Erste* atsaucas uz banku tirgus īpatnībām, proti, valsts ieinteresētību šīs nozares stabilitātē, kas ir pamatā tam, ka valsts varas iestādes lielā mērā iejaucas šajā jomā, un kas samazina pārkāpuma smagumu. *BAWAG* un *PSK* apgalvo, ka nolīgumi bija unikāls vēsturisks fenomens, kas nevar atkāroties, līdz ar to šajā gadījumā nav nepieciešams paaugstināts naudas sods, lai garantētu preventīvu ietekmi.

245 Otrkārt, *BA-CA*, *ÖVAG* un *NÖ-Hypo* uzsver, ka pat pēc Austrijas pievienošanās Kopienai aizliegtas vienošanās apaļā galda sanāksmju veidā nebija aizliegtas Austrijas konkurences tiesībās, kas atļāva "vienošanās, kas balstītas uz saskaņotām darbībām", kuras nav obligātas.

246 Treškārt, prasītājas atsaucas uz valsts iestāžu, it īpaši *OeNB*, ekonomikas kameras (*Wirtschaftskammer*) un finanšu ministra ietekmi apakš galda sanāksmēs. Tās uzsver, ka valsts iestādes aktīvi piedalījās apakš galda sanāksmēs, uzstājoties pret lielo konkurenci banku starpā. *BA-CA* uzsver, ka *OeNB* loma bija daudz nozīmīgāka nekā tā, kas ir norādīta Apstrīdētā lēmuma 374. apsvērumā, un ka *OeNB* izdarīja spiedienu uz bankām, lai tās mainītu savus komercnosacījumus.

247 Ceturtkārt, prasītājas uzskata, ka aizliegtās vienošanās oficiālais raksturs ir izskaidrojams ar to, ka sanāksmes bija atļautas ar likumu, un tādējādi tas pārkāpumu nepadara smagāku. *BAWAG* un *PSK* turklāt norāda, ka sanāksmēs lielā mērā tika apspriesti konkurences tiesībām neitrāli jautājumi.

248 Piektkārt, *Erste* atsaucas uz Austrijas neseno pievienošanos Savienībai.

b) Pirmās instances tiesas vērtējums

249 Runājot, pirmkārt, par pārkāpuma raksturu, Komisija Apstrīdētā lēmuma 506. apsvērumā un 514. zemsvītras piezīmē pamatoti ir uzsvērusi, ka horizontālas aizliegtās vienošanās par cenām ir pieskaitāmas sevišķi smagiem pārkāpumiem pat tad, ja nepastāv citi konkurences ierobežojumi, piemēram, tirgu sadale (šī sprieduma 231. punktā minētais spriedums lietā *ADM*, 117.–126. punkts; skat. arī šī sprieduma 175. punktā minēto spriedumu lietā *SPO* u.c./Komisija, 377. punkts).

250 Šajā gadījumā pārkāpuma "sevišķi smago" raksturu, kā tas pamatoti ir norādīts Apstrīdētā lēmuma 506. punktā, pastiprina banku nozares nozīme ekonomikā

kopumā un nolīgumu plašā darbības joma, jo tie attiecas uz plašu nozīmīgu banku produktu klāstu un tajos piedalās lielākā daļa uzņēmēju, kas darbojas attiecīgajā tirgū, ieskaitot vislielākos uzņēmumus. Pārkāpuma smagums tā rakstura dēļ galvenokārt ir atkarīgs no draudiem, ko tas var radīt netraucētai konkurencei. Līdz ar to aizliegtas vienošanās par cenām plašajai darbības jomai, ņemot vērā gan attiecīgos produktus, gan uzņēmumus, kas tajā piedalās, ir izšķiroša loma. Katrā ziņā prasītāju apgalvojums, ka tikai tie pārkāpumi, kuros piedalās gandrīz visi uzņēmumi, kas darbojas Eiropas tirgū, var tikt kvalificēti kā sevišķi smagi, nav pamatots (skat. arī šī sprieduma 307. un 313. punktu jautājumā par attiecīgā ģeogrāfiskā tirgus izmēra nozīmi).

251 Banku izteiktais apgalvojums, ka vienošanās mērķis bija saderīgs ar konkurenci, ir pretrunā ar pašu nolīgumu raksturu, jo to mērķis bija ierobežot vai pat likvidēt cenu konkurenci. Tas pats attiecas uz *ÖVAG* un *NÖ-Hypo* apgalvojumu, ka pārkāpums drīzāk bija jākvalificē kā informācijas apmaiņa, nevis kā aizliegta vienošanās par cenām.

252 Attiecībā uz argumentu, ka aizliegtā vienošanās nebija slepena, ir jāsecina, ka Apstrīdētajā lēmumā nav norādes uz nolīgumu slepeno raksturu, lai pamatotu, ka pārkāpums ir kvalificēts kā sevišķi smags (skat. 505.–514. apsvērumu). Komisija, protams, kādā no saviem iebildumu rakstiem atsaucas uz Paziņojumu par sadarbību, kura 1.A punktā ir noteikts, ka "slepenas aizliegtas vienošanās starp uzņēmumiem, lai noteiktu cenas [..], ir pieskaitāmas pie visbūtiskākajiem konkurences ierobežojumiem". Šī norāde tomēr ietilpst argumentācijā, kas ir izklāstīta, lai pierādītu, ka horizontāli nolīgumi par cenām ir "sevišķi smags" pārkāpums, kas skaidri izriet no nākamās norādes uz Pamatnostādnēm, kurās ir precizēts, ka sevišķi smagu pārkāpumu kategoriju galvenokārt veido "cenu karteļa tipa horizontāli ierobežojumi", neminot, vai šie pārkāpumi ir slepeni vai nav. No tā izriet, ka argumentiem, kas ir saistīti ar to, ka nolīgumi nav slepeni, nav nozīmes, Komisijai novērtējot pārkāpuma smagumu. Katrā ziņā, ja aizliegtas vienošanās slepenais raksturs ir apstāklis, kas to var padarīt smagāku, runa nav par apstākli, kuram obligāti ir jāpastāv, lai pārkāpumu varētu kvalificēt kā "sevišķi smagu".

253 Prasītāju iebildumi pret to, ka aizliegtā vienošanās, ņemot vērā tās raksturu, ir kvalificēta kā sevišķi smags pārkāpums, līdz ar to ir jānoraida.

254 Otrkārt, ir jānorāda, ka horizontāla aizliegta vienošanās par cenām, kurai ir tik plaša darbības joma, kādu to šajā gadījumā ir konstatējusi Komisija, un kura attiecas uz ļoti nozīmīgu ekonomikas nozari, parasti nevar netikt kvalificēta kā sevišķi smags pārkāpums neatkarīgi no apstākļiem, kādos tā darbojās. Katrā ziņā apstākļi, uz kuriem prasītājas atsaucas šajā gadījumā, nevar ietekmēt Komisijas veiktā pārkāpuma smaguma novērtējuma likumību.

255 Attiecībā uz aizliegtās vienošanās vēsturisko kontekstu, pirmkārt, Komisija pamatoti norāda, ka juridiskie pamati, uz kuriem sākotnēji bija balstītas apaļā galda sanāksmes, tika atcelti, vēlākais, brīdī, kad Austrija pievienojās EEZ. Apstrīdētajā lēmumā paredzētajā laika posmā nepastāvēja neviena valsts tiesību norma, kas varētu uzlikt bankām pienākumu saskaņot vai ierobežot savu darbību tirgū. Runājot par "Austrijas tradīcijām", uz kurām atsaucas dažas prasītājas, ir jāsecina, ka dalībvalstu tradīcijas un politiskās prioritātes dažreiz var nonākt konfliktā ar netraucētas konkurences pamatmērķi, kas ir paredzēts EKL 3. panta g) punktā. Tādējādi tas, ka aizliegtā vienošanās tika izveidota un saglabāta ar valsts atbalstu, neietekmē tās spēju apdraudēt Līguma mērķus.

256 Arguments, ka palielināts naudas sods nav nepieciešams nolīgumu neparastā rakstura dēļ, šajā situācijā nav atbilstošs. Naudas sodu preventīvais raksturs, protams, ir viens no daudzajiem apstākļiem, kas ir jāņem vērā, lai novērtētu pārkāpuma smagumu Regulas Nr. 17 15. panta nozīmē (šī sprieduma 213. punktā minētais spriedums lietā *MDF*, 120. punkts). Kā ir norādīts šī sprieduma 231. punktā, Pamatnostādnes tomēr nošķir dažādus pārkāpuma smaguma aspektus Regulas Nr. 17 15. panta 2. punkta nozīmē un paredz, ka papildus pārkāpumam

"piemītošajam" smagumam tiek ņemta vērā arī preventīvā ietekme. Šādu nošķiršanu pamato tas, ka tiek sekmēta Komisijas naudas sodu noteikšanas procesa labāka pārskatāmība. Tādējādi ar naudas soda preventīvo raksturu saistītos apsvērumus nav nekāda pamata minēt saistībā ar pārkāpumam piemītošā smaguma novērtējumu.

257 Otrkārt, attiecībā uz argumentiem, kas ir balstīti uz to, ka Austrijas tiesībās "vienošanās, kas balstītas uz saskaņotām darbībām" (*Verhaltenskartelle*), bija pieļautas pat pēc pievienošanās Kopienām un visu pārkāpuma pastāvēšanas laiku, Komisija pamatoti uzsver, ka šis fakts neietekmē EKL 81. panta pārkāpuma esamību un nevar ietekmēt arī šī pārkāpuma smaguma novērtējumu. Saskaņā ar *BA-CA*, *ÖVAG* un *NÖ-Hypo* sniegto Austrijas tiesību aprakstu priekšrocība, kas līdz 2000. gadam bija piešķirta "vienošanām, kas balstītas uz saskaņotām darbībām", bija saistīta ar to, ka tām nebija obligāts raksturs. EKL 81. pants savukārt saskaņotas darbības aizliedz tāpat kā nolīgumus, un arī Pamatnostādnes saistībā ar smaguma novērtējumu nenošķir saistošus nolīgumus un "džentlmeņu vienošanās".

258 Treškārt, runājot par valsts iestāžu piedalīšanos apaļā galda sanāksmēs, uz ko norāda prasītājas, vispirms ir jāatgādina, ka dalībvalstis nevar pieņemt pasākumus, kuri ļauj privātiem uzņēmumiem izvairīties no EKL 81. un 89. pantā noteiktajiem ierobežojumiem (Tiesas 1977. gada 16. novembra spriedums lietā 13/77 *INNO*, *Recueil*, 2115. lpp., 33. punkts). Kaut arī uzņēmumiem nevar uzlikt sodu par rīcību, kas nav saderīga ar konkurenci, ja šāda rīcība ir bijusi paredzēta ar minētajām normām nesaderīgā valsts likumā vai bija jāizpilda uz tiem izdarīta nepārvarama valsts iestāžu spiediena rezultātā, sodu var uzlikt tad, ja šāds likums vai šāds spiediens tikai mudina uzņēmumus veikt neatkarīgas, ar konkurenci nesaderīgas darbības vai atvieglo šādu darbību veikšanu (pēc analoģijas skat. Tiesas 2003. gada 9. septembra spriedumu lietā C-198/01 *CIF*, *Recueil*, I-8055. lpp., 52.–56. punkts, un Pirmās instances tiesas 1996. gada 18. septembra spriedumu lietā T-387/94 *Asia Motor France* u.c./Komisija, *Recueil*, II-961. lpp., 65. punkts).

259 Šajā gadījumā ir skaidrs, ka valsts iestāžu rīcības rezultātā, par kuru ir runa šajā gadījumā, bankas nebija spiestas rīkoties ar konkurenci nesaderīgā veidā. *BAWAG* un *PSK* ziņojums attiecas uz "*OeNB* aicinājumu bankām samazināt nesaprātīgu konkurenci attiecībā uz depozītu un kredītu cenām". Tomēr nešķiet, ka bankām šāds aicinājums obligāti bija jāizpilda. *BA-CA* minētie piemēri, kas attiecas uz iespējamo *OeNB* izdarīto spiedienu uz bankām, liecina par to, ka *OeNB* aicināja bankas samazināt procentu likmes, bet tajos nav nevienas norādes par to, ka *OeNB* būtu aicinājusi bankas panākt vienošanās šajā jautājumā un vēl jo mazāk ka uz bankām tika izdarīts nepārvarams spiediens šajā ziņā. Līdz ar to šī valsts iestāžu dalība neietekmē prasītāju atbildību par to prettiesisko rīcību.

260 Tā neietekmē arī pārkāpumam piemītošo smagumu. Valsts iestāžu piedalīšanās apaļā galda sanāksmēs, kā to ir raksturojušas prasītājas, nekādā veidā nevar samazināt aizliegtās vienošanās par cenām spēju apdraudēt Līguma mērķus, par ko ir runa šajā gadījumā. Tas, ka valsts iestādes šādā veidā atbalsta vai pacieš prettiesisku rīcību, tieši pretēji, var pastiprināt prettiesisko nolīgumu sekas.

261 Jāpiebilst, ka tas, vai valsts iestāžu rīcība tomēr var tikt ņemta vērā kā atbildību mīkstinošs apstāklis (šajā sakarā skat. šī sprieduma 258. punktā minēto spriedumu lietā *CIF*, 57. punkts), tiks analizēts turpmāk šī sprieduma 504. un 505. punktā.

262 Ceturtkārt, runājot par aizliegtās vienošanās oficiālo raksturu, Komisijai ir tiesības ņemt vērā to, ka aizliegtā vienošanās ir darbojusies kā periodisku oficiālu sanāksmju sistēma (Pirmās instances tiesas 1998. gada 14. maija spriedums lietā T-308/94 *Cascades*/Komisija, *Recueil*, II-925. lpp., 104. un 194. punkts). "*Lombard* tīkls" tika izveidots laikā, kad nolīgumi nebija prettiesiski. Jāsecina vien tas, ka bankas šo iepriekš pastāvējušo struktūru ir izmantojušas savām prettiesiskajām apspriedēm un

ka tas varēja būtiski sekmēt vispārējās aizliegtās vienošanās darbību un efektivitāti. Tas, ka sanāksmēs tika risināti arī citi jautājumi, kas bija neitrāli no konkurences tiesību viedokļa, nemazina draudus, ko netraucētai konkurencei rada tik labi organizēta apspriežu sistēma.

263 Visbeidzot, nesenā Austrijas Republikas pievienošanās Eiropas Savienībai salīdzinājumā ar faktisko apstākļu rašanās brīdi neietekmē pārkāpumam piemītošo smagumu.

264 Tā rezultātā apstākļi, uz kuriem atsaucas prasītājas, nevar atspēkot Apstrīdētā lēmuma 506. apsvērumā izteiktā secinājuma, ka "*Lombard* tīkla" nolīgumi, ņemot vērā to raksturu, ir sevišķi smags pārkāpums, spēkā esamību.

3. Par pārkāpuma konkrēto ietekmi uz tirgu

265 Prasītājas iebilst pret to, ka pārkāpums ir kvalificēts kā sevišķi smags, jo Komisija nav pierādījusi aizliegtās vienošanās būtisko ietekmi uz tirgu. Tās uzsver, pirmkārt, ka šādi pierādījumi ir nepieciešami, lai pamatotu smaga pārkāpuma kvalifikāciju, otrkārt, ka ar Apstrīdētajā lēmumā paustajiem apsvērumiem par aizliegtās vienošanās ietekmi nepietiek šajā sakarā un, treškārt, ka profesora fon Vaiczekera [*von Weizsäcker*] ekonomiskā ekspertīze, kuras rezultātus tās iesniedza administratīvās procedūras laikā, pierāda šādas ietekmes neesamību.

a) Apstrīdētais lēmums

266 Analizējot pārkāpuma smagumu, Komisija Apstrīdētā lēmuma 508. apsvērumā ir norādījusi:

"Aizliegtās vienošanās darbību un sekas var ņemt vērā kā vienu no daudziem citiem apstākļiem attiecībā uz darbībām, kuru tiešais mērķis nav bijis konkurences izkropļošana un kas līdz ar to var ietilpt EKL [..] 81. panta piemērošanas jomā tikai tad, ja tām ir konkrētas sekas."

267 Pēc tam Komisija ir norādījusi, ka attiecīgās bankas regulāri un bieži piedalījās lielā skaitā apaļā galda sanāksmju un ka saņemtie dokumenti, kas attiecas uz konkrēto laika posmu, skaidri liecina par veidu, kādā bankas īstenoja apaļā galda sanāksmēs noslēgtos nolīgumus vai kādā tās ņēma vērā informāciju, ko sanāksmēs bija saņēmušas no saviem konkurentiem, lai pieņemtu atbilstošus lēmumus. Sīkākai informācijai Komisija atsaucas uz Apstrīdētā lēmuma 430.–437. apsvērumu, kurā, lai konstatētu pārkāpumu, ir aprakstīta karteļa lēmumu izpilde.

268 Apstrīdētā lēmuma 510. apsvērumā Komisija ir secinājusi, ka šie vispārējie nolīgumi, kas ilga vairākus gadus, bija ietekmējuši tirgu. Tā piebilst, ka tas, ka aizliegtās vienošanās dalībniekiem bija jāpārcieš neveiksmes vai dažreiz pat savstarpēji jāatzīst savas neveiksmes, neizslēdz to, ka nolīgumi varēja ietekmēt tirgu. Visbeidzot, tā apgalvo, ka banku veiktā ekspertīze nepierāda, ka aizliegtā vienošanās nav radījusi nekādas sekas.

b) Par *BA-CA* argumentu kvalifikāciju

269 *BA-CA*, kas ir izteikusi tikai divus pēdējos šī sprieduma 265. punktā minētos iebildumus, apgalvo, ka tās pamata mērķis nav apstrīdēt to, ka pārkāpums ir kvalificēts kā sevišķi smags, bet norādīt uz pienākuma norādīt pamatojumu pārkāpumu. Tā norāda, ka, nosakot naudas sodu, ekonomisko ietekmi var ņemt vērā tikai tad, ja tā ir faktiski pierādīta un pamatota un ja Komisija ir izpildījusi pierādīšanas pienākumu šajā sakarā.

270 Šajā argumentācijā *BA-CA* būtībā pārmet Komisijai, ka tā nav pierādījusi pārkāpuma ietekmi uz tirgu. Šis iebildums neattiecas uz Apstrīdētā lēmuma pamatojumu, bet uz to, ka pārkāpums ir kvalificēts kā sevišķi smags. Pienākums norādīt pamatojumu ir būtiska formalitāte, kas ir jānošķir no jautājuma par pamatojuma pamatotību, jo šis jautājums ir saistīts ar apstrīdētā tiesību akta likumību pēc būtības (Tiesas 1998. gada 2. aprīļa spriedums lietā C-367/95 P Komisija/*Sytraval* un *Brink's France*, *Recueil*, I-1719. lpp., 67. punkts, un 2001. gada 22. marta spriedums lietā C-17/99 Francija/Komisija, *Recueil*, I-2481. lpp., 35. punkts). Tādējādi *BA-CA* iebildumi ir jāpārbauda vienlaikus ar citu prasītāju norādītajiem iebildumiem, kas attiecas uz Apstrīdētajā lēmumā veiktā pārkāpuma smaguma novērtējuma pamatotību.

c) Lietas dalībnieku argumenti

271 Pirmkārt, bankas norāda, ka saskaņā ar Pamatnostādnēm un judikatūru ir jāņem vērā pārkāpuma konkrēta ietekme uz tirgu, lai noteiktu pārkāpuma smagumu. *BAWAG* turklāt apgalvo, ka samērīguma princips paredz, ka īpaši bīstami nolīgumi tiek apkaroti ar smagākiem sodiem nekā tie, kuriem ir neliela ietekme vai ietekmes nav vispār.

272 Prasītājas uzsver, ka Komisijai ir pienākums pierādīt aizliegtās vienošanās konkrētu ietekmi uz tirgu. Tās uzskata, ka ar Apstrīdētajā lēmumā izklāstīto argumentāciju par nolīgumu izpildi nepietiek, lai pierādītu šādas ietekmes esamību. *RZB*, *BAWAG*, *PSK* un *Erste* norāda, ka, lai to varētu pierādīt, ar ekonomiska pētījuma palīdzību ir jāpierāda, ka Austrijā noteiktās procentu likmes un komisijas maksas Apstrīdētajā lēmumā minētajā laika posmā būtiski atšķīrās no tām, kas bija noteiktas laikā, kad nepastāvēja pārkāpums.

273 Otrkārt, prasītājas kritizē Apstrīdētajā lēmumā pausto argumentāciju. Neapstrīdot Komisijas konstatētos faktus par nolīgumu izpildi, *BA-CA*, *BAWAG*, *PSK* un *Erste* norāda, ka sniegtie piemēri nav reprezentatīvi, ka lietas materiālos ir iekļauti daudzi piemēri par nolīgumu neizpildi un ka bankas bija radījušas slepenu intensīvu konkurenci. *BA-CA* un *BAWAG* apgalvo, ka iepriekš minētais īpaši attiecas uz to rīcību. *BAWAG* un *PSK* uzskata, ka dokumentos, kuros bankas ir izteikušās par nolīgumu izpildi un ievērošanu, ir iekļauti tikai subjektīvi vērtējumi par vienu vai otru banku sadarbības partneri, un tādējādi tie nav ticams pamats, lai spriestu par to faktiskajām ekonomiskajām sekām.

274 *BA-CA* un *Erste* norāda, ka nolīgumi katrā ziņā nevar tikt ievēroti tirgū, jo tie attiecas tikai uz "oficiālajām" bankā norādītajām likmēm, kaut gan faktiski klientiem piedāvātās likmes ir atkarīgas no citiem rādītājiem, proti, no darījuma mēroga, klienta maksātspējas un darbiniekiem piešķirtajām pilnvarām atkāpties no oficiālās likmes.

275 *BA-CA* un *Erste* uzsver procentu pamatlikmju nozīmi banku piemērojamo likmju noteikšanā. Tās uzskata, ka ekonomiskā nepieciešamība sekot šo likmju izmaiņām izslēdz to, ka starp apaļā galda sanāksmju rezultātiem un banku noteiktajām likmēm varētu pastāvēt cēloņsakarība.

276 Visbeidzot, *RZB*, *BAWAG*, *PSK* un *Erste* uzskata, ka Komisija, ņemot vērā apaļā galda sanāksmju biežumu, nevar secināt, ka pastāv ietekme. Tās piebilst, ka šīs sanāksmes ir saistītas ar daudziem no konkurences viedokļa neitrāliem jautājumiem un pilda sociālu funkciju.

277 Treškārt, prasītājas pārmet Komisijai, ka tā nav ņēmusi vērā to iesniegtos profesora fon Vaiczekera ekonomiskās ekspertīzes rezultātus. Tās uzsver, ka šī ekspertīze ar statistikas metožu palīdzību pierāda, ka ne banku noteiktās cenas, ne to ienākumi vidēji nebija augstāki par tiem, kas būtu bijuši iegūti, ja nolīgumi nebūtu bijuši noslēgti. Tās uzskata, ka Apstrīdētajā lēmumā celtie iebildumi par šo ekspertīzi nav pamatoti. *RZB*, *ÖVAG* un *NÖ-Hypo* apgalvo, ka ekspertīzes rezultātus var atspēkot tikai ar citu atbilstošu zinātnisku pētījumu. Prasītājas norāda, ka Komisija Apstrīdētajā lēmumā ir atteikusies atsaukties uz ekspertīzi, ko tā lūgusi veikt, tajā esošo tehnisko trūkumu dēļ.

278 Komisija uzskata, ka aizliegtu vienošanos var atzīt par vienu no sevišķi smagiem pārkāpumiem, ņemot vērā tās ar konkurenci nesaderīgo mērķi, pat ja tai nav nekādas ietekmes uz tirgu. Tā tomēr uzskata, ka šajā gadījumā aizliegtās vienošanās ietekme ir pierādīta.

279 Komisija norāda, ka aizliegtas vienošanās sekas rodas ne tikai pēc tam, kad ir pierādīts, ka brīvas konkurences apstākļos cenas būtu savādākas, bet kopš brīža, kad nolīgumi ir izpildīti. Tā norāda, ka dokumenti, kas tai tika iesniegti un kas attiecas uz konkrēto laika posmu, skaidri pierāda, kādā veidā bankas īstenoja vienošanās, kas tika panāktas apaļā galda sanāksmēs un kādā veidā tās ņēma vērā informāciju, ko tās bija saņēmušas no saviem konkurentiem, lai pieņemtu atbilstošus lēmumus. Komisija uzskata, ka neapstrīdams ir tas, ka aizliegtā vienošanās var radīt sekas, pat ja dažos gadījumos bankām nav izdevies vienoties vai tās nav ievērojušas nolīgumus.

280 Līdz ar to Komisija uzskata, ka banku iesniegtajiem ekspertīzes rezultātiem nav izšķirošas nozīmes, novērtējot pārkāpuma smagumu. Tā piebilst, ka ekspertīze nav pārliecinoši pierādījusi, ka aizliegtā vienošanās nav ietekmējusi cenu noteikšanu.

d) Pirmās instances tiesas vērtējums

281 Vispirms ir jāsecina, ka Apstrīdētajā lēmumā, novērtējot pārkāpuma smagumu, ir ņemta vērā aizliegtās vienošanās konkrēta ietekme uz tirgu. Kaut arī 429. un 508. apsvērumā Komisija ir apgalvojusi, ka konkrēta ietekme nav jāņem vērā, ja ir pierādīts, ka aizliegtas vienošanās mērķis ir nesaderīgs ar konkurenci, 509. un 510. apsvērumā, kā arī 430.–436. apsvērumā tomēr ir konstatēts, ka ietekme pastāv, kas šajā gadījumā ir saistīta ar nolīgumu izpildi, kaut arī 436. apsvērumā ir norādīts, ka to nav iespējams precīzi noteikt.

282 Tādējādi šajā gadījumā ir svarīgi zināt, vai Pamatnostādnēs aizliegtas vienošanās kā "sevišķi smaga" pārkāpuma kvalificēšanai ir izvirzīts nosacījums, ka ir jāpierāda konkrēta ietekme uz tirgu. Ņemot vērā, ka Komisijai ir izvērtēšanas pilnvaras, novērtējot pārkāpuma smagumu, šī novērtējuma likumība ir atkarīga no to secinājumu pamatotības, ar kuriem novērtējums faktiski ir pamatots, nevis no tā, vai visiem apstākļiem, ko Komisija ir ņēmusi vērā, šajā sakarā bija nozīme.

283 Līdz ar to ir jāpārbauda, pirmkārt, vai Komisijai ir tiesības, ņemot vērā aizliegtas vienošanās īstenošanu, secināt, ka tā konkrēti ietekmē tirgu, otrkārt, vai tai bija pamats konstatēt šādu īstenošanu šajā gadījumā un, treškārt, vai tā šajā situācijā nav ņēmusi vērā banku iesniegtās ekspertīzes atbilstību un tai piemītošo pierādījuma spēku.

284 Vispirms ir jāatgādina, ka, lai novērtētu pārkāpuma konkrēto ietekmi uz tirgu, Komisijai jāatsaucas uz konkurenci, kāda būtu pastāvējusi, ja nebūtu izdarīts pārkāpums (šajā sakarā skat. Tiesas 1975. gada 16. decembra spriedumu apvienotajās lietās no 40/73 līdz 48/73, 50/73, no 54/73 līdz 56/73, 111/73, 113/73 un 114/73 *Suiker Unie* u.c./Komisija, *Recueil*, 1663. lpp., 619. un 620. punkts; šī sprieduma 205. punktā minēto Pirmās instances tiesas spriedumu lietā *Mayr-Melnhof*, 235. punkts; 1999. gada 11. marta spriedumu lietā T-141/94 *Thyssen Stahl*/Komisija, *Recueil*, II-347. lpp., 645. punkts, un šī sprieduma 231. punktā minēto spriedumu lietā *ADM*, 150. punkts).

285 Attiecībā, pirmkārt, uz aizliegtu vienošanos par cenām Komisijai ir tiesības secināt, ka pārkāpumam bija sekas, jo aizliegtās vienošanās dalībnieki bija veikuši pasākumus, lai piemērotu norunātās cenas, piemēram, tās paziņojot klientiem, dodot saviem darbiniekiem norādījumus tās izmantot kā pamatu sarunām un uzraugot to, kā šīs cenas piemēro konkurenti un to atbilstošie tirdzniecības dienesti. Lai secinātu, ka pastāv ietekme uz tirgu, pietiek ar to, ka norunātās cenas bija pamats individuālo darījumu cenu noteikšanai, kas tādējādi ierobežoja cenu apspriešanas iespējas ar klientiem (Pirmās instances tiesas 1991. gada 17. decembra spriedums lietā T-7/89 *Hercules Chemicals*/Komisija, *Recueil*, II-1711. lpp., 340. un 341. punkts, un 1999. gada 20. aprīļa spriedums apvienotajās lietās no T-305/94 līdz T-307/94, no T-313/94 līdz T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 un T-335/94 *Limburgse Vinyl Maatschappij* u.c./Komisija, *Recueil*, II-931. lpp., 743.–745. punkts).

286 Savukārt, ja ir pierādīta aizliegtas vienošanās īstenošana, Komisijai nevar prasīt, lai tā sistemātiski pierādītu, ka nolīgumi faktiski ļāva attiecīgajiem uzņēmumiem panākt tādu darījumu cenu, kas augstāka par cenu, kāda būtu pastāvējusi, ja aizliegtas vienošanās nebūtu. Līdz ar to apgalvojumam, ka tikai to, ka darījuma cenu līmenis būtu bijis atšķirīgs, ja nebūtu bijis slepenas norunas, var ņemt vērā, lai noteiktu pārkāpuma smagumu, nevar piekrist (Tiesas 2000. gada 16. novembra spriedums lietā C-279/98 P *Cascades*/Komisija, *Recueil*, I-9693. lpp., 53. un 62. punkts). Būtu pārmērīgi prasīt sniegt šādus pierādījumus, kuru iegūšanai būtu vajadzīgi lieli līdzekļi, ņemot vērā, ka būtu nepieciešams veikt hipotētiskus aprēķinus, kas balstīti uz ekonomikas modeļiem, kuru precizitāti tiesai ir grūti pārbaudīt un kuru

nekļūdīgais raksturs nekādā veidā nav pierādīts (ģenerāladvokāta J. Mišo [*J. Mischo*] secinājumi, kas sniegti saistībā ar Tiesas 2000. gada 16. novembra spriedumu lietā C-283/98 P *Mo och Domsjö*/Komisija, *Recueil*, I-9855. un I-9858. lpp., 109. punkts).

287 Lai novērtētu pārkāpuma smagumu, ir svarīgi zināt, vai aizliegtās vienošanās dalībnieki ir darījuši visu iespējamo, lai to nodomi īstenotos konkrētā veidā. To, kas vēlāk notika ar faktiskajām cenām tirgū, varēja ietekmēt citi faktori, kas nebija atkarīgi no aizliegtās vienošanās dalībniekiem. Aizliegtās vienošanās dalībnieki nevar savā labā izmantot ārējus faktorus, ko tie nevar ietekmēt ar savu darbību, padarot tos par faktoriem, kas pamato naudas soda samazināšanu (ģenerāladvokāta J. Mišo secinājumi lietā, kurā ir taisīts iepriekš 286. punktā minētais spriedums *Mo och Domsjö*/Komisija, 102.–109. punkts).

288 Tādējādi Komisija varēja atsaukties uz aizliegtās vienošanās īstenošanu, lai secinātu, ka pastāv ietekme uz tirgu.

289 Otrkārt, runājot par to apsvērumu pamatotību, uz kuriem Komisija ir balstījusi šo secinājumu šajā gadījumā, vispirms ir jānorāda, ka prasītājas neapstrīd Apstrīdētajā lēmumā sniegtos piemērus, kas attiecas uz "*Lombard* tīkla" nolīgumu īstenošanu.

290 Attiecībā uz argumentu, ka šie piemēri nav reprezentatīvi, jo lietas materiālos ir iekļauti arī daudzi piemēri par nolīgumu neievērošanu un konkurenci starp bankām, ir jānorāda, ka ar to, ka aizliegtās vienošanās dalībnieki ne vienmēr ievēroja nolīgumus, nepietiek, lai izslēgtu ietekmi uz tirgu.

291 Šajā sakarā *BA-CA*, *BAWAG*, *PSK* un *Erste* minētie piemēri nepierāda, ka secinājums, ka aizliegtā vienošanās tika īstenota, ir kļūdains.

292 *BA-CA* atsaucas uz vairākām Apstrīdētā lēmuma daļām (149., 172., 199., 229., 264., 283., 299. un turpmākie apsvērumi), kurās ir minēti gadījumi, kuros dažas bankas nav ievērojušas īpašus nolīgumus. Šie piemēri vispirms jau liecina par to, ka Komisija ir ņēmusi vērā, ka nolīgumi netika īstenoti pilnībā. Tomēr tie nebūt neapstiprina *BA-CA* apgalvojumu, ka tika īstenoti tikai "atsevišķi mēģinājumi transponēt" nolīgumus. Tādējādi 149. apsvērumā ir norādīts, ka citas bankas sauca *PSK* pie kārtības, jo tā nebija ievērojusi nolīgumu par konkrēta veida uzkrājuma likmi, 172. apsvērumā ir aprakstīta pārējo banku reakcija uz kredīta likmju samazināšanos, ko *BAWAG* bija veikusi "bez iepriekšējas brīdināšanas", un 199. apsvērumā ir minēta disciplīnas neievērošana, kurā citas bankas "vaino" *Erste*. Šie piemēri liecina par to, ka bankas, kas individuāli bija atkāpušās no nolīgumiem, bija saņēmušas pārmetumus no pārējiem aizliegtās vienošanās dalībniekiem, kuri nolīgumus ievēroja. Kaut arī 229. apsvērumā aprakstītās apaļā galda sanāksmes laikā runa bija par "īpašām dažu banku īstenotām" darbībām, kas bija pretrunā ar nolīgumiem, dalībnieki tomēr bija konstatējuši arī to, ka visas bankas "kopumā bija ievērojušas nolīgumus", kuri bija noslēgti pirms mēneša. Tāpat arī 264. apsvērumā ir aprakstītas diskusijas, kuru laikā *Erste* bija sūdzējusies, ka vairāki konkurenti piemēro nolīgumiem neatbilstošas likmes, kaut arī šie konkurenti, atzīstot, ka to uzņēmumā "pasākumi faktiski tiek īstenoti lēnāk", apgalvoja, ka kopumā viss norit kā paredzēts. Visbeidzot, 283. apsvērums attiecas uz "club Lombard" paredzēto saukšanu pie kārtības, jo netika ievērota disciplīna jautājumā par likmēm, bet 299.–301. apsvērumā ir aprakstīti dažu nolīgumu pārkāpumi un banku centieni tos apkarot. Minētie apsvērumi kopumā nekādā veidā neapstiprina *BA-CA* apgalvojumu, ka parasti nolīgumi netika ievēroti un to īstenošana no banku puses bija izņēmums.

293 *BAWAG* un *PSK* min 28 no Komisijas lietas materiālos iekļautajiem dokumentiem, kuros ir runa par nolīgumu neievērošanu un par konkurenci starp bankām, bet *Erste*

ir iesniegusi sarakstu ar 85 norādēm uz 74 dokumentiem, no kuriem 22 ir identiski *BAWAG* un *PSK* minētajiem dokumentiem.

294 Šie dokumenti tomēr nav pretrunā ar Komisijas secinājumu. Piemēram, trīs bankas atsaucas uz 1995. gada 27. septembra apaļā galda sanāksmes par pasīvajiem darījumiem protokolu, no kura *BAWAG* un *PSK* citē kādu frāzi, saskaņā ar kuru "*RBW* pārstāvis norādīja, ka [..] apaļā galda sanāksmes laikā apspriestie nosacījumi un termiņi [..] ne[tika] ievēroti". Tieši pirms šīs frāzes ir šāds teksts: "Šajā situācijā dažu uzņēmumu pārstāvji sūdzas par to, ka apaļā galda sanāksmē paredzētajos termiņos likmju samazināšanai [dažu īpašu uzkrājumu līgumu likmes] netika automātiski samazinātas vienādi. *Volksbank*, *CA-BV*, [*RBW*], *NÖ-Hypo*, *PSK* un *Erste* savus nosacījumus šajā jomā ir pielāgojušas. [*BA*] un *BAWAG* to darīs tikai septembrī." Tajā pašā *BAWAG* ģenerāldirektoram paredzētajā dokumentā turklāt ir norādīts, ka kāda cita banka ir sūdzējusies par to, ka pētījuma laikā no *BAWAG* un *PSK* bija iespējams saņemt augstākus procentus, nekā bija nolīgts attiecībā uz jauno depozītu. Dokumentā vēl arī ir norādīts: "Šajā gadījumā runa ir par mūsu aģentūrām [adreses]. Atbilstoši pasākumi tika veikti ar mūsu filiāļu starpniecību." Līdz ar to šis dokuments sniedz piemērus gan par nolīgumu neievērošanu atsevišķos punktos, gan par to izpildi citos aspektos, kā arī par saukšanu pie kārtības, ko kāda banka īstenojusi attiecībā uz aģentūrām, kas neievēro nolīgumus.

295 Ņemot vērā daudzos neapstrīdētos piemērus par nolīgumu izpildi, kas ir norādīti Apstrīdētajā lēmumā, ar to, ka dažos gadījumos viena vai vairākas bankas nebija ievērojušas nolīgumus, ka bankām nebija izdevies saglabāt nolīgtās likmes vai palielināt savu rentabilitāti vai ka to starpā pastāvēja konkurence attiecībā uz dažiem produktiem, nepietiek, lai atspēkotu secinājumu, ka nolīgumi tika izpildīti un ka tie ietekmēja tirgu.

296 Šajā situācijā *BA-CA* un *BAWAG* argumentiem, kas balstīti uz to rīcību, nevar piekrist. Faktiskajai uzņēmuma rīcībai nav nozīmes, novērtējot aizliegtās vienošanās ietekmi uz tirgu, un jāņem vērā tikai tā ietekme, ko pārkāpums radījis kopumā (šī sprieduma 189. punktā minētais spriedums lietā Komisija/*Anic Partecipazioni*, 150. un 152. punkts, un šī sprieduma 285. punktā minētais spriedums lietā *Hercules Chemicals*/Komisija, 342. punkts).

297 Banku arguments, ka individuālo darījumu specifisko īpašību dēļ un tādēļ, ka banku darbiniekiem bija tiesības, ievērojot zināmas robežas, atkāpties no šīm likmēm, klientiem faktiski piedāvātās procentu likmes bieži vien atšķīrās no "oficiālajām" likmēm, par kurām bija panākta vienošanās apaļā galda sanāksmēs un kas bija norādītas bankā, nav pieņemams. "Oficiālās" banku norādītās likmes ir pamats sarunām ar atsevišķiem klientiem un tāpēc ietekmē šo sarunu rezultātu.

298 Attiecībā uz *BAWAG* un *PSK* argumentiem, ka dokumenti, kuros bankas pašas ir novērtējušas savu nolīgumu konkrētu piemērošanu, nav uzskatāmi par pierādījumiem, jo tajos ir pausti tikai subjektīvi bankas sadarbības partneru apsvērumi, ir jānorāda, ka to dokumentu ticamība, kuros aizliegtās vienošanās dalībnieki izsaka viedokli par tās "sekmīgu izpildi", ir jānovērtē katrā atsevišķā gadījumā (šī sprieduma 262. punktā minētais spriedums lietā *Cascades*/Komisija, 186. punkts, un šī sprieduma 285. punktā minētais spriedums apvienotajās lietās *Limburgse Vinyl Maatschappij* u.c./Komisija, 746. un 747. punkts). Šaubas attiecībā uz līdzīgiem paziņojumiem piemītošo pierādījumu spēku var būt pamatotas, ja tās ir saistītas ar iespaidu, kas nav pamatots ar konkrētiem apstākļiem, un ja pastāv citu aizliegtās vienošanās dalībnieku pretējas nostājas attiecībā uz tiem pašiem laika posmiem. Tomēr nevar automātiski uzskatīt, ka šādas nostājas ir ticamākas par minētajiem paziņojumiem. Šajā gadījumā Komisija norāda, ka bankas nolīgumu konkrētu piemērošanu ir novērtējušas, pamatojoties uz regulāriem pētījumiem citās bankās (Apstrīdētā lēmuma 433. apsvērums), un tas netiek apstrīdēts. Šajos apstākļos

Komisijai bija tiesības pamatoties uz dokumentiem, kuros aizliegtās vienošanās dalībnieki faktisko apstākļu rašanās laikā bija izteikuši savu viedokli par aizliegtās vienošanās izpildi, lai secinātu, ka tā ietekmē tirgu.

299 Vēl arī ir jānorāda, ka Komisija neapstrīd to, ka pamatlikmēm bija nozīme tajā, kādas likmes piemēroja bankas, bet tā bankām pārmet tieši to, ka tās saskaņoja to, kā rīkoties pamatlikmju palielināšanās gadījumā. Lai atspēkotu Komisijas argumentācijas spēkā esamību, nepietiek ar nolīgumu īstenošanas rezultātā radušos ietekmi šajā gadījumā un to, ka banku piemērotās likmes atbilda pamatlikmēm, kā rezultātā nolīgumu konkrēta ietekme ir grūti nosakāma.

300 Visbeidzot, kaut arī Komisija nevar tikai no apaļā galda sanāksmju skaita un biežuma secināt, ka tās ietekmēja tirgu (šī sprieduma 231. punktā minētais spriedums lietā *ADM*, 159. punkts), atsauce uz šo biežumu Apstrīdētajā lēmumā ir tikai otršķirīgs Komisijas argumentācijas apstāklis, no kura nevar būt atkarīga pārkāpuma smaguma novērtējuma likumība.

301 No iepriekš izklāstītajiem apsvērumiem izriet, ka secinājumu, saskaņā ar kuru aizliegtā vienošanās tika īstenota, neatspēko lietas dalībnieku argumenti.

302 Treškārt, banku sniegtie ekspertīzes rezultāti nepierāda, ka Komisija ir pieļāvusi kļūdu, no nolīgumu izpildes secinot, ka tie konkrētā veidā ietekmē tirgu. Līdz ar to, pirmkārt, ir jānorāda, ka eksperts, pamatojoties uz Austrijas banku tirgus un Vācijas banku tirgus salīdzinājumu, ir konstatējis, ka banku klientiem Austrijā izvirzītie komercnosacījumi nebija mazāk labvēlīgi kā Vācijas tirgū piedāvātie komercnosa-

cījumi un ka Austrijas banku rentabilitāte bija zemāka par Vācijas banku rentabilitāti. Otrkārt, eksperts, veicot divus pētījumus attiecībā uz raksturīgajiem banku produktiem, ir konstatējis, ka nav iespējams konstatēt nekādu būtisku nolīgumos noteikto plānoto likmju ietekmi uz banku faktiski piemērotajām vidējām likmēm.

303 Tādējādi eksperts ir pārbaudījis tikai dažus īpašus jautājumus, bet tā analīze neattiecās uz iespējamo nolīguma kopējo ietekmi uz tirgu. Tāpēc ekspertīzes rezultāti nevar sniegt pierādījumus par to, ka aizliegtā vienošanās konkrētā veidā neietekmēja tirgu.

304 Pirmkārt, Komisija tādējādi nekļūdīgi varēja uzskatīt, ka salīdzinājums ar citas dalībvalsts tirgu nenorāda uz to, kādi būtu bijuši Austrijas tirgū pastāvošie nosacījumi, ja nebūtu bijuši noslēgti nolīgumi, un ka no informācijas par banku rentabilitāti nevar secināt, ka aizliegtā vienošanās nav radījusi sekas.

305 Otrkārt, tas, ka ekspertīzē no statistikas viedokļa nevarēja konstatēt būtisku aizliegtās vienošanās ietekmi uz vidējām cenām, nepierāda, ka nolīgumi nekādā veidā neietekmēja klientiem piedāvāto darījuma cenu noteikšanu, ko var ņemt vērā, novērtējot pārkāpuma smagumu.

306 No tā izriet, ka visi iebildumi par pārkāpuma ietekmi uz tirgu ir jānoraida.

4. Par attiecīgā ģeogrāfiskā tirgus izmēru

a) Lietas dalībnieku argumenti

307 Visas prasītājas, izņemot *BA-CA* (lieta T-260/02) un *RLB* (lieta T-262/02), uzskata, ka tas, ka, neraugoties uz attiecīgā ģeogrāfiskā tirgus nelielo izmēru, pārkāpums ir kvalificēts kā "sevišķi smags", ir pretrunā ar Pamatnostādnēm, Komisijas lēmumu pieņemšanas praksi un samērīguma principu. Turklāt *RZB*, *BAWAG* un *PSK* (lietas T-259/02, T-261/02 un T-263/02) uzskata, ka Apstrīdētā lēmuma pamatojums nav pietiekams šajā jautājumā. *RZB* tomēr norāda, ka tā neatsaucas uz pamatojuma nepietiekamību, un aicina Pirmās instances tiesu pārbaudīt Apstrīdēto lēmumu pēc būtības.

b) Pirmās instances tiesas vērtējums

308 Saskaņā ar Apstrīdētā lēmuma 511. apsvērumu:

"Ņemot vērā šīs lietas īpašos apstākļus, kā arī situāciju, kādā pārkāpums izdarīts, Austrijas teritorijas salīdzinoši nelielā platība nemaina to, ka pārkāpums ir "sevišķi smags"."

309 Šo īso pamatojumu aplūkojot kopā ar Apstrīdētā lēmuma 506.–510. apsvērumu, kas attiecas uz pārkāpuma raksturu, aizliegtās vienošanās īstenošanu un sekām, tas ir pietiekami skaidrs, lai bankas varētu saprast iemeslus, kuru dēļ Komisija uzskatīja,

ka, neraugoties uz tirgus nelielo izmēru, pārkāpums bija jākvalificē kā "sevišķi smags".

310 Attiecībā uz šī vērtējuma pamatotību, pirmkārt, 511. punkts pierāda, ka Komisija ir aplūkojusi attiecīgā ģeogrāfiskā tirgus nelielo izmēru, kā arī ņēmusi to vērā.

311 Otrkārt, ģeogrāfiskā tirgus izmērs ir tikai viens no trim Pamatnostādnēs paredzētajiem atbilstošajiem kritērijiem, kas jāņem vērā, vispārīgi novērtējot pārkāpuma smagumu. No šiem savstarpēji atkarīgajiem kritērijiem pārkāpuma raksturam ir visbūtiskākā nozīme (skat. šī sprieduma 240. un 241. punktu). Savukārt ģeogrāfiskā tirgus izmērs nav neatkarīgs kritērijs tādā ziņā, ka tikai tādi pārkāpumi, kas skar lielāko daļu dalībvalstu, var tikt kvalificēti kā "sevišķi smagi". Ne Līgums, ne Regula Nr. 17, ne Pamatnostādnes, ne judikatūra neļauj uzskatīt, ka tikai ģeogrāfiski ļoti plaši ierobežojumi var tikt šādi kvalificēti (Pirmās instances tiesas 2005. gada 18. jūlija spriedums lietā T-241/01 *Scandinavian Airlines System*/Komisija, Krājums, II-2917. lpp., 87. punkts). Līdz ar to *BAWAG* un *PSK* arguments, ka tikai tādi pārkāpumi, kuros piedalās gandrīz visi Eiropas tirgus uzņēmumi, var tikt kvalificēti kā sevišķi smagi (skat. šī sprieduma 242. un 250. punktu), ir jānoraida.

312 Treškārt, visa kādas dalībvalsts teritorija, pat ja salīdzinājumā ar citām dalībvalstīm tā ir salīdzinoši "neliela", katrā ziņā ir būtiska kopējā tirgus daļa (šī sprieduma 173. punktā minētais spriedums lietā *Michelin*/Komisija, 28. punkts, kas attiecas uz Nīderlandes tirgu, un šī sprieduma 240. punktā minētais spriedums apvienotajās lietās *Brasserie nationale* u.c./Komisija, 177. punkts, kas attiecas uz Luksemburgas tirgu). Šajā situācijā ir jānoraida *BAWAG* arguments, ka nolīgumi, kuros tā piedalījās, attiecās tikai uz Vīni un Austrijas austrumu daļu, ņemot vērā, ka ir

jānovērtē tāda vispārīga pārkāpuma smagums, kas nav atkarīgs no konkrēta uzņēmuma faktiskās rīcības (šajā sakarā skat. šī sprieduma 285. punktā minēto spriedumu lietā *Hercules Chemicals*/Komisija, 342. punkts). Netiek apstrīdēts, ka vispārīga aizliegtā vienošanās attiecas uz visu Austriju.

313 Līdz ar to attiecīgā ģeogrāfiskā tirgus nelielais izmērs nav šķērslis tam, lai šajā gadījumā konstatētais pārkāpums varētu tikt kvalificēts kā "sevišķi smags".

5. Par izlases veida apsūdzībām (lieta T-259/02)

314 *RZB* arī norāda, ka tas, ka pārkāpums ir kvalificēts kā "sevišķi smags", ir pretrunā ar Komisijas izvēli izvirzīt apsūdzības tikai dažiem no uzņēmumiem, kas bija piedalījušies pārkāpumā.

315 Šim argumentam nevar piekrist. Tā kā par kritēriju lēmuma adresātu izvēlei Komisija pamatoti ir izvēlējusies to biežo dalību vissvarīgākajās apaļā galda sanāksmēs (skat. šī sprieduma 134.–145. punktu), tas, ka tā nav izvirzījusi apsūdzības visiem aizliegtās vienošanās dalībniekiem, neliedz tai pārkāpumu, kas šajā gadījumā ir izpaudies kā cenu kartelis, kvalificēt kā "sevišķi smagu".

6. Secinājums attiecībā uz pārkāpuma smagumu

316 Iepriekš izklāstīto iemeslu dēļ ir jānoraida visi prasītāju iebildumi par to, ka Apstrīdētajā lēmumā pārkāpums ir kvalificēts kā "sevišķi smags".

C — *Par Apstrīdētā lēmuma adresātu sadalījumu kategorijās un pamatsummu noteikšanu*

317 Kā izriet no Apstrīdētā lēmuma 519. un 520. apsvēruma, Komisija Apstrīdētā lēmuma adresātes sadalīja piecās kategorijās atkarībā no pieejamās informācijas par tām piederošajām tirgus daļām, attiecībā uz kurām tā noteica pamatsummas attiecīgi 25, 12,5, 6,25, 3,13 un 1,25 miljonu euro apmērā. Savos iebildumu rakstos Komisija ir paskaidrojusi, ka aptuvenās uzņēmumiem piederošās tirgus daļas pirmajām četrām uzņēmumu kategorijām bija apmēram 22 %, 11 %, 5,5 % un 2,75 %, bet piektajā kategorijā (ko tā raksturo kā "izlīdzinošo kategoriju") ietilpa bankas, kurām piederošā tirgus daļa bija mazāka par 1 %.

318 Prasītājas izsaka virkni iebildumu par dažādiem tiem piederošo tirgus daļu noteikšanas, iedalīšanas kategorijās un pamatsummu noteikšanas aspektiem. Pirmkārt, *Erste* (lieta T-264/02) uzsver, ka Komisija to ir prettiesiski vainojusi pārkāpumā, ko izdarījusi kāda banka (*GiroCredit*), ar kuru tā ir apvienojusies, bet kas vēlāk ietilpa *BA-CA* grupā (skat. šī sprieduma 319. un turpmākos punktus). Otrkārt, *RZB* (lieta T-259/02), *Erste* un *ÖVAG* (lieta T-271/02) iebilst pret to, ka Komisija tām kā decentralizētās nozares, attiecīgi, *Raiffeisen* banku, krājbanku un krājsabiedrību centrālajiem uzņēmumiem ir piešķīrusi attiecīgo nozaru tirgus daļas, lai tos sadalītu kategorijās (skat. šī sprieduma 337. un turpmākos punktus). Treškārt, vairākas prasītājas pārmet Komisijai, ka tā ir pārkāpusi pienākumu norādīt pamatojumu attiecībā uz sadalījumu kategorijās un pamatsummu noteikšanu (skat. šī sprieduma 410. un turpmākos punktus). Ceturtkārt, *BAWAG*, *PSK* un *NÖ-Hypo* (lietas T-261/02, T-263/02 un T-271/02) atsaucas uz vienlīdzīgas attieksmes principa pārkāpumu (skat. šī sprieduma 418.–431. punktu), bet, piektkārt, *PSK*, *Erste* un *ÖVAG* uzsver, ka Komisijas secinājumi par tām piederošajām tirgus daļām ir nepareizi (skat. šī sprieduma 432. un turpmākos punktus).

1. Par *Erste* vainošanu *GiroCredit* izdarītajā pārkāpumā (lieta T-264/02)

a) Šī pamata rašanās fakti un Apstrīdētais lēmums

319 *Erste* (ar iepriekšējo nosaukumu *EÖ*) 1997. gada maijā pārpirka 53 % no *GiroCredit*, kas bija kredītbanku centrālais uzņēmums, akcijām. No 1994. gada līdz brīdim, kad akcijas nopirka *EÖ*, lielākā daļas *GiroCredit* akciju piederēja *Bank Austria* grupai (skat. šī sprieduma 7. un 11. punktu). 1997. gada oktobrī *GiroCredit* un *EÖ* apvienojās, un nosaukums *EÖ* tika nomainīts uz *Erste*.

320 Apstrīdētā lēmuma 475.–481. apsvērumā Komisija ir noskaidrojusi, vai apsūdzība par *GiroCredit* izdarīto pārkāpumu bija jāizvirza *Erste* vai *BA*. Komisija uzskatīja, ka tā nevar atzīt, ka pirms *Erste* veiktās pārpirkšanas *GiroCredit* komercpolitiku būtu ietekmējusi *BA*. Tādējādi tā atzina, ka pati *GiroCredit* bija atbildīga par pārkāpumu un ka šī atbildība *Erste* tika uzlikta pēc apvienošanās.

b) Lietas dalībnieku argumenti

321 *Erste* uzskata, ka apsūdzība par *GiroCredit* prettiesisko rīcību laika posmā pirms tās iegādes ir izvirzāma *BA*, nevis *Erste*. Tā, iesniedzot dažus pierādījumus, norāda, ka nosacījumi, ar kādiem par meitas uzņēmuma rīcību var vainot mātes uzņēmumu, ir izpildīti attiecībā starp *BA* un *GiroCredit*.

322 Komisija apgalvo, ka nav pierādīts, ka nosacījumi *BA* saukšanai pie atbildības par *GiroCredit* izdarīto pārkāpumu ir izpildīti. Komisija uzskata, ka tā katrā ziņā var izvēlēties noteikt sodu mātes uzņēmumam vai meitas uzņēmumam pat tad, ja nosacījumi mātes sabiedrības saukšanai pie atbildības par meitas uzņēmuma rīcību ir izpildīti.

c) Pirmās instances tiesas vērtējums

323 Saistībā ar šo pamatu ir jāpārbauda, pirmkārt, vai šajā gadījumā nosacījumi, ar kādiem uzņēmuma pircējs ir atbildīgs par pārkāpumiem, ko attiecīgais uzņēmums izdarījis pirms iegādes, ir izpildīti, un, otrkārt, kādā veidā pircēja atbildību ietekmē tas, ka nopirkto uzņēmumu agrāk kontrolēja cits mātes uzņēmums.

324 Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru par pārkāpumu principā pie atbildības ir saucamas tās fiziskās vai juridiskās personas, kas attiecīgo uzņēmumu vadīja pārkāpuma izdarīšanas laikā, pat ja dienā, kad tiek pieņemts lēmums, ar kuru tiek konstatēts pārkāpums, par uzņēmuma vadību ir atbildīga cita persona (šī sprieduma 286. punktā minētais spriedums lietā *Cascades*/Komisija, 78. punkts). Kā juridiska persona, kas vada uzņēmumu brīdī, kad pārkāpums pastāv, tā joprojām ir saucama pie atbildības par uzņēmuma prettiesisko rīcību pat tad, ja uzņēmuma materiālie resursi un cilvēkresursi, kas sekmēja pārkāpuma izdarīšanu, pēc pārkāpuma laika posma beigām ir pārgājuši trešo personu īpašumā (Pirmās instances tiesas 1998. gada 14. maija spriedums lietā T-327/94 *SCA Holding*/Komisija, *Recueil*, II-1373. lpp., 63. punkts, kas apstiprināts ar Tiesas 2000. gada 16. novembra spriedumu lietā C-297/98 P *SCA Holding*/Komisija, *Recueil*, I-10101. lpp., 25. punkts).

325 Savukārt, ja laikā no pārkāpuma izdarīšanas brīža līdz brīdim, kad attiecīgais uzņēmums par to ir saucams pie atbildības, persona, kas ir atbildīga par šī

uzņēmuma vadību, juridiski ir beigusi pastāvēt, vispirms ir jānosaka visi materiālie resursi un cilvēkresursi, kas sekmējuši pārkāpuma izdarīšanu, lai pēc tam identificētu personu, kas ir atbildīga par visu attiecīgo aktīvu un personāla vadību, lai novērstu to, ka uzņēmums var izvairīties no atbildības tāpēc, ka persona, kas bija atbildīga par uzņēmuma vadību pārkāpuma izdarīšanas brīdī, ir pazudusi (šī sprieduma 285. punktā minētais spriedums apvienotajās lietās *Limburgse Vinyl Maatschappij* u.c./Komisija, 953. punkts).

326 Ja attiecīgais uzņēmums beidz pastāvēt tāpēc, ka to kāds ir iegādājies, pircējs pārņem tā aktīvus un pasīvus, to skaitā atbildību par Kopienu tiesību pārkāpumu (ģenerāladvokāta J. Mišo secinājumi, kas sniegti Tiesas 2000. gada 16. novembra spriedumam lietā C-286/98 P *Stora Kopparbergs Bergslags*/Komisija, *Recueil*, I-9925. un I-9928. lpp., 75. punkts). Šajā gadījumā par iegūtā uzņēmuma izdarīto pārkāpumu var saukt pie atbildības tā pircēju (pēc analoģijas skat. šī sprieduma 189. punktā minēto spriedumu lietā Komisija/*Anic Partecipazioni*, 145. punkts).

327 Šajā gadījumā juridiska persona, kas ir atbildīgā persona par *GiroCredit* banku darbības vadību pirms apvienošanās ar *EÖ*, bija *GiroCredit Bank der österreichischen Sparkassen AG*. Tā kā 1997. gada maijā pēdējo minēto iegādājās *EÖ*, 1997. gada oktobrī tā beidza pastāvēt, jo apvienojās ar *EÖ*, kas bija kļuvusi par *Erste*.

328 Saskaņā ar iepriekš izklāstītajiem principiem *Erste* ir jāuzņemas atbildība par pārkāpumu, ko *GiroCredit* izdarījusi, pirms to iegādājās *EÖ*.

329 Pēc tam ir jāpārbauda, vai šo pircēju pie atbildības nevar saukt tad, ja pie atbildības par pārkāpumu, ko iegādātais uzņēmums izdarījis pirms iegādes, var saukt tā iepriekšējo mātes uzņēmumu.

330 Šajā sakarā ir jāatgādina, ka saskaņā ar pastāvīgo judikatūru par meitas uzņēmuma, kas ir atsevišķa juridiska persona, rīcību pie atbildības var saukt mātes uzņēmumu, ja meitas uzņēmums savu rīcību tirgū nenosaka pats, bet galvenokārt izpilda mātes uzņēmuma dotos norādījumus (Tiesas 1972. gada 14. jūlija spriedums lietā 48/69 *ICI*/Komisija, *Recueil*, 619. lpp., 132. un 133. punkts; 2000. gada 16. novembra spriedums lietā C-294/98 P *Metsä-Serla* u.c./Komisija, *Recueil*, I-10065. lpp., 27. punkts, un 2003. gada 2. oktobra spriedums lietā C-196/99 P *Aristrain*/Komisija, *Recueil*, I-11005. lpp., 96. punkts; šī sprieduma 285. punktā minētais spriedums apvienotajās lietās *Limburgse Vinyl Maatschappij* u.c./Komisija, 960. punkts), vai ja mātes uzņēmums, kas var būtiski ietekmēt sava meitas uzņēmuma komercpolitiku, zina, ka tas ir aizliegtās vienošanās dalībnieks, un atbalsta šo dalību (Pirmās instances tiesas 1998. gada 14. maija spriedums lietā T-309/94 *KNP BT*/Komisija, *Recueil*, II-1007. lpp., 41., 42., 45., 47. un 48. punkts, kas apstiprināts ar Tiesas 2000. gada 16. novembra spriedumu lietā C-248/98 P *KNP BT*/Komisija, *Recueil*, I-9641. lpp., 73. punkts).

331 Šī iespēja sodu par meitas uzņēmuma prettiesisku rīcību uzlikt mātes uzņēmumam pati par sevi tomēr neliedz iespēju sodu uzlikt pašam meitas uzņēmumam. Uzņēmumu, proti, ekonomisku vienību, ko veido cilvēkresursi, materiālie un nemateriālie resursi (Tiesas 1962. gada 13. jūlija spriedums lietā 19/61 *Mannesmann*/Augstā iestāde, *Recueil*, 675., 705. un 706. lpp.), vada tā statūtos paredzētas personas, un jebkuru lēmumu, ar ko uzņēmumam uzliek naudas sodu, var adresēt uzņēmuma statūtos paredzētajam vadības orgānam (valdei, padomei, priekšsēdētājam, pārvaldniekam utt.), pat ja par tā finansiālajām sekām atbildību galu galā uzņemas tā īpašnieki. Šis noteikums tiktu pārkāpts, ja Komisijai, atklājot uzņēmuma prettiesisku rīcību, tiktu prasīts, lai tā vienmēr pārbaudītu, kas ir īpašnieks, kurš uzņēmumā pieņem izšķirošo lēmumu, lai tai ļautu uzlikt sodu tikai šim īpašniekam (Pirmās instances tiesas 2004. gada 29. aprīļa spriedums apvienotajās lietās T-236/01, T-239/01, no T-244/01 līdz T-246/01, T-251/01 un T-252/01 *Tokai Carbon* u.c./Komisija, *Recueil*, II-1181. lpp., turpmāk tekstā "spriedums lietā *Tokai I*", 279.–281. punkts). Tā kā iespēja sodu par meitas uzņēmuma rīcību uzlikt mātes uzņēmumam līdz ar to neietekmē tikai meitas uzņēmumam, kas piedalījies pārkāpumā, adresētā lēmuma likumību, Komisija var izvēlēties uzlikt sodu vai nu meitas uzņēmumam, kas piedalījies pārkāpumā, vai arī mātes uzņēmumam, kurš to kontrolēja attiecīgajā laika posmā.

332 Šāda izvēle Komisijai ir arī tad, ja runa ir par ekonomisko tiesību nodošanu meitas uzņēmuma kontrolē. Kaut arī šajā gadījumā Komisija par meitas uzņēmuma rīcību laika posmā pirms nodošanas pie atbildības var saukt iepriekšējo mātes uzņēmumu un par rīcību pēc nodošanas — jauno mātes uzņēmumu (šajā sakarā skat. šī sprieduma 330. punktā minēto 2000. gada 16. novembra spriedumu lietā *KNP BT*/Komisija, 73. punkts), tai nav pienākuma to darīt un tā var izvēlēties sodu uzlikt tikai meitas uzņēmumam par tā atbilstošo rīcību.

333 Ņemot vērā attiecīgo pārkāpumu raksturu, kā arī ar to saistīto sodu raksturu un smagumu, atbildībai par konkurences tiesību pārkāpuma izdarīšanu ir personisks raksturs (šī sprieduma 189. punktā minētais spriedums lietā Komisija/*Anic Partecipazioni*, 78. punkts) un fiziskai vai juridiskai personai sodu var uzlikt tikai par to rīcību, par kuru tā konkrēti ir vainojama (Pirmās instances tiesas 2001. gada 13. decembra spriedums apvienotajās lietās T-45/98 un T-47/98 *Krupp Thyssen Stainless* un *Acciai speciali Terni*/Komisija, *Recueil*, II-3757. lpp., turpmāk tekstā — "spriedums lietā *KTS*", 63. punkts, un šī sprieduma 231. punktā minētais spriedums lietā *ADM*, 261. punkts). Saskaņā ar šo principu Komisija nevar kāda uzņēmuma pircēju saukt pie atbildības par uzņēmuma rīcību pirms iegādes un pie atbildības ir jāsauc tikai pats uzņēmums, ja tas vēl pastāv (šajā sakarā skat. šī sprieduma 330. punktā minēto 2000. gada 16. novembra spriedumu lietā *KNP BT*/Komisija, 72. punkts, un šī sprieduma 286. punktā minēto spriedumu lietā *Cascades*/Komisija, 77.–80. punkts).

334 Savukārt šis princips netiek pārkāpts, ja pie atbildības par tā rīcību tiek saukts meitas uzņēmums, pat ja tā rezultātā — gadījumā, ja meitas uzņēmums pēc pārkāpuma ir zaudējis savu juridisko statusu, — sods tiek uzlikts pircējam, kas nav izdarījis pārkāpumu.

335 Tā kā Komisija ir pierādījusi, ka uzņēmums bija aizliegtās vienošanās dalībnieks, tai ir tiesības uzlikt naudas sodu fiziskai vai juridiskai personai, kas to vada, vai pat, ja tā vairs nepastāv, tās tiesību pārņēmējam, un Komisijai nav pienākuma pārbaudīt, vai uzņēmums ir rīkojies neatkarīgi vai atbilstoši mātes uzņēmuma norādījumiem.

Pretējā gadījumā Komisijai būtu ļoti grūti veikt izmeklēšanu, ja tai ikreiz, kad būtu notikusi tiesību pārņemšana uzņēmuma kontrolē, būtu jāpārbauda, cik lielā mērā par uzņēmuma rīcību var vainot iepriekšējo mātes uzņēmumu.

336 No iepriekš izklāstītā izriet, ka Komisija nav pieļāvusi nevienu pārkāpumu, par *GiroCredit* rīcību pie atbildības saucot *Erste* kā *GiroCredit* tiesību pārņēmēju, nepastāvot vajadzībai pārbaudīt, vai par *GiroCredit* rīcību pie atbildības varētu saukt *BA*.

2. Par "decentralizēto nozaru" bankām piederošo tirgus daļu piedēvēšanu centrālajiem uzņēmumiem (lietas T-259/02, T-264/02 un T-271/02)

337 *RZB*, *Erste* un *ÖVAG* uzskata, ka to iedalījums attiecīgajā kategorijā ir prettiesisks, jo Komisija tām kā *Raiffeisen* banku, krājbanku un krājaizdevu sabiedrību decentralizēto nozaru jumta sabiedrībām ir piešķīrusi visai attiecīgajai nozarei piederošās tirgus daļas.

a) Apstrīdētais lēmums

338 Apstrīdētajā lēmumā centrālajiem uzņēmumiem piešķirtās attiecīgajām nozarēm piederošās tirgus daļas ir pamatotas ar šādiem apsvērumiem:

"(515) Attiecībā uz pārkāpumiem, kas šajā gadījumā raksturojami [kā] sevišķi smagi, uzliekamo naudas sodu amplitūda ļauj ņemt vērā attiecīgo

uzņēmumu ekonomisko spēju būtiski izkropļot konkurenci. [Šī amplitūda ļauj] arī noteikt naudas sodu tādā apmērā, kas tam nodrošina pietiekami preventīvu raksturu. Šāda veida atšķirīga attieksme ir nepieciešama īpaši šajā lietā, jo pastāv būtiskas atšķirības to uzņēmumu un grupu izmērā, kas piedalījās pārkāpumā.

(516) Šajā lietā ir jāņem vērā Austrijas banku tirgus īpatnības. Būtu neiespējami *Erste*, *RZB* un *ÖVAG* nozīmi tīklā, kā arī to faktisko spēju izkropļot konkurenci uz patērētāju rēķina saistīt tikai ar šo banku kā komercbanku attiecīgo darbību.

(517) Lietas materiāli, tieši pretēji, ļoti skaidri pierāda, ka šie uzņēmumi kā attiecīgo grupu jumta uzņēmumi sekmēja tīkla efektīvu darbību visā Austrijā, pateicoties intensīvai informācijas apmaiņai grupā. Šie uzņēmumi ne tikai pārstāvēja savas atbilstošās intereses, bet arī attiecīgo grupu intereses, un šajā ziņā citi dalībnieki tos uzskatīja par saviem pārstāvjiem. Tādējādi pastāvēja ne tikai nolīgumi starp dažādām bankām, bet arī starp grupām.

(518) Ja netiktu ņemtas vērā grupas, kuras vada jumta uzņēmumi — krājbanku grupa, [*Raiffeisen* banku] grupa un krājsabiedrību grupa —, tiktu noteikti nepiemēroti un reālajai ekonomiskajai situācijai pavisam neatbilstoši naudas sodi, kam nebūtu nekādas preventīvas ietekmes. Naudas sodiem faktiski ir pietiekami preventīva ietekme tikai tad, ja šie jumta uzņēmumi turpmāk vairs nepiedalās saskaņotās darbībās kā attiecīgo grupu pārstāvji."

b) Lietas dalībnieku argumenti

Prasītāju argumenti

339 Pirmkārt, prasītājas norāda, ka Komisija ir pārkāpusi tiesības uz aizstāvību un nav izpildījusi pienākumu norādīt pamatojumu. Otrkārt, tās apgalvo, ka Komisija no tiesību viedokļa nav ņēmusi vērā apstākļus, kādos ir pieļaujama vienam uzņēmumam piederošo tirgus daļu piedēvēšana otram uzņēmumam, lai aprēķinātu naudas sodu. Treškārt, prasītājas apstrīd secinājumus par faktiem, ar kuriem Komisija ir pamatojusi tirgus daļu piešķiršanu, un šo faktu novērtējumu.

— Par tiesībām uz aizstāvību un pamatojumu

340 *Erste* pārmet Komisijai, ka tā ir pārkāpusi tās tiesības uz aizstāvību, jo paziņojumā par iebildumiem nav pausts Komisijas nodoms centrālajiem uzņēmumiem piedēvēt to grupām piederošās tirgus daļas. Turklāt *Erste* un *ÖVAG* norāda, ka ne iespējamā informācijas nodošana decentralizētajām bankām, ne iespējamā pārstāvība, ko īstenoja jumta sabiedrības, nebija minēta paziņojumā par iebildumiem.

341 Turklāt *Erste* uzskata, ka Komisija nav izpildījusi pienākumu norādīt pamatojumu attiecībā uz tirgus daļu piedēvēšanu.

— Par nosacījumiem tirgus daļu piedēvēšanai

342 *RZB* un *Erste* norāda, ka attiecīgajā nozarē ietilpstošajām bankām piederošo tirgus daļu piedēvēšana šo nozaru centrālajiem uzņēmumiem nozīmē, ka tie tiek vainoti par visu šo banku rīcību. Tās apgalvo, ka šādai vainas uzlikšanai nav nekāda juridiska pamata un tā ir pretrunā ar atbildības par konkurences tiesību pārkāpumiem personisko raksturu, ņemot vērā, ka nozares nevar uzskatīt par ekonomiskām vienībām. *RZB* un *Erste* uzskata, ka tādējādi Komisija mēģina pārskatīt savu lēmumu izlases veidā izvirzīt apsūdzības daļai no uzņēmumiem, kas piedalījušies pārkāpumā, un uzlikt sodu par trim iepriekš minētajām nozarēm piederošo banku rīcību, nedodot tām iespēju aizstāvēties.

343 *RZB* piebilst, ka Komisijas pieeja nav saskanīga, jo tā ir uzlikusi naudas sodu *RLB*, kas arī ietilpst *Raiffeisen* grupā. Tāpat arī saistībā ar pamatu, kas ir balstīts uz nepareizu krājbanku grupai piederošo tirgus daļu noteikšanu (skat. šī sprieduma 440. punktu), *Erste* apgalvo, ka *EÖ* piederošā tirgus daļa tika ņemta vērā divreiz, jo tai tika uzlikts atsevišķs naudas sods, kaut arī tā bija viena no krājbanku grupas decentralizētajām bankām pirms tās apvienošanās ar centrālo uzņēmumu *GiroCredit*, no kura izveidojās *Erste* (skat. šī sprieduma 319. punktu). *Erste* piebilst, ka centrālā uzņēmuma saukšana pie atbildības par krājbanku rīcību rada netaisnīgu rezultātu, jo tam nav ne juridiskas, ne arī faktiskas iespējas naudas sodu sadalīt starp juridiski neatkarīgām krājbankām.

344 Prasītājas uzskata, ka ne uzņēmumu "faktiskā spēja" radīt kaitējumu patērētājam, ne vajadzība naudas sodam nodrošināt pietiekami preventīvu ietekmi nevar pamatot šāda veida saukšanu pie atbildības. Šajā situācijā *ÖVAG* un *Erste* pārmet Komisijai, ka tā nav ievērojusi principu par vienlīdzīgu attieksmi pret lielajām centralizētajām bankām un decentralizētajām nozarēm. *ÖVAG* piebilst, ka Komisija, nozarēm piederošās tirgus daļas piedēvējot jumta sabiedrībām, nepamatoti tās ir pielīdzinājusi lielajām komercbankām, kuru rīcībā ir aģentūru tīkls, kas pilda centrālā uzņēmuma

norādījumus. Turklāt *ÖVAG* pārmet Komisijai, ka tā nepamatoti nav ņēmusi vērā informācijas nodošanu, kas līdzīga tai, par kādu tiek vainotas decentralizētās nozares, un kas notika starp *BA-CA* un dažām bankām, kurās *BA-CA* piederēja liela daļa akciju.

345 *RZB* un *Erste* turklāt atsaucas uz normām, kas ir piemērojamas uzņēmumu apvienībām un kas, kā tās uzskata, šajā gadījumā liedz nozarēm piederošās tirgus daļas piedēvēt jumta sabiedrībām. Pirmkārt, tās atsaucas uz Pirmās instances tiesas 1997. gada 22. oktobra spriedumu apvienotajās lietās T-213/95 un T-18/96 *SCK* un *FNK*/Komisija (*Recueil*, II-1739. lpp., 254. lpp.), kas, kā uzskata *RZB* un *Erste*, izslēdz iespēju pie atbildības par nozaru ekonomisko potenciālu saukt jumta sabiedrības, jo tās nav uzņēmumu apvienības, bet uzņēmumi. Otrkārt, tās uzsver, ka decentralizētajām bankām piederošo tirgus daļu piedēvēšana jumta sabiedrībām ir izslēgta, jo jumta sabiedrībām nav nekādas iespējas uzņemties saistības savas nozares banku vārdā, kaut gan saskaņā ar judikatūru apvienības spēja uzņemties saistības savu biedru vārdā ir nosacījums, kas ir jāizpilda, lai biedriem piederošās daļas varētu piedēvēt apvienībai. Treškārt, *RZB* un *Erste* apgalvo, ka tirgus daļu piešķiršana jumta sabiedrībām nav saderīga ar uzņēmumu apvienību atbildības subsidiāro raksturu, kā paredzēts Pamatnostādņu 5. punkta c) apakšpunktā. Prasītājas uzskata, ka šajā gadījumā ir ļoti iespējams uzsākt pārkāpumu procedūru attiecībā uz decentralizētajām bankām un uzlikt tām atbilstošus sodus.

— Par secinājumiem par faktiem un to novērtējumu

346 Pirmkārt, prasītājas pārmet Komisijai, ka tā nav ņēmusi vērā decentralizēto banku juridisko un ekonomisko neatkarību, uzsverot, ka tās nevar dot norādījumus savas nozares uzņēmumiem. Prasītājas savās atbildēs uz Pirmās instances tiesas jautājumiem uzstāj, ka tām nav nekādas "faktiskas" spējas ietekmēt decentralizēto banku rīcību konkurences jomā.

347 *RZB* šajā sakarā paskaidro, ka *Raiffeisen* nozarei ir "bottom up" veida struktūra, atbilstoši kurai vietējās (vai "primārās") *Raiffeisen* bankas ir reģionālo (vai "sekundāro", ko sauc par "*Raiffeisen-Landesbanken*") banku sadarbības biedri, kam savukārt pieder vairāk nekā 80 % no *RZB* akcijām. *RZB* uzskata, ka tā un *Raiffeisen-Landesbanken* nodrošina tikai dažas "pakalpojumu sniegšanas funkcijas" attiecībā uz bankām, kas atrodas primārajā vai sekundārajā līmenī. *RZB* norāda, ka tai nepieder primāro un sekundāro banku kapitāldaļas un ka tas *RZB* padara atšķirīgu no citu decentralizēto nozaru jumta sabiedrībām. *RZB* norāda, ka tā drīzāk ir primāro banku un *Raiffeisen-Landesbanken* instruments un ka tām, tieši pretēji, nav saistoši *RZB* norādījumi. *RZB* uzskata, ka nozares organizēšana kooperatīvos izslēdz *RZB* saukšanu pie jebkāda veida atbildības par primāro banku rīcību, un tas, ka šīm bankām dažās jomās daļēji ir vienāda ārējā forma, neko nevar mainīt. *RZB* norāda, ka hierarhisku struktūru neesamība radīja nepārprotamu "disciplīnas trūkumu" *Raiffeisen* nozarē, izpildot banku sanāksmju ieteikumus, par ko citas bankas regulāri sūdzējās. *RZB* uzskata, ka *Raiffeisen* struktūra pēc tās rakstura ir tāda, ka atsevišķas *Raiffeisen* bankas, ļoti rūpējoties par savu autonomiju, *RZB* nodeva tikai nepilnīgu informāciju par paredzētajiem nosacījumiem vai pat iepriekš paziņoja, ka tās "pašas" noteiks savus nosacījumus.

348 *Erste* vispirms norāda uz kapitāldaļām, kas tai pieder dažās krājbankās. Tā uzskata, ka, ņemot vērā šo kapitāldaļu nelielo apmēru, krājbanku grupa nevarēja veidot ekonomisku vienību, kas varētu pamatot centrālā uzņēmuma saukšanu pie atbildības par krājbanku rīcību. Pēc tam *Erste* norāda, ka tiesību normas, kas attiecas uz krājbanku nozari, un centrālā uzņēmuma statūti paredz, ka mazajiem decentralizētās nozares kredītuzņēmumiem tiek ļauts veikt banku darbību vai tiek atvieglota šīs darbības veikšana, un tajos ir minētas funkcijas, kuras šie uzņēmumi nevar veikt vieni paši to nelielā izmēra un resursu trūkuma dēļ. *Erste* sīki analizē šīs normas, no kurām tā secina, ka centrālajam uzņēmumam netiek piešķirtas nekādas tiesības ietekmēt krājbanku komercdarbību. *Erste* pārmet Komisijai, ka tā ir bijusi "neobjektīva", jo to *GiroCredit* un *BA* tiesību un pienākumu samērs, ar kuriem tā pamato reģionālo kredītbanku piedēvēšanu *GiroCredit*, līdz 1997. gada oktobrim

noteikti bija lielāks, un *BA* turklāt piederēja lielākā daļa no *GiroCredit* kapitāla. *Erste* uzsver, ka, neraugoties uz to, Komisija nav pie atbildības par *GiroCredit* rīcību saukusi *BA*. *Erste* apgalvo, ka arī faktiski krājbanku komercdarbība bija neatkarīga no jumta sabiedrības. Šajā sakarā tā vispirms norāda, ka pienākums pierādīt, ka *Erste*/*GiroCredit* faktiski kontrolēja krājbanku komercdarbību, ir uzlikts Komisijai, kas lēmumā nav norādījusi šos pierādījumus. Tomēr *Erste* norāda šādus argumentus, lai pierādītu krājbanku komercdarbības neatkarību:

— krājbanku neatkarība no jumta sabiedrības tika garantēta ar Austrijas likumu par krājbankām un likumu par akciju sabiedrībām;

— ja jumta sabiedrībai būtu bijušas tiesības ļoti lielā mērā ietekmēt krājbanku rīcību, būtu bijis jāpiemēro īpašie *BWG* 30. panta noteikumi, bet tas netika darīts;

— krājbankas bija labākā stāvoklī nekā jumta sabiedrība, lai izstrādātu savus banku nosacījumus atkarībā no reģionālās un vietējās situācijas;

— katra krājbanka īstenoja savu komercpolitiku, un banku nosacījumi, ko krājbankas izstrādāja savām komercattiecībām ar klientiem, bija atšķirīgi;

— turklāt reģionālās krājbankas konkurēja savā starpā un ar jumta sabiedrības meitas uzņēmumiem daudzos vietējos tirgos attiecīgajā laika posmā.

349 Otrkārt, attiecībā uz informācijas apmaiņu jumta sabiedrību un decentralizēto banku starpā — *RZB* norāda, ka tās nozarē šāda apmaiņa notika, bet apstrīd to, ka iekšējie informācijas sniegšanas un pārstāvniecības mehānismi bija izveidoti īpaši nolīgumu izpildei. Tā apgalvo, ka *Raiffeisen* nozares infrastruktūra pastāvēja jau pārkāpumu uzsākšanas brīdī un vienkārši atbilda šīs nozares trīspakāpju struktūrai. *RZB* uzskata, ka tās veiktajai informācijas nodošanai, kas bija saistīta ar nolīgumu izpildi vietējā līmenī, nebija nekādas izšķirošas nozīmes, jo vietējā līmenī pastāvēja tieša "horizontāla" sazināšanās un *Raiffeisen-Landesbanken* pašas varēja iegūt informāciju par nolīgumiem. *Erste* un *ÖVAG* savukārt apgalvo, ka savstarpēja informācijas nodošana, ko veica centrālais uzņēmums un decentralizētie uzņēmumi, nav pierādīta ne attiecībā uz krājbankām, ne krājsabiedrībām.

350 Treškārt, *RZB* un *Erste* apstrīd Apstrīdētā lēmuma 61. un 517. apsvērumā minētos secinājumus, ka tās bija savu nozaru "pārstāves" un/vai tās par tādām uzskatīja pārējās bankas.

351 *RZB* uzsver, ka tai nebija nekādu tiesību attiecīgo banku sanāksmēs uzņemties saistības visas nozares vārdā, kas noteikti bija skaidrs citiem sanāksmju dalībniekiem. *RZB* piebilst, ka tā nekādā veidā nebija ieinteresēta tajā, lai visa *Raiffeisen* nozare piemērotu nolīgumus, ņemot vērā, ka tā nebūtu guvusi labumu no iespējamā cenu kāpuma, ko būtu radījusi aizliegta vienošanās, nozares struktūras dēļ.

352 *Erste*, pamatojoties uz sīku Apstrīdētā lēmuma 62. apsvērumā citēto dokumentu analīzi, apgalvo, ka tie neapstiprina apgalvojumu, ka *Erste* (vai pat *GiroCredit* pirms apvienošanās) apakšā galda sanāksmēs būtu rīkojusies kā visas krājbanku nozares pārstāve. Replikā *Erste* ir piebildusi, ka arī no 1999. gada oktobra paziņojuma par krājbanku nozarē noslēgtā nolīguma projektu, kurā bija norādīts, ka jumta sabiedrībai ir "jāaizsargā krājbanku intereses", Komisija nevar secināt, ka apakšā

galda sanāksmēs tā aizstāvēja minēto krājbanku intereses. *Erste* tiesas sēdē uzsvēra, ka laikā no 1997. līdz 1999. gadam krājbanku nozarē ir notikušas būtiskas izmaiņas saistībā ar uzņēmumu apvienošanos un to darbību tirgū. Turklāt tā apstrīd Apstrīdētā lēmuma 61. apsvērumā izteikto apgalvojumu, ka arī grupā bija noslēgti nolīgumi par komercnosacījumiem.

353 Ceturtkārt, *Erste* norāda, ka Komisija nevar atsaukties uz Vīnes apaļā galda sanāksmju iespējamo ietekmi uz reģionālajām apaļā galda sanāksmēm, lai pamatotu apstrīdēto apsūdzību. Tā apgalvo, ka Apstrīdētajā lēmumā nav ņemts vērā tas, ka, ja *Erste/GiroCredit* piedalījās federālo zemju (*Länder*) apaļā galda sanāksmēs, tas notika ar atbilstošo meitas uzņēmumu, nevis ar neatkarīgu reģionālo krājbanku starpniecību. *Erste* neapstrīd to, ka tā pati vai *GiroCredit* piedalījās apaļā galda sanāksmēs reģionos, kuros tai bija meitas uzņēmumi. Tā uzsver, ka tas nenozīmē, ka tā būtu centusies ietekmēt reģionālās krājbankas, kas piedalījās šajās pašās apaļā galda sanāksmēs neatkarīgi no to jumta sabiedrības, un ka tā pret reģionālajām krājbankām apaļā galda sanāksmju laikā izturējās tādā pašā veidā kā pret pārējām bankām, kas tajās piedalījās.

Komisijas argumenti

354 Komisija galvenokārt uzsver, ka ir jānošķir viena uzņēmuma vainošana par cita uzņēmuma prettiesisku rīcību un uzņēmumu klasificēšana kategorijās, lai noteiktu naudas soda pamatsummu, un tā apgalvo, ka katra jumta sabiedrība ir tikusi sodīta tikai par tās atbilstošo rīcību, proti, par tās dalību aizliegtās vienošanās darbības nodrošināšanā visā Austrijas teritorijā, nododot informāciju, kas paredzēta attiecīgās nozares uzņēmumiem vai kas no tiem iegūta. Komisija uzskata, ka argumenti, kas balstīti uz ekonomiskas vienības un uzņēmumu apvienībām piemērojamu normu

neesamību, līdz ar to ir jānoraida. Tā uzskata, ka tirgus daļu ņemšana vērā saistībā ar Pamatnostādnēm bija pamatota ar vajadzību ņemt vērā jumta sabiedrību faktisko spēju radīt konkurences traucējumus. Visbeidzot, tā uzsver, ka jumta sabiedrības kopā ar attiecīgajām grupām veido vienības, kas veic kopīgu ekonomisku darbību un kas ir analogas ekonomiskām vienībām.

c) Pirmās instances tiesas vērtējums

Ievada apsvērumi

355 Vispirms ir jāatgādina, ka attiecīgās nozares bankām piederošo daļu piedēvēšana centrālajiem uzņēmumiem ir saistīta ar Apstrīdētā lēmuma adresāšu sadalījumu kategorijās. Izmantojot šo pamatnostādņu 1.A punkta sestajā daļā paredzēto iespēju, Komisija vēlējās ņemt vērā šo uzņēmumu faktisko ekonomisko spēju deformēt konkurenci un īpašo nozīmi tirgū, un tādējādi to prettiesiskās rīcības reālo ietekmi uz konkurenci.

356 Šajā sakarā ir jānoraida prasītāju apgalvojums, ka Apstrīdētajā lēmumā, jumta sabiedrībām piedēvējot atbilstošo nozaru bankām piederošās tirgus daļas, tās ir vainojušas par šo banku prettiesisko rīcību. Apstrīdētajā lēmumā tirgus daļu piedēvēšana nav pamatota ar īpašiem secinājumiem, kas attiecas uz decentralizēto banku faktisko dalību pārkāpumā. Kā izriet no 516.–518. apsvēruma, pirmkārt, Komisija galvenokārt ir ņēmusi vērā Austrijas banku tirgus īpatnības, kurām, kā Komisija uzskata, ir raksturīgs tas, ka centrālo uzņēmumu nozīme to tīklā un to faktiskā spēja deformēt konkurenci ir daudz lielāka nekā tā, kas atbilst to kā komercbanku attiecīgajai darbībai. Otrkārt, Komisija ir atsaukusies uz jumta sabiedrību nozīmi, pirmkārt, nozaru iekšienē nolīgumu izpildē, apmainoties ar

informāciju, un, otrkārt, šo sabiedrību kā nozaru pārstāvju nozīmi aizliegtās vienošanās izpildē. Šādi rīkojoties, Komisija ir uzlikusi sodu jumta sabiedrībām par to atbilstošo rīcību, kuras smagums tika noteikts atkarībā no izdarītā pārkāpuma rakstura — proti, horizontāli nolīgumi par cenām — ņemot vērā arī to, ka banku nozare piedāvā ļoti nozīmīgus pakalpojumus gan patērētājiem, gan uzņēmumiem, proti, visā ekonomikas nozarē (Apstrīdētā lēmuma 506. un 507. apsvērums).

357 Līdz ar to ir jānoraida visi prasītāju iebildumi, kas ir pamatoti ar kļūdainu pieņēmumu, ka Komisija tās ir vainojusi par to nozarei piederošo banku prettiesisko rīcību.

358 Turklāt netiek apstrīdēts, ka naudas sodi, ko Komisija uzlikusi jumta sabiedrībām, nepārsniedz maksimālo robežu, kas ir 10 % no to apgrozījuma, kā tas noteikts Regulas Nr. 17 15. panta 1. punktā. Turklāt ir skaidrs, ka Komisija jumta sabiedrības nav kvalificējusi par uzņēmumu apvienībām. Tādējādi nosacījumi, kuri judikatūrā ir izvirzīti uzņēmumu apvienības biedru apgrozījuma piedēvēšanai šai apvienībai, lai noteiktu minēto maksimālo robežu, šajā gadījumā nav izmantojami. Tāpat arī ir jānoraida visi pārējie apsvērumi, kas balstīti uz to nosacījumu neievērošanu, kuriem ir pakļauta uzņēmumu apvienības biedru apgrozījuma ņemšana vērā, nosakot tai uzliekamo naudas sodu.

359 Kā visi lietas dalībnieki ir apstiprinājuši savās atbildēs uz Pirmās instances tiesas jautājumiem, jānorāda, ka, lai uzņēmumus klasificētu kategorijās, saskaņā ar Pamatnostādņu 1.A punkta sesto daļu ir jāņem vērā uzņēmumu objektīvās vai strukturālās īpašības, kā arī situācija attiecīgajā tirgū.

360 Pie šiem objektīvajiem elementiem ir pieskaitāms ne tikai uzņēmuma izmērs un potenciāls tirgū, kas atspoguļojas tā atbilstošajā tirgus daļā vai atbilstošajā apgrozījumā, bet arī tā saikne ar pārējiem uzņēmumiem, ja tie spēj ietekmēt tirgus struktūru. Kā Komisija Apstrīdētā lēmuma 516. un 518. apsvērumā pamatoti ir norādījusi, uzņēmuma faktiskā spēja radīt būtiskus zaudējumus un tā izdarītā pārkāpuma reālās sekas ir jānovērtē, ņemot vērā reālo ekonomisko situāciju. Līdz ar to Komisijai ir pamats saskaņā ar Pamatnostādnēm ņemt vērā šādas attiecības, lai noteiktu aizliegtās vienošanās dalībnieku faktisko ekonomisko spēju nodarīt kaitējumu un to izdarītā pārkāpuma īpašo nozīmi.

361 Šajā sakarā ir jāprecizē, ka tirgus struktūra nevar tikt ietekmēta tikai tad, ja saikne starp uzņēmumiem ir tāda, ka vienam no tiem ir piešķirtas absolūtas pilnvaras vadīt vai kontrolēt citu uzņēmēju rīcību, kas rada konkurenci, kā tas ir ekonomisku vienību gadījumā. Uzņēmuma potenciāls tirgū var palielināties, pārsniedzot tam piederošo tirgus daļu, arī tad, ja tas uztur stabilas attiecības ar citiem uzņēmumiem, kurās tas var neformāli faktiski ietekmēt to rīcību. Tā tas ir gadījumā, kad uzņēmumu starpā pastāvošā saikne samazina vai izslēdz konkurenci to starpā (pēc analoģijas skat. Tiesas 1978. gada 14. februāra spriedumu lietā 27/76 *United Brands*/ Komisija, *Recueil*, 207. lpp., 99.–103. punkts). Tas, ka šāda saikne nevar pamatot secinājumu, ka attiecīgie uzņēmumi ietilpst vienā un tajā pašā ekonomiskajā vienībā, nenozīmē, ka Komisija to nedrīkst ņemt vērā un tai situācija tirgū ir jānovērtē tā, it kā šī saikne nepastāvētu.

362 Savukārt dažādu aizliegtās vienošanās dalībnieku konkrēta rīcība vai to individuālās vainas pakāpe nav noteicoša sadalei kategorijās. Uzņēmuma rīcība, protams, var būt norāde par to, kāda veida attiecības uzņēmums uztur ar citiem uzņēmumiem. Īpaša rīcība, piemēram, organizatoriski pasākumi, lai veicinātu informācijas apmaiņu ar citiem uzņēmumiem vai skaidras nostājas paušanu karteļa sanāksmēs, lai aizstāvētu to intereses vai lai to vārdā uzņemtos ievērot konkurenci deformējošus nolīgumus, tomēr nav nepieciešama, ne arī pietiekama, lai pamatotu to, ka tiek ņemta vērā šo

pēdējo uzņēmumu tirgus daļa, novērtējot pirmā uzņēmuma potenciālu tirgū. Ja nepastāv stabilas attiecības ar uzņēmumiem, ar kuriem ir notikusi informācijas apmaiņa vai kuru intereses ir pārstāvētas, šādai rīcībai nav izšķirošas nozīmes, veicot iedalīšanu kategorijās, kaut arī attiecīgā gadījumā to var ņemt vērā, novērtējot atbildību pastiprinošus un mīkstinošus apstākļus saskaņā ar Pamatnostādņu 2. un 3. punktu.

363 Argumentācija, ar kuru Komisija ir pamatojusi tirgus daļu piedēvēšanu (skat. šī sprieduma 356. punktu), ir interpretējama, ņemot vērā turpmāk izklāstītos apsvērumus.

364 Šajā sakarā Apstrīdētā lēmuma 516. un 517. apsvērumā iekļautā norāde uz jumta sabiedrību kā nozaru pārstāvju lomu un apgalvojums, ka starp grupām pastāvēja nolīgumi, ir jāsaprot kā tādi, kas būtībā attiecas uz elementiem, kuri ir saistīti ar jumta sabiedrībai piemītošajām īpašībām, piemēram, spēju ietekmēt grupas locekļus, ņemot vērā tās nozīmi grupā, nevis uz konkrētu prasītāju veiktu darbību. To apstiprina Apstrīdētā lēmuma 58. apsvērums, kurā ir noteikts:

"Jāpārbauda jumta sabiedrību *Erste* (iepriekš *GiroCredit*), *RZB* un *ÖVAG* īpašā loma "*Lombard* tīklā". Šī attiecīgo grupu koordinatora un pārstāvja loma (kuras pamatā ir vēsturiskas tradīcijas un kura ir pastāvējusi ilgu laiku) tieši palīdzēja nodrošināt minētā tīkla pienācīgu darbību. No vienas puses, jumta sabiedrības organizē savstarpēju informācijas apmaiņu starp Vīni un federālajām zemēm grupu iekšienē; no otras puses, tās aizstāv attiecīgās grupas intereses attiecībā pret citām grupām, kas ir karteļa dalībnieces."

365 Komisija turklāt ir atsaukusies uz objektīviem apstākļiem, kas attiecas uz tirgus struktūru, apgalvojot, ka pastāv "īpaša saikne", kuras rezultātā krājbanku tīkla struktūra ir "pielīdzināma grupas struktūrai" (21. zemsvītras piezīme), un ka, neraugoties uz to, ka vietējās *Raiffeisen* bankas nav pakļautas *RZB* vai reģionālo banku pavēlēm, tās "savā starpā uztur ierobežotas konkurences attiecības" (23. zemsvītras piezīme).

366 Šajā situācijā norāde uz dažiem ar rīcību saistītiem apstākļiem ietilpst jumta sabiedrību lomas aprakstā. Apstrīdētajā lēmumā minētā informācijas apmaiņa liecina par jumta sabiedrību lomu un to pozīciju grupās, kaut gan "pārstāvības" jēdziens ir saistīts ne tikai ar konkrētu rīcību, bet arī ar struktūru.

367 Pārbaudot centrālo uzņēmumu norādītos pamatus, kuros ir apšaubīta Apstrīdētā lēmuma likumība, jo ar šo lēmumu tiem ir piedēvētas to nozaru bankām piederošās tirgus daļas, kuras tie pārstāv, Pirmās instances tiesai ir jāņem vērā iepriekš izklāstītie apsvērumi, kā arī Komisijai piešķirtās izvērtēšanas pilnvaras naudas sodu apmēra noteikšanai (Pirmās instances tiesas 1995. gada 6. aprīļa spriedums lietā T-150/89 *Martinelli*/Komisija, *Recueil*, II-1165. lpp., 59. punkts) un ir jāveic ierobežota tiesu kontrole, pārbaudot tikai to, vai ir ievērotas procesuālās normas un normas par pamatojumu, kā arī to, vai fakti saturiski ir pareizi, vai nav pieļauta tiesību kļūda, acīmredzama kļūda novērtējumā un vai nav notikusi pilnvaru ļaunprātīga izmantošana. Papildus šai likumības pārbaudei Pirmās instances tiesai ir jānovērtē, vai tai ir jāizmanto sava neierobežotā kompetence attiecībā uz centrālajiem uzņēmumiem uzlikto naudas sodu.

368 Pirmkārt, ir jāpārbauda, vai Apstrīdētajā lēmumā ir ievērotas tiesības uz aizstāvību, kas ir pieskaitāmas pie procesuālajām tiesībām, un vai tas ir pietiekami pamatots saistībā ar decentralizētajām bankām piederošo daļu piedēvēšanu centrālajiem uzņēmumiem. Otrkārt, ar šo piedēvēšanu saistītās Komisijas argumentācijas likumība ir jāpārbauda, ņemot vērā atbildības par konkurences tiesību pārkāpumu

personisko raksturu. Treškārt, ir jāanalizē prasītāju iebildumi, kas ir balstīti uz Pamatnostādņu neievērošanu, vienlīdzības principa pārkāpumu un Komisijas pieejas nesaderību ar šī sprieduma 345. punktā minēto spriedumu apvienotajās lietās *SNC* un *FNK*/Komisija. Ceturtkārt, jāpārbauda prasītāju iebildumi par to konstatēto faktu saturisko pareizību, uz kuriem Komisija ir atsaukusies, un tas, vai, ņemot vērā centrālo uzņēmumu lomu, Komisijas veiktā tirgus daļu piedēvēšana ir pamatota.

Par tiesībām uz aizstāvību un pamatojumu

369 Vispirms ir jānoraida iebildums, ka Komisija ir pārkāpusi prasītāju tiesības uz aizstāvību, paziņojumā par iebildumiem neminot savu nodomu centrālajiem uzņēmumiem piedēvēt tirgus daļas, kas pieder decentralizētajām nozarēm. Runājot par naudas sodu apmēra aprēķināšanu, saskaņā ar judikatūru pietiek ar to, ka Komisija paziņojumā par iebildumiem skaidri norāda, ka tā pārbaudīs, vai attiecīgajiem uzņēmumiem ir jāuzliek naudas sodi, un ka tā dara zināmus galvenos faktiskos un tiesību apstākļus, kuru rezultātā var tikt uzlikts naudas sods, piemēram, iespējamais pārkāpuma smagums un ilgums un tas, ka pārkāpums ir izdarīts "ar nodomu vai aiz neuzmanības" (šī sprieduma 213. punktā minētais spriedums lietā *MDF*, 21. punkts). Savukārt, ja Komisija ir norādījusi faktiskos un tiesību apstākļus, uz kuriem tā balstīsies naudas sodu apmēra aprēķināšanā, tai nav jāprecizē veids, kādā tā katru šo apstākli izmantos naudas soda apmēra noteikšanai. Uzņēmumiem tiek sniegta papildu garantija saistībā ar naudas sodu apmēra noteikšanu tiktāl, ciktāl Pirmās instances tiesai ir neierobežota kompetence un tā var atcelt vai samazināt naudas sodu atbilstoši Regulas Nr. 17 17. pantam (šī sprieduma 225. punktā minētais spriedums lietā *LR AF 1998*/Komisija, 199., 200. un 206. punkts). Šajā gadījumā paziņojumā par iebildumiem Komisija ir norādījusi, ka *RZB*, *Erste* un *ÖVAG* bija attiecīgo nozaru jumta sabiedrības. Ar šo norādi pietiek, lai prasītāju tiesības uz aizstāvību būtu ievērotas.

370 No tā izriet, ka ir jānoraida arī *Erste* un *ÖVAG* iebildumi par to, ka paziņojumā par iebildumiem nav pietiekamu norāžu attiecībā uz informācijas nodošanu attiecīgajā nozarē un attiecībā uz to, ka centrālie uzņēmumi pārstāvēja decentralizētās bankas. Apstrīdētajā lēmumā iekļautās norādes uz šiem apstākļiem ietilpst analīzē par jumta sabiedrību faktisko spēju deformēt konkurenci, kas veikta, lai uzņēmumus iedalītu kategorijās. Šajā situācijā tās ir uzskatāmas par norādēm, kuru mērķis ir atspoguļot jumta sabiedrību lomu, kas bija minēta paziņojumā par iebildumiem. Šie apstākļi nekādā veidā atsevišķi neietekmē pārkāpuma smaguma novērtējumu, kas, kā jau tas tika norādīts, tika noteikts, pamatojoties uz pārkāpuma raksturu, ņemot vērā banku nozares nozīmi ekonomikā kopumā (šajā sakarā skat. šī sprieduma 311. punktā minēto spriedumu lietā *Scandinavian Airlines System*/Komisija, 158. un 159. punkts). Līdz ar to Komisijai uz to nebija jāatsaucas paziņojumā par iebildumiem.

371 Attiecībā uz iebildumu, kas ir balstīts uz nepietiekamu pamatojumu, ir jāsecina, ka ar Apstrīdētā lēmuma 515.–518. apsvērumā iekļautajām norādēm uz iemesliem, kuru dēļ decentralizētajām grupām piederošās tirgus daļas tika piedēvētas centrālajiem uzņēmumiem, pietiek, lai prasītājas varētu aizstāvēt savas tiesības un lai Pirmās instances tiesa varētu veikt kontroli. No 516. un 518. apsvēruma izriet, ka Komisija bija iecerējusi ņemt vērā reālo ekonomisko situāciju, ko radīja centrālo uzņēmumu pozīcija decentralizēto banku tīklos, un to, kā šie uzņēmumi varēja ietekmēt savas nozares bankas, lai novērtētu šo uzņēmumu faktisko spēju deformēt konkurenci. Lai izskaidrotu to, kāpēc šo uzņēmumu faktiskā spēja apdraudēt konkurenci atbilda visu decentralizēto nozaru kopējai spējai, 517. apsvērumā ir minēts centrālo uzņēmumu ieguldījums "*Lombard* tīkla" efektīvas darbības nodrošināšanā, to īstenotā nozaru interešu pārstāvība un pārējo apaļā galda sanāksmju dalībnieku uztvere, kas saskaņā ar Apstrīdēto lēmumu centrālos uzņēmumus uzskatīja par nozaru pārstāvjiem. Neatkarīgi no tā, vai šie apsvērumi pamato Komisijas pieeju, tie pietiekami skaidri norāda uz iemesliem, kuru dēļ tā domāja, ka var izmantot šādu pieeju.

Par Komisijas pieejas likumību, ņemot vērā atbildības par konkurences tiesību pārkāpumu personisko raksturu

372 Atbilstoši principam, saskaņā ar kuru atbildībai par konkurences tiesību pārkāpuma izdarīšanu piemīt personisks raksturs, fiziskai vai juridiskai personai var noteikt sodu tikai par tiem faktiem, par kuriem tā individuāli tiek vainota (skat. šī sprieduma 333. punktu).

373 Vispirms ir jāatgādina, ka Apstrīdētajā lēmumā jumta sabiedrības netiek vainotas par attiecīgajai nozarei piederošo banku prettiesisko rīcību, bet ka sods tiek noteikts par pašu sabiedrību atbilstošo rīcību, kas noteikta atkarībā no spējas izkropļot konkurenci un no to izdarītā pārkāpuma konkrētās ietekmes, kas izriet no to pozīcijas decentralizētajās banku nozarēs (skat. šī sprieduma 355.–366. punktu).

374 Tā kā Komisija nav vainojusi jumta sabiedrības par decentralizēto banku prettiesisko rīcību, šajā gadījumā nav jānoskaidro, vai starp šādas banku grupas locekļiem pastāvošā saikne ļauj to kvalificēt kā ekonomisku vienību. No tā izriet, ka iebildums, saskaņā ar kuru tās pieeja nav saderīga ar atbildības par konkurences tiesību pārkāpumiem personisko raksturu, nav pamatots.

375 Prasītājas šajā situācijā pārmet Komisijai, ka tā ir izmantojusi nesaskanīgu pieeju, kas izraisa divkāršu soda uzlikšanu, jo tā ir uzlikusi atsevišķus sodus diviem uzņēmumiem, kas ietilpst decentralizētajās nozarēs, kurās tā ir konstatējusi pārkāpumu. Pirmkārt, runa ir par *RLB*, kas ietilpst *Raiffeisen* nozarē, un, otrkārt, *EÖ*, kas pirms apvienošanās ar jumta sabiedrību *GiroCredit*, no kuras izveidojās *Erste*, bija viena no krājbanku grupas decentralizētajām bankām (skat. šī sprieduma 319. punktu).

376 Norādot uz šo iebildumu, jumta sabiedrības būtībā uzsver, ka, izvēloties aizliegtās vienošanās dalībniekus sadalīt kategorijās atbilstoši tiem piederošajām tirgus daļām, Komisijai iepriekš bija jānosaka naudas soda vispārīga maksimālā robeža, kas atbilst 100 % aizliegtās vienošanās dalībnieku tirgus daļu, un pēc tam šī kopējā summa jāsadala starp uzņēmumiem, kam ir noteikts sods, atbilstoši atsevišķām tiem piederošajām tirgus daļām. Tiesa un Pirmās instances tiesa ir atzinušas, ka šāda pieeja ir saderīga ar soda individuālu noteikšanu (Tiesas 1970. gada 15. jūlija spriedums lietā 45/69 *Boehringer*/Komisija, *Recueil*, 769. lpp., 55. un 56. punkts, un 1983. gada 8. novembra spriedums apvienotajās lietās no 96/82 līdz 102/82, 104/82, 105/82, 108/82 un 110/82 *IAZ* u.c./Komisija, *Recueil*, 3369. lpp., 52. un 53. punkts; Pirmās instances tiesas 2003. gada 30. septembra spriedums apvienotajās lietās T-191/98 un no T-212/98 līdz T-214/98 *Atlantic Container Line* u.c./Komisija, *Recueil*, II-3275. lpp., 1572. punkts). Tomēr to nevar uzskatīt par vienīgo pieļaujamo pieeju. Vienīgā saistošā maksimālā robeža, kas Komisijai ir jāievēro, nosakot naudas sodus, izriet no Regulas Nr. 17 15. panta 2. punkta un attiecas uz katru atsevišķu uzņēmumu, kas ir piedalījies pārkāpumā. Komisija līdz ar to var dot priekšroku kādai atsevišķai pieejai, kā tā ir darījusi Pamatnostādnēs, par sākumpunktu ņemot katra uzņēmuma atsevišķo pārkāpuma smagumu, kas novērtēts atkarībā no uzņēmuma potenciāla tirgū.

377 Kā ir izklāstīts šī sprieduma 361. punktā, uzņēmuma potenciāls tirgū un tā spēja apdraudēt konkurenci var būt lielāka nekā tā, kas tieši izriet no tam piederošās atsevišķās tirgus daļas, ņemot vērā neformālo saikni, kas tam pastāv ar citiem uzņēmējiem, pat ja šī saikne nedod tam tiesības pilnībā kontrolēt šo uzņēmēju rīcību tirgū. Pastāvot šāda veida saiknēm, citu uzņēmēju atbildību neietekmē tas, ka tiek ņemta vērā pirmā uzņēmuma spēja neformāli ietekmēt to rīcību. No tā izriet, ka, ņemot vērā individuālu soda noteikšanu katram uzņēmumam, kas ir piedalījies pārkāpumā, nav prettiesiski noteikt sodu gan jumta sabiedrībai, ņemot vērā tās izdarītā pārkāpuma sekas, kas izriet no tās spējas ietekmēt decentralizētās bankas, gan arī decentralizētajām bankām par pārkāpumu, ko tās ir izdarījušas.

378 Tā kā Komisijas pieeja ir tāda, ka ir jāsoda katra Apstrīdētā lēmuma adresāte par tās attiecīgo rīcību, šo pieeju nevar kvalificēt kā nesaskanīgu un nevar atzīt, ka bankām tiek uzlikts divkāršs sods. No tā izriet, ka ir jānoraida arī *RZB* pārmetums, ka

Komisija ir noteikusi sodu par decentralizēto banku rīcību, nedodot tām iespēju aizstāvēties.

379 Tāpat arī, tā kā jumta sabiedrības netika sodītas par decentralizēto banku rīcību, Komisijas pieejas likumība nav atkarīga no tā, vai katra jumta sabiedrība pienākumu samaksāt tai uzlikto naudas sodu var novirzīt uz decentralizētajām bankām.

380 No tā izriet, ka pārmetums, saskaņā ar kuru Komisija ir centusies atcelt sava lēmuma nevainot visas bankas, kas ir piedalījušās apaļā galda sanāksmēs, sekas, nav pamatots. Tas, ka Komisija neuzsāk procedūru attiecībā uz dažiem uzņēmumiem, kas ir bijuši aizliegtās vienošanās dalībnieki, vai ka tā neuzliek tiem sodu, neliedz tai šiem uzņēmumiem piederošās tirgus daļas piedēvēt citiem aizliegtās vienošanās dalībniekiem, ja šāda piedēvēšana ir nepieciešama, lai pilnībā aptvertu pēdējo minēto potenciālu tirgū, ņemot vērā reālo ekonomisko situāciju.

Par citiem iebildumiem, kas attiecas uz Komisijas pieejas likumību

— Par Komisijas pieejas saderību ar Pamatnostādnēm

381 Vispirms ir jāatgādina, ka saskaņā ar pastāvīgo judikatūru viens no pārkāpuma smaguma novērtēšanas elementiem atsevišķā gadījumā var būt to produktu skaits un vērtība, saistībā ar kuriem tiek izdarīts pārkāpums, kā arī uzņēmuma izmērs un ekonomiskais potenciāls (šī sprieduma 213. punktā minētais spriedums lietā *MDF*, 120. punkts, un 376. punktā minētais spriedums apvienotajās lietās *IAZ* u.c./ Komisija, 52. punkts). Tomēr tas nekādā ziņā nenozīmē, ka Komisijai nav tiesību, nosakot pārkāpuma smagumu, piešķirt lielāku nozīmi tā raksturam salīdzinājumā ar

uzņēmuma izmēru (šī sprieduma 167. punktā minētais spriedums lietā *FETTCSA*, 411. punkts). Šajā gadījumā, kā ir uzsvērts šī sprieduma 356. un 370. punktā, kritērijs, kas izmantots, lai noteiktu pārkāpuma smagumu, ir tā raksturs un ar prasītājām piederošajām tirgus daļām saistītais kritērijs, kā ir norādīts Apstrīdētā lēmuma 519. apsvērumā, ir ticis izmantots tikai citā stadijā pēc uzņēmumu iedalīšanas kategorijās atbilstoši Pamatnostādņu 1.A punkta sestajai daļai. No šī sprieduma 360. un 361. punktā izteiktajiem apsvērumiem izriet, ka Komisijai ir tiesības šajā pēdējā stadijā ņemt vērā attiecības, kādas pastāv starp pārkāpuma izdarītājiem un citiem uzņēmumiem. Līdz ar to iebildums, ka strīdīgo tirgus daļu piedēvēšanu nevar pamatot norāde uz jumta sabiedrību faktisko spēju nodarīt kaitējumu patērētājiem, ir jānoraida.

382 Turklāt ir jākonstatē, ka *RZB* izteiktajam iebildumam, ka ar Apstrīdēto lēmumu ir pārkāptas Pamatnostādnes, tajā atzīstot, ka nepieciešamība naudas sodiem nodrošināt pietiekami preventīvu raksturu ir daļa no neatkarīgas tirgus daļu piedēvēšanas, trūkst faktiskā pamatojuma. Kā ir izklāstīts šī sprieduma 364.–366. punktā, Komisija šo tirgus daļu piedēvēšanu ir pamatojusi galvenokārt ar jumta sabiedrību lomu grupās. Šajos apstākļos ne Apstrīdētā lēmuma 515. apsvērumā iekļautā vispārīgā norāde uz naudas soda preventīvo raksturu, ne tā 518. apsvērumā iekļautā norāde, kas attiecas uz situāciju, kurā tiek ņemta vērā reālā ekonomiskā situācija, lai novērtētu banku faktisko spēju apdraudēt konkurenci un pārkāpuma īpašo nozīmi, nenozīmē neko vairāk kā tikai to, ka ir ņemts vērā naudas sodu preventīvais raksturs, kā tas ir paredzēts Pamatnostādņu 1.A punkta ceturtajā daļā. Tā kā naudas soda mērķis ir novērst pārkāpumu izdarīšanu, prasība nodrošināt pārkāpuma novēršanu ir vispārēja prasība, kas Komisijai nepārtraukti ir jāpatur prātā, aprēķinot naudas sodu.

383 Attiecībā uz *RZB* iebildumu, ka nav vajadzības ņemt vērā grupām piederošās tirgus daļas, lai attiecībā uz to nodrošinātu pietiekami preventīvu ietekmi, ir jānorāda, ka prasība naudas sodiem nodrošināt pietiekami preventīvu raksturu nav atkarīga no tā, vai pastāv iespēja, ka pārkāpuma izdarītāji izdarīs recidīvu. Pat ja Apstrīdētā lēmuma adresātes nebija paredzējušas atkārtot darbības, kas analogas tām, kuras ir paredzētas Apstrīdētajā lēmumā, tikai atbilstoši jumta sabiedrībām kā komercbankām piederošajām tirgus daļām noteikto sodu preventīvā ietekme varētu izrādīties

nepietiekama salīdzinājumā ar kaitējumu, kas ir radīts to izdarītā pārkāpuma rezultātā. Turklāt Komisijai ir tiesības ņemt vērā sava lēmuma preventīvo ietekmi attiecībā uz citiem uzņēmumiem, kas, iespējams, atrodas situācijā, kura ir līdzīga tai, kādā atrodas jumta sabiedrības. Visbeidzot, *RZB* iebildums, ka Komisija ir pārkāpusi pienākumu norādīt pamatojumu, jo Apstrīdētajā lēmumā nav izklāstījusi apsvērumus, kas vispārīgi attiecas uz šādu preventīvu ietekmi, nav pamatots. Šāda preventīvā rakstura aspekta atbilstība ir acīmredzama un īpaši argumenti šajā jautājumā nebija nepieciešami, ne lai *RZB* varētu apstrīdēt Apstrīdēto lēmumu šajā jautājumā, ne arī lai Pirmās instances tiesa varētu veikt ar jautājumu saistīto kontroli.

384 Šajā situācijā ir jānoraida arī *ÖVAG* apgalvojums, ka, veicot sadali kategorijās, jāņem vērā tikai uzņēmumu izmērs un preventīvais raksturs nav atbilstošs apstāklis šajā sakarā. Uzņēmumu izmēra ņemšana vērā un sadalījums kategorijās ir paredzēts galvenokārt tāpēc, lai naudas sodiem nodrošinātu pietiekami preventīvu ietekmi.

385 No tā izriet, ka prasītāju iebildumi, kuros ir uzsvērts, ka Komisijas pieeja ir pretrunā ar Pamatnostādnēm, ir jānoraida.

— Par iespējamo vienlīdzības principa pārkāpumu

386 Attiecībā uz pārmetumu, ka Komisija ir pārkāpusi vienlīdzības principu, decentralizētās nozares nepamatoti pielīdzinot lielajām centralizētajām bankām, ir jānorāda, ka tad, ja ir ievērots atbildības par konkurences tiesību pārkāpumu personiskais raksturs, Komisijai atbilstoši Pamatnostādnēm ir jānovērtē, vai, ņemot vērā reālo

ekonomisko situāciju, ir pamats attiecīgajām nozarēm piemītošo ekonomisko potenciālu attiecināt uz jumta sabiedrībām. Īstenojot savu neierobežoto kompetenci, Pirmās instances tiesa šo novērtējumu var aizliegt tikai tad, ja ir pieļauta acīmredzama kļūda. Taču šāda kļūda nav pierādīta.

387 Attiecībā uz *ÖVAG* iebildumu, kas ir balstīts uz to, ka nav ņemta vērā informācijas apmaiņa starp *BA-CA* un dažām bankām, kurās tai pieder akcijas, Komisija pamatoti norāda, ka *BA-CA* iedalījums kategorijā nemainītos, ja tai tiktu piedēvētas attiecīgo banku tirgus daļas.

— Par spriedumu apvienotajās lietās *SCK* un *FNK*/Komisija

388 Attiecībā uz argumentu, ka tirgus daļu piedēvēšana centrālajiem uzņēmumiem ir pretrunā ar šī sprieduma 345. punktā minēto spriedumu apvienotajās lietās *SCK* un *FNK*/Komisija, ir jānorāda, ka minētajā lietā Pirmās instances tiesa ir atzinusi, ka uzņēmumam uzliktā naudas soda samērīgums (ievērojot Regulas Nr. 17 15. panta 2. punktā noteiktos ierobežojumus) ir jānovērtē salīdzinājumā ar uzņēmuma apgrozījumu, neņemot vērā citu uzņēmumu, kam ir komerciāla rakstura saikne ar to, apgrozījumu, ja šos uzņēmumus kopā nevar kvalificēt kā uzņēmumu apvienību. Ņemot vērā, ka prasītājas neapstrīd tām uzliktā naudas soda samērīgumu salīdzinājumā ar to attiecīgo apgrozījumu, to iebildums, kas ir balstīts uz spriedumu apvienotajās lietās *SCK* un *FNK*/Komisija, ir jānoraida kā neatbilstošs.

Par iebildumiem, kas attiecas uz konstatētajiem faktiem un centrālo uzņēmumu lomas novērtējumu

389 Attiecībā uz to konstatēto faktu pareizību, ar kuriem ir pamatots Apstrīdētais lēmums, prasītājas Komisijai galvenokārt pārmet, ka tā nav sniegusi pierādījumus

par atsevišķām Apstrīdētā lēmuma 517. apsvērumā paredzētajām darbībām, proti, informācijas apmaiņu (*Erste* un *ÖVAG*) un decentralizēto banku pārstāvību apaļā galda sanāksmēs (*RZB* un *Erste*).

390 Savukārt, izsakot argumentus par decentralizēto banku neatkarību, nozaru struktūru un centrālo uzņēmumu uzdevumiem, prasītājas neapstrīd konkrētus konstatētos faktus, kas attiecas uz minēto uzņēmumu lomu Apstrīdētajā lēmumā norādītajās nozarēs, bet būtībā iebilst pret to, kā Komisija ir novērtējusi šo lomu un no tās izrietošās sekas, kas attiecas uz to potenciāla tirgū novērtējumu.

391 Pārbaudot šos iebildumus, pirmkārt, Pirmās instances tiesai, pārbaudot Apstrīdētā lēmuma likumību, ir jānoskaidro, vai Komisija nav pieļāvusi kļūdas faktos vai acīmredzamas kļūdas vērtējumā šajā jautājumā. Otrkārt, īstenojot neierobežoto kompetenci, kas Pirmās instances tiesai ir atzīta EKL 229. pantā un Regulas Nr. 17 17. pantā, tās kompetencē ir novērtēt naudas sodu apmēra atbilstību. Šajā kontekstā tai tostarp ir jāpārbauda, vai ir ievērots EKL 253. pantā paredzētais pienākums norādīt pamatojumu, kuru pārkāpjot lēmums nav likumīgs. Ar šo novērtējumu var pamatot tādas papildu informācijas iesniegšanu un ņemšanu vērā, kuru pašu par sevi nav nepieciešams norādīt Apstrīdētajā lēmumā saskaņā ar EKL 253. pantā paredzēto pienākumu norādīt pamatojumu (šī sprieduma 330. punktā minētais 2000. gada 16. novembra spriedums lietā *KNP BT*/Komisija, 38.–40. punkts, un Pirmās instances tiesas 2003. gada 9. jūlija spriedums lietā T-220/00 *Cheil Jedang*/Komisija, *Recueil*, II-2473. lpp., 215. punkts).

392 Šajā sakarā saikne starp trīs nozaru centrālajiem uzņēmumiem un decentralizētajām bankām ir aprakstīta Austrijas Konstitucionālās tiesas 1993. gada 23. jūnija spriedumā, ko Komisija ir iesniegusi, atbildot uz Pirmās instances tiesas jautājumiem.

393 Saistībā ar vietējās *Raiffeisen* (vai primārās) bankas celto prasību attiecībā uz noteikumu, kas bija iekļauts tajā laikā spēkā esošajā likumā par kredītuzņēmumiem un kas uzlika decentralizētajām bankām, kuras atbilstoši "nozaru tīklam" (*sektoraler Verbund*) apvienoja viens centrālais uzņēmums, pienākumu centrālajā uzņēmumā saglabāt likvīdo līdzekļu rezerves noteiktā apmērā, Konstitucionālā tiesa vispirms ir norādījusi, ka banku pievienošanās šādam tīklam ir brīvprātīga un ka pastāv daudzveidīgas juridiskas attiecības starp tīkla locekļiem un centrālo uzņēmumu, kas ir balstītas uz sabiedrību, kooperatīvo sabiedrību un apvienību tiesībām, kā arī uz to statūtiem. Tā paskaidro, ka šis tīkls, kurā cieši savijas tiesības un pienākumi, ir attīstījies daudzu desmitgažu laikā, un tam ir nozīme gan attiecībā uz *Raiffeisen* nozari, uz kuru attiecas tās spriedums, gan krājsabiedrībām un krājbankām. Konstitucionālā tiesa apgalvo, ka likumdevējam ir lietderīgi ņemt vērā situāciju, kas ir saistīta ar šo attīstību, un ievērot principu, ka partneri, kas ir apvienojušies šādā tīklā, cenšas kopīgi īstenot paralēlās intereses, pamatojoties uz vienu un to pašu sadarbības filozofiju un abām pusēm optimālā veidā. Tā uzsver, ka minētā apstrīdētā noteikuma mērķis ir aizsargāt "primāro banku" juridisko un ekonomisko autonomiju, cik vien iespējams samazinot trūkumus, kas saistīti ar mazu vai ļoti mazu ekonomisku vienību darbības pārvaldību. Konstitucionālā tiesa norāda, ka minētā noteikuma mērķis ir ne tikai nodrošināt pietiekamu likvīdo līdzekļu rezervi, bet arī "nozaru grupas likumīgu garantiju, ko sniedz centrālais uzņēmums". Minētā tiesa vēl arī apgalvo, ka šie abi mērķi noteikti ir saistīti ar vispārējām interesēm un pamato apstrīdēto tiesisko regulējumu vēl jo vairāk tāpēc, ka vairākos aspektos grupa garantē daudzu mazāku uzņēmumu darbību, kas atbilst modernās ekonomikas prasībām un ar tām saistītajiem likumdevēja centieniem.

394 Prasītājas nav pierādījušas, ka šīs centrālo uzņēmumu lomas un to attiecību ar decentralizētajām bankām apraksts nebija precīzs vai ka situācija, kāda pastāvēja laika posmā, kad tika izdarīts pārkāpums, būtiski atšķīrās no tās, kas ir raksturota Konstitucionālās tiesas spriedumā. Prasītājas, tiesas sēdē atbildot uz Pirmās instances tiesas jautājumiem, norādīja, ka jauns likums par banku sistēmu tika pieņemts 1994. gadā, proti, pēc Konstitucionālās tiesas sprieduma pieņemšanas un

pirms laika posma, kurā tika izdarīts pārkāpums. Tomēr tās nav iesniegušas nevienu konkrētu pierādījumu par iespējamām atšķirībām starp šo jauno likumu un iepriekšējo juridisko situāciju, kam varētu būt nozīme, novērtējot centrālo uzņēmumu lomu šajās lietās.

395 Ņemot vērā centrālo uzņēmumu lomu un to attiecības ar decentralizētajām bankām, kā to ir aprakstījusi attiecīgās dalībvalsts augstā tiesa, pamatojoties uz šīs valsts valdības sniegtajiem pierādījumiem, ir jāuzskata, ka triju grupu bankas bija savstarpēji saistītas tādā veidā, ka tās nekādā ziņā nebija iespējams uzskatīt par konkurentēm tirgū, un ka tām bija kopīgas intereses, kuru īstenošanai tika izmantotas jumta sabiedrības.

396 *RZB* un *Erste* apgalvo, ka starp decentralizētajām bankām pastāv konkurence, jo tās darbojas vienos un tajos pašos tirgos.

397 *RZB* tomēr atzīst, ka *Raiffeisen* nozares decentralizētās bankas ir izveidotas dažādos tirgos un dažādās vietās. Attiecībā uz *Raiffeisen* nozari — Konstitucionālā tiesa turklāt ir norādījusi, ka bija "jāņem vērā [..] īpašās iespējas tirgū, ko grupā apvienojušies biedri varēja izmantot, tikai pateicoties kopīgai darbībai ekonomikas jomā Austrijas teritorijā un ārpus tās, kas tādējādi ļāva izmantot visas priekšrocības, ko sniedza gan to pozīcija reģionā, gan pārstāvniecība reģionā un ārpus reģiona". Turklāt Komisija ir iesniegusi izrakstus no ziņojuma par *RZB* darbību 2000. gadā, kurā pati *RZB* "*Raiffeisen* banku grupu" ir aprakstījusi kā tādu, kas veido vienu uzņēmumu.

398 *Erste* savukārt precizē, ka pastāvēja 17 vai pat 29 vietas, kur *GiroCredit* un *Erste* ar meitas uzņēmumu starpniecību tieši konkurēja ar krājbanku grupas locekļiem, un ka krājbankas darbojās un radīja konkurenci vēl ļoti daudzās citās vietās.

399 Šis apgalvojums tomēr nav pretrunā ar to, ka starp decentralizētās nozares uzņēmumiem un centrālajiem uzņēmumiem pastāvēja strukturāla saikne, ar kuru ir pamatota Komisijas koncepcija, ka Austrijas banku tirgū konkurence pastāv starp komercbankām (*Aktienbanken*) un trim krājbanku "nozarēm", *Raiffeisen* bankām un krājsabiedrībām. Šī koncepcija ir pamats ne tikai Apstrīdētajam lēmumam, bet arī lēmumiem, kuros Komisija ir lēmusi par koncentrācijas darbībām šajā tirgū [skat. Komisijas 2000. gada 7. novembra lēmumu, ar kuru ir atzīta koncentrācijas atbilstība kopējam tirgum (lieta COMP/M.2140 — *BAWAG/PSK*), un 2000. gada 14. novembra lēmumu, ar kuru ir atzīta koncentrācijas atbilstība kopējam tirgum (lieta COMP/M.2125 — *HypoVereinsbank/Bank Austria*), OV C 362, 7. lpp.]. Pat tad, ja komercbanka vietējos tirgos darbojas ar savu meitas uzņēmumu starpniecību, nav izslēgts, ka pastāv zināma konkurence starp šīs bankas meitas uzņēmumiem, kas nodibināti tajā pašā vietā.

400 No Konstitucionālās tiesas sprieduma turklāt izriet, ka viena no centrālo uzņēmumu funkcijām ir savas nozares bankām sniegt pakalpojumus, kas saistīti ar funkcijām, ko šie uzņēmumi nevar veikt vieni paši to mazā izmēra un resursu trūkuma dēļ, un ka šī funkcija nav nesaderīga ar nozaru decentralizēto uzņēmumu neatkarību, bet, tieši pretēji, ir paredzēta, lai garantētu to autonomiju. Atbildot uz Pirmās instances tiesas rakstveida jautājumiem, *Erste* un *ÖVAG* apstiprināja, ka tās veic šādu funkciju. *RZB* savukārt atzina, ka tā agrāk veica šādu funkciju, bet apstrīdēja to, ka tā joprojām veic šādu funkciju, apgalvojot, ka kopš 80. gadiem reģionālajām bankām vairs nav nepieciešami šādi pakalpojumi. Šis apgalvojums tomēr ir pretrunā ar centrālo uzņēmumu darbības aprakstu Konstitucionālās tiesas 1993. gada spriedumā, kas īpaši attiecas uz *Raiffeisen* nozari. Šajā sakarā Konstitucionālā tiesa ir minējusi dažus attiecīgās reģionālās *Raiffeisen* bankas statūtos paredzētus pakalpojumus, piemēram, palīdzību un padomu došanu biedriem ar ekonomiku saistītos jautājumos, dalību garantijas uzņēmumos, lai aizsargātu gan tīkla biedrus, gan to klientus un pārstāvētu biedru intereses. Turklāt iepriekš minētajā ziņojumā par *RZB* darbību 2000. gadā

bija norādīts, ka tā veica "galvenās pakalpojumu sniegšanas funkcijas" grupā. Šajos apstākļos ir jāuzskata, ka centrālo uzņēmumu lomu raksturoja pakalpojumu sniegšanas funkcijas, kuru mērķis bija ļaut decentralizēto tīklu biedriem veikt banku darbību, neraugoties uz to izmēru, kas bieži vien bija neliels.

401 Ņemot vērā visus šos apstākļus, ir jāsecina, ka starp banku grupu biedriem pastāvošā saikne varēja ietekmēt tirgus struktūru. Šie apstākļi turklāt pierāda, ka jumta banku stāvokli raksturoja tas, ka vissvarīgākajās apaļā galda sanāksmēs, kurās tās regulāri piedalījās, tās pārstāvēja savas nozares, kuru lielākā daļa biedru, izņemot *RBW* un *NÖ-Hypo*, nepiedalījās tajās.

402 Šajā sakarā ir jānorāda, ka "pārstāvības" jēdziens šajā situācijā ir jāsaprot ekonomiskā, nevis tikai juridiskā nozīmē civiltiesību izpratnē. Kā ir norādīts Apstrīdētā lēmuma 517. apsvērumā, šis jēdziens ir saistīts ar visas nozares ekonomisko interešu pārstāvēšanu. Savukārt tam, vai centrālie uzņēmumi ir pilnvaroti uzņemties juridiskas saistības centrālo banku vārdā, nav nekādas nozīmes šajā situācijā, jo juridiski spēkā esošas centrālo banku "saistības" pret citiem karteļa biedriem katrā ziņā nav iespējamas EKL 81. panta 2. punkta dēļ.

403 Šajā sakarā nav nozīme arī tam, vai grupu interešu pārstāvība bija daļa no funkcijām, kas centrālajiem uzņēmumiem bija piešķirtas ar likumu vai statūtiem, un vai šis uzdevums bija dots apvienībām, kuru biedri ir dažādu grupu uzņēmumi (*Österreichischer Raiffeisenverband*, *Sparkassenverband* un *Österreichischer Genossenschaftsverband*). Ņemot vērā jumta sabiedrību svarīgo un centrālo lomu attiecīgajās grupās, to dalību galvenajās apaļā galda sanāksmēs citas bankas noteikti uztvēra nevis tikai kā komercbankas dalību, bet gan kā attiecīgo nozaru dalību. Vēl jo vairāk tas tā ir tāpēc, ka lēmumi, kas pieņemti lielākajā daļā galveno apaļā galda sanāksmju, attiecas uz banku pakalpojumiem, kuriem ir ļoti neliela nozīme jumta sabiedrību attiecīgajā komercdarbībā, kaut arī tie ir būtiska daļa no decentralizēto

banku darbības. Turklāt šīs apaļā galda sanāksmes dod "norādes", kuru mērķis ir sekmēt to, ka reģionālajās un vietējās apaļā galda sanāksmēs tiek pieņemti konkrēti lēmumi. Šajos apstākļos nav nozīmes noskaidrot to, vai jumta sabiedrību pārstāvji apaļā galda sanāksmēs ir izpildījuši konkrētas decentralizēto banku "pārstāvības" funkcijas, piemēram, izdarījuši paziņojumus vai uzņēmušies saistības minēto banku vārdā. Līdz ar to kā neatbilstoši ir jānoraida prasītāju iebildumi, kas ir balstīti uz to, ka šāda rīcība nav pierādīta ar dokumentāriem pieradījumiem.

404 Pirmās instances tiesa uzskata, ka iepriekš aprakstītās saiknes dēļ, lai varētu pareizi novērtēt jumta sabiedrību faktisko spēju radīt būtiskus zaudējumus un to prettiesiskās rīcības īpašo nozīmi, ir jāņem vērā ne tikai attiecīgās tirgus daļas, kas tām pieder kā komercbankām, bet arī decentralizētajām bankām piederošās tirgus daļas.

405 Iepriekš aprakstītās pakalpojumu un palīdzības sniegšanas funkcijas nozīmē, ka nepieciešamā kompetence, lai veiktu darbības, kas to sarežģītības, nozīmīguma vai izņēmuma rakstura dēļ vairs nav uzskatāmas par ikdienas banku pakalpojumiem, bija galvenokārt jumta sabiedrībām. Līdz ar to decentralizētajām bankām, kam nav līdzīgas kompetences, pieņemot lēmumus jautājumos, kuri vairs nav saistīti ar ikdienas banku darbību pārvaldību, ir jāuzticas jumta sabiedrību norādījumiem. Šajos apstākļos decentralizēto banku atbildīgās personas viegli var nonākt situācijā, kurā tās īsteno jumta sabiedrību prettiesiskajai darbībai līdzīgu darbību, daudz neraizējoties par tās likumību, ja vien tām nav konkrētu ar komercinteresēm saistītu iemeslu rīkoties citādi. Tas, ka jumta sabiedrības kļuva par aizliegtās vienošanās dalībniecēm, līdz ar to varēja grupās ietilpstošo banku atbildīgajām personām radīt iespaidu, ka dalība nolīgumos bija rīcība, kas ir vēlama visas grupas interesēs un ko ir ieteikušas instances, kurām ir plašāka kompetence un sīkāka informācija, un ka šāda veida rīcība ir īstenojama, tai neradot nekādu nesaprātīgu risku. Tādējādi tā būtiski atvieglo decentralizēto banku atbildīgo personu lēmumu tajā piedalīties. Savukārt

tas, ka jumta sabiedrības nekļuva par vispārējās aizliegtās vienošanās dalībniecēm, decentralizētajām bankām norādīja uz to, ka par jebkādu konkurenci deformējošu rīcību, ko tās varēja īstenot "*Lombard* tīkla" ietvaros vietējā vai reģionālajā līmenī, bija atbildīgas tikai pašas minētās bankas un jumta sabiedrība to neatbalstīja. Šajā sakarā ir grūti iedomāties, ka decentralizētās bankas sistemātiski piedalītos vietējās vai reģionālajās apspriedēs, ja jumta sabiedrības nepiedalītos apaļā galda sanāksmēs, kas notika Vīnē.

406 Kaut arī šo jumta sabiedrību rīcības ietekmi uz grupu biedru rīcību varēja pastiprināt centrālo uzņēmumu un decentralizēto uzņēmumu starpā notikusī informācijas apmaiņa, ko ir apstiprinājusi *RZB*, šādai informācijas apmaiņai tomēr nav izšķirošas nozīmes šajā sakarā. Nav nekādas nozīmes tam, kādā veidā decentralizētās bankas tika informētas par nolīgumiem, kuros piedalījās jumta sabiedrības, jo šī dalība kopā ar centrālā uzņēmuma stāvokli nozarē varēja ietekmēt decentralizēto banku ar konkurenci saistīto rīcību iepriekšējā punktā aprakstītajā nozīmē. No tā izriet, ka *Erste* un *ÖVAG* izteiktie argumenti, ka šāda informācijas apmaiņa starp tām nav pierādīta, ir jānoraida kā nepamatoti.

407 No visiem iepriekš izklāstītajiem apsvērumiem izriet, ka saikne starp jumta sabiedrībām un attiecīgo grupu decentralizētajām bankām nodrošina jumta sabiedrībām daudz lielāku ekonomisko potenciālu nekā tas, par ko liecina to kā komercbanku tirgus daļas un kas atbilst visas attiecīgās grupas tirgus daļai.

408 Šajos apstākļos prasītāju iebildumiem par Apstrīdētajā lēmumā veikto faktu novērtējumu šajā jautājumā nevar piekrist.

Secinājums

409 No tā izriet, ka visi iebildumi par decentralizētajām nozarēm piederošo tirgus daļu piedēvēšanu centrālajiem uzņēmumiem ir jānoraida.

3. Par pamatojumu sadalījumam kategorijās un pamatsummu noteikšanai (lietas T-260/02, T-261/02, T-263/02 un T-264/02)

a) Lietas dalībnieku argumenti

410 *BA-CA*, *BAWAG*, *PSK* un *Erste* norāda, ka Apstrīdētajā lēmumā nav norādīts pietiekams pamatojums attiecībā uz sadalījumu kategorijās. Pirmkārt, tās pārmet Komisijai, ka tā nav norādījusi kritērijus, ko tā ir izmantojusi šajā sakarā. Otrkārt, tās norāda, ka Apstrīdētais lēmums nedod iespēju pārbaudīt, kādā veidā ir aprēķinātas tirgus daļas, pamatojoties uz kurām tika veikts sadalījums kategorijās. *BAWAG* un *PSK* uzsver, ka no Apstrīdētā lēmuma nevar skaidri secināt ne to, kuru laika posmu Komisija uzskatīja par atbilstošo laika posmu, ne to, kādus avotus tā ir izmantojusi, ne to, kādu aprēķināšanas metodi, kuras pamatā ir tirgus daļas dažādos tirgos, tā ir ņēmusi vērā, ne arī to, kāda ir kopējā tirgus daļa. *PSK* turklāt norāda, ka Komisija tai un *PSK-B* ir noteikusi atsevišķas pamatsummas (skat. šī sprieduma 12. punktu), nenorādot to attiecīgās tirgus daļas.

411 Turklāt *BA-CA*, *BAWAG* un *PSK* uzskata, ka pamatsummu noteikšana dažādām kategorijām nav pietiekami pamatota saistībā ar aprēķināšanas metodi un izmantotajiem kritērijiem.

412 Komisija uzskata, ka Apstrīdētais lēmums ir pietiekami pamatots. Attiecībā uz iebildumu, ka *PSK* un *PSK-B* tirgus daļas nav norādītas atsevišķi, tā piebilst, ka bankām ir zināmas tām piederošās tirgus daļas un tādējādi tās var pārbaudīt Apstrīdētā lēmuma pareizību.

b) Pirmās instances tiesas vērtējums

413 Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru individuāla lēmuma pamatojumam ir skaidri un neapšaubāmi jāatklāj iestādes, kura ir pieņēmusi tiesību aktu, argumentācija tādā veidā, kas ļauj visām ieinteresētajām personām noskaidrot veiktā pasākuma attaisnojumu un Tiesai veikt tās kontroli. Prasība norādīt pamatojumu ir jāvērtē atkarībā no konkrētajā gadījumā pastāvošajiem apstākļiem. Netiek prasīts, lai pamatojumā būtu norādīti visi atbilstošie tiesību un faktiskie apstākļi, ja jautājums par to, vai pamatojums atbilst EKL 253. panta prasībām, ir jāvērtē, ne tikai ņemot vērā attiecīgā tiesību akta redakciju, bet arī situāciju, kādā šis tiesību akts ir pieņemts (šī sprieduma 270. punktā minētais spriedums lietā Komisija/*Sytraval* un *Brink's France*, 63. punkts).

414 Runājot par naudas sodu noteikšanu par konkurences tiesību pārkāpumu, ir jāatzīst, ka Komisija ir izpildījusi savu pienākumu norādīt pamatojumu, ja tā savā lēmumā ir norādījusi novērtējuma elementus, kas tai ļāvuši noskaidrot izdarītā pārkāpuma smagumu un ilgumu, un tai nav jāsniedz sīkāks izklāsts vai jānorāda skaitļos izteikti elementi, kas attiecas uz naudas soda aprēķināšanas veidu (šī sprieduma 286. punktā minētais spriedums lietā *Cascades*/Komisija, 38.–47. punkts; skat. arī šī sprieduma 376. punktā minēto spriedumu apvienotajās lietās *Atlantic Container Line* u.c./Komisija, 1522. un 1525. punkts). Kaut arī ir noderīgi norādīt skaitļos izteiktu informāciju, kas attiecas uz naudas sodu aprēķināšanas veidu, tas nav obligāti jādara, izpildot pienākumu norādīt pamatojumu (Tiesas 2003. gada 2. oktobra spriedums lietā C-182/99 P *Salzgitter*/Komisija, *Recueil*, I-10761. lpp., 75. punkts).

415 Šajā gadījumā Apstrīdētajā lēmumā iekļautās norādes ļāva prasītājām norādīt daudzus pamatus, kas ir balstīti uz to aprēķināšanas elementu prettiesiskumu pēc būtības, kuri attiecas uz to uzņēmumu sadalījumu kategorijās. Komisija ir norādījusi, pirmkārt, ka šis sadalījums tika veikts atkarībā no tirgus daļām (519. apsvērums) un, otrkārt, ka saskaņā ar aprēķiniem tās bija Apstrīdētā lēmuma adresātiem piederošās tirgus daļas (9. apsvērums). Austrijas bankām ir zināmas savas attiecīgās tirgus daļas, ko tās var aprēķināt, pamatojoties uz *OeNB* ik mēnesi publicētajiem ziņojumiem un to atbilstošo apgrozījumu. Tādējādi tas, ka Apstrīdētajā lēmumā tikai daļēji ir norādīti (17. un 522. zemsvītras piezīmē) īpaši avoti, no kuriem Komisija ir ieguvusi skaitlisku informāciju, kuru tā ir izmantojusi, un ka tā nav izskaidrojusi aprēķināšanas metodi, kas izmantota tirgus daļu noteikšanai un banku sadalīšanai kategorijās, nav apdraudējis banku tiesības uz aizstāvību. Tam ir nozīme arī saistībā ar to, ka atsevišķi nav norādītas *PSK* un *PSK-B* tirgus daļas, kas *PSK* netraucēja sīki apstrīdēt šo Apstrīdētā lēmuma aspektu. No tā izriet, ka Komisija nav pārkāpusi pienākumu norādīt pamatojumu saistībā ar sadalījumu kategorijās.

416 Runājot par pamatsummu noteikšanu, tās pamatsummas skaitliski izskaidro Apstrīdētajā lēmumā veikto sadali kategorijās, un ar to pietiek, lai pamatotu to attiecīgo nozīmi (šī sprieduma 376. punktā minētais spriedums apvienotajās lietās *Atlantic Container Line* u.c./Komisija, 1555. punkts). Attiecībā uz šo absolūtos skaitļos izteikto summu pamatojumu ir jāatgādina, ka naudas sodi ir Komisijas konkurences politikas instruments un tai ir nepieciešama rīcības brīvība, nosakot naudas sodu apmēru, lai sekmētu to, ka uzņēmumu rīcība atbilst konkurences tiesību normām (šī sprieduma 367. punktā minētais spriedums lietā *Martinelli*/Komisija, 59. punkts). Turklāt ir svarīgi novērst to, ka uzņēmumiem ir viegli paredzēt, kādi naudas sodi tiem tiks uzlikti. Līdz ar to Komisijai var prasīt, lai tā dara zināmus tikai tos pamatojuma elementus, kas attiecas uz pārkāpuma smagumu.

417 Iebildumi par Apstrīdētā lēmuma pamatojumu saistībā ar sadalījumu kategorijās un pamatsummu noteikšanu līdz ar to nav pamatoti.

4. Par iespējamo vienlīdzīgas attieksmes principa pārkāpumu (lietas T-261/02, T-263/02 un T-271/02)

a) Lietas dalībnieku argumenti

418 *BAWAG* un *PSK*, kuru atsevišķā tirgus daļa ir 5 %, uzskata, ka ar vienlīdzības principu pretrunā ir tas, ka tās tika iedalītas trešajā kategorijā kopā ar *ÖVAG* un *Erste*, kuru atsevišķā tirgus daļa ir 7 %. *BAWAG* uzsver, ka šī relatīvā atšķirība 40 % apmērā ir ļoti līdzīga atšķirībai starp *ÖVAG* un *CA* (42,9 %), kas tika iedalītas dažādās kategorijās. *BAWAG*, *ÖVAG* un *NÖ-Hypo* uzskata, ka kategoriju nošķiršanu nevar pamatot ar atšķirībām starp absolūtos skaitļos noteiktām tirgus daļām, jo noteicošās ir relatīvās atšķirības.

419 *BAWAG* un *PSK* turklāt uzskata, ka tās tika nostādītas nelabvēlīgākā situācijā salīdzinājumā ar *BA-CA* un *Erste*, kuru tirgus daļas ir piecas vai pat sešas reizes lielākas par to daļām, kaut gan *BA-CA* un *Erste* uzliktie naudas sodi ir tikai četras vai pat piecas reizes lielāki.

420 *ÖVAG* un *NÖ-Hypo* norāda, ka, veicot sadalījumu kategorijās, pietiekami nav ņemta vērā ne atšķirība starp ceturtajā un piektajā kategorijā klasificēto uzņēmumu apgrozījumiem un tirgus daļām, kas ir daudz lielāka nekā atšķirības starp citām kategorijām, ne arī atšķirīgais pēdējā minētajā kategorijā klasificēto uzņēmumu izmērs. Tās turklāt lūdz, lai sadalījums kategorijās tiktu veikts atsevišķi attiecībā uz *ÖVAG* (kuras tirgus daļa ir mazāka nekā 1 %) un attiecībā uz krājsabiedrību grupu (kuras tirgus daļa ir apmēram 4 %), kā rezultātā tās uzskata, ka grupa būtu jāklasificē ceturtajā kategorijā, bet *ÖVAG* — pēdējā kategorijā. Tās uzskata, ka Komisija šādā veidā ir rīkojusies attiecībā uz *Erste*.

421 Komisija vērš uzmanību uz to, ka vienā un tajā pašā kategorijā klasificēto uzņēmumu tirgus daļas savstarpēji ir daudz līdzīgākas nekā to uzņēmumu tirgus daļas, kas klasificēti blakus esošajās kategorijās, un ka atšķirības starp vienā un tajā pašā kategorijā klasificēto uzņēmumu tirgus daļām ir saistītas ar sistēmu.

b) Pirmās instances tiesas vērtējums

422 Attiecībā uz aizliegtās vienošanās dalībnieku sadalījumu vairākās kategorijās, kā rezultātā vienā un tajā pašā kategorijā klasificētiem uzņēmumiem tika noteikta vienota pamatsumma, ir jānorāda, ka šāda Komisijas pieeja, kaut arī tajā nav ņemtas vērā atšķirības vienas un tās pašas kategorijas uzņēmumu izmērā, principā nevar tikt kritizēta. Gadījumā, kad naudas sodi tiek uzlikti vairākiem vienā un tajā pašā pārkāpumā iesaistītiem uzņēmumiem, Komisijai nav jānodrošina, ka naudas sodu galīgās summas atspoguļo visas ar izmēru saistītās atšķirības starp attiecīgajiem uzņēmumiem (skat. šī sprieduma 167. punktā minēto spriedumu lietā *FETTCSA*, 385. punkts un tajā minētā judikatūra).

423 Tomēr šādam sadalījumam kategorijās ir jāatbilst vienlīdzīgas attieksmes principam un maksimālo robežu noteikšanai katrai šādā veidā identificētai kategorijai ir jābūt loģiskai un objektīvi pamatotai (šī sprieduma 167. punktā minētais spriedums lietā *FETTCSA*, 416. punkts).

424 Šajā gadījumā Komisija nav noteikusi precīzas maksimālās robežas katrai no tās izveidotajām piecām kategorijām, bet savos iebildumu rakstos tā ir norādījusi "orientējošās vērtības", kas aptuveni norāda uz vienā un tajā pašā kategorijā klasificēto uzņēmumu tirgus daļām. Atšķirības starp šīm orientējošajām vērtībām ir loģiskas un objektīvi pamatotas attiecībā uz pirmo līdz ceturto kategoriju. Otrās,

trešās un ceturtās kategorijas orientējošā vērtība ikreiz atbilst augstākas kategorijas vidējai vērtībai un tāpat ir attiecībā uz atbilstošo pamatsummu.

425 Attiecībā uz piekto tā saukto "izlīdzinošo" kategoriju Komisija ir atkāpusies no šīs sistēmas, sagrupējot uzņēmumus, kuru tirgus daļa (mazāka nekā 1 %) atbilst ne vairāk kā apmēram trešdaļai no ceturtās kategorijas orientējošās vērtības (2,75 %), kaut gan tā var būt arī daudz mazāka. Kaut arī atšķirības starp šajās kategorijās ietilpstošo uzņēmumu tirgus daļām ir procentuāli mazākas, relatīvās atšķirības starp tām var būt lielas. Pamatsumma 1,25 miljonu euro apmērā, ko Komisija ir noteikusi šai kategorijai, ir mazāka par vidējo vērtību, bet lielāka par trešdaļu no 3,13 miljoniem euro, kas tika noteikti ceturtajai kategorijai.

426 Neraugoties uz relatīvajām atšķirībām izmērā, kas var pastāvēt starp uzņēmumiem, kuru tirgus daļa ir mazāka nekā 1 %, Komisija nav pārsniegusi savas izvērtēšanas pilnvaras, tos klasificējot vienā un tajā pašā kategorijā. Protams, ir atzīts, ka relatīvās atšķirības izmērā atspoguļo lēmuma adresāta faktisko īpašo nozīmi tirgū (šī sprieduma 167. punktā minētais spriedums lietā *FETTCSA*, 424. punkts). Tomēr Komisijas iespēja veikt sadalījumu kategorijās lielā mērā kļūtu nelietderīga, ja jebkuras tādas atšķirības starp tirgus daļām, kas ir salīdzinoši lielas un pat kas atbilst procentuāli daudz mazākām atšķirībām, liegtu tai dažādus uzņēmumus iekļaut vienā un tajā pašā naudas sodu kategorijā.

427 Turklāt vienlīdzības princips neliedz šajā "izlīdzinošajā kategorijā", ņemot vērā attiecīgo uzņēmumu izmēru, noteikt augstāku pamatsummu nekā tās, kas ir noteiktas augstākām kategorijām. Naudas soda preventīvais raksturs ir atkarīgs ne tikai no tā relatīvā apmēra salīdzinājumā ar sodītā uzņēmuma izmēru vai tā stāvokli tirgū, bet arī no naudas soda absolūtā apmēra. Šajā sakarā, Komisijai īstenojot savas izvērtēšanas pilnvaras jautājumā par naudas sodiem un Pirmās instances tiesai

īstenojot savu neierobežoto kompetenci, pamatsummas visiem Komisijas lēmumā paredzētajiem uzņēmumiem ir jānosaka tādā apmērā, kas ir pietiekami augsts, lai tam būtu preventīva ietekme.

428 Tādējādi Komisija nav pārkāpusi vienlīdzīgas attieksmes principu, kas radītu kaitējumu uzņēmumiem, kuri klasificēti pēdējā kategorijā.

429 Turklāt, pārbaudot iebildumus par tirgus daļu precizitāti, ir jāsecina, ka *BAWAG* un *PSK* (kuru tirgus daļa ir 5 %) iekļaušana tajā pašā kategorijā, kurā tika iekļautas *ÖVAG* un *Erste* (kuru tirgus daļa ir 7 %), nepārsniedz ierobežojumus, kas ir pieļaujami, ņemot vērā samērīguma un vienlīdzīgas attieksmes principu. Tirgus daļa 5 % apmērā ir ļoti līdzīga orientējošajai vērtībai 5,5 % apmērā, kas noteikta trešajai kategorijai, kaut gan tirgus daļa 7 % apmērā ir daudz līdzīgāka šai orientējošajai vērtībai nekā tai, kura ir noteikta augstākai kategorijai (11 %).

430 Visbeidzot, ievērojot vienlīdzīgas attieksmes principu šajā gadījumā, Komisijai nav jāveic atsevišķa *ÖVAG* un krājsabiedrību grupu klasifikācija kategorijās. *ÖVAG* apgalvojums, ka Komisija ir veikusi šādu atsevišķu klasificēšanu attiecībā uz jumta sabiedrību *Erste* un krājbanku grupu, ir saistīts ar kļūdu faktos, ņemot vērā, ka atsevišķs naudas sods, kas uzlikts *Erste/EÖ*, attiecās uz laika posmu, kurā tā vēl nebija minētās grupas jumta sabiedrība, jo jumta sabiedrībai (pirms apvienošanās — *GiroCredit*, pēc tam — *Erste*) tika noteikta vienota pamatsumma, ņemot vērā grupas tirgus daļu.

431 Tādējādi iebildumi, kas lietās T-261/02, T-263/02 un T-271/02 ir balstīti uz vienlīdzīgas attieksmes principa pārkāpumu, nosakot pamatsummas, ir nepamatoti.

5. Par tirgus daļu noteikšanu (lietas T-263/02, T-264/02 un T-271/02)

a) Lietas dalībnieku argumenti

PSK un *PSK-B* (lieta T-263/02)

432 Pirmkārt, *PSK* pārmet Komisijai, ka tā ir rīkojusies patvaļīgi, klasificēšanai izmantojot tirgus daļas, kas attiecas uz aktīvajiem un pasīvajiem darījumiem ar privātpersonām un uzņēmumiem, skaidri nenosakot tirgu, kaut arī saskaņā ar Apstrīdēto lēmumu aizliegtā vienošanās attiecās ne tikai uz minētajiem darījumiem.

433 Otrkārt, *PSK* norāda, ka par Komisijas vispārīgās pieejas nepiemēroto un patvaļīgo raksturu liecina tās pašas situācija. *PSK* norāda, ka tās tirgus daļas būtiski atšķiras atkarībā no tā, vai tiek aplūkoti aktīvie vai pasīvie darījumi. Tā norāda, ka cipars aptuveni 5 % apmērā, ko Komisija ir noteikusi kā *PSK* un *PSK-B* kopējo tirgus daļu, ir nepareizs, un apgalvo, ka, izņemot privātpersonu uzkrājumu jomu, tās tirgus daļa ir daudz mazāka nekā 5 %. Replikā *PSK* ir sniegusi sīku informāciju, ko tā ir ieguvusi no *OeNB* ikmēneša ziņojumos norādītajiem oficiālajiem datiem, saskaņā ar kuriem tās precīzā tirgus daļa ar privātpersonām un uzņēmumiem veicamo depozītu un kredītu darījumu tirgos no 1999. līdz 2001. gadam (proti, pēc *PSK-B* pārņemšanas) bija no 3,2 % līdz 3,6 %. Atbildot uz Pirmās instances tiesas jautājumiem, *PSK* turklāt ir iesniegusi pārskatu par savām tirgus daļām 1995.–1998. gadā un par *PSK-B* tirgus daļām 1996.–1998. gadā.

434 Treškārt, *PSK* pārmet Komisijai, ka tā nav ņēmusi vērā *PSK-B* pavisam nebūtisko nozīmi tirgū. Tā paskaidro, ka *PSK-B* bija gandrīz vai *PSK* atsevišķs dienests, kas

specializējies kredītu jomā, bet tas nepiedalījās nevienā citā banku jomā vai tajās tam bija tikai ļoti maza nozīme. *PSK* norāda, ka *PSK-B* tirgus daļa laika posmā, attiecībā uz kuru tika veikta izmeklēšana, bija tik tikko 1,5 % privātpersonām izsniegto kredītu jomā un apmēram 0,7 % uzņēmumiem izsniegto kredītu jomā. *PSK* uzskata, ka, ja tirgus daļas būtu bijušas aprēķinātas pareizi, *PSK-B* varētu ierindot vienīgi piektajā kategorijā. Replikā *PSK* ir piebildusi, ka, pat ja izmanto Komisijas pieeju, ko tā ir paudusi iebildumu rakstā, un abu uzņēmumu apvienoto tirgus daļu sadala uz pusēm starp *PSK* un *PSK-B*, katras šīs bankas tirgus daļa vidēji svārstās tikai no 1,6 % līdz 1,8 %. *PSK* uzskata, ka gan *PSK*, gan *PSK-B* bija jāklasificē piektajā kategorijā un tā rezultātā jāsamazina naudas soda apmērs.

435 Pirmkārt, Komisija norāda, ka banku spēju deformēt konkurenci tā ir noteikusi, pamatojoties uz reprezentatīvā tirgus daļām, tā kā tirgi, kas saistīti ar aktīvajiem un pasīvajiem darījumiem ar privātpersonām un ar komercklientiem, ir banku produktu galvenie tirgi. Komisija norāda, ka iedalījums kategorijās, ko tā veikusi ar šādu pamatojumu, ir objektīvs un atbilstošs, un uzskata, ka tai nebija jāizvērtē depozītu nozari un kredītu nozari veidojošās tirgus daļas, jo tās atspoguļo līdzīga apjoma apgrozījumus.

436 Otrkārt, Komisija apgalvo, ka *PSK* nav pierādījusi, ka tās tirgus daļas bija mazākas par lēmumā norādītajām. Tā, pamatojoties uz pašas *PSK* sniegto informāciju, secina, ka *PSK* un *PSK-B* kopējā tirgus daļa bija vismaz 4 %. Komisija atsaucas, pirmkārt, uz *PSK* prasības pieteikumu, saskaņā ar kuru *PSK* tirgus daļa depozītu darījumu jomā kopā ar attiecīgo *PSK-B* tirgus daļu ir 5 %, un, otrkārt, uz paziņojumu par *PSK* apvienošanos ar *BAWAG*, kuras kopējā tirgus daļa kredītu nozarē ir 3 %. Aprēķinot minēto tirgus daļu vidējo vērtību, pēc Komisijas domām, tiek iegūta tirgus daļa

pavisam 4 % apmērā, kas vēl ir jāsadala gandrīz uz pusēm starp abām bankām, jo *PSK*, kam jau ilgu laiku nebija tiesību veikt kredīta darījumus, galvenokārt veica depozītu darījumus un kredīta darījumus bija nodevusi *PSK-B*. Komisija tādējādi attiecībā uz katru no abām bankām iegūst tirgus daļu, kas vidēji ir vismaz 2 %.

437 Treškārt, Komisija uzskata, ka *PSK* un *PSK-B* pamatoti tika klasificētas ceturtajā kategorijā, kuras orientējošā vērtība ir 2,75 %. Komisija uzskata, ka nav nozīmes tam, vai to tirgus daļa sasniedza 2,5 %, kā to ir apgalvojusi Komisija, vai arī 1,6–1,8 %, kā to šobrīd apgalvo *PSK*. Komisija paskaidro, ka ceturtajā kategorijā klasificētajiem uzņēmumiem pieder tirgus daļas, kas ir mazākas nekā trešajā kategorijā klasificētajiem uzņēmumiem (apmēram 5,5 %) un lielākas nekā piektajā kategorijā klasificētajiem uzņēmumiem (mazāk nekā 1 %). Komisija uzskata, ka tās kategorijas uzņēmumi, kurā ir kvalificējamas *PSK* un *PSK-B*, atrodas starp šīm divām kategorijām, proti, tādu uzņēmumu kategorijā, kuru tirgus daļa noteikti ir lielāka nekā 1 % un noteikti mazāka nekā 5 %.

Erste un krājbanku grupa

438 *Erste* norāda, ka tirgus daļā 30 % apmērā, kas Apstrīdētā lēmuma 9. apsvērumā ir piedēvēta krājbanku grupai, ir iekļautas to divu banku tirgus daļas, kam tika uzlikti atšķirīgi naudas sodi, proti, pirmkārt, *BA* (bez *CA*) un, otrkārt, *EÖ* (iepriekšējais *Erste* nosaukums pirms apvienošanās ar *GiroCredit*).

439 Pirmkārt, *Erste* norāda, ka pēc juridiskā statusa *BA* ir krājbanka un līdz ar to atbilstoši *OeNB* statistikas uzskatei ir pieskaitāma krājbanku nozarei. Saskaņā ar *OeNB* datiem par 1995.–1998. gadu krājbanku (ieskaitot *BA*) nozares tirgus daļa bija apmēram 30 % (no 25 līdz 30 % atkarībā no tirgus), no kuriem 12–13 % pieder *BA*. No tā *Erste* secina, ka *BA* tirgus daļa tika piedēvēta krājbanku grupai kļūdas dēļ, ko,

viņasprāt, apstiprina Apstrīdētā lēmuma 9. apsvērumā iekļautā informācija par meitas uzņēmumu un darbinieku skaitu, kurā, viņasprāt, ir iekļauti arī *BA* meitas uzņēmumi un darbinieki. Tā apgalvo, ka oficiālajai *OeNB* statistikai ir lielāks pierādījumu spēks nekā lēmumiem jautājumā par koncentrāciju kontroli, ko Komisija ir izmantojusi par pamatu, un pārmet Komisijai, ka tā nav izvērtējusi dažādas darbības nozares.

440 Otrkārt, *Erste* norāda, ka krājbanku nozares tirgus daļā ir iekļauta arī *EÖ* tirgus daļa, kaut arī tai tika uzlikts atsevišķs naudas sods par laika posmu pirms apvienošanās ar *GiroCredit*.

441 Turklāt *Erste* norāda, ka *EÖ* naudas sods tika aprēķināts, pamatojoties uz tirgus daļu 7 % apmērā, kas, viņasprāt, tomēr atbilst tās tirgus daļai pēc apvienošanās ar *GiroCredit*, jo *EÖ* tirgus daļa laika posmā, par kuru ir uzlikts atsevišķs naudas sods, bija apmēram tikai 4 %.

442 Komisija apstrīd, ka *Erste* tirgus daļai būtu pieskaitīta *BA* tirgus daļa. Pakārtoti tā norāda, ka šis iebildums ir neatbilstošs, jo *Erste* būtu jāklasificē pirmajā kategorijā pat tad, ja tās tirgus daļa būtu par 12–13 % mazāka par Apstrīdētajā lēmumā konstatēto. Tāpat arī *EÖ* tirgus daļas iekļaušana krājbanku grupas tirgus daļā neietekmē klasificēšanu kategorijās. Attiecībā uz konstatēto *Erste*/*EÖ* (pirms apvienošanās) tirgus daļu — Komisija apgalvo, ka tajā nav iekļauta *GiroCredit* tirgus daļa un ka tā katrā ziņā bija lielāka nekā 5 %.

ÖVAG un krājsabiedrību grupa

443 *ÖVAG* un *NÖ-Hypo* apgalvo, ka krājsabiedrību (ieskaitot *ÖVAG*) grupas tirgus daļa ir daudz mazāka nekā 7 %, proti, saskaņā ar *ÖVAG* aprēķiniem — apmēram 5 % un saskaņā ar oficiālajiem pētījumiem — tikai 3–4 %.

444 Komisija uzskata, ka šie iebildumi ir neatbilstoši, jo, ņemot vērā 5 % lielo tirgus daļu, *ÖVAG* katrā ziņā tika klasificēta trešajā kategorijā. Komisija piebilst, ka *ÖVAG* tirgus daļa noteikti ir lielāka nekā 5 %, un piedāvā to pierādīt ar konfidenciāliem dokumentiem, kas iesniegti procedūrās, kuru rezultātā ir pieņemti lēmumi jautājumā par koncentrāciju kontroli, uz kuriem tā ir atsaukusies Apstrīdētajā lēmumā.

b) Pirmās instances tiesas vērtējums

PSK un *PSK-B* (lieta T-263/02)

445 Pirmkārt, attiecībā uz tirgu izvēli — Komisija nav pieļāvusi nevienu kļūdu, uzskatot, ka ar privātpersonām un ar uzņēmumiem noslēgto aktīvo un pasīvo darījumu tirgi ir izmantojami kā reprezentatīvi tirgi, lai novērtētu ekonomisko spēku proporciju Austrijas banku tirgū, un vidējo bankām piederošo tirgus daļu vērtību minētajos tirgos izmantojot par pamatu klasificēšanai kategorijās.

446 Otrkārt, attiecībā uz Komisijas secinājumu, ka *PSK* un *PSK-B* kopējā tirgus daļa bija 5 % depozītu tirgū un kredītu tirgū kopā, ir jānorāda, ka šis cipars netiek apstrīdēts

attiecībā uz privātpersonu depozītiem un ka saskaņā ar datiem, ko *PSK* sniegusi, atbildot uz Pirmās instances tiesas jautājumiem, *PSK* un *PSK-B* kopīgā tirgus daļa, ņemot vērā visus depozītus, to skaitā uzņēmumu depozītus, vidēji nebija mazāka kā 4,89 % 1996.–1998. gadā.

447 Savukārt attiecībā uz kredītiem prasītāja apgalvo, ka *PSK* un *PSK-B* kopējā tirgus daļa bija mazāka nekā 2 %, kaut gan Komisija apgalvo, ka šī tirgus daļa bija 3,5 vai 4 %. Savu apgalvojumu pamatojumam lietas dalībnieki ir iesnieguši šādus dokumentus:

— dokumentu, kas izstrādāts koncentrācijas kontroles procedūras rezultātā un ko Komisija ir iekļāvusi atbildes uz repliku pielikumā, un saskaņā ar kuru "*PSK* grupas" tirgus daļa kredītu tirgū 1998. gadā bija 3 %;

— dokumentu, ko 1997. gadā sagatavojusi *PSK* un kas ietilpst ar šo lietu saistītās administratīvās lietas materiālos, un ko Komisija ir iesniegusi, atbildot uz Pirmās instances tiesas jautājumiem, un saskaņā ar kuru tās "klientu daļa" kredītu tirgū bija 3–4 %;

— dokumentu, kas sagatavots koncentrāciju kontroles procedūras COMP/M.873 — *BA-CA* ietvaros un ko Komisija iesniegusi, atbildot uz Pirmās instances tiesas jautājumiem, un kura konfidenciālā versija, kā uzskata Komisija, pierāda, ka 1995. gadā *PSK* tirgus daļa bija 4 % attiecībā uz kredītiem, kaut gan šī dokumenta nekonfidenciālajā versijā attiecībā uz dažādiem kredītu tirgiem ir norādītas tirgus daļas 2–6 %, 3–7 % un 1–5 % apmērā;

— ziņojums, ko *PSK* iesniegusi, atbildot uz Pirmās instances tiesas jautājumiem, saskaņā ar kuru *PSK* un *PSK-B* kopīgā tirgus daļa kredītu tirgū no 1996. līdz 1998. gadam svārstījās no 1,49 līdz 2,03 %, proti, vidēji tā bija apmēram 1,8 %.

448 Attiecībā uz pirmo no šiem dokumentiem vispirms ir jānorāda, ka savā atbildē uz repliku Komisija kļūdas dēļ ir norādījusi, ka tas tika sagatavots procedūrā COMP/M.2140 — *BAWAG/PSK* (skat. šī sprieduma 436. punktu). Savās rakstveida atbildēs uz Pirmās instances tiesas jautājumiem Komisija ir darījusi zināmu, ka patiesībā šis dokuments tika iesniegts procedūrā COMP/M.2125 — *HypoVereinsbank/Bank Austria*, kurā tas bija viens no paziņotajiem dokumentiem. Jāsecina, ka šīs kļūdas rezultātā Komisija varēja šim dokumentam piešķirt lielāku pierādījuma spēku nekā tas, kāds tam patiesībā piemīt. Atsaucoties uz minēto dokumentu, Komisija uzskatīja, ka to ir sagatavojusi *PSK*, bet šo dokumentu, tieši pretēji, bija sagatavojuši *PSK* konkurenti, kas bija citas koncentrācijas dalībnieki. Tā kā katrai bankai bija zināma sava tirgus daļa (skat. šī sprieduma 415. punktu), informācijai, ko sniedz Austrijas banku tirgus koncentrācijas dalībnieki attiecībā uz savām tirgus daļām, ir liels pierādījumu spēks. Savukārt informācija, ko var sniegt bankas par savu konkurentu tirgus daļām, parasti ir aptuvena, ņemot vērā, ka runa ir par konkurentu komercnoslēpumu. Šajā gadījumā to apstiprina tas, ka šis dokuments, kurā nav norādīts laika posms, uz kuru tas attiecas, ir saistīts ar *PSK* grupas tirgus daļu 4 % apmērā depozītu tirgū, kaut gan, kā uzskata *PSK* un Komisija, šī tirgus daļa bija apmēram 5 %. Tādējādi šajā dokumentā iekļautos skaitļus nevar uzskatīt par ticamiem attiecībā uz *PSK* un *PSK-B* tirgus daļām.

449 Attiecībā uz otro dokumentu ir jānorāda, ka "klientu daļa", uz kuru tas attiecas, ir jānošķir no tirgus daļas, ņemot vērā, ka tirgus daļa ir atkarīga ne tikai no kredīta darījumu skaita, bet arī no to apjoma. Attiecībā uz trešo dokumentu ir jānorāda, ka atbilstoši Reglamenta 67. panta 3. punktam Pirmās instances tiesa var ņemt vērā

tikai nekonfidenciālo versiju. Šajā versijā ir norādītas pārāk lielas tirgus daļas, lai šajā situācijā varētu pietiekami precīzi novērtēt kopīgo tirgus daļu. Visbeidzot, ir jāsecina, ka skaitļi, ko *PSK* ir aprēķinājusi, pamatojoties uz *OeNB* ikmēneša ziņojumiem, noteikti ir zemāki par tiem, kas ir norādīti Komisijas iesniegtajos dokumentos.

450 Saskaņā ar šiem skaitļiem *PSK* un *PSK-B* kopējā tirgus daļa depozītu tirgū (4,89 %) un kredītu tirgū (1,8 %), kas aprēķināta atbilstoši Komisijas izmantotajai metodei, vidēji bija apmēram 3,35 %. Jāsecina, ka dokumenti, ko lietas dalībnieki iesnieguši procedūras organizatorisko pasākumu ietvaros, nepierāda, ka *PSK* un *PSK-B* kopējā tirgus daļa bija lielāka nekā šis skaitlis.

451 Atšķirība starp šo skaitli un Komisijas konstatēto *PSK* un *PSK-B* kopējo tirgus daļu ir pietiekami liela, lai tā varētu ietekmēt to klasificēšanu kategorijās.

452 Pamatojoties uz *PSK* un *PSK-B* kopējo tirgus daļu 3,35 % apmērā, katram no abiem uzņēmumiem atbilstoši Komisijas pieejai bija jāpiešķir tirgus daļa 1,675 % apmērā. Šajā gadījumā to klasifikācija ceturtajā kategorijā pārsniedz ierobežojumus, kas ir pieļaujami, ņemot vērā samērīguma un vienlīdzīgas attieksmes principu, un šajā gadījumā ir apdraudējusi Komisijas pieņemtās sistēmas, kas paredz sadalījumu kategorijās, konsekvenci. Tirgus daļa 1,675 % apmērā atbilst tikai apmēram 60 % no ceturtajai kategorijai noteiktās orientējošās vērtības 2,75 % apmērā un apmēram 25 % no tirgus daļas 7 % apmērā, kas, kā uzskata Komisija, pamatoja *Erste* un *ÖVAG* klasificēšanu trešajā kategorijā un to, ka tika noteikts naudas sods, kas divreiz lielāks nekā tas, kas tika noteikts *PSK* un *PSK-B*. Visbeidzot, tam, ka tika ņemta vērā *PSK* un *PSK-B* kopējā tirgus daļa (3,35 %), atbilstoši Komisijas pieņemtajai sistēmai vajadzēja radīt situāciju, kurā tās būtu klasificētas ceturtajā kategorijā, kurā tā bija atsevišķi klasificējusi *PSK* un *PSK-B*. Ar šajā gadījumā aplūkojamo klasificēšanas sistēmu nav savienojams tas, ka uzņēmumi, no kuriem vienam pieder divas reizes lielāka tirgus daļa nekā otram, tiek klasificēti vienā un tajā pašā kategorijā, izņemot gadījumu, kad

runa ir par "izlīdzinošo kategoriju". Kā norāda Komisija, atšķirība starp tirgus daļu 1,675 % apmērā un piektās kategorijas orientējošo vērtību (mazāk nekā 1 %) ir pārāk liela, lai *PSK* un *PSK-B* tiktu klasificētas piektajā kategorijā. Jāsecina, ka Komisija, ņemot vērā datus, pamatojoties uz kuriem tā veica klasificēšanu kategorijās, savā sistēmā nav ņēmusi vērā 1–2 % lielas tirgus daļas, kaut gan tai vajadzēja tās ņemt vērā, ja *PSK* un *PSK-B* tirgus daļas faktiski atrodas šajā kategorijā.

453 Šajos apstākļos Pirmās instances tiesai, īstenojot savu neierobežoto kompetenci, ir jānosaka *PSK* un *PSK-B* uzliekamo naudas sodu pamatsumma.

454 Šajā sakarā ir lietderīgi noteikt vienotu pamatsummu *PSK* un *PSK-B*. Kaut arī Komisija ir noteikusi atsevišķas pamatsummas, tā tomēr, ņemot vērā šo uzņēmumu apvienošanos 1998. gadā, ir uzlikusi tikai vienu naudas sodu *PSK*. Ņemot vērā visus lietas materiālos norādītos apstākļus attiecībā uz *PSK* un *PSK-B* tirgus daļām, proti, informāciju, kas sniegta, veicot procesa organizatoriskos pasākumus, par pamatsummu ir jānosaka 3,13 miljoni euro, kas atbilst ceturtajai kategorijai.

Erste un krājbanku grupa

455 Saskaņā ar Apstrīdētā lēmuma 9. apsvērumu *Erste* (pēc apvienošanās ar *GiroCredit*) un krājbanku grupas kopējā tirgus daļa bija 30 %, bet vienas pašas *Erste* tirgus daļa bija apmēram 7 %. No Apstrīdētā lēmuma 519. un 522. apsvēruma izriet, ka Komisija ir aprēķinājusi divas atsevišķas pamatsummas, pirmkārt, jumta sabiedrībai (*GiroCredit* pirms apvienošanās un *Erste* pēc apvienošanās), kurai tika piedēvētas

krājbanku grupai piederošās tirgus daļas, un, otrkārt, *EÖ* saistībā ar laika posmu pirms apvienošanās. Pārkāpuma ilguma dēļ pamatsumma jumta sabiedrībai tika paaugstināta par visu attiecīgo laika posmu (3,5 gadi) un pamatsumma *EÖ* — par laika posmu pirms apvienošanās (3 gadi).

— Jumta sabiedrībai uzliktais naudas sods

456 No šī sprieduma 377. un 378. punktā izklāstītajiem apsvērumiem izriet, ka Komisija ir pamatoti uzskatījusi, ka krājbanku grupas tirgus daļā ietilpa *EÖ* tirgus daļa, kas līdz ar to tika ņemta vērā, gan nosakot krājbanku grupas pamatsummu, gan nosakot tai atbilstošu naudas sodu.

457 Runājot par iebildumu, ka *BA* tirgus daļa, kas bija aptuveni 12–13 %, kļūdas dēļ tika iekļauta 30 % lielajā tirgus daļā, kura Apstrīdētajā lēmumā bija piedēvēta vienībai, ko veidoja jumta sabiedrība un krājbankas, ir jāsecina, ka, ja atskaita *BA* tirgus daļu, atlikusī 17–18 % lielā tirgus daļa tomēr pamato klasificēšanu pirmajā kategorijā, ņemot vērā, ka tā noteikti ir vairāk pielīdzināma orientējošajai vērtībai 22 % apmērā, nekā orientējošajai vērtībai 11 % apmērā, kas attiecas uz otro kategoriju. Tādējādi, pārbaudot Komisijas lēmuma likumību, šis iebildums ir jānoraida, jo, pat ja pieņēmums ir pamatots, ar to nevar apšaubīt Apstrīdētā lēmuma rezolutīvo daļu. Īstenojot savu neierobežoto kompetenci, Pirmās instances tiesa atzīst, ka *Erste* klasificēšana pirmajā kategorijā ir pamatota, lai varētu noteikt atbilstošu naudas soda apmēru.

— Atsevišķs *EÖ* uzlikts naudas sods

458 Iebildums, kas ir balstīts uz 7 % lielās tirgus daļas, kas *EÖ* ir piedēvēta Apstrīdētajā lēmumā, neprecizitāti, ir neatbilstošs. Saskaņā ar informāciju, ko *Erste* ir sniegusi savā prasības pieteikumā, kā arī atbildēs uz Pirmās instances tiesas jautājumiem, *EÖ* tirgus daļa bija 5,3 % attiecībā uz depozītiem, 4,8 % attiecībā uz kredītiem uzņēmumiem un 4,1–4,4 % attiecībā uz kredītiem privātpersonām. Ja pieņem, ka šo skaitļu pareizība ir pierādīta, tas norāda tikai uz to, ka kopumā *EÖ* tirgus daļa bija mazliet mazāka nekā 5 %, tāpēc tās klasificēšana trešajā kategorijā, kuras orientējošā vērtība ir 5,5 %, katrā ziņā ir jāuzskata par pamatotu.

ÖVAG un krājsabiedrību grupa (lieta T-271/02)

459 Lai pierādītu, ka Komisija ir pieļāvusi kļūdu attiecībā uz tirgus daļu, kas Apstrīdētajā lēmumā ir piešķirta *ÖVAG*, tā ir iesniegusi trīs dokumentus, proti:

— tabulu, kas attiecas uz 1994.–1998. gadu un saskaņā ar kuru krājsabiedrību grupas tirgus daļa, vērtējot bilanci kopumā, svārstījās no 4,31 % līdz 4,45 %;

— tabulu, ko acīmredzot sagatavojusi *OeNB* un kurā ir norādītas Austrijas banku tirgus daļas 1999. un 2000. gadā, un saskaņā ar kuru krājsabiedrību grupas tirgus daļa bija 2,7 % vai pat 2,8 %, tomēr neprecizējot to, salīdzinājumā ar kādu tirgu šie skaitļi tika aprēķināti;

— diagrammu, ko acīmredzot sagatavojusi *OeNB* un kurā ir norādītas tirgus daļas kopumā, nenorādot laika posmu, kas ņemts vērā, un saskaņā ar kuru *ÖVAG* piešķirtā tirgus daļa bija 4,38 %.

460 Jāsecina, ka šie dokumenti neattiecas uz tirgu, ko veido aktīvie un pasīvie darījumi ar privātpersonām un uzņēmumiem, attiecībā uz kuru Komisija ir vērtējusi Apstrīdētā lēmuma adresāšu tirgus daļas. Turklāt otrais no minētajiem dokumentiem neattiecas uz laika posmu, kurā tika izdarīts pārkāpums, kaut gan tajā iekļautie skaitļi būtiski atšķiras no tiem, kas attiecībā uz minēto laika posmu izriet no pirmā dokumenta. Turklāt pirmajā un trešajā dokumentā norādītās tirgus daļas ir tuvākas trešās kategorijas orientējošajai vērtībai (5,5 %) nekā ceturtās kategorijas orientējošajai vērtībai (2,75 %), ņemot vērā gan absolūtas, gan salīdzinošas vērtības.

461 No tā izriet, ka *ÖVAG* iebildumi nevar ietekmēt tās klasifikāciju trešajā kategorijā. Īstenojot savu neierobežoto kompetenci, Pirmās instances tiesa atzīst, ka *ÖVAG* klasifikācija trešajā kategorijā ir pamatota, lai varētu noteikt atbilstošu naudas soda apmēru.

c) Secinājums

462 No tā izriet, ka *PSK* un *PSK-B* uzliktā naudas soda pamatsumma (lieta T-263/02) ir jānosaka 3,13 miljonu euro apmērā, bet *Erste* (lieta T-264/02) un *ÖVAG* (lieta T-271/02) iebildumi par tirgus daļu noteikšanu un pamatsummu noteikšanu ir jānoraida.

6. Secinājums par klasifikāciju kategorijā un pamatsummu noteikšanu

463 No iepriekš izklāstītā izriet, ka, izņemot gadījumu, kas attiecas uz *PSK* un *PSK-B* (lieta T-263/02), visi prasītāju iebildumi par sadalījumu kategorijās un pamatsummu noteikšanu ir jānoraida.

D — *Par pamatiem, kas attiecas uz pārkāpuma ilgumu (lietas T-259/02, T-261/02 un T-263/02)*

a) Lietas dalībnieku argumenti

464 *RZB*, *BAWAG* un *PSK* uzskata, ka pamatsummas palielināšana par 35 % nolīgumu darbības ilguma dēļ ir nesamērīga. Tās atsaucas uz apaļā galda sanāksmju biežuma un banku apspriežu intensitātes samazināšanos 1997. un 1998. gadā un uzsver, ka saskaņā ar Pamatnostādnēm pamatsummu var palielināt ne vairāk kā par 10 % par gadu. *BAWAG* un *PSK* turklāt atgādina, ka attiecībā uz pārkāpumiem, kas ilgst mazāk nekā gadu, nav pieļaujama nekāda naudas soda palielināšana. Tās uzskata, ka Komisija, piemērojot palielinājuma likmi 10 % par gadu, prettiesiski nav izmantojusi izvērtēšanas pilnvaras, kas tai ir piešķirtas atbilstoši Pamatnostādnēm.

b) Pirmās instances tiesas vērtējums

465 Regulas Nr. 17 15. panta 2. punkta pēdējā daļa paredz, ka, nosakot naudas soda apmēru, papildus pārkāpuma smagumam ņem vērā arī pārkāpuma ilgumu. No tā izriet, ka pārkāpuma ilguma ietekmei uz naudas soda pamatapmēru parasti ir jābūt

būtiskai. Tas, izņemot īpašus apstākļus, neļauj pamatsummu pārkāpuma ilguma dēļ paaugstināt tikai simboliski. Tādējādi, kaut arī nolīgums, kura mērķis ir nesaderīgs ar konkurenci, nav īstenots, ir jāņem vērā laika posms, kurā šis nolīgums ir bijis spēkā, proti, laika posms, kas aizritējis no tā noslēgšanas dienas līdz dienai, kurā tas izbeigts (šī sprieduma 167. punktā minētais spriedums lietā *FETTCSA*, 280. punkts).

466 Prasītāju apgalvojumam, ka saskaņā ar Pamatnostādnēm pamatsummu nevar paaugstināt vairāk nekā par 10 % par gadu, ņemot vērā pārkāpuma ilgumu, nevar piekrist. Pamatnostādnes šādu ierobežojumu paredz tikai attiecībā uz ilgtermiņa pārkāpumiem, bet attiecībā uz vidēja ilguma pārkāpumiem (parasti no viena līdz pieciem gadiem) ir noteikts vienots maksimālais ierobežojums 50 % apmērā no pamatsummas, kas neizslēdz to, ka pamatsummas palielinājuma apmērs var pārsniegt 10 % par gadu. Tādējādi prasītāju apgalvojums, ka pamatsummas palielinājums par 10 % par gadu ir nosakāms izņēmuma gadījumos, ir jānoraida. Tāpat arī pārmetums, ka Komisija nav izmantojusi tai piešķirtās izvērtēšanas pilnvaras, nosakot papildu apmēru atbilstoši maksimālajam ierobežojumam, nav pamatots.

467 Attiecībā uz apgalvojumu, ka pārkāpums, kurā tiek vainotas prasītājas, zaudēja savu intensitāti, ir jāatgādina, ka naudas soda palielināšana atkarībā no pārkāpuma ilguma ir iespējama ne tikai tad, ja pastāv tieša saikne starp ilgumu un kaitējuma, kas nodarīts konkurences tiesību normās paredzētajiem Kopienu mērķiem, pieaugumu (Pirmās instances tiesas 2001. gada 12. jūlija spriedums apvienotajās lietās T-202/98, T-204/98 un T-207/98 *Tate & Lyle* u.c./Komisija, *Recueil*, II-2035. lpp., 106. punkts; skat. arī Pirmās instances tiesas 2003. gada 30. septembra spriedumu lietā T-203/01 *Michelin*/Komisija, *Recueil*, II-4071. lpp., 278. punkts).

468 Tādējādi ir jānoraida pamati, kas attiecas uz pamatsummas palielināšanu pārkāpuma ilguma dēļ.

E — *Par atbildību mīkstinošiem apstākļiem*

1. Ievada apsvērumi

469 Prasītājas pārmet Komisijai, ka tā nav ņēmusi vērā atbildību mīkstinošus apstākļus, uz kuriem tās norādījušas administratīvās procedūras laikā.

470 Pirmkārt, *RZB* (lieta T-259/02), *BAWAG* (lieta T-261/02), *PSK* (lieta T-263/02), *ÖVAG* un *NÖ-Hypo* (lieta T-271/02) uzsver, ka pārkāpums ir izdarīts aiz neuzmanības, nevis apzināti. Kā ir konstatēts šī sprieduma 201.–211. punktā, šis iebildums nav pamatots. Otrkārt, *BAWAG*, *PSK* un *Erste* (lieta T-264/02) apgalvo, ka nolīgumi netika īstenoti. Tā kā to argumenti attiecas uz pārkāpumu kopumā, nevis prasītāju individuālu rīcību, tie tika pārbaudīti, novērtējot pārkāpumam raksturīgo smagumu (skat. šī sprieduma 289.–295. punktu). Treškārt, tas pats attiecas uz argumentu, kas ir pamatots ar pārkāpuma iespējami nebūtiskajām sekām un kas ir minēts kā atbildību mīkstinošs apstāklis lietās T-259/02, T-261/02 un T-263/02, kurš ir jāņem vērā, novērtējot pārkāpumam piemītošo smagumu (skat. šī sprieduma 231.–233. punktu).

471 Ceturtkārt, *RZB*, *BAWAG*, *PSK*, *ÖVAG* un *NÖ-Hypo* pārmet Komisijai, ka tā nav ņēmusi vērā to individuālo lomu aizliegtajā vienošanās. Piektkārt, vairākas bankas atsaucas uz tūlītēju pārkāpuma izbeigšanu pēc pārbaudes veikšanas. Sestkārt, *BAWAG*, *PSK* un *Erste* apgalvo, ka Komisijai bija jāņem vērā tas, ka pastāvēja pamatotas šaubas par banku rīcības prettiesisko raksturu. Septītkārt, *Erste* pārmet Komisijai, ka tā nav kā atbildību mīkstinošu apstākli ņēmusi vērā banku krīzi Austrijā.

472 Pirms ar dažādiem iepriekš uzskaitītiem apstākļiem saistītu iebildumu pārbaudes ir jāatgādina, ka Komisijai ir jāievēro savas Pamatnostādnes, nosakot naudas sodus. Tomēr Pamatnostādnēs nav norādīts, ka Komisijai vienmēr atsevišķi ir jāņem vērā katrs šo pamatnostādņu 3. punktā uzskaitītais atbildību mīkstinošais apstāklis un tai nav pienākuma automātiski šajā sakarā piešķirt papildu samazinājumu, jo tas, vai iespējamais naudas soda samazinājums atbilstoši atbildību mīkstinošiem apstākļiem ir piemērots, ir jānovērtē vispārīgi, ņemot vērā visus atbilstošos apstākļus.

473 Pēc Pamatnostādņu pieņemšanas joprojām ir piemērojama iepriekšējā judikatūra, saskaņā ar kuru Komisijai ir izvērtēšanas pilnvaras, kas tai ļauj ņemt vai neņemt vērā dažus apstākļus, kad tā nosaka uzliekamā naudas soda apmēru, atkarībā no attiecīgajā gadījumā pastāvošajiem apstākļiem (šajā sakarā skat. Tiesas 1996. gada 25. marta rīkojumu lietā C-137/95 P *SPO* u.c./Komisija, *Recueil*, I-1611. lpp., 54. punkts; šī sprieduma 166. punktā minēto Tiesas spriedumu lietā *Ferriere Nord*/Komisija, 32. un 33. punkts, un 2002. gada 15. oktobra spriedumu apvienotajās lietās C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, no C-250/99 P līdz C-252/99 P un C-254/99 P *Limburgse Vinyl Maatschappij* u.c./Komisija, *Recueil*, I-8375. lpp., 465. punkts; šajā sakarā skat. arī šī sprieduma 330. punktā minēto 1998. gada 14. maija spriedumu lietā *KNP BT*/Komisija, 68. punkts). Tādējādi, tā kā Pamatnostādnēs nav obligātas norādes attiecībā uz atbildību mīkstinošiem apstākļiem, kas var tikt ņemti vērā, ir jāuzskata, ka Komisija ir saglabājusi zināmu brīvību, lai vispārīgi novērtētu to, kādā mērā, iespējams, ir jāsamazina naudas soda apmērs atbilstoši atbildību mīkstinošiem apstākļiem.

2. Par dažu prasītāju lomu apaļā galda sanāksmēs (lieta T-259/02, T-260/02, T-261/02, T-263/02 un T-271/02)

a) Lietas dalībnieku argumenti

474 *RZB* (lieta T-259/02) apgalvo, pirmkārt, ka nolīgumi būtībā neattiecas uz tās pašas banku darbību, proti, ka tā nekādā veidā nebija ieinteresēta nolīgumu īstenošanā, un,

otrkārt, ka tās dalība apaļā galda sanāksmēs izpaudās tikai kā informācijas nodošana citām *Raiffeisen* nozares bankām un bija minimāla salīdzinājumā ar citu banku dalību, uz kuru darbību nolīgumi attiecās. *RZB* uzskata, ka tās stāvoklis ir līdzīgs "aizliegtas vienošanās uzrauga" stāvoklim, proti, tāda uzņēmuma stāvoklim, kura uzdevums ir tikai uzraudzīt aizliegtās vienošanās ievērošanu un līdzdarboties tādā veidā, kas izpaužas kā informācijas nodošana, koordinācija un kontrole.

475 *PSK* (lieta T-263/02) norāda, ka tās loma bija nebūtiska to ierobežojumu dēļ, kas bija noteikti tās komercdarbībai, bet *PSK-B* komercdarbībai bija ļoti maza nozīme, ka tās nav piedalījušās dažās apaļā galda sanāksmē un ka dalība pārējās apaļā galda sanāksmēs bija nebūtiska vai pasīva. *PSK* atsaucas uz *PSK-B* dalības apaļā galda sanāksmēs gadījuma raksturu (15 % no 335 apaļā galda sanāksmēm, kuru dalībnieku saraksts ir iekļauts paziņojuma par iebildumiem pielikumā) un pārmet Komisijai, ka tā nav atsevišķi novērtējusi *PSK* un *PSK-B* individuālo dalību, bet uzlikusi tām atsevišķus naudas sodus.

476 *ÖVAG* un *NÖ-Hypo* (lieta T-271/02) norāda, ka tās ir jākvalificē kā "sekotājas". Tās atkārtoti atsaucas uz to, ka pastāvēja "neliela banku grupa" (skat. šī sprieduma 145. punktu), kurā vislielākās bankas apspriedās pirms apaļā galda sanāksmēm un pieņēma lēmumus, kuriem citi aizliegtās vienošanās dalībnieki (piemēram, *ÖVAG* un *NÖ-Hypo*) varēja vienīgi pakļauties, nespējot ietekmēt to saturu.

477 *BA-CA* (lieta T-260/02), skaidri nenorādot atbildību mīkstinošus apstākļus, apgalvo, ka tās rīcība nebija atbilstoša nolīgumiem un ka starp nolīgumiem un tās attiecīgo politiku jautājumā par procentu likmi nepastāvēja cēloņsakarība. *BAWAG* (lieta T-261/02) atsaucas uz savu "brīvā elektrona" lomu, kura izpaudās, sistemātiski neizpildot nolīgumus, kas būtiski traucēja apaļā galda sanāksmju darbu un saistībā ar ko citas bankas veica pretpasākumus un izteica kritiku. Tā savu dalību apaļā galda sanāksmēs pamato ar nepieciešamību piedalīties daudzajās apspriedēs, kas bija saderīgas ar konkurences tiesībām un kas notika šajā sakarā.

478 Komisija atsaucas uz savām pilnvarām izvērtēt, vai ir jāņem vērā atbildību mīkstinoši apstākļi, un uzskata, ka nebija jāņem vērā lomu sadalījums aizliegtās vienošanās īstenošanā, jo visi tās dalībnieki vienādā mērā guva labumu no nolīgumiem un informācijas apmaiņas un visu banku dalība bija ļoti būtiska, lai garantētu aizliegtās vienošanās darbību.

479 Komisija vērš uzmanību uz to, ka *RZB*, *PSK* un *PSK-B* loma apaļā galda sanāksmēs nebija pasīva vai nenozīmīga. Lietā T-271/02 Komisija neapstrīd to, ka pastāvēja "neliela grupa", uz ko ir norādījušas *ÖVAG* un *NÖ-Hypo*, bet uzsver, ka šīs precīzās apspriedes starp daļu no aizliegtās vienošanās locekļiem bija tikai sagatavošanās stadija. Tā norāda uz aktīvo *ÖVAG* un *NÖ-Hypo* dalību apspriedēs, kas notika saistībā ar svarīgākajām apaļā galda sanāksmēm, un šīs dalības nozīmi aizliegtās vienošanās darbībā.

480 Komisija uzskata, ka *BAWAG* nav pierādījusi, ka tā bija spiesta piedalīties pārkāpumā pret pašas gribu, un katrā ziņā tās rīcība nebūtu varējusi neitralizēt lielu daļu konkurenci deformējošo seku, ko radīja citu banku noslēgtie nolīgumi, jo tās tirgus daļa bija tikai 5 %.

b) Pirmās instances tiesas vērtējums

Par pasīva vērotāja vai sekotāja rīcību (lietas T-259/02, T-263/02 un T-271/02)

481 Saskaņā ar Pamatnostādņu 3. punkta pirmo ievilkumu uzņēmuma "vienīgi pasīva vērotāja vai sekotāja loma" pārkāpumā, ja tā ir pierādīta, var būt atbildību mīkstinošs apstāklis.

482 Šajā sakarā, pirmkārt, no judikatūras izriet — kā vienu no apstākļiem, kas var norādīt uz uzņēmuma pasīva vērotāja lomu aizliegtās vienošanās īstenošanā, var ņemt vērā to dalības sanāksmēs izteiktāku gadījuma raksturu salīdzinājumā ar aizliegtās vienošanās parastajiem locekļiem (Pirmās instances tiesas 1998. gada 14. maija spriedums lietā T-311/94 *BPB de Eendracht*/Komisija, *Recueil*, II-1129. lpp., 343. punkts; šī sprieduma 391. punktā minētais spriedums lietā *Cheil Jedang*/Komisija, 168. punkts, un šī sprieduma 331. punktā minētais spriedums lietā *Tokai I*, 331. punkts).

483 Tieši ņemot vērā biežo dalību tajās apaļā galda sanāksmēs, ko Komisija uzskatīja par vissvarīgākajām, tā izvēlējās Apstrīdētā lēmuma adresātes (skat. 470. apsvērumu), un no Komisijas sniegtā ziņojuma par dažādu banku piedalīšanos šajās apaļā galda sanāksmēs izriet, ka *RZB*, *PSK* un *ÖVAG* piedalījās apmēram 70 % no sanāksmēm (kuru kopējais skaits bija 126), *PSK-B* — 30 % un *NÖ-Hypo* — apmēram 40 %, ko nevar kvalificēt kā gadījuma rakstura dalību (skat. šī sprieduma 146. punktu). Tas, ka *PSK-B* retāk piedalījās citās apaļā galda sanāksmēs, neļauj izdarīt nekādu citu secinājumu.

484 Attiecībā uz *ÖVAG* un *NÖ-Hypo* pārmetumu, ka nav ņemta vērā "nelielās banku grupas" loma, kas, kā tās uzskata, vadīja aizliegto vienošanos, ir jāatgādina, ka Komisija ir ņēmusi vērā to, ka pastāvēja iepriekšējas lielo banku apspriedes, un nešķiet, ka tās lēmums citām apaļā galda sanāksmēm piešķirt izšķirošo nozīmi, lai novērtētu aizliegtās vienošanās locekļu attiecīgo lomu, tika pieņemts, pārkāpjot procesuālās normas vai normas par pamatojumu. *ÖVAG* un *NÖ-Hypo* nav arī pierādījušas, ka Komisija būtu pieļāvusi kļūdas faktos vai būtu nepareizi izmantojusi pilnvaras vai ka tā būtu pieļāvusi acīmredzamu kļūdu novērtējumā, izvēloties ņemt vērā tikai dažādu "*Lombard* tīkla" apaļo galdu "oficiālās" sanāksmes (skat. šī sprieduma 144. un 145. punktu).

485 Attiecībā, otrkārt, uz banku rīcību sanāksmēs — *RZB*, *PSK*, *ÖVAG* un *NÖ-Hypo* nenorāda ne īpašus apstākļus, ne arī sniedz pierādījumus, piemēram, citu aizliegtās vienošanās locekļu paziņojumus, kas varētu pierādīt, ka to attieksme attiecīgajās sanāksmēs būtiski atšķīrās no citu banku attieksmes, jo tā bija tikai pasīva vērotāja vai sekotāja attieksme.

486 Turklāt, ja uzņēmums ir piedalījies vienā vai vairākās ar konkurenci nesaderīgās sanāksmēs, pat ja dalība nav bijusi aktīva, ir jāuzskata, ka tas ir bijis aizliegtās vienošanās dalībnieks, ja vien uzņēmums nepierāda, ka tas atklāti ir norobežojies no prettiesiskas vienošanās (skat. Pirmās instances tiesas 2000. gada 15. marta spriedumu apvienotajās lietās T-25/95, T-26/95, no T-30/95 līdz T-32/95, no T-34/95 līdz T-39/95, no T-42/95 līdz T-46/95, T-48/95, no T-50/95 līdz T-65/95, no T-68/95 līdz T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 un T-104/95 *Cimenteries CBR* u.c./Komisija, *Recueil*, II-491. lpp., turpmāk tekstā — "spriedums lietā *Ciment*", 3199. punkts un tajā minētā judikatūra). Klātesot sanāksmēs, prasītājas piekrita vai vismaz lika pārējiem dalībniekiem domāt, ka tās principā piekrīt tajās noslēgto ar konkurenci nesaderīgo nolīgumu saturam (Pirmās instances tiesas 2004. gada 8. jūlija spriedums lietā T-50/00 *Dalmine*/Komisija, Krājums, II-2395. lpp., 296. punkts).

487 Jāpiebilst, ka Apstrīdētā lēmuma 539.–541. apsvērumā ir atzīts, ka pastāv dažas atšķirības starp dažādu banku lomām apaļā galda sanāksmēs un lielo banku vai pat banku grupu svarīgāko lomu gan saistībā ar uzaicinājumiem uz apaļā galda sanāksmēm, gan sanāksmju norisi. Tā tomēr norāda, ka tiktāl, ciktāl dažādu banku vai dažādu banku grupu loma atbilst to stāvoklim tirgū, nepieciešamā diferenciācija tika ņemta vērā, jau iedalot bankas dažādās kategorijās. Prasītājas nav pierādījušas, ka Komisija ir pieļāvusi acīmredzamu kļūdu, atzīstot, ka šī diferenciācija bija pietiekama, lai atspoguļotu dažādu banku lomu aizliegtās vienošanās īstenošanā (pēc analoģijas skat. šī sprieduma 167. punktā minēto spriedumu lietā *FETTCSA*, 293. punkts), un Pirmās instances tiesa uzskata, ka nebija arī pamata no tā atkāpties, īstenojot savu neierobežoto kompetenci.

488 Pietiek veikt šādu diferenciāciju, lai ņemtu vērā iespējamo ieinteresētības neesamību *RZB* un *PSK* norādītajos nolīgumos, kas attiecas uz banku darbībām, kuras tās pašas neveic. *RZB* lomas novērtējumu aizliegtās vienošanās īstenošanā nevar nodalīt no jumta sabiedrības lomas novērtējuma, un iebildumi par šīs lomas ņemšanu vērā tika noraidīti šī sprieduma 367.–407. punktā. Attiecībā uz *PSK* un *PSK-B* ir jānorāda, ka apstākļi, uz kuriem *PSK* atsaucas šajā situācijā, tika ņemti vērā, veicot klasificēšanu kategorijās (skat. šī sprieduma 445.–454. punktu), ar ko pietiek, lai atbilstoši ņemtu vērā *PSK* un *PSK-B* lomu aizliegtās vienošanās īstenošanā.

489 Visbeidzot, lai varētu novērtēt prasītāju pasīvo vērotāju vai sekotāju lomu, nav nozīmes tam, vai Apstrīdētā lēmuma adresātes ir guvušas labumu no nolīgumiem. Pirmkārt, arī sekotājs var gūt labumu no aizliegtās vienošanās sekām. Otrkārt, tas, ka netiek gūts labums no pārkāpuma, nevar būt atbildību mīkstinošs apstāklis, jo pretējā gadījumā uzliktais naudas sods zaudētu savu preventīvo raksturu (šajā sakarā skat. šī sprieduma 167. punktā minēto spriedumu lietā *FETTCSA*, 340.–342. punkts un tajos minētā judikatūra, un šī sprieduma 331. punktā minēto spriedumu lietā *Tokai I*, 347. punkts).

Par *BA-CA* (lieta T-260/02) un *BAWAG* (lieta T-261/02) lomu

490 Saskaņā ar Pamatnostādņu 3. punkta otro ievilkumu atbildību mīkstinošs apstāklis var būt arī "pārkāpumus izraisošo līgumu vai prakses neīstenošana". Tomēr tas, ka uzņēmums, attiecībā uz kuru ir pierādīts, ka tas ir panācis vienošanos ar saviem konkurentiem, nerīkojas tirgū tādā veidā, kā tas ir vienojies ar saviem konkurentiem, ne vienmēr ir apstāklis, kas ir jāņem vērā kā atbildību mīkstinošs apstāklis, nosakot uzliekamā naudas soda apmēru.

491 Uzņēmums, kas, neraugoties uz vienošanos ar saviem konkurentiem, tirgū īsteno lielākā vai mazākā mērā neatkarīgu politiku, var vienkārši censties izmantot aizliegto vienošanos savā labā (šī sprieduma 324. punktā minētais 1998. gada 14. maija spriedums lietā *SCA Holding*/Komisija, 142. punkts, un šī sprieduma 262. punktā minētais spriedums lietā *Cascades*/Komisija, 230. punkts), un uzņēmums, kurš nenorobežojas no rezultātiem, kas panākti sanāksmē, kurā tas ir piedalījies, principā ir pilnībā atbildīgs par to, ka ir bijis aizliegtās vienošanās dalībnieks (šī sprieduma 486. punktā minētais spriedums lietā *Ciment*, 1389. punkts). Tādējādi Komisijai nav pienākuma par atbildību mīkstinošu apstākli atzīt to, ka aizliegtā vienošanās netika izpildīta, izņemot gadījumu, kad uzņēmums, kas atsaucas uz šo apstākli, var pierādīt, ka tas skaidri un būtiski ir iebildis pret šīs aizliegtās vienošanās īstenošanu, traucējot tās darbību, un ka tas nav izlicies, ka piekrīt nolīgumam, tādējādi pamudinot citus uzņēmumus īstenot attiecīgo aizliegto vienošanos. Faktiski uzņēmumiem būtu pārāk viegli izvairīties no riska maksāt lielu naudas sodu, ja tie varētu gūt labumu no prettiesiskas aizliegtas vienošanās un vēlāk panākt arī naudas soda samazināšanu, aizbildinoties ar to, ka to loma pārkāpuma īstenošanā bija ļoti neliela, kaut gan to uzvedība bija mudinājusi citus uzņēmumus rīkoties tādā veidā, kas daudz vairāk kaitē konkurencei (šī sprieduma 224. punktā minētais spriedums lietā *Mannesmannröhren-Werke*/Komisija, 277.–279. punkts).

492 No lietas materiāliem neizriet, ka *BA-CA* atklāti būtu iebildusi pret nolīgumu noslēgšanu vai to īstenošanu. *BA-CA* tikai atsaucas uz to, ka dažās apakšā galda sanāksmēs pieņemtie lēmumi neietekmēja procentu likmes, ko faktiski piemēroja *BA-CA* vai bijusī *CA*. Šo apstākli nevar ņemt vērā, lai samazinātu *BA-CA* uzlikto naudas sodu.

493 Attiecībā uz *BAWAG* izraksti no Komisijā izskatītās administratīvās lietas materiāliem, ko *BAWAG* ir iekļāvusi sava prasības pieteikuma pielikumā, nesniedz nepārprotamas norādes par tās uzvedību. Tādējādi no tā izriet, ka *BAWAG* vairākkārt vienpusēji ir piedāvājusi klientiem labākus nosacījumus nekā tie, par kuriem bankas bija vienojušās, reizēm pārsteidzot savus konkurentus vai rīkojoties savādāk, nekā bija norādījusi apakšā galda sanāksmē, reizēm paziņojot par nodomu neievērot nolīgumus. Tomēr vienā no šiem gadījumiem *CA* un *Erste* bija rīkojusies tāpat kā *BAWAG*, kas līdz ar to nebija vienīgā aizliegtās vienošanās locekle, kura reizēm bija rīkojusies neatkarīgi. Var minēt arī dažas sanāksmes, kurās *BAWAG* bija

izteikusi vismaz daļēju vai ar saskaņoto nosacījumu īstenošanas datumiem saistītu nepiekrišanu. Tās rīcība reizēm traucēja citām bankām pielāgoties vai pārbaudīt, vai tās var īstenot nolīgumu neatkarīgi no *BAWAG* rīcības; tā šajā sakarā tika kritizēta, citām bankām paziņojot, ka to paļāvība uz *BAWAG* bija mazināta, un bija paredzēts tai liegt piedalīties dažās apaļā galda sanāksmēs. Tomēr no kāda šī sprieduma 294. punktā citēta protokola, uz ko pati *BAWAG* atsaucas citā kontekstā, izriet, ka *BAWAG* bija saukusi pie kārtības dažas savas aģentūras, kuras neievēroja nolīgumus.

494 Šie dokumenti liecina par to, ka *BAWAG* reizēm skaidri bija atteikusies piedalīties nolīgumos, reizēm tā aizliegto vienošanos bija izmantojusi savā labā, bet reizēm tā bija ievērojusi noslēgtos nolīgumus. Neraugoties uz tās nelielo tirgus daļu, tiek pieļauts, ka tās rīcība turklāt atsevišķos gadījumos varēja traucēt citām bankām īstenot nolīgumus. Ņemot vērā *BAWAG* rīcības divdomīgo raksturu, nav tomēr pierādīts, ka Komisija būtu pieļāvusi acīmredzamu kļūdu, atsakoties attiecībā uz *BAWAG* atzīt atbildību mīkstinošu apstākli. Pirmās instances tiesa uzskata, ka šī iemesla dēļ nav arī jāsamazina naudas sods, īstenojot savu neierobežoto kompetenci.

3. Par pārkāpuma izbeigšanu (lietas T-259/02, T-261/02, T-263/02, T-264/02 un T-271/02)

a) Lietas dalībnieku argumenti

495 *RZB*, *BAWAG*, *PSK*, *Erste*, *ÖVAG* un *NÖ-Hypo* pārmet Komisijai, ka tā nav ievērojusi Pamatnostādnes, atsakoties ņemt vērā to, ka bankas apaļā galda sanāksmes izbeidza tūlīt pēc pārbaužu veikšanas. Tās uzskata, ka Komisija šajā

gadījumā nevar atsaukties uz attiecīgā pārkāpuma "vispārzināmo" raksturu, lai atteiktos šo apstākli uzskatīt par atbildību mīkstinošu apstākli Pamatnostādņu nozīmē. *ÖVAG* un *NÖ-Hypo* šajā sakarā uzsver, ka tās neapzinājās, ka pārkāpj EKL 81. panta 1. punktu. Tās piebilst, ka Komisija nav izpildījusi pienākumu norādīt pamatojumu, jo Apstrīdētajā lēmumā nav norādīti "īpaši apstākļi", kas liedz pārkāpuma tūlītēju izbeigšanu uzskatīt par atbildību mīkstinošu apstākli.

496 Komisija norāda, ka nepastāv tāda prakse, ka pārkāpuma izbeigšana vienmēr tiek uzskatīta par atbildību mīkstinošu apstākli, bet tā turpināšana — par atbildību pastiprinošu apstākli. Šajā gadījumā Komisija uzskata, ka, ņemot vērā jau ilgus gadus zināmo pārkāpuma "vispārzināmo raksturu", tā iespējamo pārkāpuma izbeigšanu pēc Komisijas veiktajām pārbaudēm nevar uzskatīt par atbildību mīkstinošu apstākli Pamatnostādņu nozīmē.

b) Pirmās instances tiesas vērtējums

497 Saskaņā ar Pamatnostādņu 3. punkta trešo ievilkumu "pārkāpumu pārtraukšana, tiklīdz iejaucas Komisija (jo īpaši tad, ja tā veic pārbaudes)", tomēr tiek pieskaitīta pie atbildību mīkstinošiem apstākļiem. Tomēr naudas sods netiek automātiski samazināts tāpēc, ka pārkāpums tika izbeigts, tiklīdz iejaucās Komisija, bet šī samazināšana ir atkarīga no tā, kā Komisija, īstenojot savas izvērtēšanas pilnvaras, novērtē attiecīgajā gadījumā pastāvošos apstākļus. Šajā sakarā šīs Pamatnostādņu normas piemērošana uzņēmumam ir īpaši piemērota tad, ja attiecīgā rīcība nav acīmredzami nesaderīga ar konkurenci. Savukārt tā piemērošana principā ir mazāk piemērota tad, ja rīcība, kā ir pierādīts, ir skaidri nesaderīga ar konkurenci (šī sprieduma 224. punktā minētais spriedums lietā *Mannesmannröhren-Werke*/ Komisija, 281. punkts, un Pirmās instances tiesas 2005. gada 15. jūnija spriedums apvienotajās lietās T-71/03, T-74/03, T-87/03 un T-91/03 *Tokai Carbon* u.c./ Komisija, Krājumā nav publicēts, Krājums, II-10*. lpp., 292. un 294. punkts).

498 Pat ja agrāk pārkāpuma brīvprātīgu izbeigšanu Komisija būtu uzskatījusi par atbildību mīkstinošu apstākli, tai, piemērojot šīs pamatnostādnes, ir lietderīgi ņemt vērā, ka acīmredzami sevišķi smagi pārkāpumi vēl joprojām tiek izdarīti salīdzinoši bieži, kaut arī to prettiesiskums ir atzīts kopš Kopienas konkurences politikas ieviešanas, un līdz ar to uzskatīt, ka ir jāatsakās no šīs labvēlīgās prakses un par šāda pārkāpuma izbeigšanu naudas sods vairs nav jāsamazina (pēc analoģijas skat. šī sprieduma 213. punktā minēto spriedumu lietā *MDF*, 108. un 109. punkts).

499 Šajos apstākļos tas, vai ir piemēroti samazināt naudas sodu pārkāpuma izbeigšanas dēļ, ir atkarīgs no tā, vai bankām bija saprātīgs pamats šaubīties par savas rīcības prettiesiskumu, kas tiks aplūkots šī sprieduma 500. un turpmākajos punktos. Turklāt no iepriekš izklāstītā izriet, ka Apstrīdētā lēmuma 529. apsvērumā iekļautā norāde uz pārkāpuma acīmredzamību ir pietiekams pamatojums Komisijas izvēlei.

4. Par saprātīgām šaubām attiecībā uz ierobežojošas rīcības prettiesisko raksturu

a) Lietas dalībnieku argumenti

500 *BAWAG* (lieta T-261/02), *PSK* (lieta T-263/02) un *Erste* (lieta T-264/02) uzskata, ka Komisijai kā atbildību mīkstinošs apstāklis bija jāņem vērā tas, ka bankām bija pamats šaubīties par savas rīcības prettiesiskumu. Pirmkārt, tās atsaucas uz dažiem apstākļiem, uz kuriem ir norādījušas ne tikai minētās prasītājas, bet arī citas prasītājas, lai apstrīdētu to, ka pārkāpums ir kvalificēts kā "sevišķi smags". Tā kā šie apstākļi nevar mīkstināt pārkāpumam raksturīgo smagumu (skat. šī sprieduma 252.–263. punktu), šajā posmā ir jāpārbauda arī, vai tie ietekmē to prasītāju individuālās rīcības nosodāmo raksturu, kuras uz tiem ir atsaukušās. Prasītāju argumenti šajā

sakarā attiecas uz aizliegtās vienošanās vēsturisko kontekstu un valsts iestāžu lomu, to, ka attiecīgajā laika posmā Austrijas tiesībās bija ļauts noslēgt vienošanās, "kas balstītas uz saskaņotām darbībām" (*Verhaltenskartelle*), proti, nolīgumus, kas nav obligāti, un ka tajās attiecībā uz kredītuzņēmumiem bija paredzēts nozares izņēmums no konkurences tiesībām, to, ka aizliegtā vienošanās nebija slepena, un uz neseno Austrijas Republikas pievienošanos Eiropas Savienībai.

501 Otrkārt, *BAWAG*, *PSK* un *Erste* atsaucas uz Komisijas lēmumu pieņemšanas praksi, kas, viņuprāt, nebija skaidra attiecībā uz kredītuzņēmumiem un it īpaši nolīgumiem jautājumā par procentu likmēm.

502 *Erste* turklāt norāda, ka bankām bija pamatotas šaubas par to rīcībai piemītošo pārrobežu raksturu. Tā sīki analizē apstākļus, no kuriem Komisija Apstrīdētā lēmuma 30.–50. apsvērumā ir secinājusi, ka bankas apzinās savas rīcības prettiesiskumu, lai apstiprinātu, ka šie apstākļi nenorāda uz to, ka visā attiecīgajā laika posmā bankas apzinājās pārkāpuma pastāvēšanas iespēju vai ka — runājot par visām sanāksmēm — šaubas pastāvēja tikai attiecībā uz apaļā galda sanāksmēm par pārrobežu darījumiem vai attiecīgā laika posma beigās.

b) Pirmās instances tiesas vērtējums

503 Atšķirībā no normām, kas prevalē, ja ir jānosaka, vai pārkāpums ir ticis izdarīts ar nodomu (skat. šī sprieduma 205.–211. punktu), šajā situācijā ir jānoskaidro, vai prasītājām vajadzēja apzināties, ka tās pārkāpj EKL 81. pantu, nevis tikai zināt faktus, kas rada šo pārkāpumu.

504 Jāatzīst, ka šīs lietas rašanās pamatā esošā situācija ir īpaša, ņemot vērā apaļā galda sanāksmju vēsturisko kontekstu un tiesisko izcelsmi. Tomēr tādiem kredītuzņēmumiem kā prasītājas, kuru rīcībā ir vērā ņemami līdzekļi, bija jāsagatavojas Austrijas Republikas pievienošanās Eiropas Savienībai radītajām tiesiskajām sekām, ar kurām tās nevarētu pārsteigt. Prasītājām saprātīgā termiņā bija jāiepazīstas ar to Kopienu konkurences tiesību (vai pat EEZ tiesību) normu saturu, kas tām taps piemērojamas, un ar jaunumiem, ko tās ievieš salīdzinājumā ar Austrijas tiesībām. Līdz ar to ar iespējamu nolīgumu likumību valsts tiesībās vien nepietiek, lai rastos pamatotas šaubas par to rīcības prettiesiskumu, ņemot vērā Kopienu tiesības.

505 Runājot par dažu valsts iestāžu (*OeNB*, Finanšu ministrija un *Wirtschaftskammer*) dalību sanāksmēs, ar prasītāju norādītajiem apstākļiem nepietiek, lai pamatotu šaubas par apaļā galda sanāksmju prettiesiskumu, ņemot vērā Kopienas konkurences tiesības. Kaut arī netiek izslēgts, ka dažos gadījumos attiecīgās valsts tiesību normas vai valsts iestāžu rīcība var būt atbildību mīkstinoši apstākļi (pēc analoģijas skat. šī sprieduma 258. punktā minēto spriedumu lietā *CIF*, 57. punkts), to, ka Austrijas iestādes piekrita pārkāpumam vai pieļāva to, šajā gadījumā nevar ņemt vērā kā atbildību mīkstinošu apstākli, it īpaši ņemot vērā līdzekļus, kas bija banku rīcībā, lai iegūtu juridiski precīzu un pareizu informāciju.

506 Apgalvojumam, ka prasītājām bija pamats domāt, ka to nolīgumi bija likumīgi, jo aizliegtā vienošanās nebija slepena, nevar piekrist. Raksti laikrakstos, uz kuriem *BACA* un *Erste* pamatojas, protams, pierāda, ka "club Lombard" un mazākā mērā dažas citas apaļā galda sanāksmes bija zināmas ieinteresēto personu lokam un ka apspriedes par procentu likmēm netika slēptas. Tomēr ar to nepietiek, lai pierādītu,

ka aizliegtās vienošanās sabiedrībai bija zināmas visos tās aspektos. *RZB* un *BA-CA*, kas apstrīd Apstrīdētā lēmuma publicēšanas likumību, savās atbildēs uz Pirmās instances tiesas jautājumiem ir apstiprinājušas, ka sīka informācija par apaļā galda sanāksmēs panākto vienošanos saturu nebija zināma plašai sabiedrībai.

507 Bankas nepamatoti atsaucas arī uz iespējamo juridisko nenoteiktību attiecībā uz EKL 81. panta piemērojamību nolīgumiem par banku procentiem, kas varēja radīt pamatotas šaubas par to rīcības prettiesiskumu. Pat ja pieņem, ka Komisijas nostāja jautājumā par līdzīgiem nolīgumiem 1980. gados bija divdomīga, par konkurenci atbildīgā Komisijas locekļa 1989. gada 16. novembra paziņojums presei (citēts Apstrīdētā lēmuma 425. zemsvītras piezīmē) skaidri norāda — kā uzskata Komisija —, ka nolīgumi par banku procentiem "ierobežo konkurenci tāpat kā aizliegtās vienošanās par cenām" un "no tiem ir jāizvairās vai tie ir jāizskauž". Tādējādi brīdī, kad Austrijas Republika pievienojās Eiropas Savienībai, šajā jautājumā nepastāvēja nekāda nenoteiktība.

508 *BAWAG* un *PSK* nevar apstrīdēt šīs nostājas atbilstību tikai tāpēc, ka tai nav obligāta, juridiski saistoša spēka un tā skaidri neaplūko dažus EKL 81. panta piemērošanas juridiskos aspektus, proti, līdzīgu nolīgumu būtisku ietekmi uz konkurenci, ietekmi uz starpvalstu tirdzniecību un iespēju iegūt izņēmumu. Aktos, uz kuriem prasītājas atsaucas, lai pierādītu, ka attiecībā uz nolīgumiem par procentiem pastāvēja juridiskā nenoteiktība, Komisija nav paudusi savu nostāju attiecībā uz šādiem nolīgumiem, kaut arī runa nav par obligātiem, juridiski saistošiem aktiem, kuros tā ir izvairījusies no EKL 81. panta piemērošanas. Turklāt jautājumi, kas attiecas uz būtisku ietekmi uz konkurenci un ietekmi uz tirdzniecību starp dalībvalstīm, nav īpaši saistīti ar nolīgumiem par procentiem, kaut gan to, vai ir iespējams izņēmums, var noskaidrot ar paziņojuma starpniecību. To, ka Apstrīdētais lēmums ir pirmais, ar kuru Komisija ir uzlikusi naudas sodu par nolīgumiem, kas saistīti ar procentu likmēm, nevar kvalificēt kā atbildību mīkstinošu apstākli.

509 Visbeidzot, iespējamās prasītāju šaubas par nolīgumu pārrobežu raksturu šajā gadījumā nevar kvalificēt kā pamatotas.

5. Par banku nozares krīzi (lieta T-264/02)

510 Runājot par banku nozares strukturālo krīzi Austrijā, uz ko atsaucas *Erste*, ir jāatgādina, ka Komisijai nav pienākuma kā atbildību mīkstinošu apstākli ņemt vērā attiecīgās nozares slikto finansiālo stāvokli (Pirmās instances tiesas 2002. gada 20. marta spriedums lietā T-16/99 *Lögstör Rör*/Komisija, *Recueil*, II-1633. lpp., 319. un 320. punkts). Tikai tāpēc vien, ka iepriekšējās lietās Komisija nozares ekonomisko situāciju ir ņēmusi vērā kā atbildību mīkstinošu apstākli, tai nebūt nav arī turpmāk jāturpina ievērot šo praksi (šī sprieduma 196. punktā minētais spriedums lietā *ICI*/Komisija, 372. punkts). Parasti karteļi rodas brīdī, kad nozarē ir radušās grūtības.

6. Secinājums

511 No iepriekš izklāstītā izriet, ka prasītāju iebildumi par to, kā Komisija ir novērtējusi atbildību mīkstinošos apstākļus, nav pamatoti.

F — *Par pamatiem, kas ir balstīti uz to, ka nav ņemts vērā Paziņojums par sadarbību*

1. Apstrīdētais lēmums

512 Komisija banku sadarbību ir novērtējusi, ņemot vērā Paziņojuma par sadarbību D punktu. Tā bankām naudas sodu ir samazinājusi par 10 % atbilstoši D 2. punkta

otrajam ievilkumam, jo tās nav apstrīdējušas Paziņojumā par sadarbību izklāstītos faktus (Apstrīdētā lēmuma 558. un 559. apsvērums). Komisija savukārt ir atteikusies tām piešķirt samazinājumu saskaņā ar D 2. punkta pirmo ievilkumu, saskaņā ar kuru naudas sodu var samazināt, ja "pirms paziņojuma par iebildumiem nosūtīšanas uzņēmums iesniedz Komisijai informāciju, dokumentus vai citus pierādījumus, ar kuru palīdzību tiek apstiprināts izdarītais pārkāpums".

513 Runājot par atbildēm uz lūgumiem sniegt informāciju, Komisija uzskatīja, ka ne paziņojums par apaļā galda sanāksmju datumiem un to dalībniekiem, ne paziņojums par dokumentiem, kas attiecas uz apaļā galda sanāksmēm, netika sniegti brīvprātīgi un līdz ar to tos nevar atzīt par sadarbību. Attiecībā uz atbildēm uz jautājumiem par slepeno sanāksmju saturu — Komisija apstiprina, ka Apstrīdētais lēmums ir pamatots tikai ar tiem dokumentiem, kas jau bija pieejami, līdz ar to šīm atbildēm nebija nekādas papildu nozīmes (Apstrīdētā lēmuma 545. un 546. apsvērums).

514 Komisija uzskata, ka banku kopīgajā faktu izklāstā nebija norādīts nekas vairāk kā tikai tas, kas bija likumīgi pieprasīts. Tā atzīst, ka kopīgais faktu izklāsts ir plašāks nekā pieprasītā informācija, sīki aprakstot tīkla vēsturisko kontekstu un kopsavilkuma veidā izklāstot dažādu apaļā galda sanāksmju saturu. Tomēr Komisija uzskata, ka šis izklāsts ir sniegts, nevis lai precizētu faktus, bet drīzāk lai aizsargātu bankas, mīkstinot faktisko apstākļu smagumu, proti, neminot precīzas procentu likmes vai komisijas maksu, dažu apaļā galda sanāksmju aprakstīšanas laikā reālo situāciju padarot labvēlīgāku, dažas apaļā galda sanāksmes aprakstot atsevišķi un noliedzot "club Lombard" īstenoto vadītāja funkciju.

515 Attiecībā uz dokumentiem, kas tika nosūtīti kopā ar kopīgo faktu izklāstu, Komisija norāda, ka bankas pēc tās lūguma nevarēja norādīt tos, kuros ir iekļauti jauni fakti salīdzinājumā ar tiem, kas ir iekļauti dokumentos, kuri tika saņemti pārbaužu laikā vai kuri ir jāiesniedz atbilstoši lūgumiem sniegt informāciju, un secina, ka šiem

dokumentiem, pat ja to bija daudz un tie bija sagrupēti hronoloģiski, nebija nekādas nozīmes. Turklāt tā pārmet bankām, ka tās nav nodevušas visus pieprasītos dokumentus. Šajā sakarā tā atsaucas uz tā saukto 1998. gada 25. maija "Halles apaļā galda sanāksmes" protokolu, ko tā saņēma 2001. gada janvārī no anonīma ziņotāja, un protokoliem, kuri tika iesniegti kopā ar atbildi uz papildu paziņojumu par iebildumiem (Apstrīdētā lēmuma 547.–557. apsvērums).

2. Lietas dalībnieku argumenti

516 Izņemot *RLB* (lieta T-262/02), visas prasītājas norāda, ka Komisija nepamatoti kā brīvprātīgu sadarbību, atbilstoši kurai naudas soda apmērs ir jāsamazina par 10–50 % saskaņā ar Paziņojuma par sadarbību D 2. punkta pirmo ievilkumu, nav ņēmusi vērā atbildes uz tām izteiktajiem lūgumiem sniegt informāciju un tām pievienoto dokumentu iesniegšanu, kā arī kopīgo faktu izklāstu un tam pievienoto dokumentu iesniegšanu.

517 Lietā T-259/02 *RZB*, kas uzskata, ka tās sadarbība būtu jāpielīdzina brīvprātīgai sadarbībai atbilstoši Paziņojuma par sadarbību B vai C punktam, turklāt atsaucas uz to, ka ir atzinusi, ka pārkāpuma mērķis nav saderīgs ar konkurenci. Lietā T-260/02 *BA-CA* pārmet Komisijai, ka tā nav ņēmusi vērā 33 papildu dokumentu mapes, ko veidoja vairāk nekā 10 000 lappušu un ko tā bija iesniegusi 1999. gada aprīlī, kā arī papildu informāciju, kuru tā bija sniegusi savā atbildē uz paziņojumu par iebildumiem.

518 Prasītājas pārmet Komisijai, ka tā prasījusi, lai sadarbībai būtu kāda "papildu nozīme", lai to varētu ņemt vērā. Tā uzskata, ka runa ir par Komisijas paziņojuma par atbrīvojumu no sodanaudas [naudas soda] un sodanaudas [naudas soda] samazināšanu karteļu [aizliegtas vienošanās] gadījumos (OV 2002, C 45, 3. lpp.) pretlikumīgu piemērošanu ar atpakaļejošu spēku.

519 Prasītājas apgalvo, ka to sadarbība, atbildot uz lūgumiem sniegt informāciju un iesniedzot kopīgu faktu izklāstu, bija brīvprātīga, jo tā bija daudz plašāka par to, ko Komisijai bija tiesības lūgt saskaņā ar Regulas Nr. 17 11. pantu un katrā ziņā ka tā būtiski atviegloja Komisijas darbu.

520 Attiecībā uz atbildēm uz lūgumiem sniegt informāciju — prasītājas norāda, ka Komisija tām uzdeva pretlikumīgus jautājumus, ņemot vērā to tiesības uz aizstāvību, uz kuriem tām nebija pienākuma atbildēt. Tās, izņemot *RZB* (lieta T-259/02), apgalvo, ka par pretlikumīgiem ir uzskatāmi jautājumi saistībā ar:

— iekšējo dokumentu (piezīmes, protokoli u.c.), kas ir saistīti ar īpašām sanāksmēm, iesniegšanu

— vai, ja šādi dokumenti nepastāv, minēto sanāksmju satura aprakstu.

Turklāt tās par pretlikumīgiem uzskata "visaptverošus" jautājumus, kuru mērķis ir panākt, ka tās:

— norāda vairāku konkrēti nosauktu sanāksmju, kā arī "citu iespējamo regulāro apaļā galda sanāksmju" un visu federālo zemju vai reģionālo apaļā galda sanāksmju (atsevišķi katrai federālajai zemei) datumus (to skaitā pirmās un pēdējās sanāksmes datumu) un dalībniekus (vārds, uzņēmums, funkcija),

— dara zināmus Komisijai visus protokolus, piezīmes, saraksti vai citus oficiālus vai neoficiālus rakstveida dokumentus (ja tie vēl nav bijuši iegūti pārbaužu laikā), kas attiecas uz sanāksmēm, diskusijām vai citu katras bankas saziņu ar citiem Austrijas kredītuzņēmumiem saistībā ar iepriekšējā jautājumā paredzētajām apaļā galda sanāksmēm (neatkarīgi no tā, vai šie rakstveida dokumenti ir sagatavoti pirms šādas saziņas, tās laikā vai pēc tās).

521 Bankas uzskata, ka to atbildes uz pretlikumīgiem jautājumiem un pieprasīto dokumentu iesniegšana ir jāatzīst par brīvprātīgu sadarbību. *BA-CA* (lieta T-260/02) apgalvo, ka tas attiecas arī uz visām atbildēm uz lūgumu sniegt informāciju, jo atbildes uz likumīgiem jautājumiem ir cieši saistītas ar atbildēm uz pretlikumīgiem jautājumiem. *RZB* turklāt norāda, ka visas banku atbildes ir jāuzskata par brīvprātīgām, jo Komisija nav pieņēmusi lēmumu saskaņā ar Regulas Nr. 17 11. panta 5. punktu.

522 Attiecībā uz kopīgo faktu izklāstu — prasītājas apgalvo, ka tajā bija iekļauta daudz plašāka informācija un pievienoti arī tādi dokumenti, kas nebija paredzēti lūgumā sniegt informāciju.

523 Prasītājas uzsver, ka to sadarbība bija lietderīga Komisijas izmeklēšanā. Tās apgalvo, ka atbildēs uz pretlikumīgiem jautājumiem un kopīgajā faktu izklāstā bija sniegti jauni fakti, informējot Komisiju par vairākām apaļā galda sanāksmēm, kuras tā nebija ņēmusi vērā, neraugoties uz pārbaudēm. Replikā vairākas no tām ir norādījušas sarakstu ar 36 Apstrīdētajā lēmumā citētajiem dokumentiem, kas, kā tās uzskata, pirmoreiz bija iesniegti kopā ar kopīgo faktu izklāstu.

524 Katrā ziņā tās norāda, ka pat neatkarīgi no līdzīgiem jauniem apstākļiem to sadarbība būtiski atvieglo Komisijas darbu. Pirmkārt, tās atsaucas uz to, ka tika sniegtas detalizētas atbildes uz lūgumiem sniegt informāciju. Otrkārt, attiecībā uz kopīgo faktu izklāstu — tās norāda, ka bez šī labi strukturētā visu faktu un dokumentu izklāsta, kas tika veikts ar lielām izmaksām un pūlēm un kas tika nodots Komisijai neilgi pēc izmeklēšanas uzsākšanas, tai būtu bijis ļoti grūti saprast saikni starp informāciju un atsevišķiem dažādu banku sagatavotiem dokumentiem. Tās, minot piemērus, norāda, ka Komisija vairākkārt ir izmantojusi šajā izklāstā sniegto apaļā galda sanāksmju aprakstu un tam pievienotos dokumentus, kas attiecas uz faktiem, kuri tai nebija zināmi, pamatojoties uz pārbaudēm un atbildēm uz lūgumiem sniegt informāciju. Prasītājas apstrīd Komisijas apgalvojumu, ka kopīgā faktu izklāsta mērķis bija tos padarīt labvēlīgākus. Tās uzskata, ka tikai vienas vietējās sanāksmes, kurā vairākas no tām nebija piedalījušās un par kuru pat tās nezināja, protokola neiesniegšana nevar ietekmēt kopīgā faktu izklāsta lietderību un ka dokumenti, kas tika iesniegti saistībā ar papildu paziņojumu par iebildumiem, nebija izmantojami.

525 *BAWAG* un *PSK* (lietas T-261/02 un T-263/02) turklāt uzskata, ka naudas soda samazināšana par 10 % tāpēc, ka netika apstrīdēti fakti, ir pārāk maza, ņemot vērā Komisijas lēmumu pieņemšanas praksi.

526 Komisija būtībā norāda, ka gan atbildēs uz lūgumiem sniegt informāciju, gan kopīgajā faktu izklāstā prasītāju sniegtā informācija un dokumenti nebija nekas vairāk par to, ko bankām bija pienākums tai paziņot atbilstoši Regulas Nr. 17 11. pantam. Komisija apgalvo, ka, pat ja pieņem, ka daļa no lūgumos sniegt informāciju uzdotajiem jautājumiem bija saistīta ar to, ko tai nebija tiesības prasīt no bankām, tam nav nekādas nozīmes, jo Apstrīdētais lēmums ir balstīts tikai uz pastāvošajiem dokumentiem.

3. Pirmās instances tiesas vērtējums

a) Ievada apsvērumi

527 Vispirms ir jānoraida *RZB* apgalvojums, ka tās sadarbība bija jānovērtē, ņemot vērā Paziņojuma par sadarbību B vai C punktu.

528 Tā kā šī sadarbība notika pēc Komisijas veiktajām pārbaudēm, Paziņojuma par sadarbību B punkts, kas attiecas uz gadījumu, kad uzņēmums ir paziņojis Komisijai par slepenu aizliegtu vienošanos vēl pirms tā ir veikusi pārbaudi, nav piemērojams. Runājot par C punktu, kas attiecas uz situāciju, kurā uzņēmums "par slepenu aizliegtu vienošanos ir paziņojis pēc tam, kad uzņēmumu, kas ir aizliegtās vienošanās dalībnieki, telpās Komisija ir veikusi lēmumā paredzētu pārbaudi, ar kuras palīdzību nav iegūts pietiekams pamats, lai uzsāktu lēmuma pieņemšanas procedūru", no tā, ka lūgumus sniegt informāciju Komisija ir izteikusi pēc pārbaudēm, nevar secināt, ka ar pārbaužu palīdzību tā nav ieguvusi pietiekamu pamatu, lai uzsāktu lēmuma pieņemšanas procedūru. Turklāt, kā ir izklāstīts šī sprieduma 506. punktā, daži aizliegtās vienošanās aspekti pat nebija slepeni. Tādējādi Paziņojuma par sadarbību C punkts nav piemērojams šajā gadījumā.

529 Pastāvīgā judikatūra apstiprina, ka sadarbība izmeklēšanā, kas nav nekas vairāk kā pienākumi, kas uzņēmumiem uzlikti atbilstoši Regulas Nr. 17 11. panta 4. un 5. punktam, nepamato naudas soda samazināšanu (Pirmās instances tiesas 1992. gada 10. marta spriedums lietā T-12/89 *Solvay*/Komisija, *Recueil*, II-907. lpp., 341. un 342. punkts, un šī sprieduma 262. punktā minētais spriedums lietā *Cascades*/Komisija, 260. punkts). Savukārt šāda samazināšana ir pamatota, ja uzņēmums ir sniedzis daudz plašāku informāciju nekā tā, ko Komisija var pieprasīt sniegt saskaņā ar Regulas Nr. 17 11. pantu (šī sprieduma 262. punktā minētais

spriedums lietā *Cascades*/Komisija, 261. un 262. punkts, un Pirmās instances tiesas 2003. gada 9. jūlija spriedums lietā T-230/00 *Daesang* un *Sewon Europe*/Komisija, *Recueil*, II-2733. lpp., 137. punkts).

530 No pastāvīgās judikatūras arī izriet, ka, lai pamatotu naudas soda apmēra samazināšanu atbilstoši sadarbībai, uzņēmuma rīcībai ir jāatvieglo Komisijas uzdevums konstatēt Kopienu konkurences tiesību pārkāpumus un uzlikt sodus par tiem (skat. šī sprieduma 333. punktā minēto spriedumu lietā *KTS*, 270. punkts un tajā minētā judikatūra, un Pirmās instances tiesas 2004. gada 8. jūlija spriedumu lietā T-48/00 *Corus UK*/Komisija, Krājums, II-2325. lpp., 193. punkts) un jāliecina par patiesu sadarbību (šī sprieduma 189. punktā minētais spriedums apvienotajās lietās *Dansk Rørindustri* u.c./Komisija, 395. un 396. punkts).

531 Pirmkārt, Pirmās instances tiesai līdz ar to ir jāpārbauda, vai Komisija nav ņēmusi vērā to, cik lielā mērā banku sadarbība šajā gadījumā pārsniedza to, kas bija noteikts Regulas Nr. 17 11. pantā. Šajā sakarā tā veic pilnīgu kontroli attiecībā uz to, cik lielā mērā uzņēmumu tiesības uz aizstāvību ierobežo to pienākumu atbildēt uz lūgumiem sniegt informāciju.

532 Otrkārt, Pirmās instances tiesai ir jāpārbauda, vai Komisija, ņemot vērā Paziņojumu par sadarbību, pareizi ir novērtējusi sadarbības lietderību pārkāpuma pierādīšanai. Ievērojot minētajā paziņojumā noteiktos ierobežojumus, Komisijai ir izvērtēšanas pilnvaras, lai novērtētu, vai informācija vai dokumenti, ko uzņēmumi iesnieguši brīvprātīgi, ir atvieglojuši tās uzdevumu un vai uzņēmumam ir jāpiešķir naudas soda samazinājums atbilstoši šādai sadarbībai (šī sprieduma 189. punktā minētais spriedums apvienotajās lietās *Dansk Rørindustri* u.c./Komisija, 393. un 394. punkts). Šis novērtējums ir pakļauts ierobežotai tiesu kontrolei.

533 Īstenojot savas izvērtēšanas pilnvaras, Komisija tomēr nevar neņemt vērā vienlīdzīgas attieksmes principu, kas ir pārkāpts, ja līdzīgās situācijās tiek pausta atšķirīga attieksme vai atšķirīgās situācijās tiek pausta līdzīga attieksme, ja vien šāda attieksme nav objektīvi pamatota (šī sprieduma 333. punktā minētais spriedums lietā *KTS*, 237. punkts; skat. Pirmās instances tiesas 2002. gada 20. marta spriedumu lietā T-31/99 *ABB Asea Brown Boveri*/Komisija, *Recueil*, II-1881. lpp., 240. punkts un tajā minētā judikatūra, un šī sprieduma 331. punktā minētais spriedums lietā *Tokai I*, 394. punkts). Šis princips liedz Komisijai dažādi attiekties pret tādu uzņēmumu sadarbību, uz kuriem attiecas viens un tas pats lēmums.

534 Savukārt tas vien, ka Komisija savā iepriekšējā lēmumu pieņemšanas praksē par konkrētu darbību ir noteiktā mērā samazinājusi naudas sodu, nenozīmē, ka tai ir pienākums noteikt tādu pašu proporcionālu samazinājumu, vēlākas administratīvas procedūras laikā novērtējot līdzīgu rīcību (attiecībā uz atbildību mīkstinošiem apstākļiem skat. šī sprieduma 205. punktā minēto spriedumu lietā *Mayr-Melnhof*, 368. punkts, un Pirmās instances tiesas 1998. gada 14. maija spriedumu lietā T-319/94 *Fiskeby Board*/Komisija, *Recueil*, II-1331. lpp., 82. punkts, un attiecībā uz sadarbību — Pirmās instances tiesas 2002. gada 20. marta spriedumu lietā T-15/99 *Brugg Rohrsysteme*/Komisija, *Recueil*, II-1613. lpp., 193. punkts).

b) Par atbildēm uz lūgumiem sniegt informāciju

Par to, ka nav pieņemts lēmums atbilstoši Regulas Nr. 17 11. panta 5. punktam (lietas T-259/02)

535 Vispirms ir jānoraida *RZB* apgalvojums, ka atbildes uz lūgumiem sniegt informāciju kopumā ir jāņem vērā kā brīvprātīga sadarbība, jo Komisija attiecībā uz bankām nav pieņēmusi lēmumus atbilstoši Regulas Nr. 17 11. panta 5. punktam.

536 Gadījumā, ja lūgums sniegt informāciju atbilstoši Regulas Nr. 17 11. panta 1. un 2. punktam attiecas uz tādas informācijas iegūšanu, kuru Komisija var lūgt izpaust, pieņemot lēmumu atbilstoši minētā panta 5. punktam, tikai attiecīgā uzņēmuma sniegtas atbildes ātrums var tikt atzīts par brīvprātīgu. Komisijai ir jānovērtē, vai šis ātrums ir atvieglojis tās darbu tādā mērā, kas pamato naudas soda samazināšanu, un Paziņojums par sadarbību neuzliek pienākumu sistemātiski samazināt naudas sodu šī iemesla dēļ.

Par atbilžu uz lūgumiem sniegt informāciju brīvprātīgā rakstura novērtējumu

537 Jāatgādina, ka lūgumos sniegt informāciju, ko Komisija ir nosūtījusi dažādām bankām atbilstoši Regulas Nr. 17 11. panta 1. un 2. punktam, ir uzdots atšķirīgs skaits jautājumu, kas svārstās no 30 jautājumiem (*BA-CA*) līdz 3 jautājumiem (*ÖVAG* un *PSK-B*). Ar detalizētākajos lūgumos iekļautajiem jautājumiem, uz kuriem bankas ir atbildējušas, ir paredzēts panākt, ka:

— attiecībā uz īpašām dažu apaļo galdu sanāksmēm:

— tiek norādīti dalībnieki (vārds, uzņēmums, pie kura tas pieder, funkcijas);

— tiek iesniegti visi ar to saistītie iekšējie dokumenti (piezīmes, memorandi, protokoli);

— tiek aprakstīts sarunu saturs, ja tas neizriet no iesniegtajiem dokumentiem;

— attiecībā uz konkrēti minētām apaļā galda sanāksmēm:

— tiek norādīti to sanāksmju datumi, ieskaitot pirmās un pēdējās sanāksmes datumu, un tiek norādīti dalībnieki;

— tiek iesniegti visi ar tām saistītie dokumenti, ja tie netika iesniegti, jau veicot pārbaudes;

— attiecībā uz vispārīgi noteiktām apaļā galda sanāksmēm:

— tiek norādīti datumi, ieskaitot pirmās un pēdējās sanāksmes datumu, un dalībnieki;

— tiek iesniegti visi ar tām saistītie dokumenti, ja tie netika iesniegti, jau veicot pārbaudes;

— tiek aprakstīts sarunu saturs;

— attiecībā uz "citām iespējamām regulārām apaļā galda sanāksmēm": tiek norādīti datumi, ieskaitot pirmās un pēdējās sanāksmes datumi, un dalībnieki.

538 Lūgumos sniegt informāciju turklāt ir iekļauti šāda veida jautājumi:

— "Lūdzu, iesniegt visus protokolus, lietas materiālu piezīmes, saraksti vai citus dokumentus, kas attiecas uz jūsu uzņēmuma sanāksmēm, diskusijām vai citu saziņu ar citiem Austrijas kredītuzņēmumiem saistībā ar iepriekš minētajām apaļā galda sanāksmēm vai citām iespējamām apaļā galda sanāksmēm, kas notiek regulāri (neatkarīgi no tā, vai tie ir sagatavoti pirms šādas saziņas, tās laikā vai pēc tās). Lūdzu, norādīt datumus, ieskaitot pirmās un pēdējās sanāksmes datumu, un dalībniekus (vārds, uzņēmums, funkcija)" (seko dažu apaļā galda sanāksmju saraksts);

— "Lūdzu, iesniegt visus dokumentus (saraksti, norādījumus, memorandus, lietas materiālu piezīmes, apkārtrakstus utt.), kā arī jūsu uzņēmuma publiskus paziņojumus, kas saistīti ar izmaiņām aktīvo un pasīvo darījumu nosacījumos, reklāmas pasākumiem, komisijas maksu strukturizēšanu un "likmju indeksācijas klauzulas" ieviešanu laika posmā no 1994. gada janvāra līdz šim brīdim".

539 No pastāvīgās judikatūras izriet, ka Komisija nevar, izsakot lūgumu sniegt informāciju atbilstoši Regulas Nr. 17 11. panta 5. punktam, uzlikt uzņēmumam pienākumu sniegt atbildes, ar kurām tam nāktos atzīt pārkāpumu, kura pastāvēšana ir jāpierāda Komisijai (Tiesas 1989. gada 18. oktobra spriedums lietā 374/87 *Orkem*/Komisija, *Recueil*, 3283. lpp., 35. punkts; Pirmās instances tiesas 2001. gada 20. februāra spriedums lietā T-112/98 *Mannesmannröhren-Werke*/Komisija, *Recueil*, II-729. lpp., 67. punkts). Tai tomēr ir tiesības uzlikt uzņēmumiem pienākumu iesniegt visu nepieciešamo informāciju par faktiem, kas tiem varētu būt zināmi, un vajadzības gadījumā iesniegt ar šo informāciju saistītos dokumentus, kuri ir to rīcībā, pat ja tos var izmantot, lai konstatētu ar konkurenci nesaderīgu rīcību. Tādējādi Komisija var likt uzņēmumiem atbildēt uz faktiskiem jautājumiem un lūgt iesniegt jau iepriekš pastāvējušus dokumentus (iepriekš minētais spriedums lietā *Orkem*/Komisija, 34. punkts, un iepriekš minētais spriedums lietā *Mannesmannröhren-Werke*/Komisija, 65. punkts).

540 Savukārt ar tiesībām uz aizstāvību nav saderīgi lūgumi, kuros uzņēmums tiek aicināts aprakstīt sanāksmju, kurās tas ir piedalījies, priekšmetu un norisi, kā arī šo sanāksmju rezultātus vai secinājumus, ja pastāv aizdomas, ka minēto sanāksmju priekšmets ierobežo konkurenci, ņemot vērā, ka ar šiem lūgumiem attiecīgajam uzņēmumam var tikt uzlikts pienākums atzīt savu dalību Kopienu konkurences tiesību normu pārkāpumā (skat. šī sprieduma 539. punktā minēto spriedumu lietā *Mannesmannröhren-Werke*/Komisija, 71.–73. punkts un tajos minētā judikatūra, un šī sprieduma 331. punktā minēto spriedumu lietā *Tokai I*, 402., 403., 406. un 407. punkts).

541 No tā izriet, ka Komisijai bija leģitīmas tiesības, izsakot lūgumus sniegt informāciju atbilstoši Regulas Nr. 17 11. panta 5. punktam, prasīt bankām norādīt apaļā galda sanāksmju datumus un to dalībniekus. Tas attiecas ne tikai uz tām apaļā galda sanāksmēm, attiecībā uz kurām Komisijas rīcībā pēc veiktajām pārbaudēm bija tāda precīza informācija kā to nosaukums un dažu sanāksmju datumi, bet arī uz visām citām apaļā galda sanāksmēm, ņemot vērā, ka pēc veiktajām pārbaudēm Komisijas rīcībā bija daudzi pierādījumi par to, ka pastāv nolīgumu kopums, kas organizēts ļoti daudzās apaļā galda sanāksmēs, kuras attiecas uz visiem banku produktiem. Šajos apstākļos atbildes uz lūgumiem sniegt faktisku informāciju par visām apaļā galda sanāksmēm nevar atzīt par brīvprātīgām, un Komisija nav pieļāvusi nevienu kļūdu tiesību piemērošanā, atsakoties tās ņemt vērā kā brīvprātīgu sadarbību.

542 No Apstrīdētā lēmuma 546. apsvēruma izriet, ka Komisija ir atzinusi, ka atbildes uz jautājumiem par slepeno sanāksmju saturu ir brīvprātīgas.

543 Attiecībā uz to, vai Komisija ir pieļāvusi kļūdu tiesību piemērošanā, Apstrīdētā lēmuma 546. apsvērumā atzīstot, ka dokumentu nodošana, izpildot lūgumus sniegt informāciju, nebija brīvprātīga, ir jāatgādina, ka, lai saglabātu Regulas Nr. 17 11. panta 2. un 5. punkta lietderīgo iedarbību, Komisijai ir tiesības uzlikt uzņēmumam pienākumu iesniegt visu nepieciešamo informāciju par faktiem, kas

tam var būt zināma, un vajadzības gadījumā tai iesniegt ar šo informāciju saistītos dokumentus, kas ir tā rīcībā, pat ja tos var izmantot, lai konstatētu ar konkurenci nesaderīgu rīcību, ko ir īstenojis šis vai kāds cits uzņēmums (šī sprieduma 539. punktā minētais spriedums lietā *Orkem*/Komisija, 34. punkts, Tiesas 2006. gada 29. jūnija spriedums lietā C-301/04 P Komisija/*SGL Carbon*, Krājums, I-5915. lpp., 41. punkts, un šī sprieduma 539. punktā minētais spriedums lietā *Mannesmannröhren-Werke*/Komisija, 65. punkts).

544 No tā izriet, ka ar tām sanāksmēm saistīto dokumentu iesniegšanu, kas ir paredzētas lūgumos sniegt informāciju, nevar atzīt par brīvprātīgu sadarbību, jo Komisijai bija tiesības ar lūgumu sniegt informāciju atbilstoši Regulas Nr. 17 11. panta 5. punktam uzlikt bankām pienākumu iesniegt šos dokumentus (šī sprieduma 543. punktā minētais spriedums lietā Komisija/*SGL Carbon*, 44. punkts). Tādējādi iebildumam, kas ir balstīts uz Komisijas pieļautu kļūdu tiesību piemērošanā attiecībā uz to, ka šie dokumenti tika iesniegti brīvprātīgi, nevar piekrist.

545 Katrā ziņā tas pats attiecas uz gadījumu, kad atšķirīgi tiek novērtēts minēto dokumentu iesniegšanas brīvprātīgais raksturs.

546 Tas, ka dokumenti, ko bankas iesniegušas atbilstoši lūgumiem sniegt informāciju, tiek uzskatīti par brīvprātīgu sadarbību, šajā gadījumā nevar būt pamats tam, lai naudas sodu samazinātu par vairāk nekā 10 %, ko Komisija jau ir darījusi Apstrīdētajā lēmumā.

547 Šajā sakarā no *BAWAG*, *PSK*, *Erste* un Komisijas atbildēm uz Pirmās instances tiesas jautājumiem, kuru pareizību pārējās prasītājas nav apstrīdējušas, izriet, ka pēc veiktajām pārbaudēm Komisijas rīcībā bija tādu dokumentu kopijas apmēram uz 5000 lappusēm, ar kuriem varēja pierādīt aizliegtās vienošanās pastāvēšanu, darbību, dalībniekus, ilgumu un piemērojamību "club Lombard" ietvaros un noteikt

svarīgākās apaļā galda sanāksmes. Kaut arī, izpildot lūgumus sniegt informāciju, tika iesniegti dokumenti uz 11 000 lappusēm, prasītājas neapstrīd, ka vairākas daudzu dokumentu kopijas ir iekļautas lietas materiālos un ka, izpildot lūgumus sniegt informāciju, tika iesniegti daudzi dokumenti, kas Komisijas rīcībā bija jau pēc pārbaudēm. Turklāt, atbildot uz Pirmās instances tiesas jautājumiem, prasītājas nav precizējušas, kāda bija to dokumentu daļa, kas tika iesniegti, izpildot lūgumus sniegt informāciju, bet kas netika iegūti pārbaužu laikā un kuru iesniegšana bija pielīdzināma pārkāpuma atzīšanai.

548 Šajā sakarā no *Erste* iesniegtās tabulas, ko neapstrīd pārējie lietas dalībnieki, izriet, ka 44 % no Apstrīdētajā lēmumā iekļautajiem dokumentu citātiem ir ņemti no pārbaudēs iegūtajiem dokumentiem. Tas pierāda, ka šiem dokumentiem bija nozīme pārkāpuma konstatēšanā. To apstiprina ļoti sīki izklāstītie lūgumi sniegt informāciju, ko Komisija varēja izteikt bankām. Šie lūgumi norāda, ka Komisija bija atklājusi norādes vai pierādījumus, kas liecināja par ļoti lielo apaļā galda sanāksmju skaitu. Jāpiebilst — kaut arī Komisija ir uzdevusi daudzus jautājumus, uz kuriem lietas dalībniekiem nevarēja likt atbildēt, ko tā neapstrīd, tas neattiecas uz jautājumiem par sanāksmju datumiem un dalībnieku vārdiem. Līdz ar to prasītājām varēja likt sniegt Komisijai informāciju, kas tai ļauj pārbaudēs iegūtos dokumentus sasaistīt ar dažādām apaļā galda sanāksmēm un tādējādi novērtēt to nozīmi un to pierādījumu spēku.

549 Jāpiebilst, ka tas, ka Apstrīdētajā lēmumā Komisija ir citējusi dokumentus, kas tika iesniegti, izpildot lūgumus sniegt informāciju, nepierāda, ka tās rīcībā šo dokumentu nebija pēc pārbaudes veikšanas. Komisija, nevienam neiebilstot, ir apstiprinājusi, ka tā bija izvēlējusies citēt prasītāju iesniegtos dokumentus tāpēc, ka tie bija sakārtoti noteiktā kārtībā, neatkarīgi no tā, vai tie jau iepriekš bija iekļauti lietas materiālos.

550 Turklāt tās prasītājas, kas ir analizējušas minētajiem dokumentiem piemītošo pierādījumu spēku, ir norādījušas tikai dažus dokumentus, kuriem tās atzīst augstu pierādījumu spēku. Tādējādi *BAWAG* un *PSK* norāda, ka 37 dokumentiem, ko tās iesniegušas, izpildot lūgumus sniegt informāciju, no apmēram 900 Apstrīdētajā lēmumā citētajiem dokumentiem, piemīt augsts pierādījumu spēks. Tās tomēr nenorāda, ka šie dokumenti bija nepieciešami, lai Apstrīdētajā lēmumā izdarītu būtiskus secinājumus.

551 No iepriekš izklāstītā izriet, ka prasītājas nav pierādījušas ne to, ka dokumenti, kas iesniegti, izpildot lūgumus sniegt informāciju, bija nepieciešami, lai Komisija varētu noteikt visas galvenās apaļā galda sanāksmes, ne arī ka šādu dokumentu neesamības gadījumā, ar pārbaudēs iegūtajiem pierādījumiem nepietiktu, lai pierādītu pārkāpuma galvenos elementus un lai pieņemtu lēmumu par naudas soda uzlikšanu.

c) Par kopīgā faktu izklāsta novērtējumu

552 Apstrīdētā lēmuma 553. apsvērumā Komisija ir atzinusi, ka kopīgajā faktu izklāstā bankas brīvprātīgi ir sniegušas informāciju, kas ir plašāka par to, kuru tā lūgusi sniegt.

553 Šādas sadarbības ņemšanu vērā padarot atkarīgu no tā, vai "jaunu faktu" paziņošanai vai paskaidrojumiem, kas ļauj labāk iepazīt lietu, ir kāda papildu nozīme, Komisija nav pārsniegusi izvērtēšanas pilnvaras, kuras tai ir piešķirtas, lai atbilstoši Paziņojuma par sadarbību D 2. punkta pirmajam ievilkumam novērtētu, vai sadarbība "palīdz apstiprināt izdarītā pārkāpuma esamību". Ne Paziņojums par sadarbību, ne šī sprieduma 530. punktā minētā judikatūra neuzliek Komisijai pienākumu samazināt naudas sodu tikai tāpēc vien, ka, veicot izmeklēšanu, tā ir saņēmusi praktisku vai materiāltehnisku palīdzību.

554 Attiecībā uz to, vai Komisija, novērtējot šīs sadarbības apmēru un vērtību, nav ņēmusi vērā, cik lielā mērā kopīgajam faktu izklāstam pielikumā iekļautie dokumenti bija "jauni" salīdzinājumā ar tiem, kas pievienoti, atbildot uz lūgumiem sniegt informāciju, ir jāatgādina, ka administratīvās procedūras laikā bankas uzskatīja, ka tās nevarēja Komisijai sniegt šajā sakarā pieprasītos precizējumus (skat. šī sprieduma 19. punktu). Šajos apstākļos Komisijai nevar pārmest, ka tā šajā sakarā ir pieļāvusi kādu kļūdu.

555 Komisijai ir likumīgas tiesības, novērtējot banku brīvprātīgas sadarbības lietderību, ņemt vērā to, ka kopā ar kopīgo faktu izklāstu bankas tai nav iesniegušas visus ar apaļā galda sanāksmēm saistītos dokumentus (skat. šī sprieduma 515. punktu). Tas, ka kopīgā faktu izklāsta pielikumi bija nepilnīgi, ietekmēja šī dokumenta ticamību un samazināja tā lietderību Komisijas darbā.

556 Komisijai bija jānoskaidro arī tas, vai kopīgajā faktu izklāstā sniegtie paskaidrojumi tai ļāva labāk izprast lietu, un Pirmās instances tiesa šo novērtējumu var atcelt tikai acīmredzamas kļūdas gadījumā. Šajā sakarā Komisijai bija tiesības uzskatīt, ka bankas šo dokumentu bija izmantojušas, lai atspoguļotu savu viedokli par apaļā galda sanāksmēm, un tādējādi to uzskatīt par līdzekli aizstāvībai. Nav nekas neparasts un nelikumīgs, ka uzņēmums, attiecībā uz kuru Komisija veic izmeklēšanu, rīkojas šādā veidā. No tā izriet, ka šāds dokuments pat neatkarīgi no tā konkrētā satura, nevar nodrošināt to, ka Komisijai pašai nav jāveic lietas izpēte, kā arī faktu un pierādījumu analīze un novērtējums.

557 Šajos apstākļos tas, ka, sagatavojot Apstrīdēto lēmumu, Komisija drīzāk ir izmantojusi to banku iesniegto dokumentu kopijas, kas noteiktā kārtībā bija iekļauti kopīgā faktu izklāsta pielikumā, nevis kopijas, kuras tā pati bija ieguvusi ar pārbaužu un lūgumu sniegt informāciju palīdzību, kā arī kopīgā faktu izklāsta redakcionālo

daļu, nepierāda, ka sniegtie paskaidrojumi ir atvieglojuši Komisijas darbu, izskatot lietas materiālus pēc būtības, pat ja Komisijas veiktā lietas materiālu izskatīšana varēja tikt atvieglota tehniskā ziņā.

558 Tādējādi prasītāju iebildumi par to, kā Komisija ir novērtējusi kopīgo faktu izklāstu, ir jānoraida.

d) Par īpašajiem *RZB* un *BA-CA* iebildumiem

Par to, ka *RZB* ir atzinusi, ka pārkāpuma mērķis nav saderīgs ar konkurenci

559 Jānoraida *RZB* apgalvojums, ka Komisijai bija jāņem vērā, ka tā bija skaidri atzinusi ar konkurenci nesaderīgo mērķi. Tas, ka tiek atzīta aizliegtās vienošanās esamība, protams, Komisijas darbu izmeklēšanas veikšanā var atvieglot vairāk nekā vienkārša faktu atzīšana, līdz ar to Komisija var atšķirīgi attiekties pret tiem uzņēmumiem, kas ir atzinuši faktus, salīdzinājumā ar tiem, kuri ir atzinuši arī aizliegtās vienošanās pastāvēšanu (šī sprieduma 333. punktā minētais spriedums lietā *KTS*, 270. punkts). Komisijai tomēr nav pienākuma veikt šādu nošķiršanu. Katrā atsevišķā gadījumā Komisijai ir jānovērtē, vai šāda atzīšana faktiski ir atvieglojusi tās darbu. Ar konkurenci nesaderīgais mērķis, ar kādu šajā gadījumā tika īstenota rīcība, attiecībā uz lielāko daļu no sanāksmēm, kuru norisi ir atzinušas visas bankas, izriet no paša šo sanāksmju priekšmeta, proti, vienoties par cenām vai citiem konkurences rādītājiem. Skaidrai šī mērķa atzīšanai šajā sakarā nav nekādas nozīmes. Tādējādi Komisijai šajā gadījumā šī iemesla dēļ nebija jāsamazina naudas sods.

Par papildu apstākļiem, uz kuriem atsaucas *BA-CA*

560 Attiecībā uz 33 mapēm, kurās ir iekļauti dokumenti uz vairāk nekā 10 000 lappusēm, ko *BA-CA* ir nosūtījusi Komisijai 1999. gada aprīlī, ir jāatgādina, ka visas bankas, iesniedzot kopīgo faktu izklāstu, ir mēģinājušas vienādā veidā sadarboties izmeklēšanā, līdz ar to, lai, piemērojot Paziņojumu par sadarbību, būtu ievērots vienlīdzīgas attieksmes princips, iespējamam naudas soda samazinājumam šajā sakarā ir jābūt identiskam visām bankām (šī sprieduma 333. punktā minētais spriedums lietā *KTS*, 270. punkts). Šajos apstākļos tas, ka kāda no bankām ir iesniegusi papildu dokumentus, var pamatot vēlāku tās naudas soda atsevišķu samazināšanu tikai tad, ja šādas sadarbības rezultātā faktiski ir atklājušies jauni un noderīgi apstākļi salīdzinājumā ar tiem, ko kopīgi bija iesnieguši visi uzņēmumi. Turklāt, kā Komisija pamatoti ir norādījusi, šo papildu dokumentu vērtība ir apgriezti proporcionāla kopīgā faktu izklāsta vērtībai: ja šis izklāsts bija izsmeļošs, *BA-CA* iesniegtajiem jaunajiem dokumentiem nevarēja būt lielas nozīmes, jo pretējā gadījumā kopīgā faktu izklāsta lietderība būtu jāuzskata par nelielu.

561 Šajā sakarā no *BA-CA* atbildēm uz Pirmās instances tiesas jautājumiem izriet, ka no iesniegtajiem dokumentiem uz vairāk nekā 10 000 lappusēm Apstrīdētajā lēmumā bija citēti 33 dokumenti. Brīvprātīgas sadarbības nozīme nav atkarīga no iesniegto dokumentu skaita, bet no to izmantojamības un lietderības pārkāpuma konstatēšanā. Nevar automātiski atzīt, ka dokumentu iesniegšana uz vairāk nekā 10 000 lappusēm, no kuriem tikai 33 ir tādi, ar kuriem ir pamatots Apstrīdētais lēmums, ir atvieglojusi Komisijas darbu. Kaut arī *BA-CA* iesniegtie dokumenti varēja sekmēt pārkāpuma konstatēšanu, tos pat necitējot Apstrīdētajā lēmumā, dokumentu izmantošana ir būtiska norāde par to lietderību, ko *BA-CA* cita starpā pati ir apgalvojusi savos procesuālajos rakstos. Ņemot vērā, ka saskaņā ar *BA-CA* sniegtajiem paskaidrojumiem ar faktu izklāstu saistītajā Apstrīdētā lēmuma daļā Komisija ir citējusi 892 dokumentus, *BA-CA* iesniegto papildu dokumentu lietderīgums ir jāuzskata par ierobežotu. Tā tas ir vēl jo vairāk tāpēc, ka *BA-CA* neapgalvo, ka 1999. gada aprīlī iesniegtajiem dokumentiem būtu bijusi izšķiroša nozīme būtisku secinājumu izdarīšanai Apstrīdētajā lēmumā. *BA-CA*, protams, apgalvo, ka 21 gadījumā Apstrīdētajā lēmumā izdarītie secinājumi ir pamatoti tikai ar kādu no dokumentiem, ko tā iesniegusi 1999. gada aprīlī. Tomēr sešos no šiem

gadījumiem *BA-CA* norādītais dokuments bija citēts kopā ar citiem dokumentiem, prasītājai nesniedzot precizējumus, kas ļautu pārbaudīt, kāda bija dažādu dokumentu attiecīgā nozīme. Divos citos gadījumos *BA-CA* dokumenti attiecas uz apspriedēm, kuru nozīme vispārējās aizliegtās vienošanās ietvaros ir otršķirīga (Apstrīdētā lēmuma 65. un 66. apsvērums), un vienā gadījumā runa ir par vienu no vairākiem vienas un tās pašas sanāksmes protokoliem (Apstrīdētā lēmuma 248. apsvērums).

562 Šajos apstākļos Komisijai nebija pienākuma šajā sakarā noteikt *BA-CA* naudas soda papildu samazinājumu.

563 Lai pierādītu, ka Komisija ir izmantojusi *BA-CA* iesniegtos dokumentus, tā lūdz Pirmās instances tiesu kā liecinieku uzklausīt Komisijas ierēdni, kas pamatā ir atbildīgs par Apstrīdētā lēmuma sagatavošanu. Ņemot vērā, ka šo dokumentu izmantošana pati par sevi nepierāda, ka to iesniegšana būtiski ir atvieglojusi Komisijas darbu, šis pierādījums nav tieši izmantojams, lai novērtētu minēto dokumentu lietderību. Līdz ar to šis pieteikums par pierādījumu savākšanas pasākumiem nevar tikt apmierināts.

564 *BA-CA* arī nepamatoti apgalvo, ka Komisijai par sadarbību bija jāuzskata tās atbilde uz paziņojumu par iebildumiem. Šīs atbildes galvenais mērķis ir dot uzņēmumam iespēju aizstāvēt savas tiesības, tāpēc tās saturs Komisijai ir jāpārbauda ļoti uzmanīgi. Šādas atbildes ietekme uz Komisijas pieņemtu lēmumu pierāda, ka tā ir izpildījusi savu aizstāvības funkciju, bet nenozīmē, ka tai ir bijusi papildu nozīme, ne arī ka tā ir atvieglojusi iestādes darbu.

e) Secinājums

565 No iepriekš izklāstītajiem apsvērumiem izriet, ka pamati, kas ir balstīti uz Paziņojuma par sadarbību neņemšanu vērā, ir jānoraida.

566 Ņemot vērā pārkāpuma smagumu, salīdzinājumā ar kuru Komisijas noteikto naudas sodu apmērs nešķiet pārāk augsts, Pirmās instances tiesa, īstenojot savu neierobežoto kompetenci, uzskata, ka prasītāju sadarbība šajā gadījumā nepamato tām uzlikto naudas sodu papildu samazināšanu.

G — *Par procesuālo normu pārkāpumu (lieta T-271/02)*

567 *ÖVAG* un *NÖ-Hypo* pakārtoti izteikto lūgumu, kura mērķis ir panākt, ka tiek samazināti tām uzliktie naudas sodi, ņemot vērā, ka *FPÖ* tika prettiesiski dota atļauja piedalīties kā sūdzības iesniedzējam un šai politiskajai partijai tika darīti zināmi iebildumi, nevar apmierināt.

568 Ir skaidrs, ka reizēm daži procesuāli pārkāpumi var pamatot naudas soda samazināšanu, pat ja to rezultātā nevar atcelt Apstrīdēto lēmumu (Tiesas 1998. gada 17. decembra spriedums lietā C-185/95 P *Baustahlgewebe*/Komisija, *Recueil*, I-8417. lpp., 26.–48. punkts).

569 Tomēr tikai tādi procesuāli pārkāpumi, kas var būtiski apdraudēt tā lietas dalībnieka intereses, kurš uz tiem atsaucas, var pamatot naudas soda samazināšanu (šī

sprieduma 568. punktā minētais spriedums lietā *Baustahlgewebe*/Komisija, 30. punkts). Par tādu īpaši var atzīt gadījumu, kad ir izdarīti pārkāpumi, kas rada Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas pārkāpumu. Šajā gadījumā netiek apgalvots, ka ir izdarīts šāds pārkāpums, un arī no lietas materiāliem neizriet, ka banku kritizētā Komisijas rīcība atšķirībā no politiskās partijas *FPÖ* rīcības, par kuru nevar vainot Komisiju, būtu varējusi būtiski kaitēt to interesēm. Tā kā Pirmās instances tiesai nav jālemj par Komisijas rīcības prettiesiskumu, ir jāsecina, ka iespējamie pārkāpumi, kuri tiek aplūkoti šajā gadījumā, pat ja tie ir pierādīti, nav pietiekami smagi, lai pamatotu naudas soda samazināšanu.

H — *Secinājums par lūgumiem, kuru mērķis ir panākt naudas sodu samazināšanu*

570 No iepriekš izklāstītajiem apsvērumiem izriet, ka prasītāju norādītie pamati, kuru mērķis ir panākt, ka, pārbaudot likumību, tiek samazināti naudas sodi, ir jānoraida, izņemot tos, kas attiecas uz to secinājumu pareizību, kuri ir saistīti ar *PSK* un *PSK-B* kopīgo tirgus daļu (skat. šī sprieduma 446.–452. punktu). Turklāt Pirmās instances tiesa, īstenojot savu neierobežoto kompetenci, uzskata, ka naudas sodi nav jāsamazina citu iemeslu dēļ.

571 Attiecībā uz kopīgā naudas soda apmēru, kas ir jānosaka *PSK* un *PSK-B*, Pirmās instances tiesa, īstenojot savu neierobežoto kompetenci un ņemot vērā pārkāpuma ilgumu un banku sadarbību ar Komisiju, uzskata, ka naudas soda galīgais apmērs, kas tika noteikts lēmuma 560. apsvērumā un 3. pantā attiecībā uz *PSK* (ieskaitot *PSK-B*), ir jāsamazina uz pusi. Tādējādi *PSK* un *PSK-B* uzliktais kopīgais naudas sods ir jānosaka EUR 3 795 000 apmērā.

V — *Par Komisijas lūgumu palielināt RZB uzlikto naudas sodu*

572 Lietā T-259/02 Komisija ir lūgusi Pirmās instances tiesu palielināt *RZB* uzlikto naudas sodu, jo prasības pieteikumā tā pirmoreiz ir apstrīdējusi to, ka starp bankām ir noslēgti nolīgumi par pārrobežu maksājumiem, darbībām ar dokumentiem, kā arī vērtspapīru pirkšanu un pārdošanu.

573 Šajā sakarā svarīgi ir noskaidrot, vai *RZB* rīcības rezultātā Komisija pretēji visām pamatotām cerībām, kas saistītas ar *RZB* sadarbību administratīvās procedūras laikā, bija spiesta sagatavot aizsardzību un paust to Pirmās instances tiesā sakarā ar to ka, *RZB* apstrīdēja prettiesiskos faktus, attiecībā uz kuriem tā pamatoti bija uzskatījusi, ka *RZB* tos vairs neapšauba.

574 *RZB* apšaubīto punktu nozīme Apstrīdētā lēmuma struktūrā ir minimāla. Pretēji tam, ko apgalvo *RZB*, iepriekš minēto nolīgumu par pārrobežu darījumiem esamībai nav izšķirošas nozīmes, lai varētu konstatēt Apstrīdētajā lēmumā paredzētās aizliegtās vienošanās spēju ietekmēt tirdzniecību starp dalībvalstīm (skat. šī sprieduma 177. un 178. punktu).

575 Komisija savai atbildei uz šo *RZB* argumentu ir veltījusi sava iebildumu raksta trīs punktus. Vispirms tā ir īsumā izklāstījusi prasītājas argumentāciju, pēc tam tā ir atgādinājusi, ka *RZB* bija paziņojusi, ka neapstrīdēs faktus, un, visbeidzot, tā ir apgalvojusi, ka Apstrīdētajā lēmumā ir pierādījusi nolīgumu esamību, jo *RZB* apstrīdēto dokumentu mērķis nebija sniegt šādus pierādījumus, bet sniegt piemērus par pārrobežu maksājumiem. Līdz ar to šādas aizstāvības sagatavošana nevarēja radīt Komisijai īpašas pūles.

576 Šajos apstākļos šajā gadījumā nav pamata palielināt naudas sodu.

Par prasījumiem atcelt lēmumus ļaut *FPÖ* piedalīties kā sūdzības iesniedzējai un nodot tai paziņojumus par iebildumiem (lieta T-271/02)

577 Pakārtotā prasījumu daļa, ko ir izteikušas *ÖVAG* un *NÖ-Hypo* un kuras mērķis ir panākt, ka tiek atcelti lēmumi ļaut *FPÖ* piedalīties administratīvajā procedūrā un tai darīt zināmus iebildumus, ir jānoraida kā novēlota. Atbildot uz Pirmās instances tiesas jautājumiem, *ÖVAG* un *NÖ-Hypo* ir norādījušas, ka par atļauju *FPÖ* piedalīties procedūrā un par nodomu tai darīt zināmus iebildumus tās tika informētas ar Komisijas 1999. gada 5. novembra vēstuli, kaut gan Komisija apgalvo, ka tā šo informāciju nodevusi ar 2001. gada 27. marta vēstuli. Prasība lietā T-271/02 tika celta 2002. gada 2. septembrī un tādējādi tā katrā ziņā ir iesniegta pēc termiņa, kas attiecas uz šiem lēmumiem.

Par tiesāšanās izdevumiem

578 Atbilstoši Reglamenta 87. panta 2. punktam lietas dalībniekam, kuram spriedums ir nelabvēlīgs, piespriež atlīdzināt tiesāšanās izdevumus, ja to ir prasījis lietas dalībnieks, kuram spriedums ir labvēlīgs. Tā kā prasītājām lietās no T-260/02 līdz T-262/02, T-264/02 un T-271/02 spriedums ir nelabvēlīgs, tām jāpiespriež atlīdzināt tiesāšanās izdevumus saskaņā ar atbildētāja prasījumiem.

579 Attiecībā uz lietām T-259/02 un T-263/03 no Reglamenta 87. panta 3. punkta izriet, ka, ja abiem lietas dalībniekiem spriedums ir daļēji labvēlīgs un daļēji nelabvēlīgs, Pirmās instances tiesa var nolemt, ka tiesāšanās izdevumi ir jāsadala vai ka lietas dalībnieki sedz savus tiesāšanās izdevumus paši.

580 Lietā T-259/02 prasītājai spriedums ir nelabvēlīgs, bet Komisijai spriedums ir nelabvēlīgs saistībā ar tās pretprasību. Tā kā pretprasībā naudas sodu bija lūgts palielināt tikai par 10 %, jāsecina, ka prasītājai galvenokārt spriedums ir nelabvēlīgs. Šajos apstākļos ir jālemj, ka *RZB* sedz pati savus tiesāšanās izdevumus un atlīdzina 90 % no Komisijas tiesāšanās izdevumiem, bet Komisija sedz 10 % no saviem tiesāšanās izdevumiem.

581 Lietā T-263/02 ir jānolemj, ka katrs lietas dalībnieks sedz savus tiesāšanās izdevumus pats.

Ar šādu pamatojumu

PIRMĀS INSTANCES TIESA (otrā palāta)

nospriež:

1) lietā 263/02 līdz EUR 3 795 000 tiek samazināts naudas soda apmērs, kas uzlikts *Österreichische Postsparkasse AG*, kuras tiesības ir pārņēmusi prasītāja, ar 3. pantu Komisijas 2002. gada 11. jūnija Lēmumā 2004/138/EK par EK līguma 81. panta piemērošanas procedūru (Lieta COMP/36.571/D-1 Austrijas bankas — "club Lombard");

2) pārējā daļā prasību noraidīt;

3) lietā T-259/02 Komisijas pretprasību noraidīt;

4) lietās no T-260/02 līdz T-262/02, T-264/02 un T-271/02 prasītājas atlīdzina tiesāšanās izdevumus;

5) lietā T-259/02 prasītāja sedz pati savus tiesāšanās izdevumus un atlīdzina 90 % no Komisijas tiesāšanās izdevumiem. Komisija sedz 10 % no saviem tiesāšanās izdevumiem;

6) lietā T-263/02 katrs lietas dalībnieks sedz savus tiesāšanās izdevumus pats.

Pirrung Forwood Papasavvas

Pasludināts atklātā tiesas sēdē Luksemburgā 2006. gada 14. decembrī.

Sekretārs

E. Coulon

Priekšsēdētājs

J. Pirrung

Satura rādītājs

Prāvas priekšvēsture ..... II - 5203

I — Prāvas priekšmets ..... II - 5203

II — Prasītājas ..... II - 5205

A — *Erste* (lieta T-264/02) ..... II - 5206

B — *RZB* (lieta T-259/02) ..... II - 5206

C — *RLB* (lieta T-262/02) ..... II - 5207

D — *BA-CA* (lieta T-260/02) ..... II - 5207

E — *Anteilsverwaltung BAWAG PSK AG* (lieta T-261/02) un *BAWAG PSK Bank für Arbeit und Wirtschaft und Österreichische Postsparkasse AG* (lieta T-263/02) ..... II - 5207

F — *ÖVAG* un *NÖ-Hypo* (lieta T-271/02) ..... II - 5208

III — Administratīvā procedūra ..... II - 5209

IV — Apstrīdētais lēmums ..... II - 5211

A — Vispārīgs izklāsts ..... II - 5211

B — Secinājumi attiecībā uz aizliegtās vienošanās kontekstu, dažādām apaļā galda sanāksmēm, to savstarpēju saistību un jumta sabiedrību nozīmi II - 5212

C — Banku argumentu pārbaude un juridiskais vērtējums ..... II - 5216

D — Rīkojums izbeigt pārkāpumu un naudas sodu aprēķināšana ..... II - 5218

Process un lietas dalībnieku prasījumi ..... II - 5219

Par *BAWAG* (lieta T-261/02) un PSK (lieta T-263/02) reorganizācijas sekām ..... II - 5225

Juridiskais pamatojums ..... II - 5227

I — Par lūgumiem atcelt Apstrīdēto lēmumu kopumā ..... II - 5227

A — Par pamatiem, kas ir balstīti uz procesuālo normu pārkāpumiem ..... II - 5227

1. Par uzklausīšanas amatpersonas nobeiguma ziņojumu (lietas T-260/02, T-261/02 un T-263/02) ..... II - 5227

a) Prasītāju argumenti ..... II - 5227

b) Pirmās instances tiesas vērtējums ..... II - 5228

2. Par statusu, kāds politiskajai partijai FPÖ tika piešķirts administratīvās procedūras laikā (lietas T-260/02 un T-271/02) ..... II - 5232

a) Lietas dalībnieku argumenti ..... II - 5232

b) Pirmās instances tiesas vērtējums ..... II - 5233

3. Secinājums ..... II - 5236

B — Par pamatiem, kas balstīti uz nolīgumu nepareizu vērtējumu ..... II - 5237

1. Ievada apsvērumi ..... II - 5237

2. Par apaļā galda sanāksmju kā vienota pārkāpuma kvalifikāciju (lietas no T-261/02 līdz T-263/02 un T-271/02) ..... II - 5238

a) Lietas dalībnieku argumenti ..... II - 5238

b) Pirmās instances tiesas vērtējums ..... II - 5238

C — Par Apstrīdētā lēmuma adresātu izvēli (lieta T-271/02) ..... II - 5244

1. Lietas dalībnieku argumenti ..... II - 5244

a) Prasītāju argumenti ..... II - 5244

b) Komisijas argumenti ..... II - 5246

2. Pirmās instances tiesas vērtējums ..... II - 5247

a) Par Komisijas piemērotajiem kritērijiem un uzņēmumu izmēru II - 5247

b) Par galveno apaļā galda sanāksmju noteikšanu ..... II - 5248

Par pamatojumu ..... II - 5248

Par apaļā galda sanāksmju nozīmes novērtējumu un par "nelielo banku grupu" ..... II - 5249

c) Par *ÖVAG* un *NÖ-Hypo* dalības galvenajās apaļā galda sanāksmēs biežumu ..... II - 5250

d) Secinājums ..... II - 5251

D — Par pierādījumu iesniegšanu, izmantojot 1994. gada dokumentus (lieta T-271/02) ..... II - 5251

1. Lietas dalībnieku argumenti ..... II - 5251

2. Pirmās instances tiesas vērtējums ..... II - 5251

E — Par pamatiem, kas balstīti uz apaļā galda sanāksmju ietekmes uz tirdzniecību neesamību ..... II - 5252

1. Ievada apsvērumi ..... II - 5252

2. Par kritērija, kas saistīts ar spēju ietekmēt tirdzniecību starp dalībvalstīm, interpretāciju un tā piemērošanu šajā gadījumā ..... II - 5254

a) Lietas dalībnieku argumenti ..... II - 5254

b) Pirmās instances tiesas vērtējums ..... II - 5256

Par principiem, kas reglamentē spējas ietekmēt tirdzniecību starp dalībvalstīm novērtēšanu ..... II - 5256

Par apaļā galda sanāksmju pārrobežu ietekmes vispārīgu pārbaudi ..... II - 5259

Par aizliegtas vienošanās, kas attiecas uz visu dalībvalsts teritoriju, spēju ietekmēt tirdzniecību starp dalībvalstīm ..... II - 5263

c) Secinājums ..... II - 5265

3. *RLB* īpašais gadījums (lieta T-262/02) ..... II - 5265

a) Lietas dalībnieku argumenti ..... II - 5265

b) Pirmās instances tiesas vērtējums ..... II - 5265

II — Par lūgumiem atcelt Apstrīdētā lēmuma 2. pantu (lietas T-259/02, T-264/02 un T-271/02) ..... II - 5268

A — Prasītāju argumenti ..... II - 5268

B — Pirmās instances tiesas vērtējums ..... II - 5268

III — Par lūgumiem atcelt Apstrīdētā lēmuma 3. pantu ..... II - 5269

A — Vainas neesamība (lietas no T-261/02 līdz T-263/02, T-264/02 un T-271/02) ..... II - 5269

1. Lietas dalībnieku argumenti ..... II - 5269

2. Pirmās instances tiesas vērtējums ..... II - 5270

B — Iespēja nolīgumiem piemērot izņēmumu (lietas T-262/02 un T-271/02) II - 5272

1. Lietas dalībnieku argumenti ..... II - 5272

2. Pirmās instances tiesas vērtējums ..... II - 5273

C — Secinājums ..... II - 5273

IV — Par lūgumiem samazināt uzliktos naudas sodus ..... II - 5274

A — Ievada apsvērumi ..... II - 5274

1. Par Pamatnostādņu un Paziņojuma par sadarbību piemērojamību . II - 5274

a) Par iespējamo atpakaļejoša spēka aizlieguma pārkāpumu (lieta T-264/02) ..... II - 5274

b) Par to, vai Pamatnostādnes un Paziņojums par sadarbību ir izmantojams, tiesai pārbaudot Apstrīdēto lēmumu ..... II - 5275

2. Par saistību starp prasītāju iebildumiem ..... II - 5277

B — Par pārkāpuma atzīšanu par "sevišķi smagu" ..... II - 5279

1. Vispārēji apsvērumi par smaguma novērtējumu ..... II - 5279

2. Par pārkāpuma raksturu un situāciju, kādā tas izdarīts ..... II - 5281

a) Lietas dalībnieku argumenti ..... II - 5281

b) Pirmās instances tiesas vērtējums ..... II - 5283

3. Par pārkāpuma konkrēto ietekmi uz tirgu ..... II - 5288

a) Apstrīdētais lēmums ..... II - 5289

b) Par *BA-CA* argumentu kvalifikāciju ..... II - 5290

c) Lietas dalībnieku argumenti ..... II - 5290

d) Pirmās instances tiesas vērtējums ..... II - 5293

4. Par attiecīgā ģeogrāfiskā tirgus izmēru ..... II - 5301

a) Lietas dalībnieku argumenti ..... II - 5301

b) Pirmās instances tiesas vērtējums ..... II - 5301

5. Par izlases veida apsūdzībām (lieta T-259/02) ..... II - 5303

6. Secinājums attiecībā uz pārkāpuma smagumu ..... II - 5303

C — Par Apstrīdētā lēmuma adresātu sadalījumu kategorijās un pamatsummu noteikšanu ..... II - 5304

1. Par *Erste* vainošanu *GiroCredit* izdarītajā pārkāpumā (lieta T-264/02) ..... II - 5305

a) Šī pamata rašanās fakti un Apstrīdētais lēmums ..... II - 5305

b) Lietas dalībnieku argumenti ..... II - 5305

c) Pirmās instances tiesas vērtējums ..... II - 5306

2. Par "decentralizēto nozaru" bankām piederošo tirgus daļu piedēvēšanu centrālajiem uzņēmumiem (lietas T-259/02, T-264/02 un T-271/02) ..... II - 5310

a) Apstrīdētais lēmums ..... II - 5310

b) Lietas dalībnieku argumenti ..... II - 5312

Prasītāju argumenti ..... II - 5312

— Par tiesībām uz aizstāvību un pamatojumu ..... II - 5312

— Par nosacījumiem tirgus daļu piedēvēšanai ..... II - 5313

— Par secinājumiem par faktiem un to novērtējumu ..... II - 5314

Komisijas argumenti ..... II - 5318

c) Pirmās instances tiesas vērtējums ..... II - 5319

Ievada apsvērumi ..... II - 5319

Par tiesībām uz aizstāvību un pamatojumu ..... II - 5324

Par Komisijas pieejas likumību, ņemot vērā atbildības par konkurences tiesību pārkāpumu personisko raksturu ..... II - 5326

Par citiem iebildumiem, kas attiecas uz Komisijas pieejas likumību ..... II - 5328

— Par Komisijas pieejas saderību ar Pamatnostādnēm .... II - 5328

— Par iespējamo vienlīdzības principa pārkāpumu ..... II - 5330

— Par spriedumu apvienotajās lietās SCK un FNK/Komisija II - 5331

Par iebildumiem, kas attiecas uz konstatētajiem faktiem un centrālo uzņēmumu lomas novērtējumu ..... II - 5331

Secinājums ..... II - 5339

3. Par pamatojumu sadalījumam kategorijās un pamatsummu noteikšanai (lietas T-260/02, T-261/02, T-263/02 un T-264/02) ..... II - 5339

a) Lietas dalībnieku argumenti ..... II - 5339

b) Pirmās instances tiesas vērtējums ..... II - 5340

4. Par iespējamo vienlīdzīgas attieksmes principa pārkāpumu (lietas T-261/02, T-263/02 un T-271/02) ..... II - 5342

a) Lietas dalībnieku argumenti ..... II - 5342

b) Pirmās instances tiesas vērtējums ..... II - 5343

5. Par tirgus daļu noteikšanu (lietas T-263/02, T-264/02 un T-271/02) II - 5346

a) Lietas dalībnieku argumenti ..... II - 5346

PSK un *PSK-B* (lieta T-263/02) ..... II - 5346

Erste un krājbanku grupa ..... II - 5348

ÖVAG un krājsabiedrību grupa ..... II - 5350

b) Pirmās instances tiesas vērtējums ..... II - 5350

PSK un *PSK-B* (lieta T-263/02) ..... II - 5350

Erste un krājbanku grupa ..... II - 5354

— Jumta sabiedrībai uzliktais naudas sods ..... II - 5355

— Atsevišķs *EÖ* uzlikts naudas sods ..... II - 5356

ÖVAG un krājsabiedrību grupa (lieta T-271/02) ..... II - 5356

c) Secinājums ..... II - 5357

6. Secinājums par klasifikāciju kategorijā un pamatsummu noteikšanu II - 5358

D — Par pamatiem, kas attiecas uz pārkāpuma ilgumu (lietas T-259/02, T-261/02 un T-263/02) ..... II - 5358

a) Lietas dalībnieku argumenti ..... II - 5358

b) Pirmās instances tiesas vērtējums ..... II - 5358

E — Par atbildību mīkstinošiem apstākļiem ..... II - 5360

1. Ievada apsvērumi ..... II - 5360

2. Par dažu prasītāju lomu apaļā galda sanāksmēs (lieta T-259/02, T-260/02, T-261/02, T-263/02 un T-271/02) ..... II - 5361

a) Lietas dalībnieku argumenti ..... II - 5361

b) Pirmās instances tiesas vērtējums ..... II - 5363

Par pasīva vērotāja vai sekotāja rīcību (lietas T-259/02, T-263/02 un T-271/02) ..... II - 5363

Par *BA-CA* (lieta T-260/02) un *BAWAG* (lieta T-261/02) lomu II - 5366

3. Par pārkāpuma izbeigšanu (lietas T-259/02, T-261/02, T-263/02, T-264/02 un T-271/02) ..... II - 5368

a) Lietas dalībnieku argumenti ..... II - 5368

b) Pirmās instances tiesas vērtējums ..... II - 5369

4. Par saprātīgām šaubām attiecībā uz ierobežojošas rīcības pretiesisko raksturu ..... II - 5370

a) Lietas dalībnieku argumenti ..... II - 5370

b) Pirmās instances tiesas vērtējums ..... II - 5371

5. Par banku nozares krīzi (lieta T-264/02) ..... II - 5374

6. Secinājums ..... II - 5374

F — Par pamatiem, kas ir balstīti uz to, ka nav ņemts vērā Paziņojums par sadarbību ..... II - 5374

1. Apstrīdētais lēmums ..... II - 5374

2. Lietas dalībnieku argumenti ..... II - 5376

3. Pirmās instances tiesas vērtējums ..... II - 5380

a) Ievada apsvērumi ..... II - 5380

b) Par atbildēm uz lūgumiem sniegt informāciju ..... II - 5382

Par to, ka nav pieņemts lēmums atbilstoši Regulas Nr. 17 11. panta 5. punktam (lietas T-259/02) ..... II - 5382

Par atbilžu uz lūgumiem sniegt informāciju brīvprātīgā rakstura novērtējumu ..... II - 5383

c) Par kopīgā faktu izklāsta novērtējumu ..... II - 5389

d) Par īpašajiem *RZB* un *BA-CA* iebildumiem ..... II - 5391

Par to, ka *RZB* ir atzinusi, ka pārkāpuma mērķis nav saderīgs ar konkurenci ..... II - 5391

Par papildu apstākļiem, uz kuriem atsaucas *BA-CA* ..... *II - 5392*

e) Secinājums ..... II - 5394

G — Par procesuālo normu pārkāpumu (lieta T-271/02) ..... II - 5394

H — Secinājums par lūgumiem, kuru mērķis ir panākt naudas sodu samazināšanu ..... II - 5395

V — Par Komisijas lūgumu palielināt *RZB* uzlikto naudas sodu ..... II - 5396

Par prasījumiem atcelt lēmumus ļaut *FPÖ* piedalīties kā sūdzības iesniedzējai un nodot tai paziņojumus par iebildumiem (lieta T-271/02) ..... II - 5397

Par tiesāšanās izdevumiem ..... II - 5397